

Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ
Науковий парк «Наука та безпека»

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ І ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД

Тези доповідей
Міжнародної науково-практичної конференції

(м. Вінниця, 28 жовтня 2022 року)

DOI: <https://doi.org/10.32631/pk.2022>

Вінниця 2022

*Друкується згідно з рішенням оргкомітету
за дорученням Харківського національного університету
внутрішніх справ від 30.07.2022 № 34*

Протидія корупції: правове регулювання і практичний
П78 досвід : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця,
28 жовт. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ,
Наук. парк «Наука та безпека». – Харків : ХНУВС, 2022. – 232 с.

У збірнику наукових праць розглянуто актуальні питання запобігання, виявлення, протидії корупції, а також широкий спектр наукових і практичних проблем в означеній сфері.

Видання призначене для науковців, викладачів та здобувачів вищої освіти.

УДК 351.74
DOI: <https://doi.org/10.32631/pk.2022>

Матеріали викладені в авторській редакції з незначними коректорськими правками. Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори.

Електронна копія збірника безоплатно розміщується у відкритому доступі на сайті Харківського національного університету внутрішніх справ (<http://www.univd.edu.ua>) у розділі «Наука», сторінка «Конференції, семінари та круглі столи», а також у репозитарії ХНУВС (<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/>).

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО	10
ПАВЛІЧЕНКО К. В. МІНІМІЗАЦІЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ: ПИТАННЯ СЬОГОДЕННЯ.....	11
ЯЩУК І. П. ОСВІТНЬО-НАУКОВІ ТА НОРМАТИВНІ АСПЕКТИ ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ	14
СОКУРЕНКО В. В. ПОЛІТИЧНА КОРУПЦІЯ ЯК ВИКЛИК МАЙБУТНЬОМУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ.....	17
БАНДУРКА О. М. ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	20
ГУСАРОВ С. М. ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	22
МОРГУНОВ О. А. ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	25
БУРДІН М. Ю. АНТИКОРУПЦІЙНІ ЗАХОДИ В ЗАКОНОДАВСТВІ ПРО НАРОДНУ ПОЛІЦІЮ КНР.....	28
БОРТНИК С. М. ДО ПРОБЛЕМИ ІСНУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ У НОРМАХ ЗАКОНОПРОЄКТУ ПРО БЕЗПЕКУ ТА ЗДОРОВ'Я ПРАЦІВНИКІВ НА РОБОТІ	31
КЛОЧКО А. М. СТАНОВЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД	33
АЛЕКСЄЄВА-ДАНИЛЕНКО Ю. В. КРИМІНАЛЬНІ ПРОСТУПКИ І ЗЛОЧИНИ ЯК СКЛАДОВІ КОРУПЦІЇ.....	35
БАНДУРКА С. С. АДВОКАТ В АДМІНІСТРАТИВНІЙ СПРАВІ ПРО КОРУПЦІЙНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ	38
БАХАЄВА А. С., ІВАНЧЕНКО О. М. ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ.....	39
БОРЩ Я. В., НАЙДА В. О. АКТУАЛЬНІ КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ	41
ВАРАВА В. В., ГРЕБЕНЬКОВА К. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ.....	43

ВЕРЕЩАК Е. С.	
ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ: ВІД ДАВНИНИ ДО СЬОГОДЕННЯ	44
ВИЧАВКА В. І.	
ІНСТИТУТИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ	47
ВОЛЬСЬКИЙ Р. О.	
КОРУПЦІЙНІ ТА ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕННЯ: ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ, РОЗСЛІДУВАННЯ І ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	49
ГАВРИЛЮК Л. В.	
ПРИЙНЯТТЯ ПРОПОЗИЦІЇ, ОБІЦЯНКИ АБО ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДОКАЗУВАННЯ	51
ГОЛОВНЯ А. І.	
РЕАЛІЗАЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК УМОВА НАБУТТЯ ЧЛЕНСТВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	54
ГРАНКІНА А. О.	
ОГЛЯД ЗАРУБІЖНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА (СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ ТА ФРАНЦІЇ)	56
ГРИГОРОВИЧ Т. В.	
МОЖЛИВОСТІ СУДОВОЇ ПОЧЕРКОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ТА ЕКСПЕРТИЗИ ТЕХНІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКУМЕНТІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	58
ДЕРКАЧ С. А.	
ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	61
ДЖАФАРОВА О. В., ШАТРАВА С. О.	
ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВИКРИВАЧА У ПРОВАДЖЕННІ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ	64
ДОВГОПОЛОВА Г. Г.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА.....	66
ДРОЗНІК Д. Р.	
ПРОТИДІЯ І ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ	68
ДРУЖИНІНА Ю. Є.	
АНТИКОРУПЦІЙНА ПЕРЕВІРКА ДІЛОВИХ ПАРТНЕРІВ	70
ЄЛІСЄЄВА О. С., НАЙДА В. О.	
ОКРЕМІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ	72

ЖДАНЮК Я. М.	
ІСТОРІЯ ПРОТИДІЇ ТА ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ: ВІД ДАВНИНИ ДО СЬОГОДЕННЯ	75
ЗАВИСТОВСЬКИЙ О. Д., МАКОВЕЙ Є. С.	
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СЬОГОДЕННЯ У ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ....	77
ЗАДОРОВНА Н. О., НАЙДА В. О.	
СТАНОВЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ.....	79
ZADOROZHNA N. O.	
DENMARK AS THE COUNTRY WITH THE LOWEST LEVEL OF CORRUPTION ...	81
ІВАЩЕНКО В. О.	
ОКРЕМІ МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ	83
ІЛЬНИЦЬКИЙ О. М.	
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ У ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ	85
ІСАЄВА О. В., НАЙДА В. О.	
ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СИСТЕМИ У СВІТІ	87
ІЩЕНКО В. В., НАЙДА В. О.	
ДО ПИТАННЯ ПРОЯВІВ КОРУПЦІЇ В ІСТОРІЇ ЛЮДСТВА.....	89
ІЩЕНКО І. В.	
РЕАЛІЗАЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ ТА ЗАХОДИ, СПРЯМОВАНІ НА ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	91
CREANGĂ L.	
DIMENSIONS OF THE CORRUPTION PHENOMENON	94
КАЛЕНІЧЕНКО Л. І., СЛИНЬКО Д. В.	
ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗМІСТУ ФУНКЦІЙ ТА ЗАВДАНЬ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	97
КОВАЛЬ К. О., НАЙДА В. О.	
ЕЛЕКТРОННЕ ДЕКЛАРУВАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ВИЯВЛЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ КОРУПЦІЄЮ	100
КОРНІЄНКО С. О.	
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ОСІБ, УПОВНОВАЖЕНИХ НА ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ АБО МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	101
КОРНІЄЦЬ П. Ю.	
ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ ТА ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ: ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ І КАТЕГОРІАЛЬНОГО РОЗУМІННЯ.....	103

КРИШЕВИЧ О. В.	
МІЖНАРОДНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЮ	106
КРІЦАК І. В.	
КОРУПЦІЯ: ДУХОВНО-ВИХОВНИЙ ЗРІЗ У РУСЛІ ЦІННІСНОЇ ПАРАДИГМИ КРИМІНОТЕОЛОГІЇ.....	110
КУРЛІКІН О. Д., НАЙДА В. О.	
ДО ПИТАННЯ МІСЦЯ АНТИКОРУПЦІЙНИХ УПОВНОВАЖЕНИХ У СИСТЕМІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ	114
ЛИТОВЧЕНКО Т. А.	
АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ.....	116
МАЗУР Я. В.	
ІНТЕГРАЦІЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	118
МАЙТАЛА В. В.	
КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА.....	120
MAKSYMOWA A. Ya.	
DIRECTIONS OF FIGHTING CORRUPTION IN UKRAINE.....	122
MAKSYMOWA A. Ya., DIDKIVSKA S.	
EXPERIENCE OF FRANCE IN FIGHTING CORRUPTION.....	123
МАКСИМОВА А. Я., ШЕПЕЛЄВ О.	
ІСТОРІЯ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	125
МАНЬКО В. О., БІЛОУС Т. Л.	
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ КОРУПЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ	127
МАСЮК С. С.	
ПИТАННЯ ПРИДІЛЕННЯ УВАГИ ДО ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В МІЖНАРОДНІЙ ПРАКТИЦІ	129
МОЗГОВИЙ П. О., НАЙДА В. О.	
ФОРМУВАННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ ЯК СВІТОГЛЯДНА ОСНОВА АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	131
МОРОЗ В. П., БОГУСЛАВСЬКИЙ М. Г.	
ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ ДЕПАРТАМЕНТУ СТРАТЕГІЧНИХ РОЗСЛІДУВАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	133
МУЗИЧУК Е. О.	
ДОБРОЧЕСНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ	135
NIEMIAROWSKA D.	
NORMATIVE ASPECTS OF CRIMINAL LIABILITY OF POLICE OFFICERS IN CONNECTION WITH THE OCCURRENCE OF CORRUPT SITUATIONS.....	136

НОВІКОВ О. В., БІНЬКОВСЬКА Ю. І.	
ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КОНФІСКАЦІЇ НЕЗАКОННО ОТРИМАНИХ ПОДАРУНКІВ.....	146
ОКОПНИК О. М.	
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ УПОВНОВАЖЕНИХ ОСІБ З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ ТА ВИЯВЛЕННЯ КОРУПЦІЇ	148
ORLOV V. A.	
ASPECTS OF PREVENTION CORRUPTION IN UNIVERSITIES OF MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE.....	151
ПАБАТ О. В.	
ЩОДО СТВОРЕННЯ ЄДИНОГО РЕЄСТРУ ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО КОРУПЦІЙНІ ТА ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ ДІЯННЯ.....	153
ПАРШИН Ю. І., БОГУСЛАВСЬКИЙ М. Г.	
ОСНОВНІ МОДЕЛІ ВІДМИВАННЯ ДОХОДІВ, ОТРИМАНИХ НЕЗАКОННИМ ШЛЯХОМ	155
ПАШКЕВИЧ О. Я., ЛОГІНОВА М. В.	
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ, УПОВНОВАЖЕНИХ НА ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ АБО МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	158
ПОГОРІЛЕЦЬ О. В.	
ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ДЕРЖАВНІЙ МІГРАЦІЙНІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ ЯК ОДИН ІЗ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	162
ПОЛІТОВА А. С.	
СТАН ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	164
ПОПОВА С. М., ТЕЛЬНИЙ М. А.	
РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В ЗАПОБІГАННІ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ.....	167
РУДОЙ К. М.	
ОСНОВНІ НАПРЯМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ.....	170
САВЧЕНКО А. В.	
ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЙНІ ДІЯННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	172
SAZANOVA L. S.	
ANTICORRUPTION STRATEGY IN THE UNITED KINGDOM.....	175
САЛОВА О. В.	
РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ У ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ.....	177
САНАКОЄВ С. Д.	
НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	179

СВИСТУН Я. В., НАЙДА В. О.	
ДО ПИТАННЯ ПРАВОВИХ І ПРАКТИЧНИХ АСПЕКТІВ ФОРМУВАННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ КРИЗЬ ПРИЗМУ ДОСВІДУ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	183
СОКУРЕНКО В. В.	
ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ: СТРАТЕГІЧНИЙ ПІДХІД	185
СТОЄВА Т. І.	
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ТА ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНІ	189
ТЕРТИШНИК В. М., ОНУШКО В.	
МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЙНИМИ ПРОЯВАМИ... ..	192
ТИШКОВ В. Р., ПАРШИН Ю. І.	
ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ КІЛЬКІСНИХ ЗНАЧЕНЬ ОБСЯГІВ ВІДМИВАННЯ ГРОШЕЙ	193
ТІНІН Д. Г.	
КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ	195
ТІНІН Д. Г.	
ДЕЯКІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНІ ПРАКТИКИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ.....	197
ДЖАФАРОВ Р. Ф., ТІНІН Д. Г.	
БОРІТЬБА З ІНФОРМАЦІЙНОЮ ВІЙНОЮ В ПЕРІОД ВОЄННОГО ЧАСУ	200
МАСОХА В. О., ТІНІН Д. Г.	
ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ ТА ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	202
ТКАЧОВА Ю. В.	
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД У ПРАКТИЦІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ	204
ТРОЙЧУК Р. Д.	
ЩОДО ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ КОНФІСКАЦІЇ ДОХОДУ ЧИ ВИНАГОРОДИ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ	206
ФАЙЧУК С. В.	
СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ УПОВНОВАЖЕНИХ З АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	208
ХОВПУН О. С.	
АНАЛІЗ СТРАТЕГІЧНИХ ПІДХОДІВ ДО АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ (ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД)	211
CHIRITA V., PILAT S.	
CRIMINOGENIC FACTORS INFLUENCING CORRUPTION	213
ЧЕРНИШОВ М. С.	
ПРАВОВІ ТА ПРАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ.....	218

ШЕВЧЕНКО О. О.

ІНСТИТУТ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК ОСНОВНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВИЛ ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО	220
---	-----

ШЕЛЕСТ Ю. Д., НАЙДА В. О.

КОРУПЦІЙНІ ТА ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕННЯ: ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ, РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	222
---	-----

ШЕПЕЛЕНКО Д. К.

ІСТОРІЯ ПРОТИДІЇ ТА ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ: ВІД ДАВНИНИ ДО СЬОГОДЕННЯ	224
--	-----

ЯРЕЩЕНКО С. С., НАЙДА В. О.

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗМЕНШЕННЯ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ОСВІТИ	227
--	-----

ЯЦЕНКО В. П.

ЩОДО ПИТАННЯ СУМІСНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	228
---	-----

ШАНОВНІ УЧАСНИКИ!

Від імені ректорату і Вченої ради Харківського національного університету внутрішніх справ вітаю вас на Міжнародній науково-практичній конференції «Протидія корупції: правове регулювання і практичний досвід».

На сьогодні питання запобігання та протидії корупції залишаються надзвичайно актуальними. У період дії воєнного стану корупція є чинником, що створює реальну загрозу національній безпеці, укріпленню демократії, зміцненню авторитету країни на міжнародній арені та подальшому розвитку держави загалом.

Протидія корупції є одним із пріоритетних завдань, що стоїть перед органами державної влади та українським суспільством. Тому коло питань, що планується обговорити на конференції, стосується історії протидії і запобігання корупції, міжнародних практик протидії корупції, правових та практичних аспектів формування доброчесності в суспільстві, формування нульової толерантності до корупції в суспільстві, корупційних ризиків у діяльності юридичних осіб публічного права тощо. Також нагального вирішення потребують питання щодо пошуку шляхів удосконалення антикорупційного законодавства та антикорупційної інфраструктури.

Слід відмітити, що в роботі конференції беруть участь як представники закладів вищої освіти, наукових установ, практичних підрозділів, так і здобувачі вищої освіти, які займаються науковими дослідженнями в окресленій сфері.

Сподіваюся, що висловлені під час роботи конференції наукові погляди стануть основою для формування відповідних рекомендацій з питань запобігання та протидії корупційним проявам у нашому суспільстві.

Бажаю всім учасникам плідної роботи, цікавих ідей і вагомих наукових здобутків!

**Ректор
Харківського національного
університету внутрішніх справ
член-кореспондент Національної академії правових наук України,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
генерал поліції третього рангу**

Валерій СОКУРЕНКО

МІНІМІЗАЦІЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ: ПИТАННЯ СЬОГОДЕННЯ

Сьогодні громадянське суспільство відчуває відповідні заходи, спрямовані на реалізацію дієвих реформ у сфері протидії корупції та налагодження ефективної діяльності органів правопорядку щодо виявлення корупційних правопорушень і притягнення винних осіб до відповідальності. Результати соціологічних досліджень свідчать, що кількість громадян, які мають безпосередній досвід корупції, протягом останніх років суттєво зменшилася (у 2013 р. такий досвід мали близько 60 % громадян, станом на початок 2021 р. – не більше 40 %). Спостерігається поступове покращення порівняльних показників рівня корупції в Україні. Згідно з даними міжнародної організації «Transparency International» у період з 2013 по 2021 рр. індекс сприйняття корупції в Україні зріс із 25 до 32 балів [1]. Зазначене вказує на те, що наша країна досягає певного позитивного прогресу на шляху до верховенства права, проте подальша протидія корупції залишається однією з основних вимог суспільства.

Під пильною увагою громадськості постійно перебувають наші правоохоронні органи, зокрема органи Національної поліції, а будь-які випадки негативного характеру, тим більш пов'язані з корупційною складовою, мають відповідний суспільний резонанс. Центральним органом виконавчої влади МВС України, який відповідає за формування та реалізацію держаної політики у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а також надання поліцейських послуг [2], постійно здійснюється комплекс заходів, спрямованих на мінімізацію корупційних проявів у діяльності органів Національної поліції України.

У стратегічних документах нашої держави щодо запобігання корупції в діяльності правоохоронних органів виокремлюються певні проблеми, які необхідно вирішувати протягом наступних років, серед яких відсутність ефективної моделі призначення на посади, оплати праці, просування по службі та розгляду дисциплінарних скарг у системі Національної поліції. З метою усунення цих факторів здійснюються заходи, спрямовані на: вивчення організації роботи постійно діючих поліцейських комісій, створених у системі Національної поліції; аналіз практик застосування норм Дисциплінарного статуту Національної поліції; впровадження системи оцінки ефективності роботи працівників Національної поліції, а також електронної системи управління персоналом [1].

Водночас доречно вказати на заходи, спрямовані на мінімізацію корупційних ризиків під час проходження служби в органах Національної поліції [3, с. 251–252]:

- проведення всебічного відбору кадрів, під час якого не допускається прийом на роботу осіб, що мають серйозні особисті недоліки, соціальні зв'язки, які порочать їх, або факти біографії, які свідчать про наявність у них моральних дефектів;

- забезпечення належного документування конкурсної процедури, фіксації стадій та результатів конкурсу на спеціальних бланках або у протоколах, що одразу підписуються членами комісії;

- встановлення процедури розкриття інформації стосовно конфлікту інтересів членами конкурсної комісії та відмови у включенні до складу членів цієї комісії;

- попередження претендентів на посаду щодо відповідальності за подання недостовірних відомостей про себе;

- забезпечення перевірки достовірності наданих претендентом на посаду відомостей щодо себе з оригіналами або завіреними копіями відповідних документів, а також його відповідності кваліфікаційним вимогам (у випадку, якщо не проводиться спеціальна перевірка);

- поширення інформації про вакантні посади та оголошені конкурси для того, щоб забезпечити відповідність претендентів встановленим критеріям та залучення до конкурсу більшого кола осіб, що сприятиме змагальності цієї процедури; запобігання залученню внутрішніх претендентів на посаду (осіб, які вже працюють в органі), до будь-яких заходів з організації добору кадрів, конкурсу;

- висвітлення в документації за результатами проведення конкурсу мотивів прийнятого рішення;

- запровадження прогресивної системи матеріального та інших видів стимулювання;

- забезпечення змішаного стилю керівництва; проведення організаційних заходів, що сприяють збереженню службової таємниці.

Особливого значення в цьому контексті набувають питання становлення та ефективного функціонування уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції, метою діяльності яких є організація та здійснення заходів із запобігання та виявлення корупції в системі МВС України.

Доречно зазначити, що інститут уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання корупції не повною мірою реалізує свій потенціал у зв'язку з недостатніми гарантіями автономності. Інститут уповноважених з питань запобігання корупції функціонує як добросовісна, незалежна, ліdersька мережа з урахуванням кращих світових і національних практик та отримує комплексну координаційну підтримку з боку НАЗК. Уповноважені з питань запобігання корупції мають, поділяють і впроваджують зрозумілі

та ефективні стандарти діяльності, які розроблені Національним агентством спільно з іншими заінтересованими сторонами та базуються на обґрунтованих кваліфікаційних вимогах, якісному доборі на ці посади, ресурсній достатності і захищеності від втручання.

Крім того, пріоритетом у діяльності уповноважених з питань запобігання корупції визначено запобігання поширенню корупційних практик, залучення громадськості до аналізу та усунення корупційних ризиків у нормативно-правових актах органів державної влади та органів місцевого самоврядування [1].

Слід звернути увагу на основні форми взаємодії уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції з іншими суб'єктами в цій сфері та громадськими інституціями, які відіграють важливу роль у запобіганні корупції в системі МВС України: 1) спільне планування та здійснення заходів щодо оцінки корупційних ризиків у діяльності відповідного органу, підготовки заходів щодо їх усунення; 2) методична та консультаційна допомога з питань додержання законодавства щодо запобігання та виявлення корупції; 3) обмін інформацією про факти порушення законодавства у сфері запобігання, виявлення та протидії корупції; 4) проведення спільних конференцій, семінарів, навчань, консультацій і нарад з питань покращення організації запобігання, виявлення та протидії корупції; 5) здійснення спільних наукових, соціологічних досліджень з питань запобігання, виявлення та протидії корупції; 6) спільне вироблення пропозицій щодо вдосконалення законодавчого регулювання відносин, що виникають у сфері запобігання, виявлення та протидії корупції відповідним суб'єктам права законодавчої ініціативи; 7) проведення інформаційно-просвітницьких кампаній, спрямованих на підвищення обізнаності громадян про основні засади антикорупційної політики держави та заходи, спрямовані на викоренення корупції у суспільстві; 8) співробітництво уповноважених підрозділів (осіб), спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції та громадських організацій з міжнародними та зарубіжними організаціями, що декларують антикорупційну спрямованість.

Підсумовуючи, зазначимо, що корупція є однією з ключових перепон для розвитку України як правової, демократичної та суверенної держави. Із цією метою було ухвалено низку стратегічних документів, які визначили вектор розвитку держави в цьому напрямі, сформулювали основні постулати антикорупційної політики держави та створили систему спеціальних суб'єктів, метою яких є виконання трьох функцій державної політики: запобігання, протидія та притягнення до відповідальності. Особлива увага в цьому контексті приділяється заходам, спрямованим на мінімізацію корупційних ризиків у діяльності органів Національної поліції, які стоять на варті захисту прав, свобод і законних інтересів людини.

Список бібліографічних посилань

1. Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки : Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20>.

2. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-п>.

3. Шатрава С. О. Адміністративно-правові засади запобігання корупції в органах Національної поліції України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 Харків, 2017. 439 с.

Одержано: 02.10.2022

Інна Петрівна ЯЩУК,

директор Департаменту освіти, науки та спорту

Міністерства внутрішніх справ України,

доктор педагогічних наук, професор,

заслужений діяч науки і техніки України

ОСВІТНЬО-НАУКОВІ ТА НОРМАТИВНІ АСПЕКТИ ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Інтеграція антикорупційної тематики до змісту освіти всіх рівнів включає в себе формування в суспільстві стійкого уявлення про корупцію як негативне явище, що суттєво сповільнює соціально-економічний розвиток держави, корупціонерів як осіб, які роблять публічну адміністрацію не-ефективною. Не менш важливим є й усвідомлення того, що недоборочесні практики, навіть коли виглядають зручною можливістю вирішити свої проблеми у короткотерміновій перспективі, завжди є невігідними для людини та суспільства. Донесення до суспільства інформації про негативні наслідки вчинення корупційних і пов'язаних із корупцією правопорушень, а також про важливість забезпечення громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування є одним із напрямів, спрямованих на мінімізацію корупційних проявів у нашому суспільстві. Це сприяє формуванню у публічних службовців уявлення про себе як про осіб, які служать інтересам Українського народу, а також суспільної довіри до публічного службовця як ключової підстави його перебування на посаді [1].

Тема корупції є доволі актуальною останнім часом, особливо в публіцистичному полі. Корупція також є предметом багатьох прикладних досліджень і темою багатьох наукових публікацій. Настільки ж важливою і такою, що постійно «на порядку денному», є тема нерівності з її вражаючими цифрами щодо нерівності доходів та парадоксальним значенням індексу

Джині для України. Проте поєднання цих тем в єдину концепцію причинно-наслідкових зв'язків з акцентом на чинники як матеріальні (доходи), так і нематеріальні (довіра, відчуття справедливості, цінності) наразі не набуло достатнього поширення як перспективний напрям науково-теоретичних та емпіричних досліджень [2, с. 15].

К. В. Карпова зауважує, що першочерговим завданням у галузі забезпечення економічної безпеки ЗВО має стати розробка заходів, спрямованих на вдосконалення кадрової його політики. Комплекс таких заходів повинен враховувати: систему критеріїв відбору та формування кадрового складу; пропозиції щодо вдосконалення контрактної системи організації праці працівників ЗВО; пропозиції з професійної підготовки фахівців у сфері наукомісткого бізнесу.

Основним джерелом викладацьких кадрів є самі ЗВО, які повинні звертати особливу увагу на залучення до викладацької роботи молодих і талановитих випускників. У межах цих заходів керівництву ЗВО доцільно вибудувати функціонально-цільову структуру системи економічного управління соціальним розвитком трудового колективу за такими функціями: прогнозування і планування; фінансування і кредитування; організація та оперативне управління; облік і звітність; аналіз та оцінка: оплата і стимулювання. Якійсно нові підходи до відбору викладацьких кадрів вищої школи, оцінки результативності їх професійної діяльності потребують пріоритетного вирішення таких завдань: забезпечення високої мотивації викладачів у вдосконаленні своєї професійної та педагогічної майстерності; стимулювання ефективності наукової діяльності професорсько-викладацького складу на основі розробленої рейтингової системи оцінки його діяльності; створення спектра умов для постійного росту кваліфікації професорсько-викладацького складу; стимулювання припливу молодих кадрів у вищу школу. ЗВО зацікавлені в залученні професіоналів з боку, у зв'язку з чим можна говорити про конкурентну боротьбу за фахівців, здатних посилити кадровий корпус ЗВО, привносячи із собою солідний багаж практичного досвіду в різних галузях інтелектуальної сфери. Вирішення цього важливого завдання значною мірою забезпечується контрактною системою організації праці та співпраці. Досягнення поставлених завдань передбачає реалізацію різноманітних заходів та використання різних інструментів у коротко-, середньо- і довгостроковій перспективі при націленості на забезпечення загальносистемної економічної безпеки ЗВО [3, с. 88–89].

Проблема запобігання та протидії корупції є досить важливою для сучасного українського суспільства. Корупція провокує і поглиблює суспільні кризові явища, погіршує імідж нашої держави на міжнародній арені, накладає негативний відбиток на економічних процесах, є перешкодою у комунікації та налагодженні діалогу між владою і громадянським суспільством, підриває основи демократії і є загрозою національній безпеці України. Саме через корупцію з року в рік у нас поглиблюється недовіра до влади. Чи є це

суто українською проблемою? Звичайно ж ні. Час від часу в європейських країнах, особливо після корупційних скандалів, довіра до влади теж знижується. Власне тому запобігання та протидія корупції в Україні повинні здійснюватися на засадах співпраці державних органів та інститутів громадянського суспільства, як це відбувається в цивілізованих країнах. Ми маємо усвідомлювати, що антикорупційні зусилля нашої влади були і залишаються ключовими у збереженні партнерства між міжнародною спільнотою та Україною [4, с. 195]. Протидія корупції є довгостроковим процесом, що, безумовно, має на меті зменшення її проявів. Саме тому дії з попередження корупції й боротьби з нею необхідно доповнювати заходами щодо виховання населення в дусі нетерпимості до корупції, а також заходами, спрямованими на одержання підтримки громадян у проведеній органами публічної влади антикорупційній кампанії. Стратегічною метою антикорупційної політики є протидія корупції на всіх рівнях шляхом підвищення прозорості діяльності державних органів, додержання прав і свобод [5].

Крім того, в наукових працях звертається увага, що абсолютно перемогти корупцію неможливо, оскільки надмірне впровадження методів контролю та покарання дуже витратне, тому для повної ліквідації корупції необхідні чималі зусилля. Протидія корупції лише шляхом заборон і матеріальних покарань є недостатньо ефективною, оскільки це може призвести до зловживань у вигляді неправомірних дій з боку державних службовців. Тому в Україні варто збалансовано використовувати репресивні та превентивні методи подолання корупції і розробити стратегію антикорупційної діяльності на основі поєднання переваг обох моделей протидії корупції. Основною політики протидії корупції в Україні має стати формування свідомості неприйняття корупції громадянами, забезпечення свободи слова, публічності діяльності державних службовців, встановлення жорсткого контролю за їхніми діями, невідворотність покарань за корупційні дії, градація штрафів тощо [6, с. 12–13].

Важливим завданням є максимальне узагальнення всього накопиченого та виробленого людством наукового і нормативного матеріалу, ідейних (ідеологічних) практик та стратегій, духовно-сутнісних рівнів високих смислів життя (йдеться про благодійність і допомогу потребуючим) у подальшому вибудовуванні перспективних (інноваційних) теорій відповідної профілактики та боротьби з корупцією, які пояснюють (обґрунтовують) взаємозв'язок між нерівністю і корупцією, наскільки важливою є роль і місце середнього класу в подоланні соціальної нерівності, чим, власне, формується суспільна довіра до органів державної влади, встановлюється міцність інститутів громадянського суспільства, генералізуються нові стани благочестя і чистоти, викристалізовується праведність, здобута нашими предками, генний код яких і визначає сьогодення. Незважаючи на падіння і зневаги, ми обов'язково піднімемося з колін, тому що за нами правда, істина та справедливість.

Список бібліографічних посилань

1. Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки : Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20>.
2. Солодзько Ю. В. Український середній клас у контексті замкненого кола соціальної нерівності і корупції. Наукові записки НаУКМА. Серія: Соціологія. 2020. Т. 3. С. 15–26.
3. Карпова К. В. Робота з персоналом як елемент економічної безпеки вищого навчального закладу та шляхи протидії корупції у ВНЗ. Вісник Черкаського університету. Серія : Економічні науки. 2015. Вип. 33. С. 87–91.
4. Сопілко І. М., Череватюк В. Б. Механізми протидії корупції у транспортній сфері. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2020. № 3. С. 194–202.
5. Новак А. М. Тенденції розвитку державної антикорупційної політики: державно-управлінський аспект. Публічне адміністрування: теорія та практика. 2016. № 2 (16). URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Patp_2016_2_16.pdf.
6. Лагутін В., Петренко Н. Реалізація державної політики протидії корупції. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2020. № 4. С. 5–22.

Одержано: 02.10.2022

Валерій Васильович СОКУРЕНКО,

*ректор Харківського національного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
член-кореспондент Національної академії правових наук України*

ПОЛІТИЧНА КОРУПЦІЯ ЯК ВИКЛИК МАЙБУТНЬОМУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Корупція залишається поширеним явищем міжнародного масштабу. Однак не можна стверджувати, що це явище повністю вивчено, навіть на рівні формування термінологічного апарату. У наукових дослідженнях, присвячених проблемам корупції, відмічається, що якщо говорити про юридичну кваліфікацію корупції, то необхідно визнати наявність багатьох визначень цього феномена [1, с. 147]. Світовий банк, експерти ООН і Transparency International визначають корупцію як «зловживання державною владою для особистої вигоди» [2]. У Кримінальній конвенції про боротьбу з корупцією під останньою розуміється активний і пасивний підкуп національних та іноземних посадовців, суддів, членів громадських і міжнародних організацій, парламентських зборів, зловживання впливом у корисних цілях, підкуп у приватному секторі [3].

М. В. Корнієнко та В. М. Тertiшник аналізують суспільно-політичні виклики і проблеми стратегії протидії корупції, питання усунення криміногенних факторів, удосконалення законодавства та діяльності правоохоронних

органів. Вчені наголошують, що проблеми протидії корупції мають вирішуватися системно в комплексі інтегративних заходів державно-політичного, соціально-економічного, національно-культурного, інформаційного, кримінологічного, правового та морально-етичного характеру [4, с. 88].

З іншого боку, корупція як правове явище може бути класифікована за різними критеріями. Основними з них є територіальна ознака, форма вчинення, час дії, сфера життя, вид юридичної відповідальності, до якої притягається особа за вчинення корупції. За територіальною ознакою слід розрізняти внутрішньодержавну (національну) і транснаціональну корупцію; залежно від форми вчинення корупційної діяльності – хабарництво, розтрату (привласнення) публічних коштів, клієнтизм, лобізм, фаворизм, кумівство (непотизм), захоплення держави; залежно від особливостей механізму корупційного діяння – прийняття неправомірної вигоди, прийняття обіцянки/пропозиції неправомірної вигоди; за часом дії – однократну (однократне діяння) та пролонговану корупцію; залежно від сфери життя – політичну, економічну, управлінську, соціальну, правову; залежно від виду юридичної відповідальності – корупцію, за яку законодавець передбачає кримінальну, адміністративну, цивільну, дисциплінарну відповідальність [5, с. 45].

Водночас із позицій системно-структурного аналізу, специфікованого кримінологічною наукою, корупція сприймається, осмислюється, визначається, аналізується як інституціональний феномен, вмонтований у механізми функціонування соціальних інститутів, систем. І саме такий підхід, на наше переконання, містить у собі значний пізнавальний та практико-перетворювальний потенціал. Адже не так важливо те, яка корупційна схема була використана злочинцем (більшість з них ідентичні), скільки те, у структурах якої системи, інститутів корупційні схеми розгорнуті.

Не є таємницею, що корупція у військовій сфері, в оборонно-промисловому комплексі становить пряму загрозу національній безпеці. Переконані, після нашої перемоги над російською федерацією на нас ще очікують резонансні викриття топ-корупціонерів, що безпосередньо перед та під час повномасштабної агресії росії сформували стійкі галузеві та міжгалузеві корупційні механізми. Нагадаємо, що незавершена, до кінця не реалізована через війну ідея ліквідації ДК «Укроборонпром» та створення іншої структури з функціями адміністрування в оборонно-промисловій галузі не виникла на порожньому місці. Інша справа, що розголошення відомостей про масштаби та деталі кримінальних корупційних практик у цій галузі може становити окрему загрозу національній безпеці. Однак dokonаним фактом є значна криміналізація, що в тому числі підтверджується результатами останніх наукових досліджень, виконаних у Харківському національному університеті внутрішніх справ («Кримінологічні засади протидії злочинності в оборонно-промисловому комплексі України» під авторством С. О. Кожушка, 2021 р.).

Проте варто розуміти і те, що такого характеру та масштабу корупція просто неможлива без її функціональної підтримки на найвищому

політичному рівні, що ставить питання про політичну корупцію як одну з ключових проблем для сучасного українського суспільства і держави. Не на порожньому місці у 2021 р. з'явився Закон України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» (про деолігархізацію). Для цього є конкретний соціальний запит, який нарешті, на четвертому десятку незалежності нашої країни артикульований на нормативно-правовому рівні політичним керівництвом держави.

Поняття «корупція» та «політична корупція» не є тотожними ні за змістом, ні за правовими характеристиками. Завданням юридичної науки є виявлення причин, встановлення передумов та вироблення найбільш ефективних заходів запобігання та конкретизація засобів протидії політичній корупції. Встановлено, що, на відміну від корупційних діянь, види поведінки у сфері політичної корупції не повною мірою охоплені заходами юридичної відповідальності. Це пояснюється відсутністю у чинному законодавстві юридичного визначення поняття «політична корупція». Проте в межах нормативної регуляції відносин у сфері державного фінансування політичних партій сформовано і діє правовий механізм запобігання окремим проявам політичної корупції в Україні. Водночас через встановлення вимог і обмежень у сфері фінансування політичних партій, запровадження прозорості та підзвітності політичних партій і виборчих кампаній законодавець запустив у дію процеси здійснення державного контролю за фінансами політичних партій в особі Національного агентства з питань запобігання корупції та механізми притягнення до адміністративної чи кримінальної відповідальності за відповідні правопорушення. З огляду на це акцентується увага на важливості розуміння правових аспектів політичної корупції, проблемах впливу на політичну партію через фінанси, посиленні фінансової дисципліни політичних партій, удосконаленні системи державного контролю за фінансуванням статутної діяльності політичних партій, а також забезпеченні невідворотності відповідальності за порушення у сфері політичного фінансування [6, с. 34].

Однак цього недостатньо. Політична корупція – явище, яким пронизана вся політична система. Так історично склалося. І одним законом про фінансування політичних партій впоратися, вочевидь, неможливо. До того ж, керуючись тим таки принципом історизму, можна з упевненістю стверджувати, що корупція в Україні є унікальним у світовому масштабі явищем. При збереженні низки загальних рис, притаманних корупції як такій, українська корупція взагалі та політична зокрема вирізняються своєю спорідненістю з явищем олігархату, функціонуванням (хоча вже і в обмеженому вигляді) так званої глибинної держави. Тому можливості запозичення зарубіжного досвіду є принципово обмеженими. Ми маємо сформувати власну, унікальну антикорупційну політику, засновану на стратегічному підході до протидії політичній злочинності загалом. І ми на це здатні.

Комплекс меншовартості, як свідчить триваюча війна, український народ подолав. Сам агресор підштовхнув нас до накреслення чітких контурів нашої ідентичності, гідності та самобутності. І всі ці риси нашої ментальності, той потенціал, що заклала національно-визвольна боротьба проти російських загарбників показали, що перемога була не лише на полі бою.

Список бібліографічних посилань

1. Лесько Н. Типологія корупційних проявів у поліції. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2020. Т. 7, № 3. С. 146–152.
2. The World Bank, Helping Countries Combat Corruption: The Role of the World Bank. 1997. September // The World Bank : сайт. URL: <http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/corruptn/corrptn.pdf>.
3. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) : від 27.01.1999 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101.
4. Корнієнко М. В., Тертишник В. М. Протидія корупції: стратегія та практика. Проблеми законності. 2021. Вип. 152. С. 87–101.
5. Каленіченко Л. І., Слинко Д. В. Поняття, ознаки та види корупції. Право і безпека. 2022. № 1. С. 39–46.
6. Корчак Н., Корчак Я. Запобігання та протидія політичній корупції: правовий аспект. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Державне управління. 2021. Вип. 1. С. 34–44.

Одержано: 01.10.2022

Олександр Маркович БАНДУРКА,

*професор кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
академік Національної академії правових наук України*

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Базовим законодавчим актом з питань запобігання корупції є Закон України «Про запобігання корупції», ухвалений Верховною Радою України у 2014 р. За роки чинності вказаного Закону (2014–2022 рр.) до нього було внесено 65 змін і доповнень, що свідчить про те, що правове регулювання протидії корупції є нестабільним та недосконалим.

Закон України «Про запобігання корупції» визначає правові та організаційні засади формування системи запобігання корупції в Україні, зміст і порядок превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень. Корупція визначена як використання особою – суб'єктом владних повноважень, що надає публічні послуги, своїх службових та посадових можливостей з метою одержання

неправомірної вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе або близьким особам або іншим фізичним та юридичним особам з метою схилити їх до протиправного використання наданих їм службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Антикорупційне законодавство України базується на Конституції як Основному Законі та включає в себе низку інших законів України, зокрема «Про державну службу», «Про засади державної антикорупційної політики», «Про Національне антикорупційне бюро», «Про очищення влади», «Про доступ до публічної інформації» тощо, і підзаконних нормативно-правових актів: постанов Кабінету Міністрів України, наказів Національного агентства з питань запобігання корупції, відомчих нормативно-правових актів центральних органів виконавчої влади. Вказані нормативно-правові акти із запобігання корупції ухвалювалися до війни і розраховані на мирний час. Агресія російської федерації проти України, її збройний напад на Україну 24 лютого поточного року внесли свої корективи у правове регулювання державного та суспільного життя, в тому числі у сферу запобігання корупції.

У зв'язку з військовими діями на території України до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 р. було внесено низку змін і доповнень. Закон визначає зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантій прав і свобод людини, прав і законних інтересів юридичних осіб. В умовах воєнного стану органам військової адміністрації дозволено вводити низку обмежень стосовно пересування, трудової зайнятості, виконання службових і посадових обов'язків.

Закон України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» від 3 березня 2022 р. враховує складнощі діяльності суб'єктів подання і вводить новий порядок подачі звітності та відповідальності за несвоєчасну подачу звітності, яку значно пом'якшує.

Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 1 липня 2022 р. визначає особливості проходження державної служби, служби в органах місцевого самоврядування, особливості трудових відносин на всіх підприємствах, в установах і організаціях в Україні незалежно від форм власності. Він також передбачає низку змін при прийомі на роботу, укладенні контрактів, проходженні служби, припиненні трудових відносин в умовах воєнного стану. У період дії воєнного стану норми законодавства про державну службу та службу в органах місцевого самоврядування в частині регулювання праці не застосовуються.

8 липня 2022 р. Верховна Рада ухвалила Закон України «Про внесення змін до Закону України “Про запобігання корупції” щодо особливостей

застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану», яким внесено зміни в поняття «подарунки», «грошові кошти», «перекази на спеціальний рахунок ЗСУ, територіальній обороні, правоохоронним органам, біженцям», «надання транспортних та медичних послуг», «розміщення на проживання». Законом також уводиться новий порядок декларування доходів, майна, цінностей.

Зміни в антикорупційному законодавстві України необхідно врахувати в навчальному процесі та в науково-дослідній діяльності Харківського національного університету внутрішніх справ.

Список бібліографічних посилань

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>.

Одержано: 02.10.2022

Сергій Миколайович ГУСАРОВ,

професор кафедри адміністративного права та процесу факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, член-кореспондент Національної академії правових наук України

ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Випробування, що випали сьогодні на долю українців, умить і докорінно змінили ставлення людей до багатьох речей та сприяли переосмисленню різних явищ. В умовах жорстокого протистояння агресору, необхідності порятунку життя, збереження нації та територіальної цілісності дуже гостро відчувається нетерпимість до будь-яких протиправних проявів у державі, особливо до проявів корупції. Ослаблені війною, напрями суспільного життя не можуть потерпати ще й від корупції, особливо тоді, коли всі кошти та неймовірні зусилля українців спрямовані на здобуття перемоги.

На жаль, за 2021 р. Україна отримала 32 бали із 100 можливих в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI), посівши 122 місце із 180 [1]. При цьому, якщо порівнювати цей показник за минулі роки, то можна дійти висновку, що ми застрягли на місці. Крім того, в теперішніх соціально-економічних умовах існують реальні ризики виникнення нових форм корупції. Це зумовлено насамперед латентністю цього явища в різних

ешелонах влади. Разом із тим слід відмітити, що з кожним днем зростає кількість громадських ініціатив щодо протидії корупції. Все частіше відбувається висвітлення таких проблем завдяки використанню різних форумів та соціальних мереж, стимулюючи державні органи не лише намагатися утримати вже досягнуті результати у сфері боротьби з корупцією, а й сприяти пошуку нових шляхів та засобів боротьби із цим явищем.

Тому, незважаючи на важку ситуацію в державі, одним із ключових кроків стало розроблення й ухвалення в умовах воєнного стану Антикорупційної стратегії, метою якої є досягнення суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції, а також забезпечення злагодженості і системності антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування [2]. Таким чином Україна демонструє світу не лише свою готовність до подальших змін, а й пропонує цілісне бачення розвитку та покращення української системи запобігання та протидії корупції [3].

Визначаючи корупцію ключовою перешкодою стабільному економічному зростанню і розбудові ефективних та інклюзивних демократичних інститутів, Антикорупційна стратегія виділяє такі основні принципи антикорупційної політики на 2021–2025 роки:

- оптимізація функцій держави та місцевого самоврядування, завдяки:

- усуненню дублювання повноважень різними органами;

- тимчасовому припиненню реалізації малоефективних повноважень, що супроводжуються високим рівнем корупції, до запровадження належних процедур, які мінімізуватимуть відповідні корупційні ризики;

- усуненню випадків реалізації одним і тим самим органом повноважень, поєднання яких створює додаткові корупційні ризики;

- цифрова трансформація реалізації повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування, прозорість діяльності і відкриття даних як основа для мінімізації корупційних ризиків у їх діяльності;

- створення на противагу корупційним практикам більш зручних і законних способів задоволення потреб фізичних та юридичних осіб;

- забезпечення невідворотної юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення;

- формування суспільної нетерпимості до корупції, утвердження культури доброчесності та поваги до верховенства права [2].

Слід зазначити, що подібне антикорупційне законодавство ефективно працює в багатьох країнах світу, реалізуючи власні підходи боротьби з корупцією. При цьому одні країни акцентують увагу на профілактичних заходах (наприклад, Швеція), інші – на найбільш вразливих для корупції сферах життєдіяльності держави. Так, Антикорупційна стратегія Великої Британії визначає чотири напрями з високими корупційними ризиками: оборонну сферу, прикордонну сферу, пенітенціарну систему та поліцію [4]. Водночас в Україні масштаби роботи значно більші. Це обумовило визначення пріоритетними напрямками таких сфер: систему правосуддя, прокуратуру та

органів правопорядку, митної справи та оподаткування, державного регулювання економіки, будівництва і земельних відносин, сектору оборони, охорони здоров'я, освіти і науки, соціального захисту [2].

Разом із тим поки що залишаються не вирішеними низка проблем, пов'язаних з окремими сферами. Крім того, доцільно було б включити до пріоритетних напрямів боротьби з корупцією пенітенціарну систему. Незважаючи на те, що кримінальна активність персоналу цього органу є значно нижчою, ніж серед інших верств населення, та абсолютна кількість зареєстрованих правопорушень також відносно невелика, злочини цієї групи характеризуються підвищеною небезпекою внаслідок значущості здійснюваних Державною кримінально-виконавчою службою України функцій [5, с. 169]. При цьому правопорушення в цій сфері часто мають системний характер. Наприклад, це пов'язано з постачанням засудженим заборонених предметів та речовин, в тому числі наркотичних засобів, можливістю надання незаконних пільг і переваг під час відбування покарання, покровительства, приховуванням випадків учинення правопорушень засудженими чи потуранням їх протиправній діяльності. Це лише невеликий перелік правопорушень у зазначеній сфері, його можна доповнити правопорушеннями кадрового характеру чи правопорушеннями, пов'язаними з незаконним використанням матеріально-технічних цінностей.

Таким чином, корупція в пенітенціарній системі не лише підриває авторитет держави, а і зводить нанівець роботу правоохоронних органів та аж ніяк не сприяє виправленню засуджених. Тому боротьба з корупцією повинна мати комплексний характер і перебувати під прискіпливою увагою як з боку держави, так і з боку громадськості. У зв'язку із цим доцільно розробити стратегічні напрями подолання зазначених проблем. Наприклад, запровадити механізми унеможливлення обіймання адміністративної посади однією і тією самою особою протягом тривалого часу, впровадивши механізми ротації. Також на окрему увагу заслуговує врегулювання порядку відбору на посади працівників пенітенціарної служби та дієвий контроль за їх діяльністю.

Список бібліографічних посилань

1. Без прогресу: про що говорить свіжий Індекс сприйняття корупції // Transparency International Ukraine : сайт. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/>.
2. Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки : Закон України від 20.06.2022 № 2320-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20>.
3. Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки: що це й чому вона потрібна Україні сьогодні // Офіс доброчесності НАЗК : сайт. 21.07.2022. URL: <https://prosvida.nazk.gov.ua/blog/antikoruptsiyna-strategiya-na-2021-2025-roky-shho-tse-j-chomu-vona-potribna-ukrayini-sogodni>.
4. Мошенець О. Антикорупційна стратегія: «великі кочегари» зарубіжних країн // LB.ua : сайт. 20.06.2022. URL: https://lb.ua/blog/olena_moshenets/520660_antikoruptsiyna_strategiya_veliki.html.

5. Орел Ю. В. Кримінальна відповідальність за злочини проти нормальної діяльності органів і установ пенітенціарної служби України : монографія. Харків : Усправі, 2016. 416 с.

Одержано: 02.10.2022

Олександр Анатолійович МОРГУНОВ,

*перший проректор Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах повномасштабної війни російської федерації проти нашої суверенної, незалежної держави постало необхідним внесення відповідних змін та доповнень до норм чинного законодавства у сфері запобігання корупції. Потребують змін відповідні вимоги щодо заходів фінансового контролю (подання декларації, повідомлення про суттєві зміни в майновому стані, повідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента) до осіб, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції».

Недаремно в законотворчих актах визначається зміст фінансового контролю, який полягає у здійсненні комплексу цілеспрямованих заходів органів, їх підрозділів чи службових осіб, які здійснюють фінансовий контроль у межах повноважень, встановлених законодавством України, з метою упередження, виявлення та припинення фінансових правопорушень, а також забезпечення законності та фінансової дисципліни [1].

Одним із порушень вимог фінансового контролю відповідно до ч. 1 ст. 172-6 КУпАП є несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування [2]. У зв'язку із цим на сьогодні встановлено, що суб'єкт декларування зобов'язаний подати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, кінцевий строк подання якої припадає на період дії воєнного стану, введенного Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 р. № 64/2022, затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України “Про введення воєнного стану в Україні”», протягом дев'яноста календарних днів з дня його припинення чи скасування [3]. Початок перебігу строку починається з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок (ст. 253

ЦК України). Строк, що визначений місяцями, спливає у відповідне число останнього місяця строку (ч. 3 ст. 254 ЦК України) [4].

Водночас ч. 2 ст. 172-6 КУпАП передбачено відповідальність за неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента. У зв'язку із цим слід констатувати, що в разі відкриття суб'єктом декларування або членом його сім'ї валютного рахунку в установі банку-нерезидента, який використовувався тільки для отримання матеріальної допомоги, передбаченої законодавством іноземної держави, виплаченої за рахунок коштів іноземної держави або міжнародної організації, та був закритий протягом одного місяця з дня припинення чи скасування воєнного стану, повідомлення про відкриття валютного рахунку може не подаватися [3].

Необхідно все ж розуміти, що суб'єкт декларування, який відповідно до ч. 4 ст. 52 Закону України «Про запобігання корупції» зобов'язаний подати повідомлення про суттєві зміни у майновому стані, підстави для подання якого виникли у період дії воєнного стану, зобов'язаний подати таке повідомлення протягом дев'яноста календарних днів з дня його припинення чи скасування. Крім того, що суб'єкт декларування, який відповідно до ч. 1 ст. 52 Закону України «Про запобігання корупції» зобов'язаний подати повідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента, підстави для подання якого виникли у період дії воєнного стану, він також зобов'язаний подати таке повідомлення протягом дев'яноста календарних днів з дня припинення чи скасування воєнного стану [3].

Ключовим моментом, на який слід звернути увагу, є те, що відомості, які вносяться до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, відповідно до пунктів 7, 10 ч. 1 ст. 46 Закону України «Про запобігання корупції» не зазначаються якщо, суб'єкт декларування:

1) одержав грошові кошти та використав їх у повному обсязі (за наявності підтвердження використання одержаних грошових коштів на одну або декілька із зазначених цілей) виключно на: а) здійснення переказів на спеціальні рахунки, відкриті Національним банком України для підтримки Збройних Сил України та/або для гуманітарної допомоги особам, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України; б) здійснення у встановленому законодавством порядку благодійних пожертв на користь Збройних Сил України; в) здійснення у встановленому законодавством порядку благодійних пожертв для підтримки і захисту осіб, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України; г) здійснення витрат на придбання та доставку товарів з подальшою їх передачею у власність Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, утвореним відповідно до законів України, добровольчим формуванням територіальних громад, розвідувальним органам, правоохоронним органам; г) здійснення витрат на придбання та доставку товарів, оплату

робіт чи послуг, наданих як гуманітарна допомога особам, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України;

2) одержав безоплатно або за ціною, нижчою за мінімальну ринкову ціну, товари з подальшою їх передачею у власність Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, утвореним відповідно до законів України, добровольчим формуванням територіальних громад, розвідувальним органам та правоохоронним органам (за наявності підтвердження передачі таких товарів у повному обсязі);

3) одержав безоплатно або за ціною, нижчою за мінімальну ринкову ціну, як особа, яка фактично проживає на тимчасово окупованих територіях України чи на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або як особа, яка була змушена залишити місце свого фактичного проживання внаслідок тимчасової окупації (загрози тимчасової окупації), ведення (загрози ведення) бойових дій: а) послуги із проживання чи розміщення; б) транспортні послуги чи послуги із перевезення у зв'язку із зміною місця фактичного проживання та/або з поверненням до місця проживання; в) медичні послуги; г) лікарські засоби; г) товари, роботи або послуги, визнані гуманітарною допомогою (за винятком транспортних засобів, інших самохідних машин і механізмів, крім легкових автомобілів, спеціально обладнаних для перевезення осіб з інвалідністю та переданих особам з інвалідністю).

4) одержав безоплатно або за ціною, нижчою за мінімальну ринкову ціну, товари, надані як благодійна пожертва чи гуманітарна допомога особам, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України (за наявності підтвердження надання таких товарів у повному обсязі);

5) одержав матеріальну допомогу, передбачену законодавством іноземної держави (крім держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором), виплачену за рахунок коштів іноземної держави або міжнародної організації. У разі одержання доходу, придбання майна, здійснення видатків у вищевказаних випадках повідомлення про суттєві зміни у майновому стані не подається [5].

На сьогодні основна мета, яка стоїть перед нашою державою, – це перемога, а в подальшому запрацюють у повному обсязі всі антикорупційні інституції, спрямовані на запобігання та протидію корупції, а також мінімізацію корупційних ризиків.

Список бібліографічних посилань

1. Проект Закону про державний фінансовий контроль : від 08.02.2008 / ініціатор В. І. Коновалюк // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) «Законодавство України». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2020&skl=7.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

3. Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану : Закон України від 08.07.2022 № 2381-IX // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2381-20>.

4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

5. Щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану (подання декларації, повідомлення про суттєві зміни в майновому стані, повідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента) // Донецька обласна державна адміністрація : офіц. сайт. URL: https://dn.gov.ua/storage/app/sites/1/NewsODA2022/II_kvartal/21.04/pamytki-1.docx.

Одержано: 01.10.2022

Михайло Юрійович БУРДІН,

*проректор Харківського національного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор*

АНТИКОРУПЦІЙНІ ЗАХОДИ В ЗАКОНОДАВСТВІ ПРО НАРОДНУ ПОЛІЦІЮ КНР

Важливою складовою вітчизняної правової політики є невинна боротьба з корупцією. Вона обумовлює всебічне й об'єктивне вивчення досвіду в цій галузі в різних країнах світу. Враховуючи особливості культурних, правових, економічних, політичних традицій, зарубіжні практики боротьби з корупцією не можуть бути автоматично екстрапольовані в реалії України. Проте вони мають бути відомими у вітчизняному фаховому середовищі. Також варто пам'ятати, що будь-яке поліцейське законодавство, незалежно від країни його походження, завжди містить значну кількість дискреційних повноважень поліцейського. В цьому контексті антикорупційні заходи – важлива умова контролю суспільства над законністю дій поліцейського, запорука довіри громадян до системи правоохоронних органів у цілому.

Аналіз нормативного опосередкування антикорупційних заходів у законодавстві про народну поліцію КНР має вагомий пізнавальний та утилітарний інтерес, адже практично є невивченим у межах вітчизняних юридичних шкіл. До того ж в умовах глобалізації, коли стабільним є тренд до конвергенції навіть абсолютно різних за природою правових систем, є можливість розглянути його крізь призму українських правових уявлень про деякі аспекти боротьби з корупцією в КНР.

Насамперед необхідно зауважити, що у КНР переважна частина санкцій за корупційні злочини зосереджена у Кримінальному кодексі (глави 8 та 9 Особливої частини) [1, с. 117]. Разом із тим розслідування злочинів

корупційної спрямованості не базується не презумпції невинуватості відносно обвинуваченої особи. Крім того, враховуючи домінуючу роль комуністичної партії в суспільному житті Китаю, слід зауважити про не характерні для України та країн ЄС юридичні практики боротьби з корупцією. Це виявляється в тому, що серед китайських джерел права, де містяться антикорупційні приписи, вагому роль займають партійні документи Комуністичної партії Китаю (далі – КПК) [1, с. 117]. Невипадково, що основним суб'єктом боротьби з корупцією є Центральна комісія КПК із перевірки дисципліни (中国共产党中央纪律检查委员会) [1, с. 117]. У свою чергу, основний масив антикорупційних приписів міститься в Законі КНР «Про державних службовців» від 27 квітня 2005 р. (中华人民共和国公务员法) [2].

Звертаючись безпосередньо до аналізу антикорупційних заходів стосовно поліцейських, наведених у Законі КНР «Про народну поліцію» від 28 лютого 1995 р. № 40, одразу необхідно зауважити, що вони розпорошені в різних нормах та статтях цього акта, що дещо ускладнює їх аналіз і систематизацію. Задля більш повного їх розуміння варто звернути увагу, що відповідно до ч. 2 ст. 2 Закону КНР «Про народну поліцію» народна поліція складається з поліцейських, які працюють в органах громадської безпеки, органах державної безпеки, тюрмах та органах, що займаються питаннями трудового перевиховання, а також поліцейських, які працюють у народних судах та народній прокуратурі [3]. Зважаючи на таку розгалуженість діяльності народної поліції, слід відмітити, що в Законі КНР «Про народну поліцію», як, до речі, і в Законі України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р. № 580-VIII, серед завдань поліції (ст. 2) [4] не передбачено ніяких форм протидії корупції. Отже, як до переліку завдань народної поліції (ч. 1 ст. 2 Закону КНР «Про народну поліцію»), так і до функцій службовців народної поліції (ч. 1 ст. 6 Закону КНР «Про народну поліцію») боротьба з корупцією не належить [3].

У контексті питання про антикорупційні заходи щодо поліцейських необхідно зазначити, що ч. 1 ст. 20 Закону КНР «Про народну поліцію» встановлює, що службовці народної поліції завжди мають бути неупередженими [3]. Це є пріоритетним обов'язком кожного поліцейського у КНР. Також Закон КНР «Про народну поліцію» чітко перераховує перелік дій поліцейського, які йому за будь-яких обставин забороняється вчиняти. Окремі з них, якщо їх аналізувати в контексті українського антикорупційного законодавства, без перебільшення слід вважати антикорупційними заходами. Так, відповідно до п. 9 ст. 22 вказаного Закону службовці народної поліції не можуть відвідувати обіди та отримувати подарунки від зацікавлених осіб або їх агентів [3]. Разом із цим службовцям народної поліції заборонено займатися комерційною діяльністю або працювати на будь-яку організацію чи окрему особу [3].

Важливі антикорупційні заходи щодо службовців поліції запроваджені у главі VI Закону КНР «Про народну поліцію». Зокрема, під час виконання своїх обов'язків представник народної поліції свідомо надає контроль над своїми діями суспільству та громадянам. Положення та правила, складені органами поліції, які прямо торкаються інтересів населення, піддаються широкому розголосу [3].

Закон КНР «Про народну поліцію» окремо регламентує дії поліцейського у випадку, який із позицій українського антикорупційного законодавства слід розглядати як «реальний конфлікт інтересів»¹. Разом із тим у китайському законі жодної подібної термінології не запроваджено. Лише в казуальний спосіб перераховуються дії поліцейського та вказується юридичний наслідок долання «конфлікту інтересів». Таким чином, відповідно до ст. 45 Закону КНР «Про народну поліцію», займаючись питаннями громадської безпеки, поліцейський має відсторонитися від справи за наявності будь-якої з нижче наведених обставин [3]. Зацікавлені особи, їхні офіційні агенти можуть вимагати відсторонення поліцейського, якщо: сам поліцейський або його близький родич є однією зі сторін у справі; він або його родичи мають свій власний інтерес у справі; поліцейський має будь-які інші стосунки з однією зі сторін у справі, що може впливати на його неупереджене ставлення до справи. Рішення щодо усунення від справи має прийматися відповідним органом державної безпеки [3].

Завершуючи аналіз антикорупційних заходів у законодавстві про народну поліцію КНР, маємо констатувати, що Закон КНР «Про народну поліцію» від 28 лютого 1995 р. № 40 не є ключовим антикорупційним актом у правовій системі Китаю. В ньому містяться лише деякі положення, спрямовані на подолання корупції тільки в народній поліції Китаю.

Список бібліографічних посилань

1. 法治与反腐败 (Rule of Law and Anti-corruption). 莫纪宏主编. 北京 : 中国政法大学出版社, 2015 (Цихун М. Верховенство закону та боротьба з корупцією : монографія. Пекін : Акад. суспільних наук Китаю, 2015. 196 с.).

2. 中华人民共和国公务员法 (Про державних службовців Китайської Народної Республіки : Закон КНР від 27.04.2005). URL: http://www.gov.cn/guowuyuan/2018-12/30/content_5353490.htm.

3. People's Police Law of the People's Republic of China (Adopted at the 12th Meeting of the Standing Committee of the Eighth National People's Congress on February 28, 1995 and promulgated by Order No. 40 of the President of the People's Republic of China on

¹ УВ межах вітчизняної правової системи реальний конфлікт інтересів розглядається як суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень (ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII).

February 28, 1995) // International Labour Organization : сайт. URL: <https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/92664/108061/F-1334361595/CHN92664%20Eng.pdf>.

4. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

5. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

Одержано: 02.10.2022

Сергій Миколайович БОРТНИК,

*проректор Харківського національного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент*

ДО ПРОБЛЕМИ ІСНУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ У НОРМАХ ЗАКОНОПРОЄКТУ ПРО БЕЗПЕКУ ТА ЗДОРОВ'Я ПРАЦІВНИКІВ НА РОБОТІ

Сьогодні з огляду на зобов'язання України в рамках Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами – з іншого щодо імплементації норм Європейського Союзу, а також певну застарілість окремих норм національного законодавства у сфері охорони праці існує об'єктивна необхідність у вдосконаленні відповідного національного законодавства на основі європейських принципів.

Кабінетом Міністрів України у межах вищезазначеного у 2022 р. підготовлено проєкт Закону України «Про безпеку та здоров'я працівників на роботі» (далі – Проєкт). У п. 1 Пояснювальної записки до Проєкту передбачено, що його розроблено з метою формування нової національної системи запобігання професійним ризикам шляхом упровадження на законодавчому рівні ризикоорієнтованого підходу у сфері організації безпеки і здоров'я працівників та імплементації положень Директиви Ради від 12 червня 1989 р. № 89/391/ЄЕС про запровадження заходів, покликаних заохочувати до покращення безпеки та охорони здоров'я працівників на роботі.

У п. 7 Пояснювальної записки до Проєкту вказується, що у Проєкті відсутні положення, що містять ризики вчинення корупційних правопорушень. Проведений нами аналіз змісту норм Проєкту свідчить, що це не зовсім так. По-перше, такі ризики містять норми ст. 11 Проєкту. Так, ч. 1 цієї статті передбачає, що у випадках, коли цього вимагають характер і ступінь небезпеки робіт, виконання яких пов'язане з об'єктивно вищим ризиком

впливу небезпечних та шкідливих професійних факторів на здоров'я та життя працівників (роботи підвищеної небезпеки), такі роботи можуть виконуватися лише за наявності щонайменше однієї з таких умов: 1) договору додаткового страхування життя і здоров'я працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки; 2) дозволу на виконання робіт підвищеної небезпеки. Дозвіл на виконання робіт підвищеної небезпеки видається роботодавцю центральним органом виконавчої влади або його територіальним органом, що реалізує державну політику у сфері безпеки та здоров'я працівників на роботі, на підставі позитивного висновку експертизи щодо спроможності роботодавця забезпечити безпечне виконання заявлених робіт (ч. 3 ст. 11 Проекту). Дозвіл на виконання робіт підвищеної небезпеки видається на безоплатній основі та діє безстроково (ч. 4 ст. 11 Проекту).

Слід відмітити, що саме в набутті такого дозволу, який є безстроковим і безоплатним, будуть зацікавлені роботодавці, а отже, існує загроза в певному зацікавленні з їх боку посадових осіб центрального органу виконавчої влади або його територіальних органів, що реалізують державну політику у сфері безпеки та здоров'я працівників на роботі, щодо його надання.

По-друге, такі ризики містять частини 2 та 3 ст. 32 Проекту, де зазначено таке: «2. Окрім визначених законодавством про працю повноважень державні інспектори праці з метою усунення недоліків, виявлених під час інспекційного відвідування, які вони вважають такими, що загрожують здоров'ю чи життю працівників, мають право в межах компетенції вимагати внесення протягом визначеного розумного терміну до конструкції споруди, робочого місця/зони, робочого обладнання таких змін, які необхідні для забезпечення дотримання норм законодавства про безпеку та здоров'я працівників на роботі. У разі наявності обґрунтованої безпосередньої загрози здоров'ю чи життю працівників державні інспектори праці мають право вимагати вжиття заходів, які підлягають негайному виконанню, враховуючи зупинку, припинення, обмеження виконання робіт, використання робочого обладнання, робочих місць/зон, будівель, споруд, приміщень, а також заборону застосування небезпечних речовин. 3. Державний інспектор праці, ґрунтуючись на повному, всебічному та об'єктивному вивченні всіх обставин, виявлених у ході відвідування, за власним переконанням вирішує питання, чи пропонувати застосовувати штрафні санкції або ж надавати роботодавцю поради чи рекомендації».

Вирішення вищевказаних питань «за власним переконанням» є неприпустимим, оскільки сприяє корупційним зловживанням державних інспекторів та створює умови для вимагання неправомірної вигоди за незастосування суворих санкцій. У свою чергу, використання правових конструкцій оціночного характеру «розумний термін», «таких змін, які необхідні» є корупціогенним фактором, оскільки допускає прийняття упереджених та суб'єктивних управлінських рішень.

Підсумовуючи, зазначимо, що тема корупції сьогодні в умовах війни є особливо чутливою для українського суспільства. Тому запобігання та протидію цьому явищу потрібно починати ще з розробки та ухвалення нормативно-правових актів. Урахування вищевикладених пропозицій та зауважень дозволить підготувати більш виважений щодо подолання корупційних ризиків законодавчий акт.

Одержано: 28.09.2022

Анатолій Миколайович КЛОЧКО,

*проректор Харківського національного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор*

СТАНОВЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД

На зорі історії людства корупція не була проблемою. Тоді замість того, щоб використовувати хабарі, люди робили «пожертви» своїм богам і вождям, сподіваючись отримати їх ласку. У певному сенсі таку взаємність навіть можна було розглядати як певний імпульс, що дозволяв розвиватися культурам і цивілізаціям. Однак з часом починали з'являтися релігійні та громадянські інституції, які потребували дотримання правил справедливості і належного управління, що мало забезпечити їх легітимізацію та лояльність і довіру з боку населення. Таким чином, щоб зрозуміти, як світ намагався протидіяти корупції, потрібно розглянути історію законів проти хабарництва.

Фараони та королі повинні були продемонструвати, що верховенство закону має бути беззаперечним, а спроби його ігнорування будуть неодмінно покарані. Саме тоді починають з'являтися перші випадки протидії корупції на рівні держави. В історичних джерелах можна знайти чимало згадок про хабарі та закони, що мали перешкоджати подібним практикам. Так, в одному з асирійських архівів віком приблизно 3400 років археологами було знайдено табличку із вказаними іменами «осіб, які отримували хабарі» [1, с. 44]. Єгипетський фараон Хоремхеб (1342–1314 рр. до н.е.) видав перший зареєстрований закон про світське покарання за хабарництво. В едикті фараона йшлося про те, що будь-який суддя, який отримав винагороду від одного з учасників судового процесу і через це ігнорував іншу сторону, був винним у «злочині проти правосуддя» і підлягав смертній карі [1, с. 62]. Проте подібні заходи не зупинили поширення практики підкупу судових органів за межі Єгипту.

Грецький історик Павзаній зазначав, що перед початком кожних Олімпійських ігор усі судді, спортсмени, їхні родичі і тренери присягалися над

тілом кабана, що вони будуть дотримуватися олімпійських правил, спрямованих на запобігання корупції. Однак, як і в наші часи, не всі грали за правилами. У того ж Павзанія є свідчення про те, що Каліпп з Афін підкуповував своїх колег-конкурентів хабарами [1, с. 183]. Подібні випадки були далеко не поодинокими. Ця практика тривала до моменту, поки римський імператор Феодосій не скасував Олімпійські ігри у 394 р. н.е. через нестримну корупцію та жорстокість.

Погляди людей на корупцію зазнавали змін і ставали більш негативним паралельно з розвитком та вдосконаленням інститутів державної влади. Неоднозначне ставлення ранніх суспільств до дарування подарунків посадовцям, наділенням владними повноваженнями, змінюється на бажання мати закони, що зроблять подібні «підношення» протиправними. Згодом відбувається й універсалізація трактування дефініції «хабар», що стала означати «спонукання, що має неправомірний вплив на виконання публічної функції, яка виконується безоплатно» [2, с. 81]. Незважаючи на те, що заперечення хабарництва розпочалося з моральних міркувань, згодом воно перетворюється на юридичну концепцію, яку аналізують і сучасні правники.

Загальновідомо, що Френсіс Бекон був одним із найяскравіших юристів, суддів і філософів в історії Англії. Проте не так багато сучасників знають, що він також був одним із найбільш корумпованих лорд-канцлерів. Незважаючи на те, що був надзвичайно здібним юристом, який намагався справедливо вершити правосуддя, Бекон, за спогадами сучасників, вважався надто відстороненим і філософськи замисленим, що не дозволяло йому помічати хабарі, які надходили його слугам. Потрапивши до двору короля Якова I, Бекон був звинувачений в отриманні хабара. Вороги у парламенті висунули йому імпічмент за двадцятьма трьома звинуваченнями у хабарництві та корупції. Бекону довелося погодитися зі звинуваченнями і визнати себе винним у корупції [3, с. 11].

Показовим був і прецедент в англійському загальному праві, що мав місце під час проведення судового процесу над Уорреном Гастінгсом, який у вісімнадцять років поїхав до Індії як клерк Ост-Індської компанії і швидко йшов службовими сходами, поки його не призначили британським губернатором Бенгалії у 1772 р. Під час перебування на цій посаді він накопичив величезні статки, які значно перевищували його зарплатню. Едмунд Берк, член Палати громад, звинуватив Компанію у великих зловживаннях в Індії, не оминувши і її голову, який нібито отримував великі хабарі. У результаті своїх розслідувань Берк та його колеги-парламентарі підготували документ про імпічмент Гастінгсу, де стверджували, що різні зловживання владою становлять «тяжкі злочини та проступки», враховуючи «корупцію, спекуляцію та вимагання» [2, с. 112]. Отримавши підтримку Палати громад, у 1787 р. Палата лордів розпочала процес імпічменту корумпованого посадовця.

Батьки-засновники США теж не залишили поза увагою корупцію під час роботи над проєктом американської Конституції. Більш за все їх турбували прояви корупції у виконавчій владі, але вони розширили цю концепцію, включивши до неї судову владу. Механізмом, який ними було вбудовано у Конституцію для вирішення цієї проблеми, став імпідмент. У Конституційному конвенті 1787 р. вперше зазначалося, що підставою для імпідменту може бути «державна зрада, підкуп або корупція». Згодом термін «корупція» зник. В остаточному варіанті Конституції його замінили на «інші тяжкі злочини та проступки», використовуючи формулювання, запропоновані під час вищезгаданого процесу над Гастінгсом у англійському парламенті [4, с. 109].

Отже, поняття «корупції» вже було відомо на ранніх етапах розвитку людської цивілізації. Із часом у суспільстві назріла потреба у протидії цьому явищу, яка могла бути реалізована лише за умови наявності дієвого антикорупційного законодавства, перші елементи якого склалися вже у передових суспільствах Нового часу.

Список бібліографічних посилань

1. Логвиненко Є. С., Логвиненко І. А. Покарання в праві держав Стародавнього світу. Харків : ФОП Панов А. М., 2019. 252 с.
2. Kroeze R., Vitória A., Geltner G. Anti-corruption in History: From Antiquity to the Modern Era. Oxford: Oxford University Press, 2018. 368 p.
3. Коваль І. Френсіс Бекон – видатний новатор і пропагандист науки. Знання європейського права. 2021. № 5. С. 8–11.
4. Teachout Z. Corruption in America: From Benjamin Franklin's Snuff Box to Citizens United. Harvard : Harvard University Press, 2014. 384 p.

Одержано: 01.10.2022

Юлія Володимирівна АЛЕКСЄВА-ДАНИЛЕНКО,

аспірантка Харківського національного університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНІ ПРОСТУПКИ І ЗЛОЧИНИ ЯК СКЛАДОВІ КОРУПЦІЇ

Кримінальний проступок – це передбачене Кримінальним кодексом України діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян (51000 грн) або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі (згідно ч. 2 ст. 12 КК України).

Як відомо, кримінальні правопорушення поділяються на кримінальні проступки і злочини.

Кримінальні злочини в Кримінальному кодексі України поділяються на: злочини невеликої тяжкості (основне покарання до 5 років позбавлення волі або штраф до 10 тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян);

тяжкі злочини (основне покарання – до 10 років позбавлення волі або штраф до 25 тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян);

особливо тяжкі злочини (основне покарання – понад 10 років позбавлення волі або штраф понад 25 тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян).

Кримінальні проступки в загальній масі кримінальних правопорушень займають 98 складів кримінальних правопорушень, що складає 25 %, злочини невеликої тяжкості – близько 50 %, тяжкі або особливо тяжкі – 25 % від загальної кількості кримінальних правопорушень. Кримінальні проступки з ознаками кримінального правопорушення, або правопорушення, пов'язаного з корупцією можуть мати місце в багатьох діяннях (діях чи бездіяльності) за які в Кримінальному кодексі України передбачена кримінальна відповідальність, зокрема, в ч. 1 ст. 159 КК України – порушення таємниці голосування, в ч. 1 ст. 160 КК України – підкуп виборця, учасника референдуму, в ст. 171 КК України – перешкоджання законній професійній діяльності журналістів, в ч. 1 ст. 172 КК України – грубе порушення законодавства про працю, в ст. 175 КК України – невиплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат, в ст. 232 КК України – розголошення комерційної або банківської таємниці), в ч. 1 ст. 355 КК України – примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, в ст. 356 КК України – самоуправство, в ч. 1 ст. 357 КК України – викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження та в інших.

Відповідно до статті 45 Кримінального кодексу України корупційними злочинами визначені склади 20 кримінальних правопорушень (корупційні правопорушення та правопорушення, пов'язані з корупцією) за які законом встановлено кримінальну відповідальність, зокрема:

ст. 191 (привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем);

с. 262 (викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем);

ст. 308 (викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем);

ст. 312 (викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем), а також злочини передбачені в ст.ст. 313, 320, 357, 410 КК України.

Згідно з приміткою до ст. 115 КК України також корупційними злочинами, вважаються злочини передбачені:

ст. 210 (нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням);

ст. 354 (підкуп працівника підприємства, установи чи організації);

ст. 364 (зловживання владою або службовим становище) та інші серед яких:

зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги – ст. 365 2 КК України;

прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою – ст. 368 КК України;

незаконне збагачення – ст. 368 2 КК України;

підкуп особи, яка надає публічні послуги – ст. 368 4 КК України;

пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі – ст. 369 КК України;

зловживання впливом – ст. 369 2 КК України.

В Законі України «Про запобігання корупції» визначено, що корупція полягає у використанні особою, що наділена владними повноваженнями, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб, або іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити їх до протиправного використання наданих їм службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей. Корупційне правопорушення – це діяння, що містять ознаки корупції, вчинене особою, що надає публічні послуги, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільну правову відповідальність.

Правопорушення, пов'язане з корупцією у вищевказаному Законі визначено як діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом, вимоги заборони та обмеження, вчинене особою, яка виконує службові обов'язки чи посадові повноваження, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

Характерними особливостями корупційних правопорушень і правопорушень, пов'язаних з корупцією є те, що вони вчиняються службовими та посадовими особами органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів владних повноважень, які надають публічні послуги, або виконують інші повноваження від імені держави та переслідують мету отримати неправомірну вигоду для себе або інших фізичних чи юридичних осіб.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний кодекс України Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131.

2. Закон України «Про запобігання корупції» Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2014, № 49, ст.2056.

3. Алексева-Даниленко Юлія Володимирівна «Кримінальні проступки як специфічний вид кримінальних правопорушень», Право.ua № 3, 2021, ст. 105-110.

Одержано: 02.10.2022

Сергій Сергійович БАНДУРКА,
адвокат АТ «Креденс», доктор філософії

АДВОКАТ В АДМІНІСТРАТИВНІЙ СПРАВІ ПРО КОРУПЦІЙНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

В Законі України «Про запобігання корупції» визначено, що правопорушення, пов'язане з корупцією – це діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, що наділена владними повноваженнями та надає публічні послуги, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

До адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією згідно Кодексу України про адміністративні правопорушення відносяться наступні:

- порушення встановлених законом обмежень стосовно сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 172-4 КУпАП);
- порушення певних обмежень стосовно подарунків (ст. 172-5 КУпАП);
- вимоги фінансового контролю (ст. 172-6 КУпАП);
- порушення вимог стосовно запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (ст. 172-7 КУпАП);
- незаконне використання інформації у зв'язку з виконанням службових повноважень (ст. 172-8 КУпАП);
- невжиття заходів щодо протидії корупції (ст. 172-9 КУпАП);
- та інші правопорушення, які значно рідше розглядаються судами в адміністративному процесі.

КУпАП за вчинення корупційного правопорушення передбачені наступні види стягнень: штраф і конфіскація, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Суд може врахувати певні обставини для пом'якшення відповідальності.

В разі доведення вини особи, її вносять до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційне правопорушення.

За загальним правилом, адміністративне стягнення за вчинення правопорушення пов'язаного з корупцією може бути накладено впродовж шести місяців з дня виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення.

Готуючись до суду адвокату необхідно детально вивчити справу, строк притягнення до відповідальності, складений протокол, антикорупційне законодавство; норми КУпАП про корупцію; проаналізувати судову практику, практику Європейського суду з прав людини; зібрати докази; виявити обставини, які суд може врахувати як пом'якшуючі відповідальність.

Адвокат має також з'ясувати чи мало місце правопорушення, за яке особа притягується до відповідальності; чи в діянні є склад кримінального правопорушення, передбаченого Законом; чи має відповідні повноваження особа, яка його вчинила; чи має повноваження особа, яка склала протокол; чи наявний причинний зв'язок між діянням і виконанням особою службових (посадових) повноважень, а у відповідних випадках – мета правопорушення за яке складено протокол; чи особа є винною; з'ясувати мотив і характер вчиненого діяння; чи належить підзахисний до суб'єктів цього правопорушення; чи не закінчилися на момент розгляду справи строки встановлені в ст. 38 КУпАП; чи немає інших обставин, що виключають провадження в адміністративній справі. Потрібно враховувати, що при розгляді подібних справ в суді участь прокурора є обов'язковою.

Будь-які пояснення, заяви та клопотання потрібно подавати у письмовій формі через канцелярію суду.

Список бібліографічних посилань

1. Закон України «Про запобігання корупції», Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст. 2056;
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X (у редакції від 29.10.2022).

Одержано: 02.10.2022

Альона Сергіївна БАХАЄВА,

*викладач кафедри поліцейської діяльності
та публічного адміністрування факультету № 3
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук;*

Оксана Махірівна ІВАНЧЕНКО,

*курсант групи Ф2-304
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Сьогодні надзвичайно актуальним та одним з найбільш обговорюваних серед вітчизняних науковців є питання подолання корупції. При цьому вчені зазначають, що одним із важливих кроків у цьому напрямку є зміцнення доброчесності. Саме тому у нашому дослідженні вважаємо за доцільне розглянути існуючі погляди на тлумачення вищенаведеної категорії.

Так, за тлумачним словником під «доброчесністю» слід розуміти «високу моральну чистоту, чесність» [1]. Сучасний словник з етики трактує поняття доброчесності як «позитивну моральну якість, яка зумовлена свідомістю й волею людини, та є стійкою характеристикою її способу життя та вчинків» [2, с. 387]. У свою чергу цікавим є визначення поняття «доброчесність» запропоноване чеською неурядовою організацією, яка працює над просуванням верховенства права «CEELI», яка під останньою пропонує розуміти «внутрішню рису людини, за якої вона діє відповідно до певних принципів та цінностей, не йдучи на компроміси ні на роботі, ні у приватному житті» [3]. Як бачимо, вищенаведені погляди на тлумачення категорії «доброчесність» мають, у більшій мірі, філософський характер.

Розглядаючи «доброчесність» як правову категорію, слід зауважити, що до початку 2000-их у нормативно-правових актах можна було зустріти тільки вираз «академічна доброчесність». Проте 23 жовтня 2000 року Головне управління державної служби видало наказ, яким затвердило Загальні правила поведінки державного службовця, де доброчесність згадувалася як одна з обов'язкових умов для державних службовців [3]. Окрім цього, доброчесність є одним із принципів державної служби, під яким законодавець пропонує розуміти «спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмова державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень» [4].

Аналіз чинного законодавства України свідчить про використання різних похідних від терміну «доброчесність». Серед інших слід виділити такі: «академічна доброчесність», «перевірка на доброчесність» та «декларація доброчесності». Пропонуємо коротко розглянути кожну з вищенаведених категорій окремо.

Говорячи про академічну доброчесність, під останньою слід розуміти «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень». Порушенням академічної доброчесності вважається: академічний плагіат; самоплагіат фабрикація; фальсифікація; списування; обман; хабарництво; необ'єктивне оцінювання; надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання [5].

У свою чергу під перевіркою на доброчесність слід розуміти комплекс організаційних та практичних заходів, які здійснюються Управлінням внутрішнього контролю і полягають у збиранні, аналізі та перевірці даних, які свідчать про моральні, ділові та професійні якості працівника Національного агентства з питань запобігання корупції [6].

Що стосується декларації доброчесності, то у законодавстві відсутнє пряме визначення цієї категорії, проте з аналізу положень, викладених у

ст. 62 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», можна дійти висновку про те, що це документ, в якому суддя має викласти достовірну (правдиву) інформацію, яка є доказом дотримання (недотримання) ним законності, а також правил моралі під час виконання покладених на нього обов'язків.

Як бачимо, застосування вищенаведених категорій притаманне здебільшого сферам освіти та науки, державної служби та судоустрою.

Говорячи про доброчесність у розрізі боротьби з корупцією – вважаємо за можливе зазначити, що вона є одним із основних інструментів протидії корупційним проявам і розглядати її у зазначеній сфері слід саме у наведеному вище тлумаченні, наданому законом України «Про державну службу».

Список бібліографічних посилань

1. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970—1980). URL: <http://sum.in.ua/s/dobrochesnistj>
2. Тофтул М.Г. Сучасний словник з етики : словник. Житомир, 2014. 416 с.
3. Доброчесність: поняття, складові та історія. URL: <https://prosvita.nazk.gov.ua/blog/dobrochesnist-ponyattya-skladovi-ta-istoriya>
4. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
5. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/conv#n613>
6. Про затвердження Порядку здійснення перевірок на доброчесність та моніторингу способу життя працівників Національного агентства з питань запобігання корупції : Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 24.12.2020 № 595/20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0595884-20#Text>

Одержано: 02.10.2022

Ярослав Віталійович БОРЩ,

курсант групи Ф1-204

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Віталій Олегович НАЙДА,

дізнавач сектору дізнання Харківського районного управління поліції № 2

АКТУАЛЬНІ КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

На жаль, у діяльності державних службовців, іноді трапляються випадки корупції, зокрема й у діяльності Національної поліції України. З метою зменшення кількості таких випадків Міністерство внутрішніх справ України (далі – МВС України) проводить самоаналіз із метою визначення корупційних ризиків та їх чинників.

Корупційний ризик – це ймовірність того, що відбудеться подія корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, яка негативно вплине на досягнення МВС України визначених цілей та завдань.

Ідентифікація корупційних ризиків проводиться шляхом дослідження зовнішнього та внутрішнього середовища МВС на предмет виявлення чинників корупційних ризиків у нормативно-правових актах і організаційно-управлінській діяльності МВС України.

Чинники корупційного ризику – це умови та причини, що можуть заохочувати (стимулювати), викликати або дозволяти скоєння посадовою особою при виконанні нею функцій держави або місцевого самоврядування діянь, які можуть призвести до вчинення корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією[1].

Корупційних ризиків доволі багато, розглянемо деякі з них, наприклад: привілейоване чи завідомо упереджене ставлення до окремих працівників поліції, застосування репресивних заходів впливу, а саме переведення, атестація або інше змінення умов праці до викривачів фактів корупції та приховування фактів корупції[2].

Із даними фактами можна стикнутися і на цей день, але держава активно бореться із ними. Наприклад, кожного року МВС України проводить самоаналіз на предмет корупційних ризиків, покращує технології виявлення корупції й заохочування сумлінних працівників.

Також Україна ратифікувала конвенцію ООН проти корупції 18.10.2006 [3], яка несе рекомендації щодо запобіганню ризиків корупції, та описує ідеального державного службовця, який повинен сумлінно ставитися до своєї праці, відмовлятися від пропозицій незаконного збагачення, доповідати про виявленні факти таких правопорушень. Також ООН затвердило Міжнародний кодекс поведінки державних осіб[4], який доповнює уявлення про посадову особу, дає роз'яснення щодо отримання подарунків такими особами, наголошують на неупередженості та дають роз'яснення щодо використання державного бюджету.

Отже, МВС України проводить активну діяльність з виявлення корупційних ризиків, розглядає усі шляхи їх усунення та запобігає виникненню нових корупційних ризиків, використовуючи для цього інструменти боротьби з корупцією.

Список бібліографічних посилань

1. Оцінка корупційних ризиків / Портал МВС. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/activity/prevention-corruption/anketa> (дата звернення: 03.10.2022).
2. Джафарова О. В., Шатрава С. О. Деякі аспекти провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. Протидія корупції : правове регулювання і практичний досвід : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф.(м. Харків, 3 груд. 2021 р.). Харків : ХНУВС, 2021. С. 25-27.
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16 (дата звернення: 14.10.2022).
4. Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб від 23.07.1996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_788#Text (дата звернення: 16.10.2022).

Одержано: 02.10.2022

Володимир Вікторович ВАРАВА,

*завідувач кафедри правоохоронної діяльності
Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро),
кандидат юридичних наук, доцент;*

Катерина ГРЕБЕНЬКОВА,

*студентка першого курсу
Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро)*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Корупція – найбільш поширене суспільне явище, яке проявляється в злочинному використанні службовими особами, громадськими і політичними діями їх прав і посадових можливостей з метою особистого збагачення. Корупція, є актуальною проблемою сьогодення.

Методики і чинники успішної боротьби з корупцією вже давно відомі та випробувані міжнародною спільнотою. Насамперед , це відкритість влади, прозорості та зрозумілості процедур прийняття рішень, свобода слова, свобода та незалежність засобів масової інформації. [1, с. 31]. Отже, саме тому, виникає необхідність у дослідженні міжнародного досвіду протидії корупції та запобіганню цьому явищу, що і зумовлює актуальність даної теми.

Так, кримінальне законодавство Сінгапуру передбачає, що за умов доведення вини в отриманні «хабара» до винного застосовують позбавлення волі або штраф (відповідно п'ять років ув'язнення або 100 тис. дол. США) [2, с.25].

Якщо ж стосовно державного службовця надійшло завідомо неправдиве повідомлення щодо вчинення відповідних незаконних діянь, то особі, яка вчинила поширення недостовірної інформації, за завідомо неправдиві свідчення загрожує покарання у вигляді одного року ув'язнення або штраф у 10 тис. дол. США. Іноземні особи, яких викрили в корупції, позбавляються права здійснювати господарську діяльність на території Сінгапуру.

Особа, яка пропонує, дає або бере хабар від імені іншої людини, також підлягає покаранню в тому самому обсязі, якби вона діяла від свого імені. Стосовно іноземців, викритих у корупційних проявах, застосовується не тільки штраф, а й позбавлення права на здійснення господарської діяльності на території Сінгапуру.

Кожен чиновник зобов'язаний проходити як мінімум 100 годин навчання на рік, у тому числі з проблематики антикорупційної політики держави.

До антикорупційних заходів США належать: – постійний контроль за обов'язковим декларуванням фінансових доходів та видатків службовця за рік; – кримінальна відповідальність не лише фізичних, а й юридичних осіб за корупційну діяльність; – перевірка державних службовців на поліграфі;

– відсутність імунітету для посадових осіб будь-якого рівня, включно президента, сенаторів та конгресменів; – заборона державним службовцям отримувати цінні подарунки; – наявність інституту донесення про випадки корупції в органах державної влади, а також законодавчий захист цих осіб від звільнення та дискримінації відповідно до Закону «Про громадянські ініціативи» 1989 р.; – діяльність спеціально призначеного співробітника в кожному відомстві виконавчої влади для здійснення координації та контролю за додержанням посадовими особами норм етичної поведінки; – чіткий розподіл функцій між органами, які здійснюють антикорупційну діяльність; – законодавча регламентація діяльності лобістів, що регулюється Законом «Про федеральне регулювання лобістської діяльності»; – активна громадська діяльність, широке залучення діяльності неурядових організацій; – безперешкодне висвітлення проблем корупції у засобах масової інформації; – звітування політичних партій про фінансування передвиборчої кампанії.

Отже, відкритість діяльності органів влади є основоположним принципом взаємодії державних службовців та населення. Активна позиція та зацікавленість громадськості щодо контролю за виконанням владних приписів сформована на рівні громадянського обов'язку, широка поінформованість про випадки корупційних дій та звітування високопосадовців щодо результатів розслідування справ та вжитих заходів запобігання.

Список бібліографічних посилань

1. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / керівник авт. кол. доц. І.О. Ревак. Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 220 с.
2. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії): монографія / М. І. Мельник. – К.: Юридична думка, 2004. – 400 с.

Одержано: 02.10.2022

Едуард Сергійович ВЕРЕЩАК,

*курсант 2 курсу Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ: ВІД ДАВНИНИ ДО СЬОГОДЕННЯ

У нашому світі ще з найдавніших часів існує таке соціальне явище як злочинність. Уся діяльність органів державної влади спрямована на протидію та повне знищення будь-яких проявів злочинності і хоча у деяких розвинених країнах рівень злочинності перебуває на доволі низькому рівні

повністю викоринити існування такого негативного соціального явища у нашому суспільстві поки що не вдалося можливим. Однією із форм проявів злочинності є корупція. На сьогодні немає жодної країни, де корупція була б повністю викоринена. На жаль, в українському суспільстві існує переконання, що корупція є складовою діяльності державних органів та виступає певним інструментом прискорення вирішення проблем громадян. Тому лише віднедавна питання протидії корупції гостро постало на міжнародному рівні, Україна як сучасна країна приєднала до міжнародної боротьби з корупцією. Отже, питання протидії корупційним проявам в діяльності органів державної влади на разі є доволі актуальним [2].

Виклад основного матеріалу доцільно почати взагалі з визначення поняття корупції. Отже, відповідно до статті 1 Закону України «Про запобігання корупції» корупцією є - використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [1].

З явищем корупції суспільство знайоме вже достатньо давно. Історичні корені корупції походять від звичаю робити подарунки, щоб домогтися чийогось розташування. Дорогий подарунок виділяв людину серед інших прохачів і сприяв, щоб її прохання було виконано. Тому в первісних суспільствах плата жерцю або вождю була нормою. У міру ускладнення державного апарату і посилення влади центрального уряду з'явилися професійні чиновники, які, за задумом правителів, повинні були задовольнятися тільки фіксованою платнею. На практиці ж чиновники прагнули скористатися становищем для таємного збільшення своїх доходів.

Існувала корупція і в епоху античності в Стародавньому Єгипті, Індії, Стародавній Греції, Римі та інших тогочасних державних утвореннях. В античні часи боротьба з корупцією проявлялася у формі показових та часто жорстоких покарань людей, які брали участь у корупційній діяльності.

Найбільшого процвітання корупція зазнала саме в часи Середньовіччя, адже було створено сприятливе середовище для існування такого протиправного явища. Таким середовищем була поява монархів та вельмож, які отримували відповідні привілеї та посади від монарха за відповідну плату, внаслідок цього відбувається велика різниця між різними соціальними верствами населення. До того ж, саме на період Середньовіччя припадає поширення корупції на території Європи. Основними чинниками цього були швидкий розвиток грошових відносин та зростання чисельності державного апарату [3].

Явище корупції не покинуло суспільство й у період з XVI до XX століття. Сама вона стала одним із чинників, які завдали великої шкоди Україні й в період Руїни та Гетьманщини, коли під час виступу гетьмана Івана Мазепи проти Петра I полковник Бурлай здав московським військам фортецю Біла Церква за хабар. Та й сам гетьман Мазепа отримав гетьманську булаву за допомогою хабара, якого дав московському воєводі Голіцину. Значну роль у цей період у боротьбі з корупцією відіграло громадянське правосуддя. З XVI до XX ст. в Україні діяли копні суди, судді яких складали присягу, що не будуть "лихоїмствувати" (брати хабарі).

А під час існування Радянського Союзу ніякої протидії корупційним проявам взагалі не відбувалося. Адже, поняття «корупція» не визнавалося як науковцями та і представниками влади того часу. Наголошувалось, що це явище притаманне буржуазній державі і суспільству, де має місце експлуатація людини людиною, де державний апарат знаходиться у підпорядкуванні монополій, де для цього закладені умови у самій економічній і політичній системі капіталістичного суспільства (лише в 90-х роках XX ст. її почали визначати, як невід'ємну ознаку будь-якого устрою). Відповідно заперечення існування явища, відповідно, не викликало необхідності розвитку антикорупційної політики [4].

Лише віднедавна корупція як проблема була винесена за рамки національного рівня, тобто стала міжнародною проблемою, що становить загрозу транснаціональній безпеці. Презентована днями Стратегія щодо подолання корупції США наголошує саме на транснаціональному вимірі проблеми і ставить за мету перешкоджання використанню міжнародної фінансової системи для "відмивання коштів" та протидію стратегічній корупції як інструменту зовнішньої політики. В Україні ж лише після Революції Гідності було обрано європейський цивілізаційний вектор руху шляхом підписання Угоди про асоціацію із ЄС. Ми також взяли на себе низку зобов'язань щодо забезпечення верховенства права та боротьби із корупцією в рамках Плану дій із вівозової лібералізації із ЄС. Однією із ключових вимог як Європейського Союзу, так і Сполучених Штатів щодо подальшої співпраці було і залишається посилення незалежних органів для боротьби із корупцією в Україні.

У свою ж чергу, у 2014-2016 роках створюються перші незалежні антикорупційні органи (НАБУ та САП, згодом – НАЗК та АРМА); запроваджується е-декларування статків посадовців та необхідність перевірки таких декларацій; вводиться в дію відповідальність за неправдиве декларування і незаконне збагачення тощо [3].

До того ж, українськими законодавцями було прийнято низку відповідних нормативно-правових актів у сфері протидії корупції Закон України "Про запобігання корупції", Закон України "Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки", Закон України "Про Національне антикорупційне бюро України", Постанова КМУ № 706 від 4.09.2013р. "Питання запобігання та виявлення корупції", Постанова КМУ № 265 від 29.04.2015р. "Про затвердження

Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015-2017 роки”. Також ратифіковано відповідні міжнародні нормативно-правові акти як Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією, Цивільна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією, Конвенція ООН проти корупції та Антикорупційна стратегія на 2014-2017 роки [2].

Отже, з вищевикладеного можемо зробити висновок, що явище корупції виникло одночасно із зародженням людської цивілізації. До того ж, на разі жодній із форм політичних систем управління не вдалося викоринити явище корупції у діяльності органів державної влади. Внаслідок тривалого невизнання взагалі існування такого явища як корупція вона досягла значних масштабів[3]. Лише віднедавна на міжнародному рівні було визнано корупцію як негативне протиправне явище. Україна також доєдналася до міжнародного руху боротьби та протидії корупційним проявам. Було прийнято та ратифіковано відповідні нормативно-правові акти у сфері протидії корупції та створено відповідні органи державної влади, діяльність яких спрямована виключно на протидію корупції [2].

Список бібліографічних посилань

1. Закон України «Про запобігання корупції» Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст.2056 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 01.09.2022).

2. Запобігання та протидія корупції : навч. посіб. / А. М. Михненко, О. В. Руснак, А. М. Мудров та ін. ; за ред. А. М. Михненка. 4-те вид., переробл. й доповн. К. : ДННУ “Акад. фін. управ. ліній”, 2013. 666 с.

3. Історія боротьби з корупцією: чи приходить весна? (спойлер – приходить) URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3366810-istoria-borotbi-z-korupcieu-ci-prihoidit-vesna-spoiler-prihoidit.html>.

4. Шайхалієва Ю. А. Корупція як політико-правове явище // Гілея. 2015. Вип. 102 (№ 11). С. 393–398.

Одержано: 02.10.2022

Валерій Іванович ВИЧАВКА,

*старший викладач кафедри теорії права
та кримінально-процесуальної діяльності
Національної академії Державної прикордонної
служби України ім. Богдана Хмельницького (м. Хмельницьк),
доктор філософії*

ІНСТИТУТИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Проблема корупції уже давним-давно набула глобального значення, так як вона впливає на інтереси усього міжнародного співтовариства. Це

ганебне явище є одним із найбільших бар'єрів для сталого розвитку усіх сфер економіки і не тільки. Тема боротьби з корупцією, у нашій державі, перебуває в центрі уваги різних суспільних груп. Побороти негативне явище корупції в суспільстві силами однієї людини чи інституції неможливо. Саме тому необхідні колективні зусилля у цьому напрямі як правоохоронних органів, так і інститутів громадянського суспільства.

На сьогодні можна констатувати той факт, що правове забезпечення організації та здійснення громадського контролю в Україні, з питань протидії корупції, не є цілком задовільним та виправданим результатом реформ, якого всі так чекали. На це є цілий ряд об'єктивних та суб'єктивних причин, однією з яких є декларативний характер положень чинного законодавства щодо основних способів та засобів громадського контролю. Так відповідно до статті 21 Закону України «Про запобігання корупції» громадські об'єднання, їх члени або уповноважені представники, а також окремі громадяни в діяльності щодо запобігання корупції мають право:

- 1) повідомляти про виявлені факти вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, реальний, потенційний конфлікт інтересів спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, Національному агентству, керівництву чи іншим представникам органу, підприємства, установи чи організації, в яких були вчинені ці правопорушення або у працівників яких наявний конфлікт інтересів, а також громадськості;

- 2) запитувати та одержувати від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування в порядку, передбаченому Законом України "Про доступ до публічної інформації", інформацію про діяльність щодо запобігання корупції;

- 3) проводити, замовляти проведення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів, подавати за результатами експертизи пропозиції до відповідних органів, отримувати від відповідних органів інформацію про врахування поданих пропозицій;

- 4) брати участь у парламентських слуханнях та інших заходах з питань запобігання корупції;

- 5) вносити пропозиції суб'єктам права законодавчої ініціативи щодо вдосконалення законодавчого регулювання відносин, що виникають у сфері запобігання корупції;

- 6) проводити, замовляти проведення досліджень, у тому числі наукових, соціологічних тощо, з питань запобігання корупції;

- 7) проводити заходи щодо інформування населення з питань запобігання корупції;

- 8) здійснювати громадський контроль за виконанням законів у сфері запобігання корупції з використанням при цьому таких форм контролю, які не суперечать законодавству;

- 9) здійснювати інші не заборонені законом заходи щодо запобігання корупції [1]. Дані правові норми не завжди реалізуються в нашій державі.

Через слабкі, а іноді взагалі відсутні знання антикорупційного законодавства, низький рівень правової культури у громадян не дає можливості протидіяти корупції такому важливому суб'єкту.

З прийняттям нової Антикорупційної стратегії, метою якої є досягнення суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції, а також забезпечення злагодженості та системності антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування, роль інститутів громадянського суспільства вийде на зовсім інший рівень. Досить позитивним є те, що велику роль у підвищенні ефективності системи запобігання і протидії корупції приділено проблемі поваги до викривачів корупції у суспільстві, а також виховання правової культури у осіб, які хочуть повідомити про корупцію[2]

Список бібліографічних посилань

1. Про запобігання корупції: Закон України. Відомості Верховної Ради. 2014. № 49. ст.2056
2. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>.

Одержано: 05.10.2022

Руслан Олександрович ВОЛЬСЬКИЙ,

здобувач вищої освіти 2 курсу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

КОРУПЦІЙНІ ТА ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕННЯ: ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ, РОЗСЛІДУВАННЯ І ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Сьогодні можна стверджувати, що чистота діяльності організацій і установ з питань забезпечення законності і правопорядку в державі стала особливо гострою, оскільки саме їм доручено захищати права та інтереси громадян. Для забезпечення такого захисту працівникам правоохоронних органів надаються спеціальні повноваження і виняткові права: від одержання інформації про людей — до застосування сили і зброї. Тому, саме правоохоронці повинні бути взірцем у безкомпромісній боротьбі зі злочинністю та корупцією.

Поряд з цим корупція в державній та правоохоронній сфері спричиняє поряд із прямими негативними явищами ще й шкоду глобальним сферам: економіці, соціальній та політичній сферам, безпеці держави, сфері зовнішніх зносин та міжнародному іміджу тощо [1].

Якщо ж сьогодні досліджувати причини, чому корупція вразила фактично всі сфери суспільного життя, то відповідь треба шукати, передусім, у значній корумпованості судів і правоохоронних органів [2].

При цьому, корупціонерам, в умовах охоплення корупцією судової системи, шляхом підкупу суддів та вчиненням інших незаконних дій вдається уникати відповідальності. В умовах корумпованості представників Феміди і правоохоронних органів, держава не може забезпечувати реалізацію верховенства права.

Для визначення поняття «корупційне правопорушення» необхідно згадати поняття «правопорушення», а потім, слідкуючи від загального до приватного, виявити ознаки корупційного правопорушення [4].

При цьому можливе дослідження та від приватного до загального, оскільки існують різновиди корупційних правопорушень – кримінальні, дисциплінарні і так далі, а поняття «корупційне правопорушення» має охоплювати характеристики його різновидів.

У теорії держави та права правопорушення визначають як «суспільно небезпечне винне протиправне діяння деліктоздатного суб'єкта, за вчинення якого передбачено юридичну відповідальність» [2, с. 208].

З наведеного визначення, можна назвати такі ознаки правопорушення: діяння, тобто дію чи бездіяльність; протиправність; суспільна небезпека; винність або вина; передбаченість юридичної відповідальності або, інакше кажучи, караність; деліктоздатність суб'єкта, вчинив правопорушення. зупинимося на ознаках правопорушення. Дія, яка має дві форми висловлювання – дія чи бездіяльність, є «серцевиною» правопорушення [1].

Не є караними і знаходяться поза сферою правового регулювання помисли, почуття, емоції та висловлювання, щодо останнього слід зазначити: за умови, що вони не є наклепницькими, екстремістськими і не мають характеру образи, загроз насильства, оскільки низка правопорушень відбувається вербальним способом.

Ця діяльність повинна базуватися на поєднанні профілактичних і репресивних заходів на загально-соціальному і спеціально-кримінологічному рівні.

Ефективність запровадження заходів протидії корупції серед співробітників поліції залежатиме від системності та узгодженості цих заходів з іншими нормативно-правовими актами, які регулюють питання організації проходження служби у підрозділах НП [3]. Основними напрямками протидії корупції серед співробітників правоохоронних органів мають бути:

- 1) удосконалення антикорупційного законодавства;
- 2) формування в правоохоронних органах сучасного управлінського апарату;
- 3) превенція корупції;
- 4) удосконалення заходів щодо виявлення, розслідування, розгляд фактів корупційних діянь; притягнення винних осіб, до передбаченої законом

відповідальності, за корупційні правопорушення у всіх випадках їх вчинення [1].

Отже, поширення корупції неодмінно призводить до зростання організованої злочинності, а якісний і кількісний розвиток її неодмінно тягне за собою збільшення кількості корупційних проявів і підвищення небезпечності їх характеру.

Корупція та будь-які форми її прояву становлять загрозу національній безпеці. Вони підривають державний механізм, що заважають реалізації функцій держави, незалежно від того, яке було скоєно правопорушення – кримінальне, адміністративне чи цивільно-правове.

Список бібліографічних посилань

1. Мельник М.І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії): МОНОГРАФІЯ. – К.: Юридична думка, 2004. 400 с.

2. Невмержицький Є.В. Корупція як соціально-політичне явище: особливості проявів і механізми подолання в сучасній Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси». Ін-т держ. і права НАН України. К., 1999. 19 с.

3. Савченко А.В. Корупційні злочини в Україні: проблеми кримінально-правового розуміння. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ, 2015. С. 14-24.

4. Захарчук, О. З. Нормативне закріплення корупційних злочинів за законодавством України та їх класифікація. Вісник Національного університету Львівська політехніка. Серія: Юридичні науки, 813 2015. с. 33-38.

Одержано: 05.10.2022

Людмила Володимирівна ГАВРИЛЮК,

провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії проблем правового та організаційного забезпечення діяльності Міністерства Державного науково-дослідного інституту МВС України (м. Київ), кандидат юридичних наук, старший дослідник

ПРИЙНЯТТЯ ПРОПОЗИЦІЙ, ОБІЦЯНКИ АБО ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДОКАЗУВАННЯ

Згідно з Основним Законом України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. З поміж інших, обов'язок дотримуватися вимог законодавства у сфері запобігання корупції є одним із основоположних у правовому становищі суб'єктів на яких воно поширюється, оскільки саме він являється одним із індикаторів правомірності їх діяльності.

Проте, незважаючи на визначені в Законі України «Про запобігання корупції» обмеження для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування а також прирівняних до них осіб, щодо використання службових повноважень чи свого становища з метою одержання неправомірної вигоди а також зобов'язання невідкладно вжити заходів для запобігання цьому, прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою є одним з найпоширенішим корупційним кримінальним правопорушенням.

Процес доказування в кримінальних провадженнях щодо прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою повинен відповідати загальним засадам кримінального провадження визначеним в ст. 7 КПК України з урахуванням особливостей встановлених законом. Зокрема:

відповідно до ч. 2 ст. 2971 КПК України у кримінальних провадженнях за ст. 368 КК України може здійснюватися спеціальне досудове розслідування (in absentia) на підставі ухвали слідчого судді стосовно підозрюваного, який переховується від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, з метою ухилення від кримінальної відповідальності та/або оголошений у міжнародний розшук;

суб'єктами кримінального правопорушення за ст. 368 КК України є певна категорія службових осіб, які згідно зі ст. 480 КПК України віднесені до категорії, щодо яких застосовується особливий порядок кримінального провадження;

зміст та форма кримінального провадження в умовах воєнного стану повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження зазначеним у ч. 1 ст. 7 КПК України, з урахуванням особливостей здійснення кримінального провадження, визначених розділом IX-1 КПК України.

Зазначене, а також слідча та судова практика свідчить, що процес доказування в даній категорії кримінальних проваджень неоднозначний і потребує індивідуального підходу в кожному окремо взятому випадку.

Також практика досудового розслідування кримінальних правопорушень за ст. 368 КК України свідчить, що одним із складних його елементів є власне сама фіксація факту прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, що в подальшому негативно впливає на весь процес доказування в даній категорії кримінальних проваджень.

Певною мірою такі складнощі зумовлені станом сучасного нормативно-правового регулювання діяльності осіб, віднесених законодавством до категорії службових. Зокрема, дискреційні повноваження дають можливість вибору їм на власний розсуд прийняти одне з декількох варіантів можливих рішень, передбачених нормативно-правовим актом. Тому досить часто дії службових осіб мають законний характер й лише після встановлення інших

кваліфікуючих ознак даного складу злочину, виникають правові підстави кваліфікувати їх дії як такі, що мають ознаки злочину, передбаченого ст. 368 КК України. Також до найбільш типових помилок та процесуальних порушень, які мають місце на початку досудового розслідування за фактами прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою є:

прийняття неправдивої заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, з якої не вбачається підстав щодо причетності певної особи до протиправних дій, і, відповідно, необґрунтований початок досудового розслідування;

здійснення слідчих (розшукових) дій раніше, ніж було внесено інформацію про кримінальне правопорушення до ЄРДР;

необґрунтована попередня кваліфікація діяння за ст. 368 КК України.

Збирання доказів, які підтверджують або спростовують причетність підозрюваного до корупційного кримінального правопорушення за ст. 368 КК України, здійснюється з використання усіх можливих засобів та заходів передбачених КПК України та Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність». Проте, як свідчить судова практика, порушення процедури отримання дозволу на проведення та, власне недотримання самої процедури проведення визначених цими законодавчими актами оперативно-розшукових заходів, слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій призводить до визнання судом доказів недопустимими.

Водночас, враховуючи особливості нормативно-правового регулювання питання початку досудового розслідування даної категорії кримінальних проваджень необхідно відмітити, що на сьогодні виникає потреба у розробці комплексу взаємопов'язаних рекомендацій щодо початку даної категорії кримінального провадження та здійснення досудового розслідування спрямованих на:

надання належної кримінально-правової характеристики діям особи, щодо вчинення кримінального правопорушення за ст. 368 КК України;

здійснення початкових процесуальних дій відразу після одержання заяви, повідомлення чи іншої інформації про кримінальне правопорушення;

визначення комплексу необхідних першочергових слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій;

визначення тактики проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій з урахуванням особливостей окремо взятого кримінального провадження, тощо.

Одержано: 03.10.2022

Аміна Ігорівна ГОЛОВНЯ,

курсантка групи Ф4-402

Харківського національного університету внутрішніх справ

РЕАЛІЗАЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК УМОВА НАБУТТЯ ЧЛЕНСТВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Перспектива набуття Україною членства в Європейському Союзі – найважливіший напрямок внутрішньої і зовнішньої політики нашої держави, який нерозривно пов'язаний із виконанням умов, закріплених у так званих «копенгагенських критеріях» або критеріях вступу. Вони передбачають, що кожна європейська країна, яка визнає положення п. 1 ст. 6 Угоди про утворення Європейського Союзу, може вступати до цієї організації після виконання ними низки вимог за трьома критеріями: політичним, ринковим і членським. Кожен із зазначених критеріїв має свої складові. Так, підкритерієм політичного критерію виступає посилення боротьби з організованою злочинністю та корупцією. Для України проблема боротьби з корупцією є досить актуальною. Це пояснюється тим, що наявність корупції в органах державної влади призводить до гальмування еволюції правової системи, чим унеможлиблює побудову в Україні дійсно демократичної, правової держави, в якій функціонування влади є відкритим і прозорим, а рішення, ухвалювані нею – зрозумілими для населення.

В «Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» закріплено, що «верховенство права, належне врядування, боротьба з корупцією, боротьба з різними формами транснаціональної організованої злочинності й тероризмом, сприяння сталому розвитку і ефективній багатосторонності є головними принципами для посилення відносин між Сторонами» [1]. Тож з 2014 року Україна стрімко рухається як до виконання «копенгагенських критеріїв», так і до положень Угоди про асоціацію.

Одним з інструментів антикорупційної політики в Україні став Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення (далі – Реєстр), який було створено у 2011 року [2]. На той момент розпорядником Реєстру виступало Міністерство юстиції України. Особа включається до Реєстру після притягнення до відповідальності за корупційне чи пов'язане з корупцією правопорушення [3]. Опинитися в списку корупціонерів можна як за кримінальне правопорушення, так і за адміністративне правопорушення або дисциплінарний проступок, чи навіть у випадку притягнення фізичної особи до цивільно-правової відповідальності за порушення антикорупційного законодавства. Серед найбільш поширених підстав для включення до Реєстру можна визначити несвоєчасне подання декларації (69% від усіх записів), неправомірна вигода

службовій особі (10%), неподання або несвоєчасне подання повідомлення про суттєві зміни у майновому стані (6%) та конфлікт інтересів (5%). Як зазначав Уорен Баффет: «Потрібно двадцять років, щоб побудувати репутацію, і лише п'ять хвилин, щоб її зруйнувати».

Спочатку Реєстр був публічним, тож теоретично кожен бажаючий мав можливість отримати з нього інформацію. На практиці ж Реєстр працював досить погано, а дані у ньому оновлювались нерегулярно. Крім того, окремим недоброчесним громадянам включення до Реєстру вдавалось уникнути. Пізніше Реєстр став закритим та перестав бути автоматизованим. Це пояснюється тим, що повноваження адміністрування Реєстром були передані Національному агентству з питань запобігання корупції, які, в свою чергу, зайнялися у той період не лише розробкою сайту для Реєстру, а й пошуком технічних співробітників, які б могли забезпечувати роботу сервісу. Отже, робота Реєстру була призупинена, внесення до нього даних про осіб, які вчинили корупційні діяння, не здійснювалось. Тому певна кількість правопорушників, які були додані до Реєстру, потенційно могли знову обійняти посади в органах державної влади. При цьому, особа, яка була звинувачена у корупції, як мінімум протягом трьох років державні посади не має права обіймати. Також у роботодавця зникла можливість за допомогою автоматизованої системи перевірити потенційного працівника, що також несло певну загрозу веденню бізнесу.

Згодом ситуація поліпшилася і з лютого 2019 Національне агентство з питань запобігання корупції стало адмініструвати цей Реєстр. На сьогодні Реєстр доступний в онлайн-режимі 24/7, інформація у ньому постійно оновлюється, а інтерфейс став простішим. Зараз Реєстр налічує понад 44 тисячі записів про осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення починаючи з 2011 року.

Слід зазначити, що з позиції програмного забезпечення, Реєстр сьогодні працює у досить стабільному режимі. Навіть з початку російської агресії його функціонування не припинялось, хоча за даними працівників кіберполіції, з боку росії мають місце постійні атаки на сайти органів державної влади. Тож в умовах війни важливо не допустити витоку будь-якої інформації до ворога, щоб вона не могла бути використана росією проти України.

Підсумовуючи, слід зазначити, що попри наявний суспільний інтерес до інформації з Реєстру, нині багато адвокатів оспорюють взагалі необхідність його існування, адже їх клієнти відбуваються тепер не лише покаранням, що передбачене законодавством, але й зазнають репутаційних збитків. А зважаючи на те, що до Реєстру корупціонерів можна потрапити й за прострочені строки надання декларації, вважається, що покарання не співвідносне з проступком. І лише максимальна увага до усіх антикорупційних обмежень, доброчесний спосіб життя та готовність відстоювати свої права дозволить людині зберегти ділову репутацію та не потрапити до Реєстру.

З іншого боку, лише наявність і впровадження в Україні антикорупційної політики є дієвим важелем у системі запобігання та протидії корупції. Саме її реалізація здатна знизити рівень корупції в Україні, забезпечити захист прав і законних інтересів як громадян, так і загалом суспільства від її негативних наслідків, виконати ті зобов'язання, що взяла на себе Україна на шляху до членства в Європейському Союзі.

Список бібліографічних посилань

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: міжнародний документ від 27.06.2015 року // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#top

2. Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення: наказ Національного агентства з запобігання корупції від 09.02.2018 № 166 (із змін.) // БД «Законодавство України» / (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0345-18#n13>

3. Про затвердження Порядку надсилання електронних копій рішень суду щодо осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, та щодо юридичних осіб, до яких застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення: Спільний наказ ДСА та НАЗК від 06.09.2022 № 305 / 206/21 <https://nazk.gov.ua/uk/documents/spilnyj-nakaz-dsa-ta-nazk-vid-06-09-2022-305-206-21-pro-zatverdzhennya-poryadku-nadsylannya-elektronnyh-kopij-rishen-sudu-shhodo-osib-yaki-vchynily-koruptsiyni-abo-pov-yazani-z-koruptsiyeyu-pravoporus/>

Одержано: 03.10.2022

Анастасія Олександрівна ГРАНКІНА,

курсантка групи ФЗ-202

Харківського національного університету внутрішніх справ

ОГЛЯД ЗАРУБІЖНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА (СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ ТА ФРАНЦІЇ)

Таке явище як корупція не є новим для суспільства, воно сформувалося у періоди створення перших держав у ході соціальних відносин. Негативний вплив корупції здебільшого полягає у її наслідках, а саме: значна матеріальна та репутаційна шкода державно-владним органам, спричиняючи їх неефективність, а також деградацію правового суспільства [1, с. 7], а також у проникненні кримінальної складової у державно-управлінські та суспільні відносини, все це призводить до руйнування належного функціонування державної системи з середини. Тому, окреслене питання з приводу

протидії та запобіганню корупції є актуальним у сьогоденні на міжнародному рівні. Дана робота спрямована на розгляд різних практик протидії корупції створених в інших сучасних державах світу, з основною метою ознайомлення з ними.

Одним із перших так званих антикорупційних законів є Закон про корупцію за кордоном (The Foreign Corrupt Practices Act (FCPA)), який був прийнятий законодавчим органом Сполучених Штатів Америки в 1977 році, і стосувався переважно загальної заборони отримання хабарів посадовими особами за допомогу та сприяння в веденні бізнесу [2]. Примітним є і те, що на певних нормах даного закону ґрунтується антикорупційне законодавство Європейського Союзу. Виходячи з цього зауважимо, що саме США є лідером у такій сфері, як співпраця у антикорупційній діяльності на міжнародному рівні.

Ще одним не маловажним запровадженим законом у США є Американський закон про боротьбу з корупцією (The American Anti-Corruption Act), який забороняє придбання політичного впливу та повертає владу в руки народу [3]. Американський закон про боротьбу з корупцією вважається зразковою політикою, яка встановлює рамки для міських, штатних і федеральних законів.

Розглядаючи інші країни не можна залишити без уваги запроваджений Францією у 2016 році Закон про прозорість, боротьбу з корупцією та модернізацію економіки (Sapin II), цей закон вимагає вживати заходи французькі компанії і глобальні корпорації з метою запобігання та виявлення корупційних актів або торгівлі впливом у Франції та за кордоном, що працюють у Франції, щоб відповідати очікуванням Агентства з боротьби з корупцією (AFA). Французьке агентство з боротьби з корупцією (AFA) було запроваджене у 2016 році, саме агентство є адміністративним органом з національною компетенцією та діє воно під наглядом міністрів юстиції та бюджету Франції [4]. Головна мета цього агентства полягає у сприянні органам влади у запобіганні та розкритті корупційних правопорушень, торгівлі впливом чи розкраданнях.

Наступним прикладом законодавства у питанні, щодо протидії корупції є Закон про хабарництво (The Bribery Act). Цей закон описує два напрямки правопорушення, а саме пропозиція, обіцянка або дача хабаря (активний підкуп) та згода, приймання хабаря (пасивний підкуп). «Закон про хабарництво» запроваджує кримінальну відповідальність за вище зазначені правопорушення вчинені підданими Великобританії або особами, які перебувають на території Великобританії, як безпосередньо так й опосередньо. Цей закон поширюється на угоди укладені у Великобританії або за її кордоном, як у державному так й у приватному секторах.

Доцільно було б зауважити з вище зазначеного матеріалу з приводу порушеного питання, що на теперішній час у всіх сучасних державах вже сформувалося розуміння такого явища, як корупція та її негативних

наслідків. Країни світу й по теперішній час продовжують вдосконалювати та приймати нові програми, закони та алгоритми протидії корупції.

Список бібліографічних посилань

1. Литвиненко В. І., Лісовська Ю. П., Лісовський П. М. Антикорупційне право: навчальний посібник. К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. 240 с. URL: <http://dcmaup.com.ua/assets/files/antikorupcijne-pravo.pdf> (дата звернення 10.09.2022).
2. Foreign corrupt practices act: informative article / The United States. Department of justice. 2017. URL: <https://www.justice.gov/criminal-fraud/foreign-corrupt-practices-act> (дата звернення 12.09.2022).
3. H.R.9029 Anti-Corruption and Public Integrity Act / 116th Congress. 2019-2020. URL: <https://www.congress.gov/bill/116th-congress/house-bill/9029/text> (дата звернення 15.09.2022).
4. The new French anti-corruption law SAPIN II: what is the impact for companies operating in France?: informative article. 2017. 4 p. URL: https://www.eversheds-sutherland.com/documents/global/france/the-new-french-anti-corruption-law-sapin%20II_March_2017.pdf (дата звернення 16.09.2022).
5. Bribery Act 2010: UK Public General Acts / Table of contents URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/23/contents> (дата звернення 20.09.2022).

Одержано 01.10.2022

Тетяна Володимирівна ГРИГОРОВИЧ,

*завідувач сектору почеркознавчих досліджень,
технічного дослідження документів та обліку
відділу криміналістичних видів досліджень
Тернопільського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС України*

МОЖЛИВОСТІ СУДОВОЇ ПОЧЕРКОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ТА ЕКСПЕРТИЗИ ТЕХНІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКУМЕНТІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах сучасного технологічного та інформаційного розвитку національних економік стрімко набирає обертів економічна злочинність, що характеризується загрозливими розмірами. Вчинення злочинів в сфері економіки становлять реальну небезпеку країни в цілому та окремих громадян, оскільки розвиток економіки забезпечує існування та розвиток суспільства

Як свідчить судово-слідча практика, порушення у сфері економічних правовідносин мають розповсюджений і системний характер. Прикладом таких злочинів є ухилення від сплати податків, незаконні валютні операції, розкрадання державної чи колективної власності. Виявлені правоохоронними

органами даних фактів потребують якісного та ефективного розслідування, з'ясування низки фактичних даних криміналістичного характеру, відшкодування завданої такими діями шкоди. Для встановлення криміналістично-значущої інформації в розслідуванні злочинів у сфері економіки провідну роль відіграє судова експертиза. Розмаїття видів досліджень останньої дає можливість дослідити всі виявлені та вилучені об'єкти та здобути необхідні для розслідування докази. Тому детального дослідження та наукового вивчення потребують питання встановлення можливостей судової експертизи як однієї з форм використання спеціальних знань у розслідуванні злочинів розглядуваної категорії.

Розслідування злочинів у сфері економіки неможливе без спеціальних знань, однією з форм використання яких є судова експертиза. Судова експертиза – це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів дізнання, досудового та судового слідства [1; 2, с. 538]. Оскільки основними доказами при розслідуванні злочинів у сфері економіки є документи, то найголовнішими видами судових експертиз є судово-почеркознавча експертиза та судово-технічна експертиза документів. Також можуть призначатися й інші види судових експертиз. Розслідування кримінальних проваджень у сфері економіки досить часто супроводжується підркобою у відповідних документах підписів, почерку посадової особи, а також примушуванням певної особи до підпису, розписок, вказівок, оформлення договорів тощо. Тому, коли під час розслідування злочинів розглядуваної категорії стоїть питання ідентифікації виконавця рукопису, підпису, цифрових записів, призначається судово-почеркознавча експертиза. Особливе місце під час призначення судово-почеркознавчої експертизи посідають зразки для порівняльного дослідження, які прямо впливають на можливість проведення почеркознавчої експертизи. Справа в тому, що процес порівняльного дослідження залежить від представленого матеріалу зразків почеркового матеріалу, цифрових записів чи підписів. Тому для дослідження почерку в документі слід надати експерту усі три категорії зразків: вільні, умовно-вільні та експериментальні зразки почерку (цифрових записів чи підписів) особи, яка ідентифікується. Поряд з ідентифікаційними завданнями судово-почеркознавча експертиза вирішує низку неідентифікаційних, зокрема встановлення факту виконання рукопису в незвичних умовах або в незвичайному стані, навмисно зміненим почерком, з наслідуванням (імітацією) почерку іншої особи; визначення статі виконавця, а також належності його до певної групи за віком тощо. Завдяки такому виду судових експертиз можливо вирішити низку питань ідентифікаційного та класифікаційного характеру, наведемо деякі з них: 1) чи виконаний підпис (рукописний текст, запис) конкретною особою; 2) чи виконано рукописний текст, цифрові записи, підпис у незвичних умовах (у хворобливому стані, за наявності хронічних захворювань,

стоячи на нерівній підложці тощо. А також такі питання: 1) чи виконані декілька рукописів (підписів) однією особою; 2) чи виконано рукопис (підпис) навмисно зміненим почерком; 3) чи володіє особа, яка виконала рукопис (підпис), навичками написання спеціальними шрифтами; 4) особою якої статі виконано рукопис; 5) до якої групи за віком належить виконавець рукопису тощо [3, с. 65–68; 4, с. 19].

Наступною, не менш важливою судовою експертизою, що призначається за розглядуваною категорією злочинів, є судово-технічна експертиза документів (далі СТЕД). Такий вид дослідження вирішує питання, пов'язані з дослідженням матеріалів документів, технічних прийомів і способів виготовлення та внесення в них змін [5, с. 16]. Слід мати на увазі, що залежно від об'єктів дослідження такий вид експертизи поділяється на два основні види: 1) дослідження реквізитів і матеріалів документів; 2) дослідження друкарських форм та їх відбитків. Дослідження реквізитів і матеріалів документів важливе тим, що можна визначити підроблення документу технічним способом. Можливості такого дослідження різноманітні: наприклад, можна виявити підчистку та дописку цифрових записів, встановити первинний запис, відновити спалені чи залиті документи, тощо. Поряд зі встановленням способу виготовлення (виконання) документів, внесення змін у їх зміст, установленням первинного змісту до можливостей СТЕД належить ідентифікація матеріалів, засобів і виконавців підробки. Можливості СТЕД проявляються у завданнях такого виду експертизи (ідентифікаційні, діагностичні та класифікаційні). Так, при вирішенні ідентифікаційних завдань до можливостей СТЕД входить ототожнення: 1) технічних засобів, що використовуються для виготовлення документа або його частин (наприклад, принтери, печатки, штампи та інші пристрої, що використовуються для нанесення зображення у документах; 2) матеріалів, що використовувався для виготовлення таких документів (наприклад, папір, фарби). Діагностичні завдання полягають у встановленні: 1) способу виготовлення документа, факту та способу зміни початкового змісту; 2) початкового змісту документа; 3) давності виготовлення документа. За допомогою класифікаційних завдань встановлюється клас, тип, марка копіювально-розмножувального апарата, матеріалу документа [6, с. 27] та інші питання, що виникають під час досудового розслідування злочинів у сфері економічної діяльності. Серед діагностичних питань, що ставляться експерту зі СТЕД під час розслідування злочинів у сфері економіки, слід назвати такі: яким способом нанесено зображення у документі (текст, бланк, відбитки печаток та штамів); чи одним кліше надруковані надані на дослідження документи; чи відповідає документ встановленому зразку; чи вносилися у друковані записи документа зміни; якщо вносилися, то яким способом і який їх початковий зміст; чи є ознаки технічної підробки підпису; у який спосіб виконаний текст документа або його фрагменти (тонером або чорнилом принтера персонального комп'ютера, за допомогою копіювально-множильного

апарата тощо); чи не піддавався запис у документі змінам шляхом підчищення (дописки, домальовування) штрихів тощо. До питань ідентифікаційного характеру належать: чи нанесено відбиток печатки (штампу) в документі відбитком печатки (штампу), представленого в якості порівняльного зразка; чи нанесено відбиток печатки (штампу) в документі печаткою (кліше), вилученою в гр. Б.; чи виконані друковані тексти в документі на друкарському пристрої конкретної марки, вилученому в гр. А. тощо.

Отже, проведення судово-почеркознавчих та судово технічних експертиз документів мають велике значення при розслідуванні та розкритті злочинів, у сфері економіки. Повно та якісно зібраний матеріал дозволить прийти до правильного висновку та позитивного результату, що в подальшому допоможе слідству в розкритті та розслідуванні наявних правопорушень.

Список бібліографічних посилань

1. Про судову експертизу : Закон України від 25 лютого 1994 р. // Голос України. – 21 квітня 1994 р. – № 74 (824).
2. Шляхов А.Р. Судебная экспертиза: организация и проведение / А.Р. Шляхов. – М. : Юрид. лит., 1979. – 168 с.
3. Меленевська З. С. Судово-почеркознавча експертиза: Навч.-метод. посіб. / З. С. Меленевська, Є. Ю. Свобода, А. І Шаботенко; За заг.ред. І. П. Красюка. – Укр. Центр духовн. Культури, 2007. – 280 с.
4. Методика судово-почеркознавчої експертизи (загальна частина) / уклад. К.М. Ковальов, З.С. Меленевська, Н.Г. Шпакович. – К. : ДНДЕКЦ МВС України, 2008. – 34 с.
5. Методика технічної експертизи документів (загальна частина) / ДНДЕКЦ МВС України; [уклад. К.М. Ковальов, О.О. Давидова, В.В. Коваленко, Т.В. Тимофєєва]. – К., 2007. – 34 с.
6. Воробей О.В. Техніко-криміналістичне дослідження документів : [навч. посіб.] / Воробей О.В., Мельников І.М., Волошин О.Г. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 304 с.
7. Наказ від 17.07.2017 № 591 «Про затвердження Інструкції з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України.

Одержано 25.08.2022

Сергій Анатолійович ДЕРКАЧ,

*керівник Департаменту запобігання та виявлення корупції
Національного агентства з питань запобігання корупції (м. Київ)*

ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Утвердження культури доброчесності разом з формуванням суспільної нетерпимості до корупції та поваги до верховенства права визначено одним із принципів антикорупційної політики на 2021–2025 роки [1].

Термін «добročесність» в Україні набуває поширення у сфері публічної служби та протидії корупції як переклад англomовного терміна *integrity* [2, с. 38].

У перекладі з англійської мови «*integrity*» та латинської мови «*integra*» означають чесність, цілісність, гармонію, повноту. Прикметниками перекладу цих слів є цілісний, повноцінний, неушкоджений, послідовний, узгоджений. Антонімом до слова «добročесність» можна вважати «ліцемерство» (поведінку, що прикриває нещирість, удавана правдивість).

За Філософським енциклопедичним словником доброчесність відноситься до моральних (духовних) цінностей: це осмислені моральною свідомістю, етично обґрунтовані, належні доброчесності й відповідні їм норми поведінки [3, с. 708].

Сутність доброчесності полягає в наявності у особи позитивних моральних якостей, які проявляються в її поведінці, та криється у кожному окремому індивідуумі. Якщо людина сформована доброчесною, то вона здатна протистояти різним негативним явищам і спокусам, зокрема таким, що мають корупційний характер.

Це особливо важливо, коли мова йде про особу з владними повноваженнями, яка приймає владні рішення та повинна керуватися у своїй діяльності принципом первинності соціального блага.

Доброчесність державної влади може у найзагальнішому вигляді означати високоморальну характеристику її представників [4, с. 70].

Рада Європи визначає доброчесність як забезпечення високого рівня невідкупності, чесності й справедливості при здійсненні юридичних і пов'язаних з ними управлінських процесів [5, с. 252].

Поряд з цим доброчесність виступає ключовою умовою для належного й ефективного публічного управління та водночас наскрізним принципом його здійснення.

Доброчесність в контексті публічного управління є антиподом корупції. Тобто, чим менше доброчесності, тим вище корупція у різних інституціях публічного управління.

Протидія корупції, на нашу думку, як певні дії посадовців, нерозривно пов'язана з їх внутрішнім розумінням, баченням проблеми та моральними і етичними якостями окремої особистості.

Для ефективності протидії корупційним проявам вагомим чинником є доброчесність посадових осіб та органів як під час здійснення їх професійної діяльності, яка не пов'язана з антикорупцією, так і під час реалізації тих напрямів роботи, які безпосередньо стосуються протидії корупції. При цьому доброчесність особи оцінюється представниками кожної окремої системи, до якої вона належить, за наявними в цій системі критеріями.

За результатами проведеного нами аналізу поняття доброчесності та з огляду на безпосередній його зв'язок з належним управлінням та вплив на мінімізацію корупційних проявів пропонуємо власне бачення доброчесності в діяльності суб'єктів публічного управління.

Так, під доброчесністю в діяльності суб'єктів публічного управління слід розуміти комплекс морально-етичних якостей та належної до визначених стандартів доброчесної поведінки посадових осіб, що безпосередньо здійснюють публічне управління та у своїй діяльності притримуються пріоритету публічних інтересів над приватними при виконанні покладених на них владних повноважень.

Відповідно, основними ознаками доброчесності суб'єктів публічного управління мають стати:

- 1) наявність у суб'єкта необхідних морально-етичних якостей (справедливість, мудрість, толерантність тощо) для виконання покладених на нього владних повноважень;
- 2) вміння протистояти негативним суспільним явищам (неврегулювання наявного конфлікту інтересів, отримання неправомірної вигоди) при прийнятті владних рішень;
- 4) відповідність встановленим міжнародним принципам та стандартам доброчесної поведінки представника влади;
- 5) наявність пріоритету публічних інтересів над приватними у процесі виконання публічних функцій.

Список бібліографічних посилань

1. Антикорупційна стратегія на 2021–2025 роки: Закон України від 20.06.2020 № 2322-IX. URL: <http://surl.li/ddwrn> (дата звернення: 28.09.2022).
2. Бігун В. С. Доброчесність і правосуддя (Філософія. Теорія. Практика). Київ: Інтерсервіс, 2021. 500с.
3. Філософський енциклопедичний словник. К.: Абрис. 2002. 742 с.
4. Томкіна О. Принцип доброчесності державної влади: постановка проблеми. Вісник Національної академії правових наук України. 2014. № 1 (76). С.65-74.
5. Додаток до Рекомендації Rec (2001) 2 «Доповідь щодо рентабельності розробки й зміни конструкції судових і юридичних інформаційних систем» Комітету Міністрів Ради Європи Державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб (ухвалена Комітетом Міністрів 28 лютого 2001 року на 743-му засіданні заступників міністрів). Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства. К., 2015. 708 с. URL: <http://surl.li/ddxci> (дата звернення: 28.09.2022).

Одержано: 04.10.2022

Олена В'ячеславівна ДЖАФАРОВА,

*професор кафедри поліцейської діяльності
та публічного адміністрування факультету № 3
Харківського національного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор;*

Сергій Олександрович ШАТРАВА,

*завідувач науково-дослідної лабораторії
з проблем досудового розслідування
Харківського національного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВИКРИВАЧА У ПРОВАДЖЕННІ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ

Все більше громадян розуміють, що повідомляючи про корупцію вони змінюють суспільство, створюють реальні зміни, які є важливими як під час війни, так і для подальшої відбудови України. Так, частка громадян, готових повідомляти про факти корупційних проявів, минулого року зросла до 10% серед населення і до 23% серед бізнесу [1].

На сьогоднішній день національне законодавство відповідає міжнародним практикам та стандартам захисту викривачів, а також щодо створення дієвих правових механізмів реалізації законодавства про захист викривачів, у тому числі в частині здійснення щодо них заходів безпеки. В той же час, актуальним залишається питання щодо реалізації адміністративно-правового статусу викривача у провадженні в справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією.

Безпосереднє звернення до 172-8 КУпАП надає можливість стверджувати, що викривачем в справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією визнається особа, зазначена у статті 1 Закону України «Про запобігання корупції», тобто є фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти пов'язаних з корупцією правопорушень, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання [2; 3]. Виходячи із законодавчого визначення поняття «викривач» стає логічно зрозумілим, що існують певні умови, за сукупності яких особа буде викривачем: по-перше, особа повинна перебувати у певних відносинах, пов'язаних із трудовою, професійною, господарською, громадською,

науковою діяльністю, а також під час проходженням служби чи навчання або участю у передбачених законодавством процедурах; по-друге, особа має переконання, що інформація є достовірною; по-третє, повідомлення повинно містити фактичні дані, що підтверджують можливе вчинення правопорушення та можуть бути перевірені.

Крім того, наявність у викривача внутрішнього переконання, що інформація є достовірною – це суб'єктивне відчуття впевненості особи в правдивості інформації, яку вона повідомляє, про можливі факти вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, що базується на її життєвому/професійному досвіді, сукупній оцінці об'єктивності джерела та змісту такої інформації. При цьому достовірність інформації – її властивість встановлювати реальну наявність фактичних даних про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, а також суб'єктивне сприйняття інформації такою, що відповідає дійсності і є правдивою [4, с. 9].

Отже, аналіз норм чинного законодавства надає можливість вказати, що викривачем, який здійснив повідомлення у справах про адміністративні правопорушення, вважається особа, яка повідомила про такі адміністративні правопорушення:

- порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (стаття 172-4 КУпАП);
- порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (стаття 172-5 КУпАП);
- порушення вимог фінансового контролю (стаття 172-6 КУпАП);
- порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (стаття 172-7 КУпАП);
- незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень (стаття 172-8 КУпАП);
- порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (стаття 172-8-1 КУпАП);
- невжиття заходів щодо протидії корупції (стаття 172-9 КУпАП);
- порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням (стаття 172-9-1 КУпАП);
- порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля (стаття 172-9-2 КУпАП) [2].

Важливо також вказати, що адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, може бути накладено протягом шести місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення [2]. Ключовим в цьому аспекті є те, якщо особа повідомляє після того як сплине термін накладення адміністративного стягнення, особа все одно набуває статусу викривача [5].

З метою вдосконалення адміністративно-правового статусу викривача у провадженні в справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією постає необхідним забезпечення відповідної злагодженої координації між органами, уповноваженими на забезпечення захисту викривачів; підвищення рівня правового захисту викривачів; сприяння у забезпеченні надання викривачам психологічної допомоги тощо.

Список бібліографічних посилань

1. Новіков О. Викривачі корупції в Україні: успіхи та виклики. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/bez-kategoriyi/sogodni-vykryvannya-dlya-ukrayintsiv-staye-zvychnoyu-spravoyu-yak-shhodo-koruptsiyi-tak-i-shhodo-rosijskyh-tankiv-ta-kolaborantiv-oleksandr-novikov-pid-chas-konferentsiyi-vykryvachi-koruptsiyi-v-ukray/>. (дата звернення: 29.09.2022).
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/80731-10>. (дата звернення: 29.09.2022).
3. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1700-18>. (дата звернення: 29.09.2022).
4. Щодо роботи з викривачами для уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції : практ. посіб. / С. Деркач, О. Карпова, О. Леончук, В. Луцик. Київ : НАЗК, 2021. 116 с.
5. Щодо правового статусу викривача у провадженні про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією : роз'яснення НАЗК від 09.12.2020 № 11. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12/Vykryvach-KUPAP.pdf>. (дата звернення: 29.09.2022).

Одержано: 30.09.2022

Ганна Геннадіївна ДОВГОПОЛОВА,

*доцент кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат педагогічних наук, доцент*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

Невід'ємною частиною правової культури у сучасному цивілізованому світі є академічна доброчесність. Вона відіграє надзвичайно важливу роль у науковому світі, у науковому середовищі, серед викладачів та студентів.

Глобалізація та розвиток сучасних технологій, швидкі зміни в онлайн-освіті розширили можливості для досліджень у всіх галузях науки. Проте разом із величезними можливостями, які відкриває глобалізація, це явище призвело до появи порушень фундаментальних цінностей наукових досліджень, плагіату, шахрайства, порушень етики досліджень та інших проявів академічної недоброчесності.

Вчені та дослідники з усього світу зосередилися на актуальних питаннях академічної доброчесності в онлайн-навчанні, включаючи онлайн-оцінювання, оскільки різноманітні технологічні можливості створили можливості до проявів неетичної поведінки, таких як обмін інформацією в Інтернеті, консультації з друзями та копіювання змісту робіт.

Зазначимо, що правова культура є результатом процесу правової соціалізації особи, прогресивного засвоєння правових знань, освоєння правових цінностей і культурних досягнень суспільства, що в кінцевому підсумку впливає на правомірну поведінку людей в цілому, а також дотримання академічної доброчесності.

Освіта та культура є головними чинниками розвитку матеріального та духовного багатства суспільства, завдяки своїй унікальній місії збільшення інтелектуального капіталу – людських знань та компетенцій, соціальної стабільності та ефективного забезпечення створення робочих місць, збільшення національного доходу, зменшення рівня бідності, збільшення рівня культурного виробництва і споживання, підвищення якості життя.

На кожну людину, починаючи з дитинства, впливає певна культура, певне культурне середовище, яке має визначені цінності. Саме під час виховання та навчання відбувається залучення особистості до цінностей суспільства, засвоєння знань, умінь, навичок, стилю мислення та переконань, а також духовних цінностей і норм поведінки країни, в якій проживає ця особистість. Крім того, в залежності від типу культури, в якій виховується людина, по-різному буде сприйматися, інтерпретуватися й оцінюватися її поведінка.

Показником рівня культури будь-якого суспільства, у тому числі й правової, є освіта, яка є основою інтелектуального, духовного, соціально-економічного розвитку суспільства і держави.

Освіта є важливою для будь-якої держави, вона відіграє вирішальну роль у розбудові справедливого та мирного суспільства та довіри до державних інституцій, у сприянні верховенству права та культурі законності, у встановленні та реалізації права людини на гідне життя, сприянні висхідній соціально-економічній мобільності, всебічному розвитку людської особистості, посиленні поваги до прав людини та основних свобод, сприяє розумінню, толерантності та дружбі між усіма націями, расовими чи релігійними групами тощо.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що реалізація академічної доброчесності ґрунтується на реалізації принципу верховенства права, рівні культури освіти та формується правовою культурою. Отже рівень академічної доброчесності багато в чому залежить від рівня розвитку правової культури країни.

Одержано 29.09.2022

ПРОТИДІЯ І ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Історичні корені такого соціального явища, як корупція, сягають стародавнього світу. Прояви корупції зафіксовані в давньогрецьких архівних документах IV-V ст. До прикладу: спочатку вони носили переважно побутовий характер, проявляючись у вигляді «забрудненої їжі та питної води», а згодом стали включати аморальну поведінку (розпусна, розпусна молодь), а також певні соціальні злочини. Вживання слова «корупція» в політиці приписують давньогрецькому вченому і мислителю Арістотелю, який визначав тиранію як неправильну, корумповану (зіпсовану) форму монархії. Марк Цицерон виголосив свою історичну промову в 75 році до нашої ери, і те, що він зробив, стало зразком для викриття корумпованості чиновників у давньоримській державі. е. У римському сенаті проти губернатора Сицилії, якого жителі звинувачували у вимаганні та привласненні творів мистецтва. Коли Цицерон був призначений керувати Сицилією, де вже був злодійкуватий намісник Гай Веррес, сицилійці звертаються по допомогу до адвоката Цицерона, і він сміливо виступає проти корупції.

Давньокитайський філософ Конфуцій у V ст. до н. е. зауважував, що незважаючи на те, що турбота, особливо про свою сім'ю, та доброта є головними чеснотами людини. Разом з тим він застерігав, що надмірне та буквально дотримання цих чеснот може призводити до зловживань чиновників, оскільки вони, приймаючи рішення, схильні віддавати перевагу своїм сім'ям [1].

У наш час вважається, що корінь корупції «походить від неповаги до всіх законів». Вважається, що до цієї групи входять ті «впливові родичі або знаменитості», які вдалися до закону, сподіваючись отримати поблажливість і лояльність шляхом тиску на владу. Так само італійський державний діяч Нікколо Макіавеллі писав, що він вважав головним мірилом діяльності будь-якого правителя державну владу, яка може використовувати будь-які методи і засоби.

Корупція на початку 20 століття базувалася вже не на аморальності людської природи, а на відносинах між державною та приватною сферами. Рівень сприйняття корупції в тій чи іншій країні залежить від того, чи зміцнює вона позиції еліт і прискорює соціальні зміни.

Хоча формально історія боротьби із корупцією в Україні розпочалась у 1995 році із ухваленням першого закону «Про боротьбу з корупцією» та набуттям членства у Раді Європи, справжня боротьба починається лише у 2014 році [2]. Після Революції Гідності Україна остаточно визначилась із

європейським вектором розвитку, підписавши Угоду про асоціацію із ЄС, а також взяла на себе низку зобов'язань щодо забезпечення верховенства права та боротьби із корупцією в рамках Плану дій із візової лібералізації із ЄС. Однією із ключових вимог як Європейського Союзу, так і Сполучених Штатів щодо подальшої співпраці було і залишається посилення незалежних органів для боротьби із корупцією в Україні.

У середині 2019 року антикорупційна реформа в Україні перебувала в такому стані: НАБУ та САП мали 169 справ у судах, які чекали на запуск ВАКС, але через юрисдикційне перевантаження запущений восени 2019 ВАКС дійсно показав такі результати. Можливості залишаються. під великим сумнівом; Агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) перебуває в стані колапсу та «вільних грошей» у всіх сферах роботи та потребує повного перезавантаження; ефективної перевірки офіційних заяв як явища не існує; відповідальність за незаконне збагачення фактично ліквідовано, однак, як і обіцяв тодішній президент Петро Порошенко, саме незаконне збагачення «ніхто не ліквідував».

До кінця 2019 року ці та інші питання були вирішені. НАЗК відновила роботу після відкритого конкурсу із залученням незалежних міжнародних експертів, ВАКС зосередився на справах НАБУ та САП, відновив відповідальність за незаконне збагачення, усунув законодавчі перепони для перевірки статків офіцерів, а деякі резонансні справи повернули до НАБУ для досудового розслідування. Ще на початку 2020 року запустили перевірку декларацій високопосадовців.

Значна частина ЗМІ досі спекулює про те, що антикорупційний режим є неефективним, що бюджетні кошти на утримання цих відомств витрачаються марно, а оцінка міжнародним співтовариством стану боротьби з корупцією в Україні буде лише погіршуватися. Це не правда. Результати є. Так, у 2012 році Україна займала 144 місце, в 2017-му – 130, у 2018-му 120, в 2019-му – 126, в 2020-му – 117. У 2020 році оцінка України обчислювалась на базі 9 різних досліджень, за всіма показниками Україна або зберегла позицію, або позитивно зросла у порівнянні з CPI-2019 та CPI-2018. Найбільше зростання за індикаторами Global Insight Country Risk Ratings. А саме зменшилися ризики того, що люди/компанії в країні зіткнуться з хабарництвом чи іншими корупційними практиками ведення бізнесу.

Список бібліографічних посилань

1. Соловйов В. «Історична генеза корупції». URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Nzizvru/2011_5/p8_4.html (дата звернення 17.09.2022).
2. Зміна підходу до боротьби з корупцією на міжнародному рівні. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3366810-istoria-borotbi-z-korupcieu-ci-prihodit-vesna-spojler-prihodit.html> (дата звернення 23.09.2022).

Одержано 02.10.2022

АНТИКОРУПЦІЙНА ПЕРЕВІРКА ДІЛОВИХ ПАРТНЕРІВ

Прийнятий 19 вересня 2019 р. ЗУ «Про внесення змін до Закону України "Про публічні закупівлі" та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення публічних закупівель» містить в собі квінтесенцію 25 років роботи законодавця над постійним удосконаленням та ускладненням процедури закупівлі, яка з моменту появи в праві України державних закупівель законодавцем не одноразово змінювалась щодо форми, наповнення та процесів, залишаючи не змінними всього дві основні умови, а саме:

По-перше, переказування коштів державного бюджету на оплату договорів (контрактів), укладених з постачальниками (підрядниками) – переважними торгів (тендерів), здійснюється через Головне управління та територіальні органи Державного казначейства або уповноважені банки на підставі звіту про результати проведення торгів (тендерів) при закупівлі товарів (робіт, послуг). Банки під час оплати за договорами про закупівлю перевіряють наявність звіту про результати проведення закупівлі шляхом його перегляду в електронній системі закупівель. У разі відсутності звіту про результати проведення закупівлі платіжне доручення вважається оформленим неналежним чином;

По-друге, вартість закупівель повинна була дорівнювати або перевищувати суму, еквівалентну 100000 доларів США. На початку сторіччя курс НБУ складав 189,6000 гривень за 100 доларів, тобто суму приблизно 200 000 грн. Але нехтуючи первісною логікою законодавця та фактичним рівнем інфляції гривні з того часу в Україні ця вимога продовжує застосовуватися до всіх замовників і закупівлі товарів, робіт та послуг за умови, що вартість закупівлі товару (товарів), послуги (послуг) дорівнює або перевищує 200 тис. грн, а робіт – 1 млн 500 тис. грн.

Відповідно до п. 5 ст. 1 Закону України «Про публічні закупівлі» (надалі Закон), договір про закупівлю - договір, що укладається між замовником і учасником за результатами проведення процедури закупівлі та передбачає надання послуг, виконання робіт або набуття права власності на товари. Також п. 1 ст. 36 Закону закріплює, що договір про закупівлю укладається відповідно до норм Цивільного кодексу України (надалі ЦК України) та Господарського кодексу України з урахуванням особливостей, визначених Законом.

Домовленість двох або більше сторін у вищенаведеному понятті обмежується визначеним та поіменованим статусом замовника та учасника, тобто сторони перестають бути юридично рівними. Замовники це - органи державної влади, органи місцевого самоврядування та органи соціального

страхування, створені відповідно до закону, а також юридичні особи (підприємства, установи, організації) та їх об'єднання, які забезпечують потреби держави або територіальної громади, якщо така діяльність не здійснюється на промисловій чи комерційній основі, за наявності однієї з таких ознак. Учасник процедури закупівлі (далі - учасник) - фізична особа, у тому числі фізична особа - підприємець, юридична особа (резидент або нерезидент), яка подала тендерну пропозицію або взяла участь у переговорах у разі застосування переговорної процедури закупівлі.

За логікою законодавця сторони договору про закупівлю досягають згоди через проведення процедури закупівлі, обтяженою антикорупційною перевіркою – перевірка ділових Учасника з метою оцінки наявності корупційних ризиків, яка може проводитися як при виборі контрагентів на виконання робіт, постачання товарів, надання послуг перед укладанням договорів, так і у процесі виконання договорів. Уповноважена особа здійснює антикорупційну перевірку ділового партнера протягом строку дії його пропозиції. Строк проведення антикорупційної перевірки ділових партнерів становить не більше 10 робочих днів, або строків, які передбачені відповідною процедурою закупівлі. Перевірка здійснюється шляхом пошукових електронних запитів до відкритих єдиних державних реєстрів:

Реєстрів Міністерства юстиції України	https://minjust.gov.ua/m/edini-ta-derjavni-reestri
Електронного податкового сервісу «Дізнайся більше про свого бізнес-партнера», розміщеного на головній сторінці офіційного порталу Державної фіскальної служби України	https://tax.gov.ua/businesspartner
Антимонопольного комітету України	https://amcu.gov.ua/
Веб-ресурсу Міністерства внутрішніх справ України	https://mvs.gov.ua/uk
Єдиного державного реєстру судових рішень, держателем якого є Державна судова адміністрація України	https://court.gov.ua/
Електронна система публічних закупівель Prozorro	https://prozorro.gov.ua/
Система YouControl — онлайн-сервіс перевірки компаній	https://youcontrol.com.ua
Clarity Project система аналітики відкритих даних.	https://clarity-project.info/about
Та інші	

Обов'язковій перевірці підлягає інформація щодо:

1) кінцевого бенефіціарного власника (контролера) контрагента, у тому числі кінцевого бенефіціарного власника (контролера) його засновника;

2) наявності родинних зв'язків учасників процедури закупівлі з працівниками Юридичної особи (близькими особами, що працюють в Юридичній особі);

3) наявності судових справ стосовно контрагента (у разі наявності підлягають з'ясуванню обставини справи);

4) наявності антикорупційної програми юридичної особи та уповноваженого з її реалізації.

За результатами антикорупційної перевірки Уповноважений складає письмову рекомендацію Замовнику або особі, якій в установленому порядку надано право підписувати договір, щодо прийняття обґрунтованого рішення стосовно подальших правовідносин із діловим партнером.

Список бібліографічних посилань

1. Зайцев О.Л. Розвиток договору закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти. Проблеми цивільного права та процесу : тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. світлій пам'яті О. А. Пушкіна, 25 трав. 2018 р. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Всеукр. громад. орг. «Асоціація цивілістів України». – Харків : ХНУВС, 2018. – 376 с. С. 148-151

Одержано 02.10.2022

Олена Сергіївна ЄЛІСЄЄВА,

курсантка групи Ф1-403

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Віталій Олегович НАЙДА,

дізнавач сектору дізнання Харківського районного управління поліції № 2

ОКРЕМІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

Корупція є одним із найнебезпечніших явищ, що загрожують розвитку демократичних принципів у державі. Це, в першу чергу, пов'язано із необхідністю забезпечення прав та свобод людини, правопорядку, чесності та соціальної справедливості. Корупційні процеси впливають на економічний розвиток держави. Саме тому державна політика щодо запобігання та протидії корупції є одним із найбільш пріоритетних напрямів.

За даними організації Transparency International (TI), Україна в світовому «Індексі сприйняття корупції» за рік погіршила свій показник з 33 до

32 балів. Серед причин такого падіння ТІ виділяє рішення Конституційного Суду від 27 жовтня 2020 року, яким він звільнив від відповідальності за недостовірне декларування топпосадовців, чиновників і суддів. Важливими рекомендаціями від даної організації для України залишається завершення реформи конституційного правосуддя з урахуванням висновків, наданих Венеціанською комісією, забезпечення прозорого обліку державної власності та продовження курсу на приватизацію, а також мінімізація ризиків ухвалення законопроектів, які виводять закупівлі з-під дії закону України «Про публічні закупівлі» [1].

Для України останні 5-8 років даний напрямок набув нового бачення, що пов'язано із якісною модернізацією антикорупційного законодавства та появою спеціально уповноважених осіб та органів, що здійснюють контроль за додержанням норм Закону України «Про запобігання корупції». Така діяльність стала можливою завдяки аналізу міжнародного досвіду провідних країн світу, що продемонстрували міцні підвалини боротьби із корупцією у державі.

Звернімося до основних міжнародних тенденцій боротьби з корупцією. Серед них слід виокремити наступні:

окрема увага відводиться ролі громадських організацій в антикорупційній діяльності, їх включення до складу наглядових та дорадчих рад при всіх органах публічної влади та спеціалізованих антикорупційних установах, надання можливості громадським організаціям;

превентивним та заохочувальним антикорупційним заходам приділяється більша увага, ніж репресивно-каральним;

створення інтернет-платформ та вдосконалення інтерактивних сайтів оперативного реагування на скарги громадян про факти корупційних дій;

Розглядаючи досвід окремих країн світу, цікавим є досвід Нідерландів, де діє трирівнева система боротьби з корупцією. Випадки корупції державні організації та інститути, такі як в'язниці, департамент державних зборів, міністерство оборони тощо, розбирають самі (всередині своїх організацій). Для цих цілей у держустановах існують власні відділи внутрішніх справ, або внутрішні служби безпеки. Як правило, організації карають тих, хто провинився, зміщенням із посади, стягуванням компенсації за порушення або ж звільненням [2, 33-34].

Якісний досвід Румунії, що має одну із найжорсткіших антикорупційних моделей у Європейському Союзі свідчить про ефективність застосування «тестової перевірки на добросовісність» (так званої «провокації»). Такий захід проводиться на підставі ордера прокурора, його метою є оцінка (моніторинг) ризиків. Групи виконавців діють під прикриттям. Особливу ефективність тестової перевірки румунські фахівці відзначили під час кампанії, скерованої на боротьбу з корупцією на митниці [3].

Яскравим прикладом «культури прозорості» є Південна Корея, де з 1999 р. діє програма «OPEN» – система контролю за розглядом заяв

громадянами чиновникам міської адміністрації, яка викликала справжню сенсацію серед національних антикорупційних програм. Програма є показником реалізованої політичної волі на боротьбу з корупцією. Її основним функціоналом є виключення особистого спілкування урядовців і громадян як необхідної умови існування корупції [4].

Досвід Німеччина свідчить про ефективність знищення матеріальної, насамперед фінансової бази злочинних угруповань. Це досягається шляхом конфіскації майна і створення належної правової бази для унеможливлення «відмивання» «брудних» грошей [5].

Отже, міжнародний досвід боротьби з корупцією є важливим для України. Він має напрацьований механізм (алгоритм) якісного оновлення правозастосовної бази. Серед основних викликів для України у сфері боротьби та запобігання корупції залишається створення ефективної правової бази боротьби із корупцією та організованою злочинністю через пізнання глибоких кримінологічних коренів, вивчення існуючих процесів та створення продуманої системи загальних і спеціальних заходів.

Список бібліографічних посилань

1. О.Куницький. Україна опустилася в рейтингу «Індекс сприйняття корупції». URL: <https://www.dw.com/uk/ukraina-opustylasia-v-reitynhu-indeks-spryiniattia-koruptsii/a-60541369> (дата звернення 13.10.2022)
2. Мельник О.Г. Міжнародний досвід запобігання та протидії корупції як вектор формування національної антикорупційної політики в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. №2. 2021. с. 32-35
3. Ахтирська Н. Міжнародний досвід боротьби з корупцією як вектор формування національної антикорупційної політики: огляд законодавства Румунії / Н. Ахтирська. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/4910/> (дата звернення: 08.10.2022)
4. Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією. URL: <http://uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html> (дата звернення 10.10.2022)
5. Чередниченко О.Ю. Організаційно-економічний аспект використання досвіду створення та діяльності антикорупційних структур країн ЄС в роботі щодо запобігання та протидії корупції в Україні. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2017. Вип. 58. С. 239-247.

Одержано 02.10.2022

Яна Миколаївна ЖДАНЮК,

*курсантка групи ДР-145 Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для підрозділів національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

ІСТОРІЯ ПРОТИДІЇ ТА ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ: ВІД ДАВНИНИ ДО СЬОГОДЕННЯ

Сьогодні проблема корупції, знищення її різних проявів та протидія їй розподілу, розвитку та практичної реалізації ефективної антикорупційної політики є надзвичайно гострою та життєво важливою для України. У 2021 році, в індексі сприйняття корупції міжнародної організації Transparency International, Україна зайняла 122 – е місце з 180 досліджуваних країн [3, с.1].

Згадка про корупцію як явища виявляється в творах про мистецтво державного управління, релігійній та юридичній літературі Єгипту, Месопотамії, Іудеї, Індії та Китаю – у всіх центрах стародавніх східних цивілізацій. У «Викладанні короля Геракліпольського своєму синові Мерикару (Єгипет, XXII століття до н.е.) згадується: «Той, хто багатий у своєму будинку, він є власником речей та не є потрібним».

Першим правителем, який зберігся як борець з корупцією, був Уруїнімгін – шумерський король країни Лагаш у другій половині XXIV століття до н. е. Незважаючи на орієнтовні та часто жорстокі покарання за корупцію, боротьба проти неї не призвела до бажаних результатів. У найкращому випадку можна було запобігти найнебезпечнішим злочинам, однак на рівні дрібних відходів та хабарів корупція була масовою.

Корупція – використання особою, яку йому надає офіційний орган, щоб отримати незаконні пільги для себе чи інших осіб, або, відповідно, пропозиція або надання незаконних пільг особі або за його проханням іншим особам або юридичними особами в умовах Порядку переконати цю людину передбачити його офіційні повноваження [2, с.1].

Корупція (від лат. *corruptio* – пошкодження, хабарництво), злочин, що складається з прямого використання чиновником прав, наданих йому на посаді для особистого збагачення. Корупція також називається хабарництвом чиновників, їх корупцією.

Розквіт корупції в пост – радянській Україні сприяла процесам формування авторитарної олігархічної влади, лідери яких ведуть минуле з лав номенклатури партії часів СРСР [4, с.1]. Зазначається, що всі п'ять українських президентів (до Петра Порошенка включно) нічого не зробили, щоб зробити Україну розвинутою та самостійною європейською державою. Мотив їхніх дій була лише жага до влади, тягою до грошей. В результаті цього країна стала територією, де процвітають корупція, злочинність та проституція, а юридичний нігілізм, цинізм та вульгарність закріплені в суспільстві.

Хоча формально боротьба з корупцією в Україні розпочалась у 1995 році із ухваленням першого закону «Про боротьбу із корупцією» та набуттям членства Ради Європи, справжня боротьба починається лише у 2014 році.

У 2014 – 2016 роках створилися перші незалежні антикорупційні органи (НАБУ та САП, згодом – НАЗК та АРМА); запроваджується е – декларування статків посадовців та необхідність перевірки таких декларацій; вводиться в дію відповідальність за неправдиве декларування і незаконне збагачення тощо.

Національне антикорупційне бюро України є державним виконавчим органом України з широкими повноваженнями, що довірено запобігання, ідентифікацію, придушення та розкриття корупційних злочинів.

Методи боротьби з корупцією можна розділити на профілактичні (використовується ще до корупції та попередження її) та каральним (використовується після вчинення корупційного злочину з метою запобігання наступного).

Профілактичні методи включають методи, за допомогою яких держава створює такі умови в законодавстві або в системі державної влади, економіки, бізнесу, що корупція стає неможливою або мінімізована в певній сфері суспільного життя.

А каральні методи – це коли за корупційні злочини та правопорушення надають високу міру покарання. Більше того, такі методи можна певною мірою вважати профілактикою, оскільки вони запобігають корупції в майбутньому через страх перед покаранням.

17 червня 2022 року спостерігач CNN Люк Макгі сумнівався в перспективах України приєднатися до ЄС. Він також відзначив наявність високого рівня корупції в країні, відсутність сучасної європейської демократії, проблеми, що відповідають правам людини, які суперечать критеріям Копенгагена для кандидатів у члени в ЄС.

Отже, нинішній стан корупції в Україні значною мірою пов'язаний з тривалими тенденціями та перехідною стадією, яка в інших країнах у подібній ситуації супроводжувалася збільшенням корупції. З найважливіших факторів, що визначають зростання корупції та мають історичні корені, крім дисфункцій державної машини та деяких історичних та культурних традицій, слід зазначити:

- швидкий перехід до економічної системи, не підкріпленої необхідними юридичними рамками та юридичною культурою;
- відсутність нормальної правової системи в радянські часи та відповідні культурні традиції;
- порив системи управління партією;
- воєнний стан в країні.

Таким чином, корупція – це міжнародна проблема. Це характерно для всіх країн, незалежно від політичної структури та рівня політичного розвитку та відрізняється лише за масштабами. Очевидно, що подолання усієї, а

не лише найвищої корупції неможливе лише силами НАБУ, для цього необхідні системні зміни усієї правоохоронної та судової системи.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України. Офіц. Текст. Київ: КМ, 2013. 96 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 06.09.2022).
2. Про запобігання та протидію корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700 – VII (Редакція станом на 03.08.2022) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1700> – 18 (дата звернення: 06.09.2022).
3. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2022/01/25/7321598/> (дата звернення: 06.09.2022).
4. Bazaluk O. Introduction// Corruption in Ukraine: Rulers' Mentality and the Destiny of the Nation, Geophilosophy of Ukraine. – Cambridge Scholars Publishing, 2016. – P. xiv. – 250 p.

Одержано 12.09.2022

Олег Дмитрович ЗАВІСТОВСЬКИЙ,

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету в внутрішніх справах;*

Егор Сергійович МАКОВЕЙ,

*здобувач вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного університету в внутрішніх справах*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СЬОГОДЕННЯ У ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Старший науковий співробітник відділу оборони та зовнішньої політики Інституту Катона Тед Гален Карпентер, зазначає, що Україна є однією з найбільш корумпованих країн у міжнародній системі. У своєму щорічному звіті, опублікованому в січні 2022 року, поставив Україну на 123 місце серед 180 опитаних країн, набравши 32 бали за шкалою від 1 до 100 [1].

В спеціальних джерелах описується вісім механізмів так званого відчуження моральної відповідальності. Саме явище відчуження моральної відповідальності (moral disengagement) визначається як механізми, за допомогою яких на різних етапах процесу саморегуляції моральні заборони індивіда активуються вибірково і не застосовуються до себе (тобто відчужуються) у відповідь на його шкідливу по відношенню до оточуючих поведінку [2].

Останнім часом у ЗМІ та соцмережах з'явилися повідомлення про відродження старих схем «розподілу» бюджетних коштів, продаж «гуманітарки», хабарі на митниці. Корупціонери на війні гірші за мародерів.

Зрештою, вони фактично працюють на стороні зловмисника, коли вибирають свій гаманець.

Проблема в тому, що у воєнний час громадськість обговорює це неофіційно, без подробиць і імен. І такі звинувачення не тільки безрезультатні, але й мають прямо протилежний ефект, зустрічаючи цілком обґрунтовані зустрічні вимоги «не дестабілізувати ситуацію», особливо у воєнний час.

Після перемоги ми сподіваємося, що Україна отримає мільярди західних коштів на відновлення економіки та інфраструктури. А коли в найгіршій частині державного апарату з'являється слово «фінансування», з'являється нездоровий блиск в очах і нові офшорні рахунки.

Навіть у мирний час антикорупційну систему України важко було назвати ефективною, незважаючи на великий список борців з корупцією: НАБУ, Вищий антикорупційний суд, Бюро економічної безпеки. І це без урахування традиційних ОГПУ, СБУ, МВС і СБУ та маси «антикорупціонерів». Зараз, під час війни, вітчизняні правоохоронні органи не мають розв'язки для корупціонерів. Всі вони в основному займаються розслідуванням військових злочинів.

Єдина сторона, окрім громадян України, яка особисто зацікавлена в тому, щоб мільярди євро та доларів на відбудову країни не опинились у спітнілих руках місцевих злодіїв – це самі донори. Антикорупційні механізми і пошук «брудних» грошей набагато краще розвинені в західних країнах, ніж в Україні. Крім того, вони мають більше досвіду повернення вкрадених у людей грошей не лише своїм платникам податків, а й домогосподарствам третіх країн.

Загальновідомо, що світові фінансові розвідки зараз зайняті пошуком російських грошей, захованих в офшорах та інших «податкових гаванях», спеціально для фінансування шкоди, завданої Україні війною. Водночас можуть шукати вкрадені у народу «брудні» гроші українських «еліт». Єдиний спосіб зараз запобігти «підриву» за міжнародної допомоги під час війни та після нашої перемоги – це нанести превентивний удар по нечистих на руку українських чиновників в офшорах.

Ще в 2010 році міністерство юстиції США виступило з ініціативою повернути вкрадені клептократами активи. До реалізації також залучені кваліфіковані юристи. За роки роботи над проектом вже вилучено незаконно набутих активів на суму \$3,2 млрд і вже повернуто платникам податків \$150 млн.

Становлення України як незалежної, демократичної держави зумовлює необхідність протидії суспільним явищам, які негативно впливають на розвиток суспільних відносин, загрожують існуванню основ правової держави. Корупція є одним із тих небезпечних явищ, які гальмують повноцінний розвиток будь-якої держави, оскільки створюють серйозні перешкоди для налагодження нормальних відносин у правовій, економічній, політичній та інших сферах суспільного життя.

Слід підкреслити, що в українському законодавстві покарання за корупцію під час війни також має бути прирівняне до відповідальності за співпрацю з ворогом. Поки українці захищають безпеку цивілізованого світу від московської орди, західним країнам варто відкрити другий антикорупційний фронт і вдарити по «грошових мішках» корупціонерів минулих і нинішніх урядів. Зараз ми платимо дуже високу ціну за незалежність України. І буде злочином проти загиблих українців і майбутніх поколінь залишити цю війну такою корумпованою країною, якою ми увійшли.

Список бібліографічних посилань

1. Тед Гален Карпентер. Whitewashing Ukraine's Corruption. URL: <https://www.cato.org/people/ted-galen-carpenter>
2. Bandura A. Moral Disengagement: How People Do Harm and Live With Themselves. New York, NY: Worth Publishers, 2016. 446 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/307529383_Moral_Disengagement_How_People_Do_Harm_and_Live_with_Themselves_by_Albert_Bandura_New_York_Macmillan_2016_544_pp_ISBN_978-1-4641-6005-9
3. Bandura A. Social foundations of thought and action: A social cognitive theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, Inc, 1985. 544 p. URL: [https://www.scirp.org/\(S\(351jmbntvnst1aadkozje\)\)/reference/referencespapers.aspx?referenceid=1536371](https://www.scirp.org/(S(351jmbntvnst1aadkozje))/reference/referencespapers.aspx?referenceid=1536371)

Одержано: 02.10.2022

Наталія Олександрівна ЗАДОРЖНА,

курсантка групи Ф1-202

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Віталій Олегович НАЙДА,

дознавач сектору дізнання Харківського районного управління поліції № 2

СТАНОВЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Корупція є негативним суспільним явищем, для якого характерним є використання службовими особами, громадськими і політичними діячами власних прав з метою особистого збагачення.

Так, основою антикорупційної діяльності в Україні є боротьба за зміну суспільних відносин, які є сприятливими для існування корупції, на ті, в яких вона існувати не може. Щоб дієво протидіяти корупції, треба знати і розуміти, що це за явище, як і чому воно з'явилося в Україні, наскільки глибоко вразило суспільство, економіку та політику, яке середовище сприяє корумпованості державних службовців і які інструменти має громадянське суспільство, аби викривати і боротися з корупцією.

Питанням правового регулювання запобігання і протидії корупції присвячені дослідження таких відомих вчених як М.І. Мельник, Д.І. Йосифович,

О.В. Терещук. Їх наукові дослідження базуються на правових антикорупційних концепціях, що відійшли у минуле.

Корупція існувала в радянських республіках з самого початку її створення, хоча інформація про таке явище замовчувалася. Але вже тоді вживалися певні заходи протидії. Так, 26 квітня 1919 року Радою народних комісарів УРСР було прийнято Декрет «Про хабарництво та незаконні побори», відповідно до якого посадові особи, винні у прийнятті хабара, підлягали покаранню у вигляді позбавлення волі на строк не менше 5 років, штрафів у потрібному розмірі хабара та позбавленню права обіймати відповідальні посади в радянських і громадських закладах на строк не менше 10 років [1].

Зі становленням незалежності України відбулося активне формування системи запобігання і протидії корупції, на яку покладається підвищення довіри суспільства до влади, зростання економіки держави, покращення добробуту населення країни.

24 квітня 2015 року набув чинності Закон України «Про запобігання корупції». Цей Закон визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень[2].

Даний норматив-правовий акт заклав правові основи для розбудови цілої низки органів, на які покладається здійснення антикорупційної діяльності в Україні.

Національне антикорупційне бюро України є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних та інших кримінальних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових.

Створення та запуск Національного антикорупційного бюро України було однією з вимог Міжнародного валютного фонду та Європейської комісії для лібералізації візового режиму України з Європейським Союзом. 14 жовтня 2014 року Верховна Рада України ухвалила Закон «Про Національне антикорупційне бюро України»[3].

В січні 2015 року вперше в історії України було оголошено відкритий конкурс на заміщення вакантної посади керівника державного органу. 186 кандидатів на посаду директора Національного антикорупційного бюро України подали свої документи. Переможцем став Артем Ситник.

Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – Національне агентство) - це центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, створений відповідно до Закону України «Про запобігання корупції». Національне агентство відповідальне за формування антикорупційної політики та запобігання корупції, перевірку точності оцінки активів, що належать публічним посадовцям, а також членам їх сімей.

Наказом Генерального прокурора України Віктора Шокіна від 22 вересня 2015 року в структурі Генеральної прокуратури України утворено Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру. Створення незалежної антикорупційної прокуратури є однією з ключових вимог для встановлення безвізового режиму поїздок українців до ЄС, а також надання Європейським союзом іншої допомоги Україні. ЄС дав згоду значною мірою фінансувати цей проєкт.

Отже, антикорупційна система України, корені якої закладалися протягом усього історичного шляху формування української державності, в останні роки переживає період стрімкого організаційного становлення, закладання правової основи та відповідної фінансової підтримки в умовах європейської інтеграції.

Список бібліографічних посилань

1. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 рр. : Закон України від 04.10.2014 р. № 1699-VIII Відомості Верховної Ради. 2014. № 46.

2. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 року № 1700-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/paran738#n738> (дата звернення 07.10.2022).

3. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> (дата звернення 12.10.2022).

Одержано: 02.10.2022

Nataliia Oleksandrivna ZADOROZHNA,

a second-year cadet of faculty No. 1

Kharkiv National University of Internal Affairs

DENMARK AS THE COUNTRY WITH THE LOWEST LEVEL OF CORRUPTION

Denmark is the least corrupt country in the world according to Transparency International's annual Corruption Perception Index because the Danish society is built on a high level of trust. Denmark's score of 88/100 put sit joint first on the index.

A 10-year track of Denmark's performance over the last decade show sits highest score was 92 in 2014. After Denmark, New Zealand and Finland, Norway, Singapore, Sweden, Switzerland, the Netherlands, Luxembourg, and Germany complete the top 10.

Over two-thirds of the 176 countries and territories fall below the midpoint of the scale of 0 (highly corrupt) to 100 (very clean). The global average score is

a paltry 43, indicating endemic corruption in a country's public sector. Integrity in politics is key to fighting against corruption and here Denmark takes the lead once again. The higher rank is vastly due to Denmark's high degree of press freedom, access to information about public expenditure, stronger standards of integrity for public officials, and independent judicial systems. High-profile scandals associated with corruption, misuse of public funds or unethical behavior by politicians in recent years has contributed to public discontent and mistrust of the political system.

Corruption scandals have also hit several EU countries. Several years ago in Denmark, the top country on the index, 20 members of the Danish Parliament (11 percent of 179 members) did not declare their outside activities or financial interests in their asset declarations. [1, p.6]

This is highly alarming. When core institutions in a democratic society (political parties, parliament, public administration, and the judiciary) are systematically implicated with corruption, they cease to be regarded as responsive to people's needs and problems. Integrity in politics is key to fighting against corruption.

In Denmark corruption is not a major problem for the enjoyment of human rights. The few legal cases concerning corruption in Denmark have dealt with private and public tender issues. [1, p.14]

Capture of political decision-making is one of the most pervasive and widespread forms of political corruption in the Commonwealth of Independent States (CIS) region, where a culture of impunity prevails among politicians, prosecutors, and oligarchs. In many countries of Independent States, European Union accession and Eastern European countries, it is common to have Members of Parliament (MPs) or local governors who are also business owners, without being questioned by the public, which perceives this as something normal. Companies, networks, and individuals unduly influence laws and institutions to shape policies, the legal environment, and the wider economy to their own interests. [2]

The lower-ranked countries in the index are plagued by untrustworthy and badly functioning public institutions. Even where anti-corruption laws are on the books, in practice they're often skirted or ignored.

Higher-ranked countries tend to have higher degrees of press freedom, access to information about public expenditure, stronger standards of integrity for public officials, and independent judicial systems. But high-scoring countries can't afford to be complacent, either. While the most obvious forms of corruption may not scar citizens' daily lives in all these places, the higher-ranked countries are not immune to closed-door deals, conflicts of interest, illicit finance, and patchy law enforcement that can distort public policy and exacerbate corruption at home and abroad.

In an international context, the Danish Institute for Human Rights addresses corruption in different ways as part of the cooperation agreement with the Danish Ministry of Foreign Affairs.

Human rights and business are one of the four thematic priority areas. The institute collaborates with partners to develop better protection at the national level against adverse human rights impact by business.

Rule of law strengthening of government human rights focal points and National Human Rights Institutions, and implementation of human rights by police, prosecutors, courts, legal aid organizations and informal justice providers. Rule of law is seen as a key element of combating corruption.

It is widely recognized that corruption (petty and systematic) is a major impediment for the enjoyment of human rights of especially vulnerable and marginalized groups in many countries. Petty corruption is an obstacle for the access to free health services, legal protection, and other public services. Systematic corruption decreases the overall public revenue to be used for providing social services.

References

1. Jon S.T. Quah *Different Paths to Curbing Corruption: Lessons from Denmark, Finland, Hong Kong, New Zealand and Singapore* Bingley: Emerald Group Publishing Limited, 2013. 292 pp. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/gove.12167>.

2. Anti-Corruption Network for Eastern Europe and Central Asia URL: <https://www.oecd.org/corruption/acn/>

Received: 01.10.2022

Віта Олександрівна ІВАЩЕНКО,

*професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ (м. Київ),
кандидат юридичних наук, доцент*

ОКРЕМІ МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Корупція у сучасному суспільстві залишається однією з найгостріших проблем. Це стосується також України, де на законодавчому рівні закріплені особливості правового регулювання протидії та запобігання корупції. Також Україна приєдналася до важливих антикорупційних міжнародних документів. Тому відповідно до ст. 2 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. відносини, що виникають у сфері запобігання корупції, регулюються Конституцією України, міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, цим та іншими законами, а також прийнятими на їх виконання іншими нормативно-правовими актами [1].

Враховуючи обмеження обсягу доповіді на конференцію, розглянемо лише окремі міжнародні стандарти у сфері запобігання та протидії

корупції. Зауважимо, що переважно почали вони формуватися з другої половини ХХ століття.

Зокрема, частина документів із запобігання та протидії корупції прийнята в межах діяльності Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН). Одним з перших міжнародних документів, яким засуджуються всі види корупції, включаючи хабарництво, є ухвалена 15 грудня 1975 року резолюція Генеральної Асамблеї ООН 3514(XXX). Зазначений документ закликає уряди всіх країн вжити на національному рівні всіх необхідних заходів щодо запобігання та протидії корупції, які вони вважатимуть доцільними, включаючи законодавчі [2]. Хоча в розглянутій резолюції йшла мова про контроль за діяльністю транснаціональних корпорацій, але поступово у світі почали звертати увагу на корупцію у сфері державного управління.

У подальшому на восьмому конгресі ООН, який відбувся в Гавані у 1990 році, ухвалено «Практичні заходи боротьби з корупцією», в яких визначаються найбільш важливі завдання для подолання корупції. А саме, уряди мають: проаналізувати адекватність свого кримінального законодавства, включаючи процесуальні норми, з тим щоб реагувати на всі види корупції; розробити адміністративні та регулятивні механізми попередження корупції; встановити процедури виявлення, розслідування та засудження корумпованих посадових осіб; розробити правові положення для конфіскації коштів та майна, набутих в результаті корупції; вжити відповідних заходів щодо підприємств, причетних до корупції [2].

Звернемо увагу, що до багатосторонніх документів у сфері запобігання та протидії корупції належать Міжамериканська конвенція про боротьбу з корупцією, прийнята Організацією американських держав 29 березня 1996 року, Конвенція про боротьбу з корупцією, яка зачіпає посадових осіб Європейських Співтовариств або посадових осіб держав-членів Європейського Союзу, прийнята Радою Європейського Союзу 26 травня 1997 року, Конвенція про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних комерційних угодах, прийнята Організацією економічного співробітництва та розвитку 21 листопада 1997 року, Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією, прийнята Комітетом міністрів Ради Європи 27 січня 1999 року, Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією, прийнята Комітетом міністрів Ради Європи 4 листопада 1999 року, Конвенція Африканського союзу про недопущення корупції та боротьбу з нею, прийнята главами держав й урядів Африканського союзу 12 липня 2003 року.

Важливим антикорупційним міжнародним документом є Конвенція ООН проти корупції від 31 жовтня 2003 р. [3], яка для України набула чинності з 01 січня 2010 року.

Конвенція передбачила спеціальні заходи щодо запобігання корупції, створення в державах спеціального органу (органів) із запобігання та протидії їй, прийняття Кодексів поведінки державних посадових осіб, створення належних систем державних закупівель та прозорості і звітності в управлінні державними фінансами. Також документ містить заходи щодо

недопущення відмивання коштів. Крім того, учасники Конвенції зобов'язалися криміналізувати окремі суспільно небезпечні діяння – підкуп національних державних посадових осіб, іноземних державних посадових осіб і посадових осіб міжурядових організацій, розкрадання, неправомірне привласнення або інше нецільове використання майна державною посадовою особою, зловживання впливом, службовим становищем, підкуп у приватному секторі, відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, та ін.

Конвенція детально врегулювала питання міжнародного співробітництва, повернення активів, технічної допомоги й обміну інформацією.

Підсумовуючи викладене зазначимо, корупція як негативне соціально-економічне і політичне явище існує в багатьох державах. Тому зазначену проблему треба вирішувати на міжнародному рівні спільними зусиллями. У цьому напрямі вже прийняті міжнародно-правові документи як універсального, так і регіонального характеру в межах ООН, Ради Європи та інших інституцій. Потрібно і надалі продовжувати практику приведення вітчизняного законодавства у відповідність до зазначених міжнародних та європейських стандартів.

Список бібліографічних посилань

1. Про запобігання корупції: Закон від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
2. Участь України в міжнародному співробітництві у сфері запобігання та протидії корупції. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0042323-11#Text>.
3. Конвенція ООН проти корупції. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.

Одержано: 01.10.2022

Олександр Михайлович ІЛЬНИЦЬКИЙ,

*докторант Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ У ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Стаття 1 Закону України «Про громадські об'єднання» визначає, що громадське об'єднання - це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів. Оскільки протидія корупції відноситься до інтересів переважної частини суспільства, то діяльність громадських об'єднань в цій сфері є надзвичайно важливою та доволі ефективною.

Разом з тим, для здійснення діяльності з протидії корупції громадськими об'єднаннями у правовому полі та у межах чинного законодавства, необхідно розглянути питання правового регулювання такої діяльності.

Отож, відповідно до статті 1 Закону України «Про запобігання корупції» громадські об'єднання відносяться до зовнішніх каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, що здійснюється шляхом повідомлення інформації викривачем через фізичних чи юридичних осіб, у тому числі через засоби масової інформації, журналістів, громадські організації, професійні спілки тощо.

Також відповідно до статті 14 Закону України «Про запобігання корупції» громадські об'єднання мають право подавати кандидатури для участі в конкурсі з формування складу Громадської ради при Національному агентстві з питань запобігання корупції, але при умові що такі об'єднання здійснюють діяльність у сфері запобігання та/або протидії корупції не менше двох років та мають підтвердження реалізованих ними проєктів. Національне агентство готує щорічні звіти про свою діяльність. Звіт Національного агентства надається для висновку Громадській раді при Національному агентстві, яка розглядає звіт протягом двох тижнів з дня надання. Національне агентство оприлюднює щорічний звіт не пізніше 15 квітня на своєму офіційному веб-сайті разом із висновком Громадської ради (у разі затвердження висновку у встановлений строк).

Частиною 1 статті 21 Закону передбачено участь громадськості в заходах щодо запобігання корупції. Визначено широкий перелік прав, які мають громадські об'єднання для запобігання корупції. Зокрема, повідомляти про виявлені факти вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, реальний, потенційний конфлікт інтересів спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, Національному агентству, керівництву чи іншим представникам органу, підприємства, установи чи організації, в яких були вчинені ці правопорушення або у працівників яких наявний конфлікт інтересів, а також громадськості. Запитувати та одержувати від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування в порядку, передбаченому Законом України "Про доступ до публічної інформації", інформацію про діяльність щодо запобігання корупції. Проводити, замовляти проведення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проєктів нормативно-правових актів, подавати за результатами експертизи пропозиції до відповідних органів, отримувати від відповідних органів інформацію про врахування поданих пропозицій. Брати участь у парламентських слуханнях та інших заходах з питань запобігання корупції. Вносити пропозиції суб'єктам права законодавчої ініціативи щодо вдосконалення законодавчого регулювання відносин, що виникають у сфері запобігання корупції. Проводити, замовляти проведення досліджень, у тому числі наукових, соціологічних тощо,

з питань запобігання корупції. Проводити заходи щодо інформування населення з питань запобігання корупції. Здійснювати громадський контроль за виконанням законів у сфері запобігання корупції з використанням при цьому таких форм контролю, які не суперечать законодавству та здійснювати інші не заборонені законом заходи щодо запобігання корупції.

Частина 2 статті 21 передбачає, що громадському об'єднанню не може бути відмовлено в наданні доступу до інформації стосовно компетенції суб'єктів, які здійснюють заходи щодо запобігання корупції, а також стосовно основних напрямів їх діяльності. Така інформація надається в порядку, встановленому законом.

Відповідно до частини 9 статті 55 Закону Національне агентство здійснює періодичний перегляд законодавства на наявність у ньому корупціогенних норм та надає Міністерству юстиції України пропозиції щодо включення їх до плану проведення антикорупційної експертизи, передбаченого частиною четвертою цієї статті. До проведення зазначеного моніторингу Національне агентство може залучати громадські об'єднання, наукові установи, в тому числі на умовах державного замовлення на підставі відкритого конкурсу.

Аналіз законодавства у сфері діяльності громадських об'єднань щодо протидії корупції веде до висновку, що громадські об'єднання мають визначений перелік прав щодо такої діяльності. Разом з тим, на мою думку, це питання потребує більш глибокого вивчення та приведення у відповідність до вимог сучасності.

Список бібліографічних посилань

1. Закон України «Про запобігання корупції» Відомості Верховної Ради України (ВВР) 2014, № 49, ст. 2556.

2. Закон України «Про громадські об'єднання» Відомості Верховної Ради України (ВВР) 2013, № 1, ст. 1.

Одержано: 01.10.2022

Олександра Володимирівна ІСАЄВА,

курсантка групи Ф1-105

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Віталій Олегович НАЙДА,

дознавач сектору дізнання Харківського районного управління поліції № 2

ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СИСТЕМИ У СВІТІ

Термін «корупція» зустрічається доволі часто у сучасному світі. У цій роботі ми пропонуємо розглянути саме історичний розвиток корупції як поняття, що бере свої витоки у стародавні часи та суттєво трансформується

у наш час під впливом цифровізації та глобалізації міжнародного простору, а також розглянемо міжнародні стандарти, на основі яких антикорупційна система розвивається дотепер.

Корупцію як явище вперше було згадано ще у Стародавній Греції, але мала вона більшою мірою побутовий характер і проявлялася у більш простих формах, а саме псуванні провізії та чистої води, а вже згодом до неї почали відносити як аморальні вчинки, так і окремі суспільні правопорушення, які каралися вже у судовому порядку[1].

Також корупційні діяння задувались у часи Стародавнього Риму, давньому Китаї та ранньому Середньовіччі, а також у Новий час та у часи Просвітництва. І лише у часи Радянського Союзу явище корупції заперечувалось. Використовувати термін «корупція» почали лише в кінці 1980-х років. У ті часи радянська влада закладала думки, що корупція проявлялась через недостатню компетентність робітників, а також брак досвіду у роботі державних органів, профспілок та партій.

До проблем корупції й хабарництва у різні роки зверталися відомі юристи-науковці, такі як: В.Лунєєв, О.Светлов, М.Мельник та інші. Але на сьогодні серед юристів як науковців, так і практиків не існує єдиного підходу та системності до тлумачення поняття "корупція". Так, В.Лунєєв вказує: "Існує багато визначень, але повної зрозумілості та правової точності немає"[2].

У середині 90-х років 20 століття абсолютна більшість країн у світі визнали, що корупція є глобальною проблемою. Саме з того часу в сфері запобігання корупції починають активно працювати регіональні та глобальні міжурядові організації [3].

Організація Об'єднаних Націй, Рада Європи, Організація економічного співробітництва та розвитку, Європейський Союз та Організація американських держав у результаті своєї діяльності ухвалили цілу низку обов'язкових актів міжнародного характеру та актів які мають рекомендаційний характер [3], які формують сучасну світову антикорупційну систему.

Одним із масштабних міжнародних досягнень у сфері протидії корупції стало ухвалення Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй Конвенції ООН проти корупції 31 жовтня 2003 року (далі – Конвенції). Нині це єдиний, універсальний, юридично обов'язковий інструмент для боротьби з корупцією. Саме завдяки цьому документу 181 країна-підписант Конвенції здійснюють заходи, рекомендовані нею для подолання корупції[3].

Вважаємо за доцільне більш детально розглянути деякі окремі заходи, які здійснюються відповідно до Конвенції в рамках антикорупційних систем різних держав світу, а саме:

- створення органу або органів із запобігання корупції, які формують та імплементують антикорупційну політику. Так, в Україні створені Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та

управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА), Державне бюро розслідувань (ДБР), Служба безпеки України (СБУ), Вищий антикорупційний суд (ВАКС).

– проведення прозорих конкурсів на посади державної служби, достатнє фінансове забезпечення. Так, у рамках реформування антикорупційних органів України було суттєво збільшено заробітну плату державних службовців антикорупційних органів.

– запобігання відмиванню коштів — регулювання та моніторинг банків та небанківських фінансових установ, щоб запобігти відмиванню коштів у всіх формах [2].

Які ж висновки ми можемо зробити на основі нашого стислого аналізу антикорупційної системи у світовому контексті. Корупція – є явищем, яке існувало ще у стародавні часи, а в умовах глобалізації почало набувати ознак транснаціонального явища, тому формування дієвої антикорупційної системи в світі є необхідним кроком для унормування, універсалізації механізмів запобігання та протидії корупції.

Список бібліографічних посилань

1. Еволюція явища корупції: історичний ракурс: веб-сайт. URL: https://anticorruption-lesson.ed-era.com/evolucion_yavischa_korupcyu_storychnyu_rakurs#fn_1 (дата звернення: 10.10.2022).

2. Матеріали для проведення спеціальних семінарів з питань запобігання просям корупції етики поведінки державних службовців: веб-сайт. URL: <http://www.old.rv.gov.ua/sitenew/demydivsk/ua/publication/print/2693.htm>(дата звернення: 17.10.2022).

3. Міжнародне антикорупційне законодавство та Конвенція ООН проти корупції: до чого тут Україна? : веб-сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/mizhnarodne-antykorrupcijsne-zakonodavstvo-ta-konventsija-onn-proty-korrupciyi-do-chogo-tut-ukrayina/>(дата звернення: 20.10.2022).

Одержано: 01.10.2022

Володимир Валерійович ІЩЕНКО,

курсант групи Ф1-206

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Віталій Олегович НАЙДА,

дознавач сектору дізнання Харківського районного управління поліції № 2

ДО ПИТАННЯ ПРОЯВІВ КОРУПЦІЇ В ІСТОРІЇ ЛЮДСТВА

«Протистояти корупції і тиранії треба до того, як вони заволодіють нами. Краще взагалі не пускати вовка до кошари, ніж сподіватися, що зможеш вирвати йому зуби і кігті після того, як він туди зайде...» - говорив

Томас Джефферсон – американський державний діяч, один з авторів Декларації незалежності, 3-й президент США. Повністю погоджуємося з висловлюванням цієї видатної людини, бо будь-яке негативне суспільне явище краще не допустити, попередити, аніж побороти. Проте явище корупції відоме людству вже достатньо давно. Історичні корені корупції сягають часів, коли закладалися звичаї робити подарунки. Дорогий подарунок виділяв людину серед інших і сприяв, щоб її прохання було виконано. У міру ускладнення державного апарату з'явилися професійні чиновники, які, за задумом правителів, повинні були задовольнятися тільки фіксованою платнею. На практиці ж чиновники прагнули скористатися становищем для таємного збільшення доходів[1, с.35].

Першим правителем, про якого збереглася згадка як про борця з корупцією, був Урукагін – шумерський цар міста-держави Лагаш у другій половині XXIV ст. до н. е. Проте, незважаючи на показові і часто жорстокі покарання за корупцію, боротьба з нею не приводила до бажаних результатів. У кращому випадку вдавалося запобігти найбільш небезпечним злочинам, однак на рівні дрібної розтрати і хабарів корупція мала масовий характер.

Процвітала корупція і в Стародавньому Єгипті. Так, В. Макаrchук у навчальному посібнику “Загальна історія держави і права зарубіжних країн” пише, що у період Нового царства, коли судова влада здійснювалася особливими судовими колегіями – кенбетами (центральною (30 членів), окружними, міськими), на той час суддювважали жерцем богині істини Ісиди, хабарництво значно було поширеним явищем. За хабар відпускали злочинця, за хабар призначали на посади. За правління Ямоса II у законодавстві Стародавнього Єгипту були вимоги до чиновників, зокрема щодо «декларування» майна. Окремі з чиновників, незважаючи на свою назву, “неджеси” (“малі люди”), мали статки, які дорівнювали багатствам фараона. Чиновник, який збрехав, карався стратою[2].

У епоху Середньовіччя, в умовах розвитку монархічної форми правління, головним «корупціонером» виступав монарх, що надавав пільги та привілеї, спускаючи їх згори донизу ієрархічними щаблями. Завдяки вмілому розподілу титулів, пільг та посад (а також постійній загрозі позбавитися цієї ласки) монарх маніпулював своїм оточенням. Наприклад, у Російській імперії чиновники призначалися відповідно до походження, тобто перевага надавалась не особистим якостям, а ієрархії прізвищ[1, с.38]. Зауважимо, що корупція в монархічних державах була поширена саме через монарха, який контролював усі гілки влади, і якщо хтось хотів отримати неправомірну вигоду, то він вирішував це через монарха

Як ми бачимо, корупція виникла ще зі стародавніх часів, а жадібність завжди засліплювала людей на шляху до влади.

На сучасному етапі розвитку суспільства ефективним шляхом подолання проявів корупції є взаємодія органів державної влади з громадськістю. Результативна взаємодія держави та громадянського суспільства у

запобіганні та протидії корупції передбачає активну співпрацю між державними органами, організаціями громадянського суспільства та громадянами, що базується на принципах партнерства. Це означає визнання рівноправного становища громадян у відносинах з владними структурами. Активна співпраця вимагає від органів державної влади гарантій врахування напрацьованих в результаті діалогу пропозицій громадськості в політичних рішеннях з питань запобігання та протидії корупції, а також залучення громадян та їх об'єднань до реалізації цих рішень [1, с. 252].

Вважаємо, що в наш час реально боротися з корупцією як на державному рівні, так і на глобальному. Це проблема усього цивілізованого світу. Ми маємо розробити ефективну антикорупційну систему з урахуванням історичного досвіду запобігання та протидії корупції.

Список бібліографічних посилань

1. Запобігання та протидія корупції : навч. посіб. / [А. М. Михненко та ін.] ; за ред. А. М. Михненка ; Акад. фін.упр. Вид. 4-те, переробл. й доповн. Київ : Акад. фін. упр. 2013. 664 с.
2. Макарчук В. С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. Вид. 4-те, доп. К.: Атіка, 2004. 616 с

Одержано 01.10.2022

Іван Володимирович ІЩЕНКО,
*начальник Головного управління
Національної поліції у Вінницькій області,
кандидат юридичних наук*

РЕАЛІЗАЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ ТА ЗАХОДИ, СПРЯМОВАНІ НА ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Антикорупційна стратегія України – це ключова складова як подолання корупції в Україні, так інтеграції України з Європейським Союзом, і вона повинна стати поштовхом для вдосконалення існуючої антикорупційної інфраструктури, особливо враховуючи, що з 2018 антикорупційна стратегія була відсутня в Україні як така. Затвердження Антикорупційної стратегії України – це потужний сигнал політичного керівництва країни щодо суттєвого зниження рівня корупції. Протидіяти та запобігати корупції стало ще важливіше, оскільки агресор може використовувати інструменти гібридної війни задля втручання в діяльність державних установ та для дестабілізації ситуації в країні [1].

Слід відмітити, що основною метою антикорупційної стратегії є досягнення суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції, а також

забезпечення злагодженості та системності антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування, оскільки корупція є ключовою перешкодою стабільному економічному зростанню і розбудові ефективних та інклюзивних демократичних інститутів [2].

В той же час, згідно з даними стандартного опитування щодо рівня корупції найбільш пріоритетним напрямом боротьби з корупцією і для бізнесу (57 відсотків респондентів), і для населення України (52 відсотків респондентів) є очищення від корупції судової системи. Для населення України наступними за пріоритетністю (у порядку спадання) є такі напрями: охорона здоров'я (38 відсотків), поліція і прокуратура (37 відсотків), державний сектор економіки (27 відсотків), податкова і митна сфери (25 відсотків), а також фінансування партій та виборчих кампаній (21 відсоток). На думку представників бізнесу, найбільш пріоритетними напрямками у протидії корупції є: поліція і прокуратура (41 відсоток), податкова і митна сфери (32 відсотки), фінансування партій та виборчих кампаній (25 відсотків), охорона здоров'я (24 відсотки), оборона і безпека (23 відсотки) [2].

Недаремно в наукових працях звертається увага, що запобігання корупції це – частина загальнодержавної антикорупційної політики, яка об'єднана національною ідеєю подолання цього негативного явища, полягає у недопущенні її фактів, та розповсюдження, вжиття дієвих заходів з відвертання корупції, включає стратегію розвитку публічно-правових відносин щодо усунення, нейтралізації чи обмеження дії осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (детермінант) корупції та цілеспрямованому впливі за допомогою комплексу заходів для досягнення поставлених цілей щодо зменшення корупції в Україні, зменшення втрат державного бюджету та бізнесу через корупційну діяльність, а також підвищення позицій України у міжнародних рейтингах, що оцінюють рівень корупції [3, с. 96].

Так, 32 бали зі 100 можливих отримала Україна в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI) за 2021 рік. Наш показник знизився на один бал, і тепер Україна посідає 122 місце зі 180 країн у CPI [4]. Головна причина просідання балів полягає в тому, що багато важливих антикорупційних завдань на паузі або навіть регресують. Торік відбувалися неодноразові спроби повернути негативні практики, подібне може продовжуватися у 2022 році. У своєму дослідженні Transparency International Ukraine розглянула, що вплинуло на цьогорічні показники нашої країни в CPI, та запропонувала конкретні кроки для покращення ситуації до кінця 2022 року. Адже добробут і можливості кожного українця без перебільшення залежать від рівня корупції [4].

Певні узагальнення щодо запобігання та протидії корупції засвідчує відповідна статистика щодо притягнення осіб до юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення. Аналіз судової практики у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з

корупцією, свідчить, що нерідко як органи, уповноважені на складення протоколів про такі правопорушення, так і суди хибно тлумачать положення антикорупційного законодавства [5]. Аналіз судової практики щодо корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень також засвідчив про наявність проблем у правозастосуванні [6].

Так, лише у 2020 році Національне агентство розпочало проводити аналіз інформації, яка міститься у Єдиному державному реєстрі осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення. Так, за I півріччя 2020 року до цього Реєстру найбільше було включено осіб з числа посадовців Національної поліції (175 осіб) та Державної кримінально-виконавчої служби (102 особи), тоді як загалом за цей час за відповідні правопорушення було притягнуто до відповідальності 2018 осіб. Найчастіше посадовців цих органів притягували до відповідальності за несвоєчасне подання майнових декларацій [7; 8].

Підтримуючи наукові позиції вчених, метою запобігання корупції в діяльності органів Національної поліції України є стимулювання посадових осіб Національної поліції до правомірної поведінки щодо виконання завдань та функцій, які покладені на них; перешкоджання вступу їх у корупційні відносини; припинення таких відносин; недопущення провокацій протиправних дій з боку осіб, які не є посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави; формування іміджу органів Національної поліції як державної інституції, що підтримує національну ідею подолання цього негативного явища та робить відповідні шляхи для її реалізації; створення правових та організаційних засад запобігання корупції в органах Національної поліції; розроблення превентивних антикорупційних механізмів, правил щодо усунення наслідків корупційних проявів [3, с. 11].

В той же час, існують певні проблеми щодо запобігання корупції в діяльності Національної поліції в аспекті відсутності ефективної моделі призначення на посади, оплати праці, просування по службі та розгляду дисциплінарних скарг у системі поліції, частина правил, заборон та обмежень, встановлених антикорупційним законодавством, не забезпечені заходами юридичної відповідальності, що суттєво знижують їхній забезпечувальний та превентивний потенціал [2].

З метою усунення виокремлених проблем у сфері запобігання корупції в діяльності поліції постає необхідним: 1) узагальнення діяльності діючих поліцейських комісій, які функціонують в системі Національної поліції та вжиття заходів щодо удосконалення їх діяльності; 2) аналіз правозастосовної практики в частині реалізації норм Дисциплінарного статуту Національної поліції України, та своєчасність внесення до відповідних інституцій пропозиції щодо змін та доповнень до законодавства; 3) вдосконалення системи оцінки ефективності роботи працівників поліції, а також електронної системи управління персоналом.

Список бібліографічних посилань

1. Боротьба з корупцією – один з пріоритетів України на шляху до членства в ЄС. URL : <https://www.euam-ukraine.eu/ua/news/latest-news/war-against-corruption-is-a-priority-on-ukraine-s-way-to-eu-membership/>.
2. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки : Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/2322-20>.
3. Шатрава С.О. Адміністративно-правові засади запобігання корупції в органах Національної поліції України : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07 Харків, 2017. 439 с.
4. Індекс сприйняття корупції-2021. URL : <https://ti-ukraine.org/research/index-sprynnyattya-korupsiyi-2021/>.
5. Дудоров О. О. Узагальнення судової практики у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією (статті 172-4 – 172-9 КУпАП). URL : <https://bit.ly/2Xi16eR>.
6. Корупційні схеми: їх кримінально-правова кваліфікація і досудове розслідування // [О. О. Дудоров, О. О. Житний, К. П. Задоя, Д. О. Калмиков та ін.] ; за ред. М. І. Хавронюка. Київ : Москаленко О. М., 2019. 464 с.
7. 2018 осіб потрапило до реєстру корупціонерів з початку 2020 року – НАЗК. URL : <https://bit.ly/2DsCWXX>.
8. Про засади державної антикорупційної політики на 2020–2024 роки : пояснювальна записка до проекту Закону України від 21.09.2020 № 4135. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/283787>.

Одержано: 01.10.2022

Liliana CREANGĂ,

*Associate Professor, Doctor in Law Department "Public Law, border security, migration anasylum"
Academy "Ștefan cel Mare" of MIA of the Republic of Moldova*

DIMENSIONS OF THE CORRUPTION PHENOMENON

Introduction

Corruption is a threat to democracy, the rule of law, social equity and justice, erodes the principles of efficient administration, undermines the market economy and endangers the stability of state institutions [1].

The experience of the Republic of Moldova in the last decade shows that most of the anti-corruption actions have materialized, in principle, in combative, punitive measures, the effect of which was not, on the one hand, the expected one. The civilization of the third millennium is put into this field, too, in a dilemma: to continue a repressive policy of social control, or to apply consensual and multisectoral practices to prevent corruption.

The growing area, complexity and continuous diversification of the manifestations of this phenomenon, together with globalization trends, require the design and development of appropriate strategies that scientifically and

systematically address criminogenic and effective sources for prevention and social control.

The current governance of the Republic of Moldova, in the priorities of the government program, has registered the fight against corruption through radical measures, which should determine an effective reduction of the area of manifestation of this social vice.

This clear political will supports the need to launch an offensive on the prevention of corruption and aims to reduce opportunities to commit corruption and stop the extremely risky evolution of corruption to its worst forms by which individuals, groups of people, public or private entities could influence, through acts of corruption, the processes of governing and adopting legislation in order to obtain illicit profits.

The need to conduct a study on the phenomenon of corruption in the Republic of Moldova is imposed especially due to the very strong impact that this phenomenon has on all strata and social categories, starting with the retirees who, given the involvement of the phenomenon in the economy, they cannot be assured a decent standard of living and ending with the highest dignitaries, who when not directly involved in corruption activities, are still strongly influenced by this phenomenon, by virtue of their social, political, moral position and the various friendly service relations they have being in the exercise of power.

An essential feature that characterizes the development and the spread of crime in the Republic of Moldova is the permanent trend of quantitative increase in the number of crimes committed by persons with positions of responsibility and those committed by persons managing commercial, public or other non-state organizations. A delimitation of the crimes committed within the public service by the crimes of the same kind, but committed in other legally constituted organizations, is of importance for the jurisprudence. The main difference between the respective crimes is related to the danger of illegal acts and the social relations damaged by them.

Examination of statistics indicates that in the last three years, the number of corruption crimes has decreased by 5%, but in reality, as stated in the villages and towns of the Republic of Moldova, the correlations of unregistered crimes are more than five times higher than those recorded.

The purpose of this approach is to conduct extensive and complex scientific research on corruption, establish the determinants that generate such a vice in society, and generalize the prevention of these criminal manifestations in order to develop concrete measures to increase the efficiency of prophylactic activity, including state policy in this area.

Dimensions of the corruption phenomenon

It is well known that our society is experiencing a strong resurgence of corruption, comparable to a “metastasis” that has affected the vast majority of the economic, political, and social life sectors generating multiple consequences and negative effects that are felt by the population. Consequently, in order to identify

and define the various acts and manifestations of corruption, it must be borne in mind that, for the most part, they presuppose the existence, establishment and functioning of two types of complicity relations, in which networks of apparently different but convergent as motivation and purpose are involved:

a) the network or the person who corrupts (the corruptor), represented by an individual, group or organization, who uses a series of illicit and illegal means by which he influences other individuals or groups to obtain material or moral advantages;

b) the network or person who leaves himself corrupt (the corrupt element), represented by the person, group or organization that accepts or is influenced or abdicates from the norms of professional deontology, in order to obtain superior social advantages or positions, abusively using the public function.

The phenomenon of corruption includes several dimensions that, once identified and analyzed scientifically, can provide elements for a scheme of adequate operationalization of the various acts and facts that fall within the scope of the phenomenon [2]:

a) a first dimension is the statistical one, which, through the system of registration of corruption crimes, allows the knowledge of the specifics and context of different sectors, branches and institutions (public or private) in which the highest frequency and magnitude of corruption is found;

b) the second dimension is the normative (legal) one, which concerns the main prescriptions and norms in the field of law (especially criminal, commercial, customs law), regarding the deviations and violations committed by different economic agents, civil servants, as well as the sanctions applied in these cases and their effectiveness;

c) the sociological dimension of the corruption phenomenon provides information about the causes and conditions that generate acts and manifestations with this character;

d) the psychological (and moral) dimension of corruption, which takes into account the structure and personality of individuals and groups of corrupt and corrupt, reasons, motives and purposes pursued by acts of corruption, attitudinal and behavioral lability of persons involved in acts of corruption, the public reaction towards corruption;

e) the economic dimension of the corruption phenomenon, which refers to the evaluation and estimation of the economic and social costs of the different acts of corruption, and to the quantitative and qualitative appreciation of the material and moral damages generated by this antisocial phenomenon;

f) the prospective dimension, which puts at the disposal of the specialized social control bodies a series of data and information on the evolution tendencies (increase, decrease or stagnation) in the future of the acts of corruption, as well as the appearance of new forms of corruption (such as, for example, computer corruption).

The study of the norms of criminal law [3] and in particular of those related to corruption crimes, involves their interpretation through various procedures.

Empirical research, based on the inductive method of knowing the phenomenon remains predominant and is the methodological principle of scientific investigation of crimes. At the same time, the given research was carried out by the historical, comparative, systematic and statistical method.

As a result of the study of the legal provisions on criminal liability for acts of corruption, in the article are made proposals to implement a practice that would limit the negative impact of corruption and increase the effectiveness of the application of the criminal provisions and criminological measures to reveal those ways and means, intended to help prevent this phenomenon.

Conclusions

In conclusion, we mention that the phenomenon of corruption and its derivatives [4], as well as their functioning mechanisms, must be seen in the context of the evolution of statehood itself. The state - the "huge money-pumping machine" - when it is unable to control the process of managing public finances and especially the probity of its officials, can very easily fall into the destructive traps of corruption.

References

1. Gurschi C., Cușnir V., Gurin V., Avram M., Jurisprudența privind infracțiunile de corupție, Chișinău, Ed. ULYSSE, 2003, p. 9.
2. Gardner John A., Defining Corruption, A. Report to the Fifth International Anti-Corruption Conference, Amsterdam, 9 martie, 1992.
3. Dicționarul limbii române moderne. Ed. Academiei, București, 1958, p. 190.
4. Bernard Dandine, De la repression du trafic d'influence en droit positif français actuel, Toulouse, 1935, p. 11.

Received: 12.09.2022

Лідія Іванівна КАЛЕНІЧЕНКО,

*інспектор відділу запобігання корупції Головного управління
Національної поліції України в Харківській області,
доктор юридичних наук, професор;*

Дмитро Вікторович СЛИНЬКО,

*професор кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗМІСТУ ФУНКЦІЙ ТА ЗАВДАНЬ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вектор шляху розвитку нашої держави тісно пов'язаний із євроінтеграцією. У свою чергу одним із етапів процесу впровадження європейських

норм в українське законодавство є запровадження та розвиток інституту антикорупційного законодавства у системі законодавства України.

Реалізація норм антикорупційного законодавства, з однієї сторони, залежить від рівня юридичної техніки, а з іншої, - від ефективності роботи системи антикорупційних органів.

Національне агентство з питань запобігання корупції є центральним органом виконавчої влади України зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізацію державної антикорупційної політики. Створення та забезпечення функціонування НАЗК в Україні було і є однією з вимог Європейського Союзу для безвізового режиму з Україною.

З 24 лютого 2022 року правове, політичне, економічне, соціальне, культурне життя нашої держави змінилося. З повномасштабним вторгненням російської федерації в Україну механізм нашої держави в цілому та окремі його частини (елементи) зокрема повинні були трансформуватися, в екстремальних, надзвичайних умовах воєнного стану пристосовуватися до реалізації, забезпечення реалізації оборони Української держави [1, с. 160]. Незалежно від виду, гілки влади до якої належать, основною центральною визначальною метою всіх державних органів України став захист державного суверенітету та територіальної цілісності. З метою досягнення цієї цілі трансформується зміст діяльності всіх державних органів і Національного агентства запобігання корупції зокрема.

В умовах воєнного стану Національне агентство з питань запобігання корупції продовжує свою діяльність за наступними напрямками:

аналізує ситуацію з корупцією в Україні та розробляє відповідну Антикорупційну стратегію та державну програму з її реалізації, а також координує виконання цих документів. У вересні поточного року НАЗК розпочало серію громадських обговорень проекту Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки, що розробляться на виконання Антикорупційної стратегії до 2025 року;

виявляє корупційні норми у законодавстві та проектах актів. Прикладом нормативно-правових актів, які пройшли антикорупційну експертизу НАЗК за час воєнного стану є: Проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства з питань проходження служби цивільного захисту», Проект Постанови КМУ «Про внесення змін до правил перетинання державного кордону громадянами України»;

контролює дотриманням правил етичної поведінки, законодавства щодо запобігання конфлікту інтересів у діяльності публічних службовців. За час воєнного стану НАЗК продовжує практику складання адміністративних протоколів через конфлікт інтересів щодо державних службовців та посадових осіб. Одним із яскравих прикладів здійснення дій посадовцями в умовах конфлікту інтересів в умовах воєнного стану є використання окремими депутатами свого права на депутатське звернення та отримання

дозволу для близьких осіб від керівництва голови військової адміністрації пересуватися територією відповідної адміністративно-територіальної одиниці на власному транспорті під час комендантської години. Або отримання дозволу для близьких осіб від керівництва голови військової адміністрації вільно пересуватися через державний кордон;

координує та надає методичну допомогу державним органам та органам місцевого самоврядування у виявленні та усуненні корупційних ризиків у їх діяльності, погоджує та контролює виконання антикорупційних програм у цих органах;

контролює та перевіряє декларації публічних службовців, проводить моніторинг способу їх життя;

стежить за дотриманням обмежень щодо фінансування політичних партій, законним та цільовим використанням партіями виділених з державного бюджету коштів, своєчасністю подання партіями відповідних звітів та достовірністю включених до них відомостей, розподіляє виділені з державного бюджету кошти на фінансування статутної діяльності політичних партій;

співпрацює з викривачами корупції, надає їм правовий та інший захист. Співпрацює з викривачами у сфері виявлення потенційних кандидатів на міжнародні санкції, які є причетними до війни в Україні. НАЗК ініціює накладення санкцій на: компанії, залучені до стратегічних секторів економіки рф, у тому числі військово-промислового комплексу;

адмініструє державні реєстри;

співпрацює з іншими державними органами для реалізації антикорупційної політики України. За час воєнного стану НАЗК спільно із іншими державними органами виявило 2300 фактів можливої колабораційної діяльності, які передано до СБУ, надіслано 106 повідомлень про ознаки вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки.

Отже, в умовах воєнного стану вся політика держави та діяльність державних органів тією чи іншою мірою, прямо чи опосередковано «працює» на перемогу, на забезпечення державного суверенітету та територіальної цілісності України.

Список бібліографічних посилань

1. Сокуренько В. В. Оборона як ефективний засіб забезпечення безпеки суспільства та держави. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 2. С. 159–166.

Одержано: 01.10.2022

Кристина Олександрівна КОВАЛЬ,

курсантка групи Ф1-302

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Віталій Олегович НАЙДА,

дознавач сектору дізнання Харківського районного управління поліції № 2

ЕЛЕКТРОННЕ ДЕКЛАРУВАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ВИЯВЛЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ КОРУПЦІЄЮ

На сьогодні система електронного декларування є одним із найбільш ефективних інструментів запобігання корупції, який має на меті превентивну функцію запобігання корупції. Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки, яку розробляє Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) та затверджує Верховна Рада України, є одним із важливих напрямків діяльності антикорупційної політики в Україні. Стратегія передбачає запровадження та розвиток електронної системи декларування майна, фінансів, доходів, видатків або зобов'язань фінансового характеру осіб, які уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування [1]. Інформаційно-телекомунікаційна система «Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» відіграє важливу в виявленні корупції як спеціально уповноваженими антикорупційними органами, так і громадськими активістами, що обґрунтовує вимоги ЄС щодо належного функціонування системи електронного декларування та перевірки декларацій[2].

У зв'язку з повномасштабним вторгненням Російської Федерації на територію України, на жаль, прозорий та відкритий доступ до перегляду декларацій посадових осіб є неможливим.

Якщо порівняти показники роботи НАЗК у сфері виявлення корупційних правопорушень за 2018 рік (станом на 31 грудня 2018 року була розпочата перевірка, під час якої із 1250 декларацій було перевірено 628 декларацій) та за 2021 рік (відповідно до звіту роботи НАЗК за 2021 рік було перевірено 800 тисяч декларацій, у 80% із яких було виявлено ознаки вчинення кримінальних або адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією) [3], можемо зазначити, що з кожним роком ефективність роботи НАЗК щодо перевірки декларацій збільшується та показує позитивні результати.

Також важливим аспектом виявлення корупційних правопорушень є зацікавлені особи, які можуть звернутися до НАЗК із повідомленням про виявлення такого правопорушення під час моніторингу декларацій.

Але, незважаючи на ефективність роботи працівників НАЗК у сфері виявлення корупційних правопорушень за допомогою декларацій, інформаційно-телекомунікаційна система «Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування»

має свої недоліки, які можуть стати приводом для необ'єктивного притягнення особою до юридичної відповідальності. Судова практика з цього питання є строката. Наприклад, справи, що пов'язані із несвоечасним поданням декларацій через технічні збої одних працівників завершуються для них притягненням до адміністративної відповідальності, а інших – звільняють від відповідальності [4]. Такі інциденти призводять до менш довірливого ставлення посадових осіб до декларування.

Отже, ми можемо зазначити, що електронне декларування є ефективним інструментом запобігання корупційним правопорушенням, яке підтримує керівництво держави та активісти, які проти корупційних проявів в українському суспільстві. За вищезазначеними даними роботи НАЗК 2018 та 2021 років, можна зазначити, що діяльність НАЗК із перевірки декларацій про доходи, майно тощо покращується, але для найбільш ефективної роботи потрібен час та ресурси.

Список бібліографічних посилань

1. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» № 2322-IX від 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#n93> (дата звернення: 20.10.2022);
2. Звіт про діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції за 2018 рік. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/Zvit2018-1.pdf> (дата звернення: 20.10.2022);
3. Висновок Громадської ради при НАЗК до звіту про діяльність НАЗК за 2021 рік. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06/3789565109405504769.pdf> (дата звернення: 22.10.2022);
4. За деклараційні порушення суди минулого року оштрафували 160 осіб (перелік). URL: <http://zp.nashigroshi.org/2019/02/18/za-deklaratsijni-porushennya-sudy-mynuloho-rokuoshtrafuvaly-160-osib-perelik/> (дата звернення: 23.10.2022).

Одержано: 01.10.2022

Сергій Олександрович КОРНІЄНКО,

курсант групи ДР-145

навчально-наукового інституту права

та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ОСІБ, УПОВНОВАЖЕНИХ НА ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ АБО МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Фінансовий контроль є складовим елементом системи державного контролю. Процес формування та використання коштів здійснюється за допомогою нормального функціонування фінансового контролю зі швидким

розвитком економіки виникають підвищені вимоги до вирішення проблем, пов'язаних з даною сферою, тому що ефективність фінансового контролю є одним з найважливіших факторів фінансово - економічної стійкості та соціальної стабільності держави, її економічної безпеки та благополуччя громадян [1, с.20].

Економічний та соціальний розвиток, перевірка своєчасності виконання зобов'язань бюджетних та позабюджетних фондів, припинення розкрадань та безгосподарності має здійснюватися у вигляді державного фінансового контролю. З його допомогою можливе вирішення проблем раціонального використання всіх ресурсів, збереження грошових коштів та матеріальних цінностей суб'єктами всіх форм власності, використання державних фінансових ресурсів за цільовим призначенню [3, с.11]

В даний час у правовому регулюванні механізму державного фінансового контролю існує ціла низка проблем і протиріч, які негативно позначаються на якісному та ефективному функціонуванні державного фінансового контролю.

Спостерігається також корупційний елемент у рамках здійснення фінансового контролю, як з боку посадових осіб, і з боку різних організацій та фізичних осіб. На жаль, сформована система фінансового контролю недостатньо добре забезпечує раціональне та цільове використання бюджетних коштів, що з досить високим рівнем корупції країни [2].

Тому необхідно збільшити штрафні санкції, що накладаються насамперед на керівників організацій та інших посадових осіб за нецільове та неефективне використання бюджетних коштів.

Доцільно також назавжди заборонити особам, раніше притягнутим до цієї відповідальності, займати керівні посади в органах та бюджетних установах.

Для підвищення ефективності боротьби з корупцією на всіх рівнях управління за будь-яких видів перевірок необхідно використовувати можливості взаємодії з правоохоронними та іншими органами, які здійснюють контроль; перевіряти розміщення та виконання державних та муніципальних замовлень та використання державної та муніципальної власності. Для підвищення якості перевірок слід розробити спільний із правоохоронними органами стандарт антикорупційної перевірки [4].

Також необхідно змінити компетенцію органів фінансового контролю, щоб уникнути дублювання повноважень, удосконалити публічну звітність контрольно-наглядових органів про результати перевірок.

Створення ефективної системи державного фінансового контролю дозволить зменшити негативні моменти, пов'язані з функціонуванням тіньової економіки, нецільовим використанням бюджетних коштів, зменшенням збору податків, вивезенням капіталу за кордон та зростанням економічних злочинів. Інші проблеми, безсумнівно, вимагають пошуку рішень, і ці рішення мають бути закріплені нормативно.

Більшість від загальної кількості фінансових порушень, згідно з звітами органів виконавчої влади, що становить нецільове використання бюджетних коштів. Так, О.Г. Геймур вказує, що, до жаль, що склалася система фінансового контролю недостатньо добре забезпечує раціональне та цільове використання бюджетних коштів, що пов'язано з відносно високим рівнем корупції у країні [3].

Необхідність удосконалення та розвитку системи державного фінансового контролю назріла вже давно. Пропонується збільшити штрафні санкції, що накладаються на організації (передусім всього на керівників організацій та інших посадових осіб) за нецільове використання бюджетних коштів; назавжди (а не на короткий термін) заборонити особам, які раніше притягнуті до відповідальності за нецільове використання бюджетних коштів, займати керівні пости у бюджетних установах та організаціях.

Список бібліографічних посилань

1. Маслова, Я. І. додаткові заходи здійснення фінансового контролю: теоретико-правовий аналіз.
2. Прохоров, К. О. "Об'єкт адміністративної відповідальності за несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування." *Право і суспільство* 1 ч 2 (2020): 78-82.
3. Чернадчук, Т. О., and Т. А. Чернадчук. "Концептуальні засади здійснення фінансового контролю за діяльністю суб'єктів, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування." (2022).
4. Черней, В. В., and О. О. Шаповалов. "Актуальні проблеми реалізації державної антикорупційної політики." *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ* 4 (2016): 11-22.

Одержано 01.10.2022

Павло Юрійович КОРНІЄЦЬ,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ ТА ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ: ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ І КАТЕГОРІАЛЬНОГО РОЗУМІННЯ

Становлення та розвиток правових основ подолання корупції в Україні пройшли свій шлях термінологічно-категоріального наповнення. Ми ведемо мову про використання термінів для характеристики державної політики у антикорупційній сфері. Де-факто в першу чергу йдеться про терміни, які знайшли своє закріплення безпосередньо у назвах відповідних спеціальних законодавчих актів. Зокрема такими термінами стали: «боротьба з корупцією» (закон України «Про боротьбу з корупцією» від

05.10.1995); «запобігання і протидія корупції» (закони України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 11.06.2009, «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011); «запобігання корупції» (закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 [1]).

Наразі чинний Закон України «Про запобігання корупції», як бачимо, «визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень» [1]. Не складно помітити, що названий нормативний документ відповідно до його преамбули та назви («запобігання корупції») повинен мати виражений превентивний характер. Разом з тим, при формулюванні описуваного законодавчого акту законодавець не полишив вживання терміну «протидія корупції». Так, при систематизації антикорупційних механізмів один із розділів нормативно-правового акту отримав назву «інші механізми запобігання і протидії корупції» (розділ IX). Інституційну складову антикорупційної державної політики окреслено через назву – «спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції». При цьому до переліку таких суб'єктів віднесено зокрема Національне агентство з питань запобігання корупції, що «є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику» [1].

На теоретико-методологічному рівні, вчені також вдаються до використання різних категорій для розкриття змісту антикорупційної державної політики. Так, О.О. Гейц дослідив генезу інституту публічно-правового механізму протидії корупції, під яким розуміє «різновид антикорупційного механізму юридичної протидії, що характеризується його використанням уповноваженими суб'єктами у формі діяльності, правового інституту або інструменту з метою підтримки нормального стану суспільних відносин у поєднанні диспозитивних та імперативних методів адміністративного права; специфічними суспільними відносинами; суспільною необхідністю дієвого протистояння механізму протидії корупції у публічній і приватній сфері» [2, с. 10-28, 87, 181-182]. З. С. Гладун звертається до характеристики адміністративно-правового механізму боротьби з корупцією, який з позиції автора «передбачає встановлення норм права, що забороняють учинення корупційних правопорушень, запровадження заходів адміністративно-правової відповідальності в разі скоєння таких діянь, а також перелік повноважень правоохоронних органів, які ведуть боротьбу з корупцією» [3, с. 169]. Не дивлячись на звернення до використання категорії «адміністративно-правові засоби запобігання та протидії корупції», О.Ю. Синявська та В.О. Іванцов надають першій схожого визначення: «сукупність адміністративно-правових норм з позиції їх функціонального призначення щодо регулювання суспільних відносин у сфері боротьби з корупцією шляхом встановлення правил та обмежень для суб'єктів відповідальності за корупційні

та пов'язані з корупцією правопорушення, а також застосування до осіб, які їх вчинили, передбачених законом заходів впливу» [4, с. 172-173].

Визначення співвідношення понять відповідних категорій, на нашу думку, в першу чергу лежить у площині розкриття їх етимологічного змісту. Так, слово «протидія» означає дію, що спрямована проти іншої дії, перешкоджає їй [5, с. 992]. Боротьба – «це діяльність, що має на меті подолати або знищити кого або що-небудь» [5, с. 60]. Слово «запобігати» тлумачиться як «не допускати, заздалегідь відвертати що-небудь неприємне, не бажане» [5, с. 496].

З викладеного випливає, що запобігання та протидія (у тому числі по відношенню до корупції) полягають у дещо відмінній активності. Так, запобігання полягає у недопущенні, відверненні виникнення негативного явища, у той час як протидія полягає безпосередньо у перешкодженні такому явищу. В свою чергу «боротьба», як уявляється, є узагальнюючим поняттям по відношенню до попередньо розглянутих, що за змістовим наповненням у кінцевому результаті має забезпечити подолання відповідного негативного явища (зокрема корупції), тобто як завдяки засобів запобігання, так і – протидії.

Підсумовуючи викладене, можемо констатувати, що:

- на теоретико-методологічному рівні для розкриття змісту антикорупційної державної політики використовуються достатньо різні терміни, основними серед яких є: запобігання корупції, запобігання та протидія корупції, боротьба з корупцією;
- питання розмежування категорій запобігання корупції та протидії корупції не те, що не знайшло однозначного вирішення, нерідко автори дотримуються доктринально протилежних позицій;
- на рівні правового регулювання, виходячи з правил юридичної техніки, не дивлячись на очевидні термінологічно-нормативні колізії, сфера суспільних відносин запобігання корупції поглинає сферу – протидії корупції;
- етимологічна призма досліджуваних дефініцій вказує на можливість їх розмежування шляхом визнання: запобігання корупції сферою суспільних відносин, реалізація яких пов'язано з відверненням (виключенням) протиправної поведінки (вчинення корупційних дій); протидії корупції активною діяльністю, що полягає у перериванні корупційних правопорушень (корупційних діянь).

Більш детальне розмежування категорій запобігання та протидії корупції у адміністративно-правовому вимірі потребує звернення до їх визначення у якості об'єкту адміністративно-правового регулювання, що становить перспективний напрям наукових пошуків.

Список бібліографічних посилань

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 20.09.2022).

2. Гейц О.О. Публічно-правовий механізм протидії корупції в Україні : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2019. 288 с.

3. Гладун З. С. Адміністративне право України: навч. посібник. Тернопіль: Карт-бланш. 2004. 580 с..

4. Юридична відповідальність за корупційні правопорушення : підручник /В.Я. Настюк, О.Ю. Синявська, В.В. Мартиновський, В.О Іванцов. Харків : Право, 2019. 512 с.

5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь : ВТФ Перун, 2003. 1440 с.

Одержано: 03.10.2022

Ольга Володимирівна КРИШЕВИЧ,

професор кафедри кримінального права

Національної академії внутрішніх справ (м. Київ),

професор

МІЖНАРОДНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЮ

Корупція впливає на всі сфери життя суспільства — сповільнює економічний розвиток, підриває демократичні процеси та руйнує державні інституції, знецінює освіту та особисті досягнення, згубно впливає на моральні принципи в суспільстві. Сам термін “корупція” походить від латинського “*corrupture*”, що означає “псувати”. Сьогодні не існує єдиного визначення, однак є декілька найбільш розповсюджених. Наприклад, Світовий банк (міжнародна фінансова установа) визначає, що “Корупція — це зловживання державною владою для отримання приватної вигоди”. Щодо Transparency International (міжнародна неурядова організація), то “Корупція — це зловживання довіреною владою для отримання приватної вигоди”. Але використовуючи узагальнене визначення, яке застосовується у документах ООН та Ради Європи, “корупція - це зловживання державною владою для одержання переваг у особистих цілях, інтересах третіх осіб чи груп”. Одне з найбільш лаконічних, але інформативно змістовних визначень корупції запропоновано Дев’ятим конгресом ООН (Каїр, 1995 р.), де корупція розглядається, як “зловживання державною владою для одержання вигоди в особистих цілях”. Зупинимося на конвенціях, необхідно зазначити, що вони не застосовуються на практиці безпосередньо, оскільки вимагають від держав наявності відповідного законодавства та заходів для імплементації конвенцій. Крім того, у конвенціях встановлюються мінімальні стандарти, які повинні відповідати чинному законодавству. Для імплементації конвенцій країни повинні спочатку визначити, де і як їх законодавство виходить за рамки стандартів конвенцій, а після виявлення недоліків в своєму законодавстві країни повинні усунути ці недоліки.

Сконцентруємо свою увагу на розгляді основних Конвенцій, які регулюють питання щодо запобігання корупції. Міжамериканська Конвенція з питань боротьби з корупцією (1996 року). Цілі Конвенції наступні: - сприяти і зміцнювати розвиток кожною з країн-учасниць механізмів, необхідних для запобігання, виявлення, покарання та викорінення корупції; - сприяти, полегшувати і регулювати співробітництво між країнами-учасницями з метою забезпечення ефективності заходів і дій щодо запобігання, виявлення, покарання та викорінення корупції під час виконання державних функцій, і корупційних дій, безпосередньо пов'язаних з такою діяльністю. Оскільки дана Конвенція встановлює ряд превентивних заходів; передбачає криміналізацію певних корупційних дій, включаючи транснаціональне хабарництво і незаконне збагачення; і містить ряд положень, спрямованих на зміцнення співпраці між її країнами-учасницями в таких сферах, як взаємна правова допомога і технічне співробітництво, екстрадиція і впізнання, виявлення, заморожування, вилучення та конфіскація майна або отриманих доходів, виведених або використаних при здійсненні корупційних дій серед інших дій. Резолюція Ради Європи (1997 року) про двадцять принципів боротьби з корупцією спрямовані на сприяння динамічному процесу ефективного запобігання корупції та боротьбу з нею. Керівні принципи включають підвищення обізнаності громадськості, вдосконалення процедур розслідування і судового переслідування, сприяння спеціалізації персоналу та органів, відповідальних за боротьбу з корупцією, а також розширення міжнародного співробітництва. Конвенція ЄС про боротьбу з корупцією за участю посадових осіб Європейських співтовариств або посадових осіб держав-членів ЄС (1999 року) призначена для боротьби з корупцією за участю європейських офіційних осіб або національних посадових осіб держав-членів Європейського Союзу. Країна-учасниця повинна забезпечити, щоб будь-який акт пасивної чи активної корупції посадових осіб був карним кримінальним злочином. У серйозних випадках покарання повинні включати позбавлення волі і екстрадицію. Більш того, керівники підприємств повинні бути притягнуті до кримінальної відповідальності за активну корупцію, що практикується особою, яка перебуває під їх юрисдикцією, і діє від імені суб'єкта діяльності. Конвенція Ради Європи про цивільно-правову відповідальність за корупцію (1999) є першою спробою визначити загальні міжнародні норми в галузі цивільного права і корупції. вимагає від держав надання засобів правового захисту, в тому числі компенсації збитків особам, яким було завдано збитків в результаті корупційних дій. Конвенція забезпечує спостереження з боку GRECO, Групи держав проти корупції. Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб Рекомендація Ради Європи (2000 року) визначають загальні принципи доброчесності державних посадових осіб і торкаються конкретних питань, таких як конфлікти інтересів, зловживання конфіденційною інформацією, прийняття подарунків і гостинність, а державні посадові особи виконують

свої обов'язки і функції дієво, ефективно і сумлінно, і завжди прагнуть забезпечити дієве та ефективне управління державними ресурсами, за які вони несуть відповідальність. Конвенція ООН проти корупції (2003 року) вимагає, щоб країни визначили кримінальні та інші злочини, які поширюються на широке коло корупційних дій, якщо вони ще не є злочинами відповідно до національного законодавства. У деяких випадках, держави згідно із законом зобов'язані встановлювати наявність складу злочину; в інших випадках, для того, щоб врахувати відмінності місцевого законодавства, вони повинні розглянути можливість зробити це. криміналізують не тільки основні форми корупції, такі як хабарництво і розтрата державних коштів, але також і використання службового становища, приховування і відмивання доходів від корупції. Конвенція виходить за рамки попередніх інструментів такого роду, криміналізуючи не тільки основні форми корупції, такі як хабарництво і розтрата державних коштів, але також і використання службового становища, приховування і відмивання доходів від корупції. Злочини, скоєні для підтримки корупції, включаючи відмивання грошей і перешкоджання правосуддю, також враховуються. Конвенція також стосується проблемних областей корупції в приватному секторі. Конвенція Африканського Союзу про недопущення корупції та боротьбу з нею (2003 року) містить комплексну основу і охоплює цілий ряд кримінальних злочинів, включаючи підкуп (національний або іноземний), вивезення майна державними посадовими особами, використання службового становища, незаконне збагачення, відмивання грошей і приховування власності. У ній передбачаються заходи щодо запобігання, криміналізації, регіонального співробітництва, взаємної правової допомоги і повернення активів. Вона охоплює корупцію як в державному, так і приватному секторах, як з боку пропозиції, так і попиту. Вона унікальна тим, що містить обов'язкові положення щодо корупції між приватними особами і прозорості в фінансуванні політичних партій. Вона ще не досягла кількості ратифікацій, необхідних для набуття нею чинності. Іншими сильними сторонами Конвенції є обов'язкові вимоги декларування активів призначеними державними посадовими особами та обмеженнями на недоторканність для державних посадових осіб (Стаття 7). У Конвенції також приділяється особлива увага необхідності того, щоб засоби масової інформації мали доступ до інформації (Стаття 12). Конвенція АС передбачає Механізм подальших дій за участю Консультативної ради з корупції в Африканському Союзі, якій доручено виконання ряду функцій, включаючи дослідження і збір інформації, консультування урядів і регулярне надання звітності Виконавчій раді про хід виконання вимог країнами-учасницями Конвенції, в якій використовуються щорічні доповіді Консультативній раді від різних країн. Конвенція Ради Європи про кримінальну відповідальність за корупцію (2004 року), яка спрямована на забезпечення координованої криміналізації великого числа корупційних дій, поліпшення міжнародного співробітництва в переслідуванні за

корупційні злочини. Конвенція відкрита для приєднання держав, які не є учасниками. Її реалізація контролюється «Групою держав проти корупції – GRECO», яка була заснована у травні 1999 року з метою контролю за дотриманням стандартів боротьби з корупцією Ради Європи. Держави повинні забезпечити ефективні і стримуючі санкції і заходи, включаючи позбавлення волі, які можуть призвести до екстрадиції. Юридичні особи також будуть нести відповідальність за злочини, вчинені в їх інтересах, і будуть піддаватися ефективному кримінальному або не кримінальному покаранню, включаючи фінансові санкції. Конвенція також включає положення, що стосуються сприяння та підбурювання, недоторканності, критеріїв визначення юрисдикції держав, відповідальності юридичних осіб, створення спеціалізованих органів з питань боротьби з корупцією, захисту осіб, які співпрацюють з органами розслідування або кримінального переслідування, збору доказів і конфіскації доходів. Вона передбачає розширення міжнародного співробітництва (взаємна допомога, екстрадиція та надання інформації) в розслідуванні та судовому переслідуванні за корупційні злочини. Конвенція ОЕСР про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних комерційних угодах, 1997 рік. Рекомендація ОЕСР щодо подальшої боротьби з підкупом іноземних посадових осіб, 2009 рік. Керівництво ОЕСР з кращих практик внутрішнього контролю, етики та їх дотримання, 2010 рік. Конвенція ОЕСР про боротьбу з підкупом встановлює юридично зобов'язуючі стандарти для криміналізації підкупу іноземних державних посадових осіб в міжнародних ділових операціях і передбачає цілий ряд пов'язаних з цим заходів, які роблять їх ефективними. Це перший і єдиний міжнародний антикорупційний інструмент, орієнтований на «сторону пропозиції» угоди щодо підкупу. Рекомендація ОЕСР щодо подальшої боротьби з підкупом іноземних посадових осіб, прийнята в 2009 році, просить країни-учасниці заохочувати кампанії, розробляти і приймати адекватні заходи внутрішнього контролю, етики та програми дотримання або заходів з метою запобігання і виявлення підкупів іноземних посадових осіб. На підтримку цього положення ОЕСР видала керівні принципи з ефективної практики щодо внутрішнього контролю, етики та їх дотримання.

Одержано: 03.10.2022

Іван Васильович КРИЦАК,

*старший науковий співробітник науково-дослідної
лабораторії з проблем досудового розслідування
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

КОРУПЦІЯ: ДУХОВНО-ВИХОВНИЙ ЗРІЗ У РУСЛІ ЦІНІСНОЇ ПАРАДИГМИ КРИМІНОТЕОЛОГІЇ

*Где просто, там ангелів со сто,
а где мурено, там ни одного.
Где нет простоты, там одна пустота.
Преподобный Аверосий Оптинский)*

Аудиторія – це своєрідна операційна для викладача. Пишучи бездоганні наукові тексти, можна легко, розгубитись у масі людей. Як і у кожній творчій діяльності, викладання передбачає злети і падіння, успіхи і поразки, що залежить від багатьох факторів (детермінантів). Подібно як існує тілесна операція для лікаря, такою для викладача-теоретика є операція словесна, коли вже немає можливості читати наукові тексти, а треба дати відповідь негайно, застосувати той чи інший приклад, знання, внутрішньодуховні стани, які виявилися б дієвими (подібно як у кожної людини є фізична сила, такою є і сила духовна, яка здобувається багатьма благочестивими справами). Аудиторія – це анатомія людини, яка складається із мікро- та макрочастин, подібно як організм людини – з 90% води, яка має здатність змінювати свою структуру під дією зовнішніх обставин. Якщо ж спочатку було Слово (Ін. 1:1), тоді ним слід вправно оперувати – як лікар скальпелем чи воїн зброєю. В такому випадку є можливість впливати на маси народностей.

Хіба може бути вища місія в цьому житті, аніж боротись зі злом, злочинністю, бачити його прояви, стани низин гріховного падіння людини? Кримінологія в цих процесах здатна відкрити світоглядність кримінологічного мислення, коли «заточеність» мисленневих процесів відбувається на присікання беззаконня. Міждисциплінарне вивчення кримінології відкриває невичерпні простори внутрішнього світу людини. Саме її пізнання дозволяє побачити глибини людської свідомості, із залученням знань з

психології, духовності та процесів зовнішнього світу, які за умов хаосу і безладу, суєти-суєт не вдається спостерігати. Розроблення кримінотеології може привнести в юридичну науку багато раціональних плодів, зокрема з позицій формування державної ідеології на засадах теоцентризму, коли в юриста існує можливість дізнатися у найдрібніших деталях живі істини на прикладах життя святого чи притч Спасителя, в яких розповідається про благочестиві стани людського буття.

Істинний кримінолог повинен випереджати події. Немов пророк, він розгортає простори майбуття і розчищає нечистоту довкола нас. Здавалось би, жодна ідеологія в нашій державі (стаття 15 Конституції України), не визнається як обов'язкова. Однак виникає закономірне питання, чи може держава існувати без ідеології? Це своєрідна карта доріг, яка веде до успіху, досягнення бажаних цілей. Тоді якою вона повинна бути: людиноцентристською чи державоцентристською? І однієї й іншої, широти прав людини у аспекті гріховності ми наситились досхочу. При всьому різноманітті підходів слід пам'ятати, що людина – істота егоїстична, і виводити її в ранг божества небезпечно. Значить, слід апелювати до вищої сфери, – духовно-ціннісного розуміння Всесвіту, коли все ж центром усього є Бог (звідси так важливо досліджувати багато проблем з позицій теології, кримінотеології). Людина, створена за образом і подобою Божою, покликана (і це найголовніша її місія) послужити ближньому (Мф. 20:25), особливо у горі, біді і відчаї. На цих концептах, власне, і повинна вибудовуватись головна ідея (ідеологія) держави.

Кримінологія – це єдина наука у своєму роді, яка вивчає прояви зла, злочинність предметно, з міждисциплінарних позицій. Тут будь-які значення можуть бути корисними, як-от виокремлення благочестивих настанов сьогодення чи історичної дійсності, коли, наприклад, багатодітні сім'ї беруть на виховання дитину з вадами ДЦП, щоб власні не вирости егоїстами, мали співстраждання до ближнього, діючи за принципом «чужих дітей не буває». Адже зло злом не переможеш, відповідні жорстокі стани боротьби зі злочинністю породжують ще більшу агресію. Тоді як діяти? Святе письмо говорить: хто вдарив тебе у праву щоку – підстав ліву (Мф. 5:39), а народна мудрість: хто у тебе каменем – ти у того хлібом. Як бачимо, на ключову роль виходить його величність Добро. Однак, раціонально замислившись, можна сказати: якщо дозволити злу торжествувати і не застосовувати старозавітній принцип Таліона, то відбудеться справжнє тотальне панування зла, підміна понять, чого аж ніяк допустити не можна. Закон відплати невидимим і зримим чином діє, відображається на людині, цілих народах і національностях, державах і цивілізаціях, коли несправедливе припущення чи безневинна кров «вопиет к небу» про справедливе покарання, що заставляє мислити у ключі золотого правила моралі: «поступай з іншими так, як би ти хотів, щоб вони поступали з тобою», «не роби іншим того, чого не бажаєш собі» чи євангельської заповіді: «Итак, во всем, как хотите, чтобы с вами поступали люди, так поступайте и вы с ними, ибо в этом закон и пророки» (Мф.7:12).

Про корупцію здавалось би вже все сказано, однак кожного разу відкриваєш для себе нові смисли її актуалізації та подолання. На сьогодні нормативна база перенасичена зовнішньою профілактикою (превенцією, попередженням, протидією, запобіганням) та дієвою боротьбою, однак люди споконвіків хочуть «хліба і видовищ». Досі жодних гучних справ стосовно олігархів, чиновників так і не були доведені до завершення з винесенням вироку про реальне відбування покарання за прикладом румунської прокурора Лаури Ковеші. І ця боротьба може продовжуватись, як у народі говорять, до Другого пришествя Христового.

Забуваємо головне: віра у силу заохочення і стимулів міліє, коли на духовному рівні відчувається безкорислива вимогливість чи бажання наживи, коли принцип «вище права може бути милість, а вище справедливості – прощення» так важливо втілити в життя. Молодь у всі часи була рушієм прогресивних змін, однак як же вони відбудуться, коли старше покоління не змінюється, а молода генерація управлінців без досвідчених наставників не здатна професійно розв'язати комплекс складних завдань. Водночас терпіння людей не безмежне, і вже бачимо велику кількість криміногенних станів, які поступово переростають у військові протистояння. Можливо, саме на цьому поприщі корупція відіграє ключову, нищівну роль, коли багаті багатіють, бідні бідніють, а лжепатріотизм під прикриттям корупції процвітає. Постулат про те, що прибиральниця може керувати державою, давно розвінчаний. Очевидно, необхідні неабиякі знання та людяність, порядність, віра у силу добра і справедливості.

Так, окремі нормативні положення законодавчої бази дублюють одне одного, функції державних органів переплітаються. Пріоритетним завданням, подібно як «голос волаючого в пустелі» (Мк. 1:3), є ідеологічна, духовно-сутнісна і ціннісна профілактика і відповідна боротьба передусім в «умах і головах» чиновницького апарату та населення, з метою трансформації свідомості у благочестивому руслі, дотримання, здавалось би, простої Заповіді: «Не вкради» чи євангельського постулату: «легше верблюду пролізти через іглице вушко, аніж багатому увійти у Царство Боже» (Мф. 19:24); народної мудрості: «Бедний милостиню богатого пытается, а богатый молитвою бедного спасается», «ситое брюхо до молитви глухо», «ситий голодного не розуміє». За словами Спасителя, «сей же род изгоняется молитвою и постом» (Мф. 19:24). Саме тому комфорт і надмірність квазіпотреб, які спаплюжують образ Божий у людині, коли зачерствілість серця створює справжню «теорію парадоксальних ілюзій» про зовнішню видиму боротьбу з корупцією, а не внутрішньозмістовну.

Тут, можливо, слід керуватись принципом «у гробу кишень не має», і на той світ нічого з собою не заберемо, окрім добрих справ. Іоанн Златоуст з цього приводу наголошує: «Твоє лише те, що ти віддав ближньому» У цьому контексті слід порозмірковувати над вічністю, трискладовою сутністю людини у контексті «Духу, Душі і Тіла», а не біосоціальної складової чи

дарвіністського трактування про походження людини. Можливо, слід замислитись, чому Каїн вбиває Авеля, і хто є родоначальником людського зла, яке значення має нерозкаяний гріх Адама і Єви у розвитку станів злоби і жорстокості, цинізму і заздрості. Однак Добро завжди перемагає: з'являється нове потомство на зміну благочестивому Авелю – велика цивілізація Сіфова, яка відроджує благочестиве начало і занепадає в результаті гріховності, точніше трансформується у нові стани благочестивого Лота у содомо-гоморській дійсності на місці, де зараз мертве море. Треба сказати про наслідника сіфового коліна, – Ноя, яке значення мало його прокляття на сина Хама у цивілізаційному вимірі. Зрештою, чи зможемо ми відкупитися на Страшному Суді Христовому?

Вивчення міжнародного досвіду боротьби з корупцією є надзвичайно важливим з використанням різних моделей відповідної профілактики (протидії). З позицій кримінології треба акцентувати увагу на «теорії розбитих вікон» та моделі «САРО» (сканування, аналіз, реагування та оцінка). Цілком імовірно, що остання є найбільш перспективною та дієвою у викоріненні явищ корупції. Однак спочатку виникає закономірне питання: чи зовнішня чистота і благополуччя спонукають до меншого вчинення правопорушень і злочинів? Як показує практика, не завжди. У Нью-Йорку, наприклад, практичним застосуванням «теорії розбитих вікон» вдалося викорінити «татуювання» стін будинків і метро вандалами. Вказана теорія мала свою найбільш успішну дію та була вперше ефективно втілена на практиці. Проте на ці процеси суспільство фактично не реагувало, мовчало, а згодом відповідні «тату» еволюціонували на тілі людини у виді «наколок», що нині маємо змогу спостерігати як масове явище молоді, стало відповідною топ-культурою. Отже, якщо відповідним чином мовчати на беззаконня, воно має властивість еволюціонувати, розпросторювати ся, «унормовуватися» у значно більших масштабах, що шкодить людському існуванню і загрожує духовному життю, благочестивому стану людини, – спасінню душі, яка є найціннішим даром. Попри зовнішнє благополуччя, Японія займає першість за суїцидальними випадками. Тут є показовим приклад Афону, коли, за словами Єфрема Аризонського, відбудеться падіння Святої Гори за умов, коли монахи почнуть замість молитвенного діяння велике будівництво, тотальне прибирання, тощо. Цікавою є інша повчальна історія. Так, в одного монаха завжди було неприбрано у кімнаті, а в іншого – чистота і порядок. Один весь час витрачав на молитву, що йому ніколи було й поприбирати у келії, а інший більшість часу прибирав, а на молитву залишалось мало сил. Так, девізом Святогірської лаври, що на Донбасі, став вислів: «Монаха спасють дві речі – фізичний труд і молитва». Тому так важливо найдорогоцінніше, найкраще віддавати Богові. Перше, що необхідно зробити, піднявшись від сну як духовної смерті людини – це помолитися. Вечірніми молитвами ми немов закриваємо будинок на замок, щоб жодний злодій не підкрався і не вчинив безладу у нашому житті. Подібно як риба без води

припиняє існування, так і людина втрачає свою духовну сутність без молитви. І в час війни вона, молитва, має зайняти основне місце в житті кожної людини, незважаючи на скептицизм чи зневагу з боку науковості, хоча б з позицій формування ідеологічної складової держави. «Утром встал и помолился на весь день, благословился и идешь по всем дорогам, не один, а вместе с Богом». З іншого боку, «ничто нечистое не выйдет в Царство божее». Зовнішня ж чистота спонукає до внутрішньої впорядкованості. Вона подібна до типу людей, яких можна віднести до «чистюль», які спочатку вичищають найбільший бруд, а згодом на сонці видніються найдрібніші деталі та недопрацювання у виді «пилюки».

Дієва протидія на рівні стратегій і тактик нині як ніколи необхідна. Тому, на наше переконання, справжня боротьба можлива, якщо відбулась переміна свідомості і мислення у напрямку благочестивості і викорінення зла. Як писав класик, якщо почав говорити про патріотизм: знай, щось десь вкрали. І сьогодні спостерігаємо велику кількість корупціонерів на різного рівня посадах, які намагаються позбутися «неугодних» особистостей.

Насамкінець: допоки в житті на духовному рівні не відбудеться переміна свідомості на засадах принципів непідкупності, добра і милосердя, з одночасною вимогливістю до самого себе, – до тих пір не буде доброчесних змін довкола нас. Маємо задуматись над тим, що не вимірюється жодними матеріальними цінностями, заради віри у добро, справедливості та перемогу.

Лева частка сучасної кримінологічної науки присвячена боротьбі з корупцією шляхом розроблення її нового напрямку – антикорупційної кримінології. Зважаючи на корупційні ризики і загрози, дана проблема потребує детальнішого обґрунтування та подальшого обґрунтування з духовно-ціннісних позицій.

Одержано: 03.10.2022

Олександр Дмитрович КУРІЛКІН,

курсант групи Ф1-204

Харківського національного університету внутрішніх справ

Віталій Олегович НАЙДА,

дізнавач сектору дізнання Харківського районного управління поліції № 2

ДО ПИТАННЯ МІСЦЯ АНТИКОРУПЦІЙНИХ УПОВНОВАЖЕНИХ У СИСТЕМІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Протягом тривалого часу незалежна Україна робить впевнені кроки з подолання корупційних проявів у діяльності посадових осіб органів

державної влади та місцевого самоврядування. Прояви корупції часто зустрічаються у діяльності осіб, які наділені владними повноваженнями, зокрема правом розпоряджатися ресурсами та приймати рішення щодо подальшої долі цих ресурсів.

З метою подолання цього негативного явища держава розробляє й втілює механізми запобігання та протидії корупції. Механізми державного управління в реалізації антикорупційних заходів розглядаються не лише з точки зору наукового інтересу, але і з практичної точки зору як дієвий метод забезпечення суверенітету держави та її сталого розвитку.

Із моменту започаткування реформування антикорупційної системи України (Закон України «Про боротьбу з корупцією» від жовтня 1995 року) та аж до 2009 року законодавцем не приділялося належної уваги участі громадськості та її представників у реалізації антикорупційних заходів. Не існувало механізмів залучення до попередження корупції посадових осіб органів державної влади і громадськості. Лише з прийняттям Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 11.06.2009, Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 були закладені засади регулювання участі громадськості в антикорупційних заходах.

Нині, після 25 років від початку перших кроків України в боротьбі з корупцією до процесів моніторингу й контролю за діяльністю все частіше залучається громадськість. У процесі розвитку антикорупційної політики України виникає все більше інноваційних механізмів запобігання, виявлення і подолання корупції: вдосконалюється нормативна база, розширюється коло залучених до антикорупційних заходів осіб, відбувається їх професіоналізація, підвищується рівень прозорості та доступності інформації про діяльність, доходи й зобов'язання фінансового характеру осіб, уповноважених на виконання функцій держави, уточнюються та конкретизуються вимоги до заповнення декларацій такими особами.

Проте протягом тривалого часу органи, які уповноважені державою на заходи з виявлення і подолання корупційних виявів, не мали своїх «помічників» на місцях, тобто в законодавстві України не було визначено осіб, які беруть участь у заходах із запобігання і виявлення корупції в структурі органів державної влади.

Загальні особливості боротьби з корупцією та методи усунення цього негативного явища передбачають ефективне функціонування інституту уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції. Ці підрозділи (особи) є організаційним механізмом для здійснення внутрішнього контролю за додержанням антикорупційних норм і стандартів в органах державної влади.

Таким чином, одним із головних складників ефективного функціонування системи запобігання та протидії корупції є включення кожного антикорупційного уповноваженого або відповідного підрозділу до загальнодержавного механізму боротьби з корупцією, що передбачає чітку

взаємодію держави з уповноваженими підрозділами (особами), побудову професійного й незалежного інституту суб'єктів запобігання та виявлення корупції, визначення меж їх відповідальності.

Список бібліографічних посилань

1. Запобігання та протидія корупції: навч. посібник: підручник. 4-те вид., перероб. і допов. Київ : ДННУ "Акад. фін. управління", 2013. 666 с.
2. Концепція кримінально-правової протидії корупції : монографія О. С. Бондаренко. Суми : Сумський державний університет, 2021. 472 с.

Одержано: 03.10.2022

Тарас Андрійович ЛИТОВЧЕНКО,

курсант групи Ф2-401

Харківського національного університету внутрішніх справ

АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

Із всіх негативних соціальних явищ, які існують на сьогодні, найбільш шкідливим є – корупція. Прогресуючи, корупція паралізує ефективність роботи та суспільну довіру, бо вона зазвичай розвивається у органах владних повноважень. Саме через неї знижується довіра до представників влади та керівники не можуть повноцінно контролювати своїх підлеглих посадових осіб, що призводить до значного зниження ефективності праці. Велику увагу цьому злочину приділяють через те, що саме корупція є головною перешкодою для проведення реформ та виконання необхідних рекомендацій від Європейського Союзу, для подальшого вступу до нього.

Корупція – багатокomпонентний термін, але в загальному розумінні – це зловживання службовою особою своїми владними повноваженнями і довіреними йому правами з метою отримання незаконної вигоди для себе, що суперечить нормам законодавства. Вона, частіш за все, має латентність, тому виявити всі її істотні ознаки доволі складно. Виникла корупції ще з перших людських цивілізацій і притаманне усім країнам світу.

Стан корупції прийнято вважати за рівнем сприйняття населення. Так, згідно звіту НАЗК "Корупція в Україні 2021: розуміння, сприйняття, поширеність" від 2022 року - :

За даними опитування населення, майже всі опитані (94,4%) вважають політичну корупцію на найвищому рівні (наприклад, в Уряді чи Верховній Раді) скоріше серйозною або дуже серйозною проблемою для України. Понад ¾ респондентів вважають серйозною корупцію в бізнесі (наприклад, при взаємодії бізнесу та посадовців) та повсякденну побутову корупцію (наприклад, у школах та лікарнях): 85,3% та 76,2% опитаних відповідно. Загалом, у цій хвилі більша частка респондентів вважають всі три зазначені

типи корупції серйозною (поєднання відповідей «дуже серйозна проблема» та «скоріше серйозна») проблемою для України (див. рис. 1.3). Зокрема, політичну корупцію на найвищому рівні серйозною проблемою для України вважають 94,4% респондентів серед населення, тоді як в минулій хвилі (2020 р.) таких було 87,1%. Корупцію у бізнесі як серйозну проблему відзначає 85,3% респондентів[1].

На зараз, розгорнуто великий комплекс дій та заходів щодо формування негативного ставлення до корупції та тотальної дискредитації її проявів у будь-яких формах. Постійно модернізується антикорупційні механізми, шляхом інтеграції сучасних технологій та інноваційних підходів до антикорупційної діяльності. Опрацьовані механізми врегулювання конфлікту інтересів, розгорнуто широку компанію щодо профілактики корупційних правопорушень.

Але, проблематика протидії корупції полягає у подальшому фундаментальному вивченню, теоретичних розробках та практичних рекомендаціях, що розкривають сутність корупційних проявів, через те, що злочинність також прогресує і необхідно здійснювати постійну роботу задля ефективного попередження злочинів такого характеру.

Задля удосконалення антикорупційної політики можна запропонувати низку рекомендацій:

- Провести нормативно-правове узгодження напрямів діяльності суб'єктів, які були спеціально створені для контролю і організації, а також моніторингу антикорупційного законодавства, модернізація юридично визначених процедур, для перевірки відповідності фактичного стану упорядкованості суспільних відносин.

- Удосконалення адміністративно-правового механізму протидії корупції, шляхом ґрунтовного вивчення і вдосконалення питання конфлікту інтересів, що позиціонується як корупційний ризик.

- Удосконалення системи соціальних зв'язків за якої суттєво зменшується ризик виникнення ситуацій, що спонукають до зловживання службовим становищем. Створення системи заохочень для осіб владних повноважень, а також обмеження можливостей для вчинення корупційних правопорушень, таким чином, сформувавши зразкову поведінку для них.

- Зосередити увагу на антикорупційному законодавстві, в частині дисциплінарної відповідальності за відповідні правопорушення задля досягнення прозорості і зрозумілості такого законодавства.

Список бібліографічних посилань

1. Звіт НАЗК "Корупція в Україні 2021: розуміння, сприйняття, поширеність" від 2022 року [електронне джерело] <https://bit.ly/3SaLMLT>;
2. Борьба с коррупцией в сфере государственных услуг. Хроника реформ в Грузии / Междунар. банк реконструкции и развития ; Междунар. ассоциац. развития. – Washington : The World Bank, 2019. – 108 с;
3. Береза О. Д. Особливості корупційних проявів у постіндустріальному суспільстві / О. Д. Береза // Економіка та держава : міжнар. наук.-прак. журн. –2017. – No 3. – С. 139–143;

4. Індекс сприйняття корупції [Електронний ресурс] // Transparency International. – Режим доступу : <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryinyattya-koruptsiyi-2018/> ; Indeks spryiniattia koruptsii [Elektronnyi resurs] // Transparency International. – Rezhym dostupu : <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryinyattya-koruptsiyi-2018/>.

Одержано: 03.10.2022

Яна Валентинівна МАЗУР,

Уповноважена з антикорупційної діяльності

Харківського національного університету внутрішніх справ

ІНТЕГРАЦІЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У процесі руху України до набуття членства в Європейському союзі, однією із важливих проблем, що постає перед державою є корупція в суспільстві. З метою ефективної не тільки боротьби з корупцією, а і її запобігання, необхідне безумовне впровадження інституту доброчесності як у теоретичну, так і в повсякденну практичну складову життєдіяльності населення.

Проаналізувавши законодавче визначення доброчесності, маємо наступні поняття. Так, законом України «Про державну службу» передбачено, що доброчесність – це спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмова державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень [1]. Також однією з основних вимог до кандидата на посаду судді є доброчесність, що закріплено у Конституції України та Законі України «Про судоустрій та статус суддів». В українському законодавстві наразі використовуються різні похідні терміни від поняття доброчесності, такі як «академічна доброчесність», «кодекс доброчесності», «декларація доброчесності» та інші. Проте, це складові явища, які більш деталізовано розтлумачують та врегульовують певні суспільні відносини керуючись справедливими, чесними принципами.

Якщо розглянути питання академічної доброчесності, звернувшись до національного законодавства про освіту ми бачимо, що це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [2].

Також ст. 62 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» у розумінні декларації доброчесності передбачено твердження відповідності рівня життя судді наявному у нього та членів його сім'ї майну і одержаним

ними доходам; своєчасне та повне подання декларацій особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та достовірність задекларованих у них відомостей; невчинення корупційних правопорушень; відсутність підстав для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності; сумлінне виконання обов'язків судді та дотримання ним присяги; невтручання у правосуддя, яке здійснюється іншими суддями [3]. Також, під доброчесністю розуміється готовність і здатність особистості свідомо, неухильно орієнтуватись у своїх діях та поведінці на принципах добра й справедливості.

На мою думку, найбільш вдало об'єднали практичні складові доброчесності Корчак Н.М. та Пархоменко-Куцевіл О.І., які, зокрема, зазначили, що це об'єднання правил, що пов'язані із: 1) запобіганням одержанню неправомірної вигоди або подарунків (ст. 22-24 Закону); 2) обмеженнями щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 25 Закону); 3) обмеженнями після припинення діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави, місцевого самоврядування (ст. 26 Закону); 4) обмеженнями щодо спільної роботи близьких осіб (ст. 27 Закону); 5) запобіганням та врегулюванням конфлікту інтересів (ст. 28-36 Закону); 6) дотриманням етичної поведінки (ст. 37-44 Закону); 7) контролем та перевіркою декларацій (ст. 511-3 Закону); 8) моніторингом способу життя суб'єктів декларування (ст. 514 Закону). [4]

Слід зазначити, що доброчесність є всеохопне поняття, яке містить у собі синтез та безумовну узгодженість моральних та правових норм.

Враховуючи викладене, вважаю за необхідне акцентувати, що впровадження доброчесності повинно бути націлене не тільки на дії посадових осіб, а й укорінення цього принципу на підсвідомості всього суспільства та на всіх рівнях діяльності, де залучений людський ресурс. Для реалізації такого складного завдання необхідний комплексний підхід: по-перше, необхідна система заходів, яка сприятиме зменшенню корупційних ризиків і зосередження на формування в суспільстві відповідних цінностей; по-друге, впровадження в сфері культури нових принципів, які в майбутньому сформують нові традиції, спрямованні на створення позитивного іміджу, для тих, хто керується принципом доброчесності; по-третє, інформування суспільства про відповідальність за наслідки, які настають у разі порушення антикорупційного законодавства не лише для посадовців, а й для пересічних громадян.

Список бібліографічних посилань

1. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015р. № 889-VIII - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017р. № 2145-VIII - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.

4. Корчак Н.М., Пархоменко-Куцевіл О.І. Добросесність державного службовця: етичний та юридичний виміри // Юридичний вісник Повітряне і космічне право. – Київ: НАУ, 2021. – № 2(59). – С. 78-84.

Одержано: 03.10.2022

Володимир Володимирович МАЙТАЛА,

*курсант групи ДР-145 Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

Однією із глобальних соціально значущих проблем сучасного суспільства є корупція. Вона реально загрожує національній безпеці та конституційний лад, руйнує моральні цінності, є причиною зростання тіньової економіки.

Корупція має давню історію. Перші згадки про корупцію відносяться до другої половини XXIV ст. до зв. е. Вона зародилася ще в давнину і існує практично у всіх країнах світу [1. С. 178-179].

Корупція – слово латинського походження і дослівно – підкуп, псування. Основа корупції лежить в економіці, але вона завжди пов'язана з порушенням норм права. Корупція – це вступ у незаконні соціально-економічні відносини роботодавця з працівником та владою. При цьому слід мати на увазі, що сприяє наступу та поширення корупційних порушень корупційний ризик. Він означає можливість реалізації корупційного задуму [2].

Виявлення та попередження корупційних ризиків включає розробку та практичне застосування правових, організаційних та профілактичних методів.

У протидії корупції важливу роль відіграє своєчасне виявлення корупційних ризиків. Корупційний ризик – це передбачувана основа для корупційної діяльності Корупційні ризики, на нашу думку, можна класифікувати за п'ятьма ознаками.

Безумовно, кожна ознака потребує спеціального глибокого вивчення. Однак необхідно зупинитися докладніше на корупційних ризиках сфери соціально-трудова відносин. Вони більшою мірою приховані, ніж у інших галузях діяльності. Тому їх важко виявити та викоренити. Серед корупційних порушень особливе місце займає кадрова корупція. Вона є однією з найпоширеніших форм порушення прав людини на працю [3].

Корупційні ризики, що виникають у цій сфері, поширюються усім працівникам організацій незалежно від займаної посади. Корупційні ризики

можуть бути пов'язані з наявністю в організації працівників, оформлених у відповідно до вимог трудового законодавства, які за фактом не виконують своїх трудових обов'язків, але при цьому отримують заробітну плату.

При виявленні таких ризиків особливу увагу необхідно приділити працівникам, оформленим за сумісництвом та цивільно-правовими договорами (договір підряду, страховий договір), оскільки дана категорія працівників частіше всього не обтяжена необхідністю фактичного присутності на робочому місці [3].

При наймі нових працівників на вакантне місце корупційним ризиком є:

- Зацікавленість працівників організації у одержання незаконної винагороди за встановлення необґрунтованих винятків при прийомі на роботу, у тому числі прийом на роботу без встановлення випробувального терміну.

- Прийом на роботу близьких родичів осіб, відповідальних прийняття рішень на організації.

- Спроби впровадження в організацію осіб, пов'язаних із правоохоронними, наглядовими та контролюючими органами, органами влади та органами місцевого самоврядування, представниками міжнародних громадських організацій, а також партнерами, контрагентами організації та особами, пов'язаними з організованою злочинністю [2, 3].

У ході законотворчої та управлінської діяльності будь-яких органів державної влади та органів місцевого самоврядування зустрічаються ситуації, за яких вирішення того чи іншого питання може мати потенційно корупційний характер через наявність прогалин, протиріч законодавства, відсутності практики вирішення подібних питань, відсутності достатньої кваліфікації спеціалістів тощо.

У таких випадках співробітникам цих органів потрібне вміння передбачати розвиток ситуації по самому несприятливому для суспільства варіанту, тобто постаратися запобігти можливим проявам корупції, ліквідувавши самі умови щодо її прояви.

За результатами ідентифікації корупційних ризиків здійснюється їх формальне визначення, яке включає проаналізовані функції, завдання органу влади або конкретні напрями діяльності структурних підрозділів, існуючі заходи контролю та опис корупційного ризику.

Звіт за результатами оцінки корупційних ризиків містить: опис ідентифікованих корупційних ризиків, чинників корупційних ризиків та можливих наслідків корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією; пропозиції щодо заходів із усунення (зменшення) рівня виявлених корупційних ризиків [4].

Список бібліографічних посилань

1. Ботнаренко, І. "Корупційні ризики в діяльності органів поліції." Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції: збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції 31 (2017): 37-38.

2. Бугайчук, Костянтин Леонідович. "Корупційні ризики: поняття, класифікація, методологія оцінки, заходи усунення." Режим доступу: http://www.univd.edu.ua/general/publishing/konf/31_03_2017/pdf/15.pdf.

3. Заїка, Катерина. "Корупційні ризики: поняття та засоби їх мінімізації." *Актуальні проблеми правознавства* 2 (2018): 35-38.

4. Шатрава, С. О. "Конфлікт інтересів як корупційний ризик у діяльності органів внутрішніх справ." *Європейські перспективи* 7 (2015): 126-131.

Одержано: 03.10.2022

Anna Yaroslavivna MAKSYMOVA,

*Lecturer of the Department of International Relations
and Social and Humanitarian Disciplines
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs,
Candidate of Sciences in Public Administration*

DIRECTIONS OF FIGHTING CORRUPTION IN UKRAINE

The development and development of a civilized Ukraine requires the use of effective measures in the direction of its development. In the context of the fight against corruption, Singapore's experience proved to be the most effective, particularly with its strict methods (punishments and fines). Similar measures should be introduced in Ukraine in order to reduce the desire to engage in corrupt activities.

Forming a new conscious generation from childhood, starting from kindergarten in a playful way, to explain to children what is good and what is not. In schools and universities, conduct events and hold anti-corruption weeks under the slogan "Say no to corruption." Formation of collective morality and public control in the fight against manifestations of corruption.

In the fight against corruption, use historical experience, in particular, of Ancient Greece and Ancient Rome.

Based on the above, it can be concluded that the study of international experience provides an opportunity to analyze and improve domestic legislation. After all, Ukraine, as a rather corrupt state, has a number of negative aspects of anti-corruption legislation and the mechanism of its implementation, which complicates the very process of preventing corruption. The study asserts that it is not possible to reproduce the Singaporean anti-corruption strategy in Ukraine in its entirety, since the city-state has its own unique history, geographical location and features of political governance [1, p. 28].

Comparing Ukraine with Singapore and adopting its methods is counterproductive. It is necessary to take into account the different scales not only of the phenomenon, but also of the states. And no matter how unfortunate it sounds, it is unrealistic on the scale of Ukraine. If the fight against corruption in

Ukraine is conducted using methods developed in authoritarian conditions, there are no guarantees that our political leaders will be as consistent as their Singaporean counterparts. At the same time, the majority of Ukrainians consider corruption to be the norm, because taking measures to effectively combat corruption in Ukraine requires not only political will, huge administrative resources and money, but also does not always increase the popularity of the initiators [2, p. 128].

It is proposed to implement the norm on the protection of witnesses (whistleblowers) of corruption offenses. According to the decision of the Prosecutor General, such a witness may also be issued with new documents, paid for necessary living expenses, including those related to a change of residence, provided with assistance in finding a job, and taken other measures of physical and social protection, including a ban on disclosure information about such a person and his place of residence. A statement was made regarding the need to return the "Ethical Code of Officials", a vivid example of the use of which is France, as well as the need to implement norms aimed at fighting corruption not only in Ukraine, but also abroad (especially within the framework of cooperation between domestic and international organizations, corporations).

References

1. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / керівник авт. кол. доц. І.О. Ревак. Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 220 с.
2. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії): монографія / М. І. Мельник. – К.: Юридична думка, 2004. – 400 с.

Одержано: 03.10.2022

Anna Yaroslavivna MAKSYMOVA,

*Lecturer of the Department of International Relations
and Social and Humanitarian Disciplines*

*Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs,
Candidate of Sciences in Public Administration;*

Sofiia DIDKIVSKA,

Student of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

EXPERIENCE OF FRANCE IN FIGHTING CORRUPTION

The legal anti-corruption mechanism of modern France is based on the following regulations: "the prohibition of government officials to combine their position with a parliamentary or senate mandate and with any other professional activity in the public or private sector; after resignation, ministers are not allowed to hold management positions in state or private companies for six months; in

accordance with the Statute on the Civil Service (editions of 1946 and 1992), in case of corruption, a person is deprived of all privileges, including years of service, departmental pensions, etc.; the definition of indirect "patronage" in any form and its prohibition by the moral and ethical code of the civil service, which aims to prevent "the combination of private financial interests with the performance of official functions of a civil servant"; Resolution of the government of the country of 1988 "On the publication of acts of political parties and data on expenses for conducting election campaigns, on the mandatory declaration of income of ministers and parliamentarians"; Law "On Financing Political Parties" (1990).

In accordance with which, restrictions were introduced on the provision of funds, including on the conduct of election campaigns by political parties from individuals or enterprises; The Law "On Prevention of Corruption and Transparency of Procedures in State and Private Organizations", which provides for the implementation of a number of measures, including the creation of the Central Service for the Prevention of Corruption, the introduction of stricter and more transparent rules for financing political parties and election campaigns, the conclusion of state contracts with the aim of increasing transparency in in this area and strengthening control over the activities of local authorities; The Cegen Law of 1995, which gives the Accounts Chamber the right to control the process of appointment to the civil service."

France's anti-corruption measures are primarily aimed at monitoring the activities of civil servants at all levels of government by specialized bodies with a clear division of powers. The main requirement is the transparency of procedures in public and private organizations, their activities and financing. Increased attention is paid to the reporting of political parties. That is, in France's anti-corruption activities, the center of control is shifted towards the activities of high-ranking officials and decisions made by them.

Based on the above, it can be concluded that the study of international experience provides an opportunity to analyze and improve domestic legislation. After all, Ukraine, as a rather corrupt state, has a number of negative aspects of anti-corruption legislation and the mechanism of its implementation, which complicates the very process of preventing corruption. The study asserts that it is not possible to reproduce the Singaporean anti-corruption strategy in Ukraine in its entirety, since the city-state has its own unique history, geographical location and features of political governance. Comparing Ukraine with Singapore and adopting its methods is counterproductive. It is necessary to take into account the different scales not only of the phenomenon, but also of the states. And no matter how unfortunate it sounds, it is unrealistic on the scale of Ukraine. If the fight against corruption in Ukraine is conducted using methods developed in authoritarian conditions, there are no guarantees that our political leaders will be as consistent as their Singaporean counterparts. At the same time, the majority of Ukrainians consider corruption to be the norm, because taking measures to

effectively combat corruption in Ukraine requires not only political will, huge administrative resources and money, but also does not always increase the popularity of the initiators.

It is proposed to implement the norm on the protection of witnesses (whistleblowers) of corruption offenses. According to the decision of the Prosecutor General, such a witness may also be issued with new documents, paid for necessary living expenses, including those related to a change of residence, provided with assistance in finding a job, and taken other measures of physical and social protection, including a ban on disclosure information about such a person and his place of residence. A statement was made regarding the need to return the "Ethical Code of Officials", a vivid example of the use of which is France, as well as the need to implement norms aimed at fighting corruption not only in Ukraine, but also abroad (especially within the framework of cooperation between domestic and international organizations, corporations).

References

1. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / керівник авт. кол. доц. І.О. Ревак. Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 220 с.
2. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії): монографія / М. І. Мельник. – К.: Юридична думка, 2004. – 400 с.

Одержано: 03.10.2022

Анна Ярославівна МАКСИМОВА,

*викладач кафедри правоохоронної діяльності
Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро),
кандидат наук з державного управління;*

Олексій ШЕПЕЛЄВ,

*студент кафедри правоохоронної діяльності
Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро)*

ІСТОРІЯ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Знання історичного минулого та розуміння процесів, що відбувалися забезпечить напрацювання ефективних механізмів, зокрема, у напрямі боротьби з корупцією. Скільки існує людство, стільки існує цей феномен. У даному напрямі найбільш доцільно звернутися до досвіду Стародавньої Греції та Стародавнього Риму. Перші корупційні прояви зафіксовано в архівних документах Стародавньої Греції IV-V ст. до н. е.: спочатку вони мали здебільшого побутовий характер і проявлялися у формі «псування їжі та питної води», а пізніше до них стали відносити аморальні вчинки (розбещеність, розпусність молоді).

У Стародавньому Римі намісника Сицилії, якого звинуватили жителі у вимаганні та привласненні предметів мистецтва, був зісланий у вигнання. У сучасній інтерпретації можна заборонити взагалі займати керівні посади у разі виявлення отримання хабаря [1, с. 120].

До речі Гай Юлій Цезар запровадив заборону на отримання намісниками в провінціях золотих вінків від їхніх мешканців та постійно виражав своє невдоволення проявами підлабузництва. Під час виборів мешканці підкуповувалися. Римляни та жителі захоплених територій настільки звикли отримувати дану суму, що вважали її законною. Полководці Римської імперії були найбільш успішними та перспективними політиками: вони отримували посади та необмежені можливості для особистого збагачення. Пізніше це призвело до надмірного розростання бюрократичного апарату в Римській імперії, а посади стали розглядатися як вид власності, який можна було використовувати для експлуатації населення загарбаних територій та у такий спосіб отримувати прибутки. Наслідки впливу таких корупційних діянь були руйнівними та стали однією з причин розпаду Римської імперії [2, с. 12].

У Стародавньому Римі та Стародавніх Афінах формами протидії корупції були передусім суспільний контроль і колективна мораль. Перші антикорупційні заходи в Стародавньому Римі та Стародавній Греції містах, вжиття яких спрямовувалося на обмеження можливостей у наданні чиновниками прихованих послуг та здійсненні ними різних махінацій, пов'язаних із зловживанням наданими їм владними повноваженнями. Про хабарі згадується в давньоримських «12 таблицях» (V ст. до н.е.). Свідченням існування корупції в Римській імперії можна розглядати і низку спеціальних норм щодо запобігання зловживань владними повноваженнями, які встановлено в законодавстві стародавньої Римської республіки.

Враховуючи історичний досвід Стародавньої Греції та Стародавнього Риму, в Україні доцільно формувати колективну мораль та суспільного контролю та мотивувати за її застосування. У разі виявлення корупційних схем керівників автоматично позбавляти права займати керівні посади.

Список бібліографічних посилань

1. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / керівник авт. кол. доц. І.О. Ревак. Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 220 с.
2. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії): монографія / М. І. Мельник. – К.: Юридична думка, 2004. – 400 с.

Одержано: 03.10.2022

Владислава Олександрівна МАНЬКО,

здобувач групи СФ-Пддср-21-1 Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Тетяна Львівна БІЛОУС,

доцент кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат педагогічних наук, доцент

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ КОРУПЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Впродовж довгого часу корупція залишається однією з найбільших проблем України та є темою для постійних дебатів як для української, так і для міжнародної спільноти. І хоча з року в рік позиції України у рейтингу покращуються, такий стан речей все ще є далеким від прийнятного [1].

Розглядаючи корупцію як соціальне явище, можемо відзначити, що вона є відображенням, соціальною проекцією психологічних законів, феноменів, уявлень, і серед факторів, що її детермінують, центральне місце займають фактори соціально-психологічні. Фактори цієї категорії дуже різноманітні й включають як особисті детермінанти, які панують у суспільстві: моральні, соціокультурні та інші імперативи соціальної активності людей.

Під корупцією слід розуміти суспільне явище, яке характеризується розкладанням управлінського апарату, а боротьба з корупцією є основним завданням держави, спрямованою на забезпечення національної безпеки. Корупція є серйозним викликом для будь-якої держави і суспільства. Масштаби цього соціального явища здатні знизити ефективність державних інституцій, підірвати авторитет влади та загалом престиж країни. Без подолання корупції, яка стала системною проблемою, неможливий прогресивний розвиток країни. Загальновідомо, що корупція у всіх її формах та проявах є небезпечною хворобою суспільства, яка перешкоджає його функціонуванню та розвитку. Але найбільшу моральну шкоду вона завдає, коли вражає працівників правоохоронних органів, які присягнули служити Закону.

Особливості корупційної поведінки працівників будь-яких правоохоронних органів полягають у тому, що через здобуту освіту та професійну приналежність, вони повною мірою усвідомлюють протиправний характер своїх дій та їх можливі правові наслідки, добре поінформовані про способи приховування скоєного та ухилення від відповідальності. Як відомо, за будь-якого протиправного діяння, в тому числі й корупційного, виникає суперечність між дозволеним і бажаним, між публічним та приватним інтересом. А поняття корупції набуває свого теоретичного і практичного сенсу лише за сформованого уявлення суб'єкта про сутність обов'язку. Адже саме обов'язок є основною категорією, що дозволяє встановити кордон між допустимим та неприйнятним. Проте сьогодні поняття морального обов'язку

«розмивається» економічним імперативом, який переважає у системі цінностей «суспільства споживання», що інтенсивно формується в нашій країні.

Не менш значущим є й інший фактор – засоби масової інформації, що примусово впроваджують поведінкову модель, яка фактично являє собою пропаганду корупції, створюючи та підтримуючи уявлення про корупцію як про всемогутню та непереможну систему.

Згідно Закону «Про запобігання корупції», особам, забороняється використовувати свої службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі використовувати будь-яке державне чи комунальне майно або кошти в приватних інтересах [2].

Значення психологічних передумов корупції визначається тим, що спочатку корупція формується у свідомості людей, а потім виявляється в конкретних діях. Іншими словами, саме психологічні чинники значною мірою визначають, чи буде поведінка посадової особи корупційною, чи, навпаки, правомірною. Якщо говорити про психологічні передумови корупції, то виділяємо три важливі властивості ставлення до корупції, які безпосередньо пов'язані з масовою психологією людей. По-перше, толерантність – ставлення до корупції як до повсюдного, невикорінного і неминучого мінімального рівня зла, що не заслуговує на серйозне засудження. По-друге, той факт, що виражене засудження в масовій свідомості людей викликають не самі собою акти корупції, а лише помірні розміри хабарів, особливо, якщо вони «непропорційні» посаді корупціонерів. По-третє, непослідовність та суперечливість. Як і в багатьох інших ситуаціях, проявляється система подвійних стандартів: «я та моє оточення – інші». Своя власна корупційна поведінка, так само як і аналогічна поведінка рідних та близьких, сприймається як вимушена відповідь на об'єктивні обставини, не асоціюється з корупцією та не отримує негативної емоційної оцінки. У той час як аналогічна поведінка інших осіб розглядається як корупційна і виражає їх негативні особисті якості. Дуже симптоматично звучить і вираз: «хабарі беремо, але вирішуємо по совісті». Досить очевидно проявляється й соціально-психологічна особливість нашої культури, що створює сприятливе середовище корупції. Вона полягає у пріоритеті неформальних соціальних відносин над формальними, «не статутних» над «статутними». До ряду особистісних психологічних причин, які сприяють скоєнню корупційних злочинів, належать рівень правосвідомості та світогляд людини, її ціннісна система, соціальні установки, ступінь прийняття ним суспільних норм, морально-етичні та особисті якості.

Антикорупційна поведінка може бути сформована за допомогою впливу кількох факторів, і провідними в них є суспільний потенціал та вплив групи, розвиток ціннісного початку у суспільних відносинах та психологічний добробут особистості. Якщо психологічним змістом власне людського існування є пізнавально-інтелектуальна та духовна діяльність,

то ця діяльність має бути представлена цінностями гуманістичної спрямованості, які пропонуються соціумом, культивуються та породжують позитивні емоційні реакції та поведінку.

Таким чином, психологічні передумови корупції необхідно комплексно розглядати на трьох рівнях: індивідуально-психологічні особливості суб'єкта; соціально-психологічні характеристики колективу та близького оточення; особливості ставлення до корупції і різних її проявів у великих соціальних групах та суспільстві в цілому.

Список бібліографічних посилань

1. Верховенство права та боротьби з корупцією. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/verhovenstvo-prava-ta-borotba-z-korupciyeu/borotba-z-korupciyeu> (дата звернення 19.09.2022)
2. Закону України «Про запобігання корупції». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення 20.09.2022)

Одержано: 23.09.2022

Святослав Сергійович МАСЮК,

*курсант 3 курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

ПИТАННЯ ПРИДІЛЕННЯ УВАГИ ДО ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В МІЖНАРОДНІЙ ПРАКТИЦІ

На сьогоднішній час питання боротьби з корупцією набуває дуже суттєвого значення, це питання актуальне в усіх сферах діяльності людства. Протидія корупції (а також вивчення феномена корупції), як правило, здійснюється на кількох рівнях. Пріоритетним, теоретично та практично, визнається рівень національний, де розглядаються антикорупційні зусилля держав із опорою на історичний досвід та національну специфіку [1].

Однією продуктивною стратегією є запозичення кращих зарубіжних практик, які, природно, пристосовуються під умови конкретної країни. Також виділяється міжнародний рівень, на якому спостерігається міждержавна взаємодія у боротьбі з цим явищем, а також діють різні міжнародні організації. Міжнародне співробітництво проти корупції, незважаючи на його безумовну вторинність стосовно діяльності національних держав, активно розвивається наприкінці ХХ ст. і в нинішньому столітті, оскільки корупція дедалі частіше усвідомлюється як «транснаціональне явище». Причини підвищеної уваги до корупції у міжнародному масштабі зазвичай пов'язуються з економічною глобалізацією та формуванням світової економіки. Нова економічна реальність зажадала зрозуміліших і прозоріших «правил

гри» на світовій арені, транснаціональний капітал став пред'являти підвищений попит на адекватний захист зарубіжних вкладень та їхню економічну ефективність. Міжнародні зусилля у протидії корупції почали робитися у публічному (міжурядовому), приватному (комерційному) та третьому (неурядовому) секторах [2].

Щодо міжурядового сектору, то найбільш поширеною практикою стало прийняття державами-членами різних міжнародних організацій нормативно-правових документів антикорупційної спрямованості. Першим документом такого роду вважається Міжамериканська конвенція проти корупції Організації американських держав (ОАД), ухвалена 1996 р. У 1999 р. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) обзаводиться власною конвенцією щодо боротьби з хабарництвом. У Європейському союзі ухвалюються конвенції про кримінальну та цивільно-правову відповідальність за корупцію. На початку XXI ст. вже на рівні ООН з'являється Конвенція проти корупції 2003 р. Дані документи заклали правові основи боротьби з корупцією на міжнародному рівні, а також стали своєрідним керівництвом для держав-членів з розробки власних нормативних актів антикорупційної спрямованості. Спеціалізовані структури ООН (насамперед Програма розвитку ООН та Управління ООН з наркотиків та злочинності) відіграють провідну роль в організації протидії корупції на рівні цієї міжнародної організації.

Ще одним напрямом міжнародних зусиль стає створення спеціалізованих антикорупційних структур. У 1989 р. Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (ФАТФ), а через десятиліття – Група держав проти корупції (ГРЕКО). Сучасною тенденцією також можна вважати появу лише на рівні регіональних міжнародних організацій робочих груп боротьби з корупцією. Наприклад, відповідні структури діють у межах СНД, БРИКС, АТЕС, G20.

Достатньо «чистими» відносно корупції країнами, які сформували на державному рівні антикорупційну стратегію, є Фінляндія, Данія, Нова Зеландія, Ісландія, Сінгапур, Швеція, Канада, Нідерланди, Люксембург, Норвегія, Австралія, Швейцарія, Великобританія, Гонконг, Австрія США, Чилі, Ірландії, Німеччини, Японії [3].

Особливості організації антикорупційної діяльності у вищезгаданих країнах зводяться до наступного:

- корупція усвідомлюється урядами цих країн як серйозна проблема національної безпеки;
- корупція розглядається як зовнішня та внутрішня загроза;
- зусилля щодо обмеження корупції в цих країнах є масштабними і, як правило, інституціалізованими.

Отже, проаналізувавши міжнародний досвід деяких країн на рахунок протидії корупції, можна зауважити, що проблема корупції є доволі актуальним негативним апендиксом сьогодення. Але, завдяки практикам і намаганням країн боротися з корупцією, вона стає доволі вразливою. Тому,

питання протидії корупції досить актуальне сьогодні та перебуває на державному рівні. У той же час якщо країни будуть докладати зусилля на протидію з корупцією, рівень корупції буде знижено, а ще й краще і зовсім викорено.

Список бібліографічних посилань

1. Чорногор Н.С., Лисенко П.О. Міжнародні практики протидії корупції - Друкується згідно з рішенням оргкомітету за дорученням Харківського національного університету внутрішніх справ від 26.10. 2021 № 135. 2021. - С. 136.
2. Дем'янчук Ю.В. Основні характеристики міжнародних практик запобігання та протидії корупції. Наука і правоохоронна 1. 2018. – С. 81-86.
3. Корнієнко М.О, Теремчук В.Д. Протидія корупції: стратегія та практика. Problems of legality 152. 2021. – С. 87-101.

Одержано: 01.10.2022

Платон Олексійович МОЗГОВИЙ,

курсант групи Ф1-302

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Віталій Олегович НАЙДА,

дознавач сектору дізнання Харківського районного управління поліції № 2

ФОРМУВАННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ ЯК СВИТОГЛЯДНА ОСНОВА АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Доброчесність – це чинити правильно, навіть коли на тебе ніхто не дивиться. Так окреслив поняття доброчесності Голова Національного агентства з питань запобігання корупції Олександр Новіков під час публічного обговорення в прес-центрі Українського кризового медіа-центру, присвяченого питанню доброчесності в українських школах. Захід відбувся в рамках проекту «Підтримка організацій-лідерів у протидії корупції в Україні «Взаємодія» Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). Під час дискусії спікери обговорили проблеми і виклики, які стоять на шляху забезпечення доброчесності в сучасних українських школах та інструменти формування прозорого шкільного середовища [19].

Це особливо простежується в етимології досліджуваного нами поняття. У латинській мові є відповідник українського слова доброчесність з перекладу «integritas», яке означає розсудливість, цілісність і завершеність. У переносному значенні — «чистоту, правильність та невинність».

В англійській мові зберігся корінь цього слова (integer – цілий). Тому англійське «integrity» позначає стан цілісності, об'єднання, а також якість чесної людини, яка має сильні моральні принципи.

За останні п'ять років поняття доброчесності почало ставати все більш звичним для українців. Доброчесність є обов'язковим критерієм для роботи суддею та державним службовцем. До неї апелює громадськість, коли говорить про те, в якому напрямі має розвиватися держава.

Разом з тим застосування доброчесності не має обмежуватися лише держслужбою, а й стати нормою у суспільстві. Саме над цим працює Офіс розбудови доброчесності при НАЗК.

До початку 2000-их у нормативно-правових актах можна було зустріти тільки вираз «академічна доброчесність». 23 жовтня 2000 року Головне управління державної служби видало наказ, яким затвердило Загальні правила поведінки державного службовця, де доброчесність згадувалася як одна з обов'язкових умов для державних службовців. Однак жодних додаткових деталей щодо терміну в документі не було.

А у 2006 році Президент України своїм Указом затвердив Концепцію подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності». Це був перший документ, в якому згадується перелік заходів для підвищення рівня доброчесності держслужбовців та суддів і контролю влади з боку громадянського суспільства. Проте і надалі без чітких формулювань.

У законі «Про державну службу» від 2011 року одним із принципів держслужби названо доброчесність. Але саме визначення з'явилося тільки через чотири роки — в новому ухваленому законі. Це — «спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмова від переважання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень».

2 червня 2016 року доброчесність стала обов'язковою умовою для роботи суддею. Парламентарі внесли відповідні зміни до Конституції України. І того ж дня ухвалили закон, який зобов'язував суддів щорічно до 1 лютого подавати декларацію доброчесності [20].

Отже, доброчесна поведінка має бути закріплена у суспільній свідомості та набувати поступове практичне втілення через чітке бачення майбутнього України, що несумісно з такими ганебними суспільними явищами, як корупція. Таке бачення доцільно розгорнути у вигляді довгострокової стратегії розвитку України, виробленої на основі суворого дотримання принципів доброчесності в різних сферах суспільного життя.

Список бібліографічних посилань

1. Оригінал статті - на сайті Українського кризового медіа-центру URL: <https://uacrisis.org/uk/dobrochesnist-tse-chynyty-pravylno-navit-koly-na-tebe-nihto-ne-dyvysya-golova-nazk> (дата звернення 09.10.2022).
2. Офіс доброчесності НАЗК URL: <https://prosvita.nazk.gov.ua/blog/dobrochesnist-ponyattya-skladovi-ta-istoriya> (дата звернення 12.10.2022).

Одержано: 01.10.2022

Віта Петрівна МОРОЗ,

*завідувач навчально-наукової лабораторії з дослідження проблем протидії організованих злочинності та корупції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент;*

Максим Григорович БОГУСЛАВСЬКИЙ,

*науковий співробітник навчально-наукової лабораторії з дослідження проблем протидії організованих злочинності та корупції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ ДЕПАРТАМЕНТУ СТРАТЕГІЧНИХ РОЗСЛІДУВАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Процес інституціоналізації громадянського суспільства тісно пов'язаний із формуванням громадської думки. Будучи соціально-психологічним феноменом, громадська думка містить у собі явне чи приховане ставлення всього суспільства, чи його окремої частини, до подій, явищ та проблем соціальної дійсності. Громадська думка також виражає моральність суспільства, її суспільну мораль, і вона здатна впливати на державну діяльність через форми представницької демократії. Вивчення громадської думки дає репрезентативні результати, оскільки вона не залежить від силових структур та політичних інституцій. Громадяни вільно можуть висловлюватися щодо злободенних проблем та гострих питань, включаючи діяльність Національної поліції.

Відомчий контроль це у загальному розумінні контроль вищого органу по відношенню до підвідомчих структур. Відомча спрямованість властива контролю, що здійснюється керівниками та посадовими особами спеціально створюваних підрозділів у вигляді повсякденних перевірок діяльності співробітників поліції [1].

Ефективність діяльності правоохоронних органів також повинна оцінюватися за допомогою показника виконання поставлених завдань, досягнення результатів та загальних висновків щодо ефективності або неефективності правоохоронної структури. Така оцінка повинна бути обов'язковою, оскільки вона дозволяє визначити рівень «успішності» правоохоронного органу і побачити недоліки, що заважають ефективно функціонувати правоохоронній системі.

При проведенні соціологічного дослідження щодо оцінки різних аспектів діяльності Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України у червні 2022 р. у м. Дніпро було отримано такі результати [2]:

Більшість опитаних, а саме 73,7% знайомі з діяльністю Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України. Проте 26,3% стверджують, що з діяльністю відповідного підрозділу вони не знайомі.

Оцінку реалізації державної політики з питань боротьби з організованою злочинністю, злочинністю в органах влади та місцевого самоврядування, протидії корупції Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України опитані дають більш-менш позитивну – 82,4 %: з них, на думку 39,8 %, реалізація повністю здійснюється; на думку 42,4 %, – скоріше здійснюється. А 17,7 % респондентів реалізацію державної політики з питань боротьби з організованою злочинністю, злочинністю в органах влади та місцевого самоврядування, протидії корупції оцінюють негативно (сума індикаторів шкали «скоріше не здійснюється» – 16,9 % та «взагалі не здійснюється» – 0,8 %).

Щодо рівня впливу Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України на зниження рівня корупції в органах державної влади та органах місцевого самоврядування в Україні, думки опитаних коливаються між оцінкою «повністю впливає» – 41,5 % та оцінкою «частково впливає» – 47,5 %. Серед тих, хто вважає, що діяльність департаменту не впливає на зниження рівня корупції, відповіли 11,0 % учасників опитування.

У контексті зазначеного, дослідникам було цікаво виявити який саме сегмент опитаних був свідком корупційних проявів в органах державної влади та місцевого самоврядування. Отже, таких виявилось трохи більше чверті – 26,3 %. З них менша частка (8,5 %) зазначили, що неодноразово стикалися з корупційними проявами, а більша частка (17,8 %) – були свідками одиночних випадків порушення закону.

Значна частка респондентів (90,7 %) впевнено вказали, що вони є обізнаними з приводу суб'єктів, до яких слід звертатися у випадку корупційних проявів в органах державної влади та місцевого самоврядування. А 9,3 % учасників опитування зазначили, що вони не володіють інформацією щодо суб'єктів, які уповноважені розглядати справи відповідної корупційної спрямованості або такі, що містять у собі корупційну складову.

Прозорість діяльності Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції (за винятком висвітлення інформації з грифом обмеженого доступу) переважна кількість респондентів вважає задовільною (72,9 %), тобто відкритою. Не згодні з твердженням про прозорість діяльності департаменту 27,1 % учасників опитування.

Вагомим резервом підвищення ефективності діяльності Департаменту стратегічних розслідувань є постійний моніторинг громадської думки. Саме якісна оцінка громадськості роботи Департаменту дозволяє виявити найбільш проблемні ділянки в їх діяльності, які потребують екстреного впливу.

Список бібліографічних посилань

1. Про затвердження Інструкції з організації та проведення перевірок службової діяльності органів (підрозділів) Національної поліції. Наказ МВС України № 67 від 30 січня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0304-17#Text> (дата звернення: 5.07.2022).

Одержано: 01.10.2022

Едуард Олександрович МУЗИЧУК,

фахівець відділення захисту інтелектуальної власності

відділу організації наукової діяльності

та захисту інтелектуальної власності

Харківського національного університету внутрішніх справ

ДОБРОЧЕСНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Станом на сучасність, коли Україна, так само як і цілий світ, проходить через важкі та динамічні періоди криз і стрімких, суспільно-політичних змін, вона так як ніколи сильно, потребує якісного державного управління, здорового «політичного клімату», розвинутого локального самоврядування на місцях, а також наявності міцних і прозорих державно-політичних інституцій, які б постійно зміцнювали державу з середини і слугували б надійним захистом від загроз авторитаризму.

Маємо зазначити, що одним із ключових елементів забезпечення ефективності усіх цих, вищенаведених явищ, є доброчесність державних службовців. Адже, якісне управління та плідну діяльність будь-якої державної або місцевої установи, забезпечують перш за все люди, тобто співробітники цих установ.

А тому, відповідно, мусимо констатувати, що в залежності своєї мотивації та кваліфікації, співробітники тих чи інших державних органів можуть або значно підвищити їх рівень ефективності, або навпаки запламувати репутацію цих державних органів та зменшити рівень їх ефективності.

Однією з найбільших і найсуттєвіших проблем, серед тих що гальмують процеси якісного вдосконалення вітчизняної державної системи, основу якої складають державні установи та відомства, безумовно є корупція. Корупційні прояви та ризики їх реалізації здатні помітно шкодити доброчесності державних службовців.

Досліджуючи проблематику корупційних проявів, а також способів їх ефективного подолання саме у контексті України, як вітчизняні, так і зарубіжні фахівці схильні виділяти низку факторів, які більше за інших обумовлюють глибкість і розповсюдженість корупції в Україні як на побутовому рівні, так і у державному секторі.

Отже, основними факторами, які сприяють появі корупції та її функціонуванню, а також ускладнюють її викорінення, є недостатній рівень

добросовісності окремих службовців, зловживання владою, відсутність критичного ставлення більшості громадян до проявів побутової корупції та сприйняття незаконного матеріального заохочення як дієвого інструмента для вирішення питань.

Відповідно до цього, зазначимо, що для створення ефективних інструментів протидії корупції, необхідно забезпечити комплексна робота з усіма, вищевказаними факторами.

Проведення антикорупційної реформи в Україні цілком справедливо визнається, як одна з найбільш складних і комплексних з усіх реформ. Адже боротьба з корупцією є компонентом, який «червоною ниткою» проходить крізь усі реформи.

За для спонукання тих державних чиновників, які не бажають добровільно демонструвати свою добросовісність, було запроваджене обов'язкове електронне декларування ними їхніх статків і майна. Окрім цього, в Україні активним чином реалізуються методи цифровізації державних послуг за для підвищення прозорості цих процесів.

Водночас про те, що хабарі здатні полегшувати наше життя, українці (як державні службовці, так і пересічні громадяни) запам'ятовують, на жаль, з дитинства. І не втрачають можливості користування такими методами й у дорослому житті, наче забуваючи, що неправомірна вигода однієї людини часто обертається протилежним, негативним результатом для іншої.

Одержано: 12.09.2022

Dorota NIEWIAROWSKA,

policewoman, master of law,

instructor at Police Academy in Szczytno,

conducts classes in the field of criminal law and criminal procedural law

NORMATIVE ASPECTS OF CRIMINAL LIABILITY OF POLICE OFFICERS IN CONNECTION WITH THE OCCURRENCE OF CORRUPT SITUATIONS

Abstract: The police is a formation that plays a very important role in maintaining public safety and order. The legislator has imposed very responsible tasks on the police and has given many competencies that help to perform them effectively. Police officers, in order to, among other things, protect the life and health of people and property from unlawful assaults, protect public safety and order, detect crimes and offenses and prosecute their perpetrators, can - if the law only allows it - enter the sphere of constitutionally protected civil rights and freedoms, e.g., among other things, by establishing their identity, detaining

persons, searching persons and premises or conducting personal inspections, or using means of direct coercion such as physical force, service baton, handcuffs, incapacitating gas and even firearms. In addition, police officers, when conducting proceedings in criminal and misdemeanor, operational and administrative cases, among others, collect evidence and make a number of decisions that affect whether the perpetrator of an act will be identified and bear responsibility. There is a very high risk of abuse of all these powers in this field, including for corrupt purposes. When such negative behavior occurs - depending on the severity of the offense and its consequences - police officers may incur criminal liability, if the behavior has the characteristics of a crime, as well as disciplinary and civil law liability. The speech will discuss the most important Polish solutions regarding criminal liability in particular and the specifics of criminal proceedings against a police officer. Among other things, the Criminal Code provides for criminal liability for exceeding powers or failing to perform duties, as well as for accepting or giving a financial or personal benefit, paid patronage, falsification of documentation, certification of untruths or disclosure of classified information. When a police officer commits the above-mentioned crime or any other, criminal proceedings are conducted under certain special rules designed to ensure that the trial is conducted objectively and fairly.

Key words: police, bribery, criminal proceedings, Police Internal Affairs Bureau, Poland

There are many definitions of what corruption is, but the most common formula is to consider it as an abuse of public power for private gain.[1, p. 298] When we talk about corruption, we are referring to a situation where someone uses his or her function or position to satisfy someone else's expectations and in return receives some undue benefit.[13, p. 155]

In Poland, the legal definition of corruption is contained in the Act on the Central Anti-Corruption Bureau [14, Article 1(3a)]. It specifies that corruption is an act:

- consisting in the promising, offering or giving by any person, directly or indirectly, of any undue advantage to a person exercising a public function for himself or for any other person, in return for an act or omission to act in the exercise of his function;

- consisting in the request or acceptance by a person exercising a public function, directly or indirectly, of any undue advantage, for himself or for any other person, or the acceptance of an offer or promise of such an advantage, in return for an act or omission to act in the exercise of his function;

- committed in the course of business activities involving the performance of obligations towards a public authority (institution), consisting in promising, proposing or giving, directly or indirectly, to a person who manages an entity not included in the public finance sector, or who works for the benefit of such an entity in any capacity, any undue advantage, for oneself or for the benefit of any other person, in return for an act or omission to act, which breaches one's obligations and constitutes a socially detrimental reciprocation;

- committed in the course of business activities involving the performance of obligations towards a public authority (institution), consisting of requesting or accepting, directly or indirectly, by a person who manages an entity not included in the public finance sector or who works for such an entity in any capacity, any undue advantage or accepting the offer or promise of such an advantage for himself or any other person, in return for an act or omission to act which breaches his duties and constitutes a socially detrimental reciprocation.

Corruption is a phenomenon that occurs in all countries and affects every sphere of social, political and economic life. The overall data on corruption in Poland shows that Poland is on the right track in the fight against corruption. In one of the most important and highest rated facets of the study of the phenomenon - the Corruption Perceptions Index - conducted by Transparency International, an international organisation working for transparency and honesty in public and economic life, in the statement for 2021, Poland was ranked 42nd with 56 points out of 180 assessed countries, moving up three positions compared to the statement for 2020. The leading places were taken ex aequo by Denmark, Finland and New Zealand (1st place, 88 points). The lowest ranked countries were ex aequo Somalia and Syria (178th place, 13 points) and South Sudan (180th place, 11 points). In the referenced surveys, individual countries are rated on a scale from 0 (highly corrupt country) to 100 points (negligible corruption). So, as we can see, even the best rated ones still have something to strive for [19].

Corrupt behaviour has very negative social consequences: it threatens the proper functioning of the state, lowers citizens' trust in state institutions and creates a sense of injustice for citizens who come into contact with it. Unfortunately, this problem does not omit police circles either. The activities undertaken by police officers on a daily basis, which are connected with ensuring public safety and order, as well as with conducting activities aimed at punishing the perpetrators of criminal acts, provide a wide field for possible corrupt behaviours. Such behaviour should be assessed very negatively, as it damages the image of the formation, but more importantly, it adversely affects the level of security among citizens, their level of trust in the state and its authorities, and reduces their motivation to obey the law.

One of the forms of combating corruption in the police force is to impose criminal law consequences on those involved.

There are several types of offences in the Polish Criminal Code that relate to this type of behaviour.

The most common form of corruption is bribery, also referred to by the word 'sprzedajność', which can be translated into English as 'selling yourself'. According to Article 228 § 1 of the Criminal Code [16] whoever, in relation to performing a public function, accepts a material or personal benefit, or its promise, is subject to the penalty of deprivation of liberty for between 6 months and 8 years. The same article provides for the possibility of a higher penalty if the

offender accepts a material or personal benefit, or its promise, for a behaviour constituting a violation of legal provisions (the penalty of deprivation of liberty for between one year and 10 years) [16, Article 228 § 3 CC], makes the performance of an official action dependent on receiving a material or personal benefit, or its promise, or demands such benefit (the penalty of deprivation of liberty for between one year and 10 years) [16, Article 228 § 4 CC] or accepts a material benefit of substantial value (the penalty of deprivation of liberty for between 2 years and 12 years) [16, Article 228 § 5 CC]. Here it should be clarified that under criminal law property of significant value means property with a value at the time when the prohibited act is committed, exceeding PLN 200,000 [16, Article 115 § 5 CC]. For the occurrence of an offence, it is not important whether the acceptance of a benefit in any way influenced the behaviour of the person exercising his function in its activities, as it is not the undertaking of certain behaviour that is punishable, but the acceptance of a benefit or its promise [11]. A benefit within the meaning of this provision is anything that has the capacity to satisfy a human need. It may be movable or immovable things, but also other objects such as human tissues and organs or animals, immaterial objects such as e.g. a literary work, immaterial services such as legal advice, tutoring or material services such as building a house. A benefit can also be other human behaviour, e.g. the owner putting up with someone else using his or her belongings [2, p. 29-45]. A personal benefit is a benefit that is not measurable in money, e.g. a promotion to a higher official position, a sexual relationship, or an appointment to a prestigious body [12, p. 1121]. Such a benefit may be taken for oneself or for another person [16, Article 115 § 4 CC].

Importantly, it is also an offence to give or promise to give a material or personal benefit to a person performing a public function in relation to performing this function. However, a provision has been introduced to encourage the perpetrators of such an offence to inform law enforcement authorities of such an act and at the same time to discourage state officials from accepting bribes. According to Article 229 § 6 of the Criminal Code, the perpetrator of the crime is not subject to a penalty if the material or personal benefit, or its promise, have been accepted by the person performing a public function and the perpetrator has reported this to a law enforcement authority responsible for prosecuting crimes, and has disclosed all the substantive circumstances of the crime before this authority has learned about it. Although a characteristic feature of corruption offences is the solidarity of the perpetrators consisting of a conspiracy of silence between the one giving the bribe and the one receiving it, as both parties are generally concerned about discretion, in the case of bribes accepted by police officers it happens that citizens appalled by the officer's behaviour, even though they have given a bribe for e.g. avoiding a criminal fine, inform law enforcement authorities about such an incident, thus making use of the non-criminality clause.

Corrupt behaviour may also be linked to the commission of an offence such as paid patronage. According to Article 230 cc, the offence is committed by a

person who asserting to have influence in a state institution, a local or self-government institution, an international organisation, or in a domestic or foreign organisational entity utilising public funds, or by inducing another person's belief of the existence of such influence or by assuring another person of its existence, takes on intercession in settling a matter in exchange for a material or personal benefit or its promise. A penalty of deprivation of liberty for between 6 months and 8 years is provided for. As in the case of bribery, it is also punishable to give provides or promise to give a material or personal benefit in exchange for interceding in settling a matter in a state institution, a local or self-government institution, an international organisation, or in a domestic or foreign organisational entity utilising public funds, consisting in unlawful influencing a decision, action or omission of action by a person performing a public function, in relation to performing this function, but the perpetrator of the crime is not subject to a penalty if the material or personal benefit, or its promise, have been accepted and the perpetrator has reported this to a law enforcement authority responsible for prosecuting crimes, and has disclosed all the substantive circumstances of the crime before this authority has learned about it [16, Article 230a CC].

It is also an offence if a public official exceeds his or her authority or fails to fulfil his or her duties, thereby acting to the detriment of the public or individual interest. This is punishable by the penalty of deprivation of liberty for up to 3 years or between one year and 10 years, if the perpetrator commits the act with the purpose of gaining a material or personal benefit. It is also a criminal offence if the perpetrator acts unintentionally and inflicts substantive damage [16, Article 231 CC].

When an offence committed by a police officer is discovered, the criminal procedure follows the general rules, with some exceptions. First of all, proceedings against a police officer are always conducted in the form of an investigation, which can only be conducted by a public prosecutor. Police officers are therefore not allowed to investigate a case against another police officer, but may only carry out activities ordered by the public prosecutor. In such cases, the public prosecutor may entrust the police only to carry out particular, specific acts of investigation, but never to carry out the investigation in its entirety or in a specific scope - as is the case in ordinary cases [15, Article 311 § 2 CCP]. As a general rule, this entrustment may never include actions relating to the laying of charges, the amendment or supplementation of the decision to lay charges and the closing of the investigation [15, Article 311 § 2 i 3 CCP]. The public prosecutor is always obliged to immediately notify his/her superiors of the initiation and conclusion of ex officio proceedings against a police officer, whereas in ordinary proceedings the employer is not informed [15, Article 21 CCP]. When the perpetrator of the offence is a police officer, the range of personal-recognition data to be collected about the suspect is broader - in addition to general data specifying his or her identity, age, family and property relations, education, profession and sources of income, previous criminal record, data on the course of

public service, distinctions and disciplinary punishments must also be collected [15, Article 213 § 1 CCP].

In addition, a police officer, if criminal proceedings are conducted against him or her, shall face disciplinary consequences. He or she is obligatorily suspended from his or her official duties when criminal proceedings are instituted against him or her for an offence or a fiscal offence, intentional, prosecuted by public indictment. Such suspension may last up to 3 months [18, Article 39(1) of the Police Act]. In particularly justified cases, the period of suspension may be prolonged until the completion of criminal proceedings [18, Article 39(3) of the Police Act]. A police officer suspended in his/her official duties shall have 50 per cent of his/her last due emolument suspended [18, Article 124(1) Police Act]. A police officer shall be dismissed from service if he/she has been sentenced by a final court judgement for an intentional crime or a fiscal crime prosecuted by public indictment [18, Article 41(1)(4) of the Police Act], as well as if the court has imposed on him/her, by a final decision, a penal measure in the form of a ban on practising the profession of a police officer [18, Article 41(1)(4a) of the Police Act]. In addition, a police officer may be dismissed on an optional basis even when a final judgment has not yet been passed, but the commission of an act with the characteristics of a criminal offence or a fiscal offence is evident and makes it impossible for him or her to remain in the service [18, Article 41(2)(8) of the Police Act] or when the period of 12 months of suspension from the service has expired and the reasons underlying the suspension have not ceased [18, Article 41(2)(9) of the Police Act].

A conviction for corruption offences is also associated with the loss of the right to a so-called police pension. This occurs whenever a police officer has been convicted by a final judgment of:

- an intentional offence or an intentional fiscal offence, prosecuted by public indictment, committed in connection with the performance of official duties and with the aim of achieving a financial or personal benefit,
- in an organised group or association whose aim is to commit a crime or a fiscal crime,
- or when a penal measure depriving him/her of public rights for an offence or a fiscal offence committed before his/her dismissal from service has been pronounced by a final decision [17, Article 10 (1) and (2)].

In such situations, a police officer does not acquire the right to a police pension, or if he or she has already acquired it, it is lost [17, Article 10 (1) and (2)], and pension benefits are granted on the general principles set out in the Act on Pensions from the Social Insurance Fund, including the required retirement age, that is at least 60 years for women and at least 65 years for men [17, Article 10 (4) and (5)]. It should be mentioned that the police pension is more favourable in that a police officer can retire after having worked for 25 years regardless of age, and officers who started working in the police force before 2013 can retire even after 15 years of service also regardless of age [17, Article 12 and 18b].

Crimes committed by police officers are publicised by the media and receive a strong negative reaction from the public, which may give the impression that they are widespread. However, it should be emphasised that crime among police officers is a marginal phenomenon. This is shown by data from the Police Internal Affairs Bureau. It is an organisational unit of the Police that performs tasks in the field of identifying, preventing and combating crime committed by police officers and police employees [18, Article 5b(1) of the Police Act]. The Bureau's data [Note 1.] shows that in 2021, 318 police officers were charged with offences and alleged to have committed a total of 1,652 acts [3, p. 4], in 2020. - 269 police officers (622 acts) [4, p. 4], in 2019. - 271 police officers (625 acts) [5, p. 4], in 2018. - 284 police officers (821 offences) [6, p. 4], in 2017. - 328 police officers (764 offences) [7, p. 5], in 2016. 259 police officers (825 offences) [8, p. 5], and in 2015. - 265 police officers (811 offences) [8, p. 5]. A large proportion of the charges against police officers concerned offences against the activities of state and local government institutions, most of which were acts of a corrupt nature (Articles 228 - 230 and 231 § 2 of the Criminal Code). In 2021, 953 charges were brought in this regard, in 2020. 317, in 2019. - 245, in 2018. - 444, in 2017. - 442, in 2016. - 397 and in 2015. - 243.[3, 4, 5, 6, 7, 8, 9]

A high risk of corruption is invariably recorded among police officers on duty on the roads and performing traffic control and traffic incident handling. In 2015 and 2016, they generated almost half of all offences alleged against police officers. However, there has been a significant decline in such behaviour since then. In 2021, only 27 such acts were revealed. The most common illegal activities of police officers in this area, consist in accepting financial/personal benefits (or the promise thereof) from road traffic participants, in exchange for abandoning official actions or for changing the qualification of an offence, as well as falsification, the attestation of untruths in official documentation, concerning road traffic incidents, and interaction with persons and entities in order to extort traffic compensation [3, p. 7].

Table 1

Own compilation based on data from
<https://policja.pl/pol/bswp/aktualnosci/dane-statystyczne/6796,Dane-statystyczne.html>

Year	Number of officers charged with an offence	Number of offences charged to police officers	Number of offences charged to police officers in the category of offences against the activities of state and local government institutions	Number of offences charged to police officers in connection with roadside duty
2021	318	1652	953	27
2020	269	622	317	183

2019	271	625	245	156
2018	284	821	444	295
2017	328	764	442	238
2016	259	825	397	403
2015	265	811	243	343

All the data cited above should be read bearing in mind that approximately 100,000 police officers serve in the Polish Police [Note 2.]. It follows that, in 2021, police officers charged with a criminal offence accounted for 0.32 per cent of the total number of police officers. An additional background is provided by the fact that the statistics show that, on average, police officers handle around 15,000 interventions per day, detain around 600 people in the act of committing a crime and, in addition, detain nearly 400 wanted persons [Note 3.]. And to this, one has to add the activities carried out by police officers conducting misdemeanour, criminal or operational proceedings. It follows that the mistakes made by police officers constitute a negligible part of the activities undertaken by them.

Furthermore, it should be noted that the above statistics present data on preparatory proceedings. Therefore, it should be taken into account that some of these proceedings ended with acquittal in the court of first instance or before the court of appeal. In the research conducted by the Police Academy in Szczytno concerning criminal proceedings for abuse of power by police officers - Articles 228 and 231 of the Criminal Code - it was found that 9% of the cases referred to court ended with an acquittal of a police officer in the first instance and, in addition, acquittals accounted for 3% of the decisions of the courts of appeal [10, p. 46].

It should be concluded from the above that corruption in the Polish police is marginal. The vast majority of officers perform their service professionally, ethically and honestly, faithfully fulfilling the words of the oath taken at the beginning of their service:

“I, the citizen of the Republic of Poland, being aware which duties of a police officer I am about to undertake, solemnly swear: to serve faithfully to the Nation, protect the legal order established under the Constitution of the Republic of Poland, protect the security of the State and its citizens, even at risk to my life. While executing the duties I am entrusted with, I solemnly swear to thoroughly abide by the law, be faithful to the constitutional organs of the Republic of Poland, comply with the service discipline and execute the orders and instructions of my superiors. I swear to protect the state and service secrets, as well as the honour, dignity and good name of the Service, and to observe the rules of professional ethics.” [18, Article 27 of the Police Act]

This makes it all the more important to respond sternly and consistently to every instance of corrupt behaviour that is uncovered. The legal responsibility of

police officers is an important means of ensuring law and order in the state, respect for human rights and freedoms, ensuring that state bodies and their officers properly carry out their duties and powers as defined by law and is therefore an important factor in building the rule of law.

Finally, it is worth emphasising that criminal liability is only one of the types of liability to which a police officer is exposed in the event of mistakes made while on duty. In addition to it, he or she may also incur disciplinary and civil liability. It follows from Article 132 of the Police Act that disciplinary proceedings may also be conducted independently of criminal proceedings. It follows that these are two separate proceedings, conducted independently of each other. As a rule, the disciplinary authority is not obliged by the decision of the criminal court and it is possible that there is no identity in the decision regarding guilt.

A policeman who turns from a person who fights off crimes into a person who commits crimes must also face the moral responsibility by society and the harsh judgement of his own professional group.

Notes

1. The above data compiled by the Bureau of Internal Affairs of the Police include own information, i.e. relating to criminal proceedings which were initiated on the basis of materials provided to the prosecutor by the Bureau or in which Bureau officers performed prosecutorial investigation activities entrusted to them. These data do not include cases in which the prosecutor's office initiated and conducted proceedings without the participation of the Bureau.

2. Status at 1 May 2021: 97,921 police officers; <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/183752,Liczba-policjantow-w-polskiej-Policji-fakty.html>, [website access: 2022-10-08]

3. According to data available on the website of the Polish police <https://www.policja.pl> [website access: 2022-10-08], tab "Daily information": 6.10.2022, officers undertook 15515 interventions, detained 670 persons in the act of committing a crime, detained 377 wanted persons; 5.10.2022. - 15164 interventions, 589 persons detained in the act, 397 wanted persons detained; 4.10.2022. - 15041 interventions, 596 persons detained in the act of committing a crime, 361 detained wanted persons.

List of bibliographic references

Czepil B, Korupcja a rozwój. Analiza funkcjonalnych aspektów korupcji, Prakseologia 2014, Nr 155

Daniluk P., Pojęcie korzyści majątkowej w prawie karnym, WPP 2014, nr 1.

Information on the activities of the Bureau of Internal Affairs of the Police in 2021, Warsaw 2022, <https://www.policja.pl/pol/bswp/aktualnosci/dane-statystyczne/6796,Dane-statystyczne.html> [website access: 2022-10-11]

Information on the activities of the Bureau of Internal Affairs of the Police in 2020, Warsaw 2021, <https://www.policja.pl/pol/bswp/aktualnosci/dane-statystyczne/6796,Dane-statystyczne.html> [website access: 2022-10-11]

Information on the state of the crime threat concerning the Police in 2019, Warsaw 2020, <https://www.policja.pl/pol/bswp/aktualnosci/dane-statystyczne/6796,Dane-statystyczne.html> [website access: 2022-10-11]

Information on the state of the threat of crime concerning the Police in 2018, Warsaw 2019, <https://www.policja.pl/pol/bswp/aktualnosci/dane-statystyczne/6796,Dane-statystyczne.html> [website access: 2022-10-11]

Information on the state of the threat of crime in the police community in 2017, Warsaw 2018, <https://www.policja.pl/pol/bswp/aktualnosci/dane-statystyczne/6796,Dane-statystyczne.html> [website access: 2022-10-11]

Information on the functioning of the Internal Affairs Bureau of the National Police Headquarters and the threat of crime in the police community in 2016, Warsaw 2017, <https://policja.pl/pol/bswp/aktualnosci/dane-statystyczne/6796,Dane-statystyczne.html> [website access: 2022-10-11]

Information on the activities of the Bureau of Internal Affairs of the Police in 2021, <https://policja.pl/pol/bswp/aktualnosci/dane-statystyczne/6796,Dane-statystyczne.html> [website access: 2022-10-07]

Kudrelek J., Nowicka I., Mocarska D., Merytoryczne sposoby zakończenia postępowań karnych prowadzonych przeciwko funkcjonariuszom Policji oskarżonym o przestępstwo przekroczenia uprawnień i związane z nim przestępstwa korupcyjne: raport z badań, Szczepiński 2008

Kulik M. [in:] Kodeks karny. Komentarz aktualizowany, red. M. Mozgawa, LEX/el. 2022, Article 228.

Lach A. [w:] Kodeks karny. Komentarz, wyd. III, red. V. Konarska-Wrzošek, Warsaw 2020, Article 228

Szulcowski G., Próba prakseologicznej i etycznej analizy nowych postaci korupcji, *Prakseologia* nr 160/2018

The Act of 9 June 2006 on the Central Anti-Corruption Bureau (consolidated text Dz. U. of 2022, item 1900)

The Act of 6 June 1997 - the Code of Criminal Procedure (consolidated text Dz. U. of 2022, item 1375, as amended), hereinafter CCP

The Act of June 6, 1997 Criminal Code, (consolidated text Dz. U. of 2022, item 1138 as amended), hereinafter CC

The Act of 18 February 1994 on Pension Provision for Officers of the Police, the Internal Security Agency, the Intelligence Agency, the Military Counterintelligence Service, the Military Intelligence Service, the Central Anti-Corruption Bureau, the Border Guard, the Marshal Guard, the State Protection Service, the State Fire Service, the Customs-Security Service and the Penitentiary Service and their families (consolidated text Dz. U. of 2020, item 1626, as amended)

The Police Act of 6 April 1990 (consolidated text Dz. U. of 2021, item 1882, as amended)

Website: <https://antykorupcja.gov.pl/ak/aktualnosci/14154,Indeks-Percepcji-Korupcji-2021.html> [website access: 2022 - 10 - 09].

Received: 22.09.2022

Олег Володимирович НОВІКОВ,

*головний спеціаліст відділу професійного розвитку уповноважених підрозділів Департаменту запобігання та виявлення корупції
Національного агентства з питань запобігання корупції;
старший науковий співробітник відділу кримінологічних досліджень Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України (м. Харків),
кандидат юридичних наук;*

Юлія Іванівна БІНЬКОВСЬКА,

*студентка 2 курсу магістратури факультету прокуратури
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КОНФІСКАЦІЇ НЕЗАКОННО ОТРИМАНИХ ПОДАРУНКІВ

1. Закон України «Про запобігання корупції» (далі – Закон) встановлює для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб обмеження щодо одержання подарунків (ст. 23 Закону), за недотримання яких настає адміністративна відповідальність. Санкція ст. 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) («Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків») є складною та передбачає одночасне обов'язкове застосування декількох адміністративних стягнень, серед яких – конфіскація подарунка (пожертви). В цей же час на практиці виникають певні проблеми, пов'язані з накладенням зазначеного адміністративного стягнення, які потребують свого обговорення та вирішення.

2. Суди дотримуються різних підходів до застосування конфіскації незаконно отриманого подарунка, який був відсутній (зокрема, у зв'язку з його знищенням чи споживанням) на момент прийняття рішення у справі про адміністративне правопорушення. Так, Новодністровський районний суд Чернівецької області у своїй постанові від 22.02.2021 у справі № 719/88/21 [1] не застосував конфіскацію незаконно отриманого подарунка, у зв'язку з його відсутністю на дату розгляду справи внаслідок його фактичного споживання. За обставинами справи особа отримала подарунок у негрошовій формі від підлеглого йому працівника у формі пляшки коньяку «Коктебель», ємністю 0,5 літра, пляшки горілки марки «Марлін океан», ємністю 0,7 літра та пляшки вина марки «VILLA KRIM», ємністю 0,75 літра. В свою чергу, Київський районний суд м. Донецька у своїй постанові від 31.08.2011 у справі № 3-2936/11 [2] майже в аналогічній справі застосував конфіскацію незаконно отриманого подарунка у вигляді коробки цукерок та пляшки коньяку, визначивши загальну вартість подарунка, а саме: 359,70 грн.

Крім того, Сарненський районний суд Рівненської області у своїй постанові від 06.09.2019 у справі № 572/2133/19 [3] застосував конфіскацію

незаконно отриманого подарунка у вигляді оплачених послуг оренди (розміщення та проживання) будинку загальною вартістю 25000 грн. У зазначеній постанові суд звернув увагу на те, що згідно з ч. 1 ст. 901 та ч. 1 ст. 903 Цивільного кодексу України, за договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором.

Отже, як бачимо, в одних випадках суди конфіскують незаконно отримані подарунки, що були відсутні (спожиті) на момент прийняття рішення по справі, а в інших – ні.

3. Також склалася цікава ситуація з конфіскацією незаконно отриманих подарунків високої вартості. Так, Придніпровський районний суд м. Черкаси у своїй постанові від 02.02.2021 у справі № 711/373/21 [4] не застосував конфіскацію незаконно отриманого подарунка у вигляді двох земельних ділянок під будівництво і обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд загальною площею 0,0105 га загальною вартістю 22100 грн. та 3/100 житлового будинку загальною площею 349,7 м² (що становить 33 м²) з прибудовами, напівпідвалом та вбудованими нежитловими приміщеннями загальною вартістю 208900 грн., що були отримані депутатом міської ради від не близької особи, через те, що таке стягнення очевидно є непропорційним вчиненому правопорушенню. Зокрема, суд послався на практику ЄСПЛ, викладену у справах «Садоха проти України» від 11 липня 2019 року та «Надточій проти України» від 15 травня 2008 року, у яких зазначено: «пропорційним є захід, який відповідає серйозності вчиненого порушення, а конфіскація «...» була непропорційним вчиненому порушенню заходом і поклала на (правопорушника) надмірний індивідуальний тягар, з огляду на що було порушено ст. 1 Першого протоколу до Конвенції. Конфіскація майна становить втручання у право на мирне володіння майном. Таке втручання має здійснюватись відповідно до національного законодавства держави та не порушувати «справедливий баланс» між вимогами інтересів суспільства і необхідними умовами захисту основоположних прав особи».

4. Як бачимо, наразі відсутня єдина судова практика застосування конфіскації незаконно отриманих подарунків у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією.

Список бібліографічних посилань

1. Постанова Новодністровського районного суду Чернівецької області від 22.02.2021 у справі № 719/88/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95046751>.
2. Постанова Київського районного суду м. Донецька від 31.08.2011 у справі № 3-2936/11. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/21013031>.
3. Постанова Сарненського районного суду Рівненської області від 06.09.2019 у справі № 572/2133/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84083205>.

Олена Миколаївна ОКОПНИК,

доцент кафедри права та правоохоронної діяльності

Центральноукраїнського державного педагогічного

університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький),

кандидат юридичних наук, доцент

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ
УПОВНОВАЖЕНИХ ОСІБ З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ
ТА ВИЯВЛЕННЯ КОРУПЦІЇ**

Корупція є однією з найпоширеніших соціальних проблем сучасності, вирішення якої – надзвичайно актуальне питання. Від вирішення вказаної проблеми значною мірою залежить якщо не саме існування держави, то стратегічний напрям її економічного та політичного розвитку. Корупція є комплексною проблемою. Вирішення цієї проблеми не може зводитись до епізодичної боротьби з корупціонерами у якійсь одній або кількох сферах. Ефективним напрямом протидії корупції традиційно визнається стратегія вжиття заходів, які спрямовані на ліквідацію стимулів до корупційної діяльності.

Останні роки характеризуються значною активізацією превентивної діяльності та виявлення окремих категорій правопорушень. Найбільш активно у цьому розрізі є боротьба із корупцією як негативним явищем, яке підриває авторитет держави та перешкоджає її розвитку та ефективній діяльності. Для досягнення цієї мети було створено ряд незалежних антикорупційних органів, які утворюють замкнену систему боротьби із корупцією - від її попередження та виявлення до винесення судових вироків і відшкодування збитків, завданих державі. Першою ланкою у цій системі є Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК), на яке покладається організація роботи з запобігання та виявлення корупції в органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях.

Проте сфера роботи НАЗК є дуже широкою, так як поширюється на суб'єктів владних повноважень, співробітників державних підприємств, установ, організацій, осіб, що надають публічні послуги тощо. При цьому, штат Агентства станом на кінець 2020 року становив усього 294 особи [5].

Об'єктивно порівнюючи кількість працівників та об'єктів контролю, можна дійти висновків, що НАЗК не може гарантувати ефективність попередження локальної корупції на місцях. Саме для заповнення цієї

організаційної прогалини створено інститут уповноваженого з питань запобігання та виявлення корупції (далі – Уповноваженого).

Проблема правового статусу Уповноваженого залишається недостатньо дослідженою науковцями, хоча активно розвивається та удосконалюється компетентними державними органами як з нормативно-правової, так і з методичної точки зору. Права, обов'язки та порядок діяльності Уповноваженого регулюється цілим рядом нормативно-правових актів, серед яких Закон України «Про запобігання корупції» [1], Наказ НАЗК «Про затвердження Типового положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції»[3], Рішення НАЗК «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції»[2].

Пункт 5 Типового положення про уповноважений орган (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції вказує: «Втручання у діяльність уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) під час здійснення ним (нею) своїх повноважень, а також покладення на уповноважений підрозділ (уповноважену особу) обов'язків, що не належать або виходять за межі його (її) повноважень чи обмежують виконання покладених на нього (неї) завдань, забороняються. На уповноважений підрозділ місцевої державної адміністрації може покладатися виконання інших функціональних обов'язків, які не перешкоджають діяльності із запобігання та виявлення корупції» [3].

Іншими словами, ця норма вказує на те, що працівник не може бути обтяжений іншими обов'язками, аніж ті, що передбачені для нього як уповноваженої особи із запобігання та виявлення корупції. З цього виникає питання про можливість роботи такої особи за внутрішнім сумісництвом або суміщенням. Аналізуючи текст норми доходимо висновку про те, що робота працівника на посаді уповноваженого із запобігання та виявлення корупції має бути виключно основною. Оскільки робота за суміщенням передбачає виконання поряд із основною роботою іншої роботи одночасно у межах робочого часу, то такий режим роботи для Уповноваженого не може застосовуватися, так як під час виконання основної роботи на нього фактично покладаються додаткові обов'язки, хоча саме такий підхід практикується у більшості установ та організацій, які мають у штаті відповідну уповноважену особу. В той же час, допускається робота за сумісництвом, оскільки вона виконується у вільний від основної роботи час і не перешкоджає повноцінному виконанню уповноваженим своїх обов'язків. При цьому, у обох випадках виникає ризик порушення гарантій незалежності Уповноваженого шляхом впливу на нього через посаду, яку він займає за сумісництвом або суміщенням.

Відповідно до ч.3 ст. 131 Закону «Про запобігання корупції», керівник уповноваженого підрозділу (уповноважена особа) підзвітний і

підконтрольний керівнику відповідного державного органу або органу місцевого самоврядування. Керівник відповідного державного органу або органу місцевого самоврядування забезпечує гарантії незалежності уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) від впливу чи втручання у його роботу [1].

Вказана норма обмежує можливості запобігання і виявлення уповноваженою особою корупційних дій керівника, оскільки поняття «підконтрольність» означає право одного керівника не тільки перевіряти діяльність уповноваженого, а й впливати на неї шляхом скасування чи зупинення дії його актів [4].

Таким чином, керівник відповідного органу, установи чи організації має законну можливість вживати дій, які опосередковано перешкоджатимуть реалізації уповноваженим можливостей щодо виявлення фактів корупції з боку самого керівника або інших осіб. Таким чином діяльність уповноваженого може нівелюватися протидією з боку керівника, що посилює корупційні ризики.

Отже, основними проблемами правового статусу уповноваженої особи з питань запобігання та виявлення корупції є недостатня визначеність у питанні працевлаштування такого працівника, а також залежність від керівника підприємства, установи чи організації щодо здійснення своїх повноважень, що може призводити до зменшення ефективності роботи уповноваженого. Вказані проблеми потребують подальшої детальної розробки і нормативно-правового врегулювання шляхом внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції», а також переробки і розширення Методичних рекомендацій.

Список бібліографічних посилань

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Дата оновлення: 03.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції: Рішення Національного Агентства з питань запобігання корупції від 13.07.2017 № 317. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0317884-17#Text>
3. Про затвердження Типового положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції: Наказ Національного агентства із запобігання корупції від 17.03.2020 №102/20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0361-20#Text>
4. Шемшученко Ю.С. Юридична енциклопедія Підзвітність та підконтрольність. Leksika.com.ua: веб-сайт. URL: https://leksika.com.ua/12411224/legal/pidzvitnist_ta_pidkontrolnist
5. Що треба знати про автоматизовану систему перевірки декларацій? Національне агентство із запобігання корупції: веб-сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/shho-treba-znaty-pro-avtomatyzovanu-systemu-perevirky-deklaratsij/>

Одержано: 01.10.2022

Viktor Anatoliyovych ORLOV,

*PhD in Law, Deputy the Head of the Department
of the Main Department of the National Police
in Donetsk region*

ASPECTS OF PREVENTION CORRUPTION IN UNIVERSITIES OF MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE

One of the significant obstacles to obtaining quality education is corruption. It serves as a factor that hinders the possibility of self-realization of talented young people, demotivates young people in personal growth, cultivates corruption ideology, discredits the value of education, creates distrust in society in the legal order of the state [1, p. 4]. This becomes even more relevant when applicants for higher education are future law enforcement officers - cadets, students of universities of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine with specific training conditions, who are trained in the conditions of armed aggression of the Russian Federation.

Two completely different aspects of combating corruption in universities of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine can be identified:

Aspect №1. To provide the employees of the universities of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine (hereinafter referred to as the MIA of Ukraine) with conditions that make honest and impeccable work more profitable than bribery and extortion. It is assumed that at first an employee of a universities of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine receives a fairly modest salary, but with the time of his honest work, more and more new material incentives appear. For example, the salary (financial support) is increased, there is the right to receive an interest-free loan for housing, leasing, a decent pension after retirement.

Aspect No. 2. Application of harsh punitive measures. An employee of a universities of the MIA of Ukraine, who knows that in the worst case he will receive a year of probation, and in most cases he will be able to simply be dismissed from his position, to pay off, sees bribery as a very attractive way to enrich himself.

It can be argued that there is an urgent need to create a decisive systemic action to create a special atmosphere of rejection of corruption, the atmosphere of rejection of the very essence of the manifestations of such a phenomenon in departmental education, especially in wartime.

Combating corruption in education should be carried out by different actors at different levels. In addition to state bodies, the educational and scientific community, the management, the Academic Council and the cadet and student self-government of the universities of the MIA of Ukraine.

Let us highlight the measures aimed at preventing and combating corruption in the educational sphere:

1. Increasing the value of higher education, as well as the quality of education (this will affect not only the corruption component in higher education, but will also significantly improve the training of specialists who will graduate from the MIA of Ukraine).

2. Increasing responsibility for corrupt activities, while the quality of social protection of teachers should also be improved. Minimizing the involvement of instructors and administrative staff in corrupt practices is associated with: improving their remuneration; strengthening the means of deterrence through the creation of a system of official investigations of corruption cases and making management decisions based on their results; principled position of the administrations of the universities of the MIA of Ukraine. It is important to interest the cadet in the subject and specialty, to explain the vocation of the profession; to introduce new forms of activating the role of the cadet in acquiring knowledge; to improve the level of teaching.

3. Strict legislative ban on the provision of «services» for writing essays, term papers, dissertations and theses.

4. Introduction of a system of external evaluation of cadets' knowledge, using the already established state procedure of external independent evaluation, along with the improvement of internal evaluation criteria and encouragement of cadets to acquire real knowledge during the educational process, as well as the introduction of impersonal forms of testing and examination.

5. Active public discussion (in particular, in social networks, messengers) of individual cases of bribery and abuse of office for personal gain, as well as the dissemination of assessments of the overall level of corruption in certain educational institutions.

6. Increasing transparency and accountability of universities of the MIA of Ukraine both to the community of the educational institution and to society as a whole [2, www].

7. Application of educational measures (organizational, patriotic, information-propaganda, legal, cultural, educational and social) [3, p. 7]. In the conditions of war, it is necessary to highlight patriotic education, which is aimed at the formation and development of national consciousness and civic responsibility, professionally important qualities and cultural abilities in young people.

Therefore, the following statement will be true: cadets who have passed through the system of education in the MIA of Ukraine, which will have signs of corruption, will further use these principles of corruption in their lives and practical activities, consider them a normal means of solving cases, teach their children, thereby creating a kind of vicious circle in the state and society.

The overcoming of corruption will contribute to the further development of Ukraine as a civilized European country and our soonest Victory.

References

Manifestations of corruption in the education system: prevention and counteraction: study guide / K.A. Babenko, N.G. Didenko, M.V. Kondrashova et al. Kyiv: Gramota, 2015. 184 p.

Anti-corruption program of the MIA of Ukraine for 2020 - 2022. URL: <https://mvs.gov.ua/upload/1/2/0/9/3/6/jd7dMyX7iwD1QU6wdUm1itYer7O0H1b6VeUm5p1j.docx> (accessed 15.09.2022).

Content and organization of educational and social and humanitarian work in university departments: guidelines for the organization of educational and social and humanitarian work / Compiled by Y.M. Hurtov; edited by A.V. Titarenko. Kh. 2019. 129 p.

Одержано: 17.09.2022

Олександр Васильович ПАБАТ,

*доцент кафедри адміністративного права і процесу факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЩОДО СТВОРЕННЯ ЄДИНОГО РЕЄСТРУ ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО КОРУПЦІЙНІ ТА ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ ДІЯННЯ

Нині інформаційний простір перевантажений. Значення та вплив інформації на всі процеси в суспільстві постійно зростає. Більшість людей мають гаджети, що дозволяють поширювати інформацію миттєво. Текстовий, аудіо та відео контент містить різну інформацію, в тому числі, й щодо корупції в Україні. Попри численні повідомлення в мережі інтернет про корупційні й пов'язані з корупцією діяння, негативну суспільну реакцію на неї та наявність низки державних органів, що протидіють корупції реалізувати таку інформацію вдається відносно рідко.

Вважаємо, перспективним є напрямок діджиталізації держави щодо отримання, накопичення та можливості обробки повідомлень про корупційні й пов'язані з корупцією діяння, зокрема, суб'єктів та схем. Нині кожен державний орган має свої джерела отримання інформації про корупцію. Проте, попри врегульовані в законодавстві процедури через низку причин, як-то латентності, сприйняття корупції, зневіри у можливість реакції з боку керівників відповідно до законодавства України, недовіри до державних інституцій та інших ситуація змінюється на краще повільно. Розуміння того, що будь-яке повідомлення про корупцію лишиться в базі даних довічно, а доступ до такої інформації будуть мати різні суб'єкти, в тому числі, й уповноважені розслідувати такі випадки і притягувати до відповідальності, вважаємо, може змінити ставлення до таких повідомлень як заявника так і суб'єктів, уповноважених проводити розслідування чи перевірки за отриманою інформацією.

Приклади реєстрів, що допомагають здійснювати аналітику та отримувати інформацію щодо певних категорій суб'єктів вже існують, в тому числі, й в Україні. Так, Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення це портал, де міститься інформація про всіх фізичних та юридичних осіб, які вчинили корупційні правопорушення. Адмініструє цей реєстр НАЗК. На початок жовтня 2022 року цей реєстр містить близько 46000 записів, з них близько 11800 за кримінальні правопорушення і близько 26000 за адміністративні правопорушення. Записи вносяться за рішеннями, що набрали законної сили. Реєстр же повідомлень про корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення має інформаційний характер, тому доступ до нього повинен бути в межах повноважень відповідного суб'єкту.

Такий реєстр дозволить систематизувати інформацію про корупцію в країні. Використання аналітики реєстру дозволить отримати підґрунтя для законодавчих ініціатив. Правоохоронним органам, суб'єктам протидії корупції такий реєстр дозволить користуватися масивом інформації щодо конкретного суб'єкта, фіксувати тенденції, планувати оперативні заходи виходячи з циклічності певних видів діяльності суб'єктів тощо. Фіксація інформації за суб'єктами дозволить узагальнювати інформацію як щодо фізичних, так і щодо юридичних осіб, що стануть об'єктом більш пильної уваги з боку правоохоронних органів.

Створення єдиного реєстру повідомлень про корупційні та пов'язані з корупцією діяння дозволить створити систему дублювання моніторингу, на кшталт ізраїльської, коли за можливими корупційними діями здійснюється контроль різними урядовими відомствами і громадськими організаціями. Ці організації можуть узагальнювати досліджувану інформацію, виявляти можливі корупційні місця чи суб'єкти, та у разі їх виявлення інформувати органи розслідування. В Україні слід створити умови публічності звернень, що містить інформацію про корупцію і умови, за яких, репутація людини, замішаної в корупційному скандалі, вкрай небажана. Попри рівність всіх перед законом дієвим було б створення законодавчого підґрунтя, що вимагатиме від посадових осіб доводити свою непричетність до корупційних дій.

Також, навіть непідтверджені повідомлення дадуть можливість зв'язати їх з подальшими витратами посадових осіб, що не підтверджені відповідним рівнем доходів.

Громадянське суспільство також повинно мати можливість стежити за динамікою негативних явищ у суспільстві пов'язаних з корупцією. Прозорість протидії корупції дозволить використовувати надзвичайно високу роль громадської думки, суспільства в цілому через резонанс від оголошення досліджень та аналітики реєстру.

Уповноважений державний орган на ведення реєстру та перевірку та узагальнення інформації щодо корупції повинен повідомляти про наявну інформацію відповідні органи для вживання необхідних заходів.

Систематизовані повідомлення про корупцію дозволять вивчати методи роботи потенційно схильних до корупції державних органів з метою виявлення можливих слабкостей в системі управління та у випадку необхідності рекомендувати вжити відповідних заходів їх главам [1].

Основною проблемою реалізації такого проекту – створення єдиного реєстру повідомлень про корупційні та пов'язані з корупцією діяння є складність програмного забезпечення, що охопить інформаційні ресурси всіх державних органів, органів місцевого самоврядування, державних установ, підприємств тощо, а також, підтримка реєстру та фінансування його створення та функціонування.

Ще однією проблемою може стати значна кількість необґрунтованих повідомлень про корупцію чи повідомлень, що не містять конкретної інформації про корупцію, котрі все одно висітимуть в базах даних. Проте, систематизація повідомлень про корупційні та пов'язані з корупцією діяння та їх фіксування з можливістю їх аналізу та обробки, належної реакції на такі повідомлення, вважаємо, може позитивно вплинути на стан протидії корупції в Україні.

Наостанок відмітимо, що доцільність створення єдиного реєстру повідомлень про корупційні та пов'язані з корупцією діяння та порядок його функціонування та застосування є питаннями дискусійними, тому подальші обговорення такої можливості є доцільними.

Список бібліографічних посилань

1. Чепелюк В. Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією. Проекти ВГО "Успішна Україна". 2021. URL: <http://uspishnaukraina.com.ua/uk/strategy/69/244.html>.

Одержано: 04.10.2022

Юрій Іванович ПАРШИН,

*старший науковий співробітник навчально-наукової лабораторії
з дослідження проблем протидії організованим злочинності та корупції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
доктор економічних наук, професор;*

Максим Григорович БОГУСЛАВСЬКИЙ,

*науковий співробітник навчально-наукової лабораторії
з дослідження проблем протидії організованим злочинності та корупції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

ОСНОВНІ МОДЕЛІ ВІДМИВАННЯ ДОХОДІВ, ОТРИМАНИХ НЕЗАКОННИМ ШЛЯХОМ

Забезпечення економічної безпеки є пріоритетним напрямком діяльності держави. Одним з напрямків вирішення цього питання є створення

дієвої системи протидії легалізації (відмиванню) злочинних доходів з врахуванням світового досвіду та забезпечення її ефективного функціонування.

Зазначимо, що більшість скоєних злочинів має корисливий характер з отриманням економічної, фінансової або матеріальної вигоди. У подальшому такі доходи, тобто ті що отримані злочинним шляхом, можуть використовуватись з такою метою: накопичення; інвестування у легальну економіку; покриття поточних витрат злочинних угруповань та їх оточення; розвиток та розширення злочинної діяльності.

Необхідно звернути увагу на те, що проникнення у фінансову систему країни коштів, які мають корупційне або злочинне походження, загрожує економічній та фінансовій стабільності держави, а саме з таких причин: відбувається вплив на нормальне функціонування економіки та її основних економічних інститутів; підривається репутація державних органів щодо регулювання та контролю тощо.

Зауважимо, що методи та способи відмивання грошей постійно змінюються та вдосконалюються на базі сучасних технологій, нових фінансових інструментів та правових механізмів. У той же час професійні «легалізатори» використовують певні типові прийоми. В залежності від конкретного випадку злочинці обирають такий спосіб відмивання грошей при якому вони гарантовано зберігають контроль на всіх етапах процесу їх легалізації. Отже для того, щоб ефективно боротися з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом, необхідно бути постійно на один крок попереду тих осіб, що зацікавлені у їх легалізації.

Враховуючи макроекономічні тенденції та наявність конфронтацій між державами, озброєні конфлікти, війни, можна констатувати, що таких осіб є немало, серед яких: торговці зброєю, наркобарони, тіньові дилери тощо. Вони насамперед зацікавлені у припливі будь-якого капіталу, навіть незаконного. Отже для визначення класифікації типологій з відмивання коштів, необхідно коректно розглянути ступені легалізації незаконних доходів.

Зазвичай традиційними моделями відмивання коштів вважається двофазна, трифазна та чотирифазна моделі.

Двофазну модель було запропоновано швейцарським теоретиком боротьби з відмиванням грошей Паоло Бернасконі (Paolo Bernasconi). Ця модель складалася з двох основних фаз легалізації – відмивання грошей (money laundering) та повернення в обіг (recycling).

Метою першої фази є відхід (відсторонення) грошей безпосередньо від скоєного злочину. Тобто, у межах першої фази здійснюється одномоментні або короткострокові операції такі як: обмін отриманих коштів на готівкові банкноти іншого номіналу, або іншої валюти, рідше цінних паперів. У будь-якому випадку мова йде про готівку

Метою другої фази є надання доходам, отриманих на першій стадії, видимості легальних, тобто «чистих». Для цього за допомогою кредитних

організацій їх спрямовують в легальний оборот, наприклад, укладають договори на середньострокові та довгострокові операції, і, таким чином грошовим коштам надається видимість доходів, отриманих із законних джерел. Враховуючи процеси глобалізації можна виділити держави де отримуються незаконні доходи і держави де ці доходи відмивають.

У трифазній моделі процесу легалізації передбачається виділення таких стадій або фаз: розміщення (placement), розшарування (layering) та інтеграція (integration). Стадії можуть здійснюватися одночасно або частково накладатися одна на іншу в залежності від наявного механізму легалізації.

Розміщення – це територіальне віддалення від місць їх походження та саме фізичне розміщення готівки у мобільні фінансові інструменти. Рішення цієї задачі здійснюється за рахунок звичайних фінансових установ, роздрібній торгівлі або за межами країни.

Розшарування – це відведення незаконних доходів від їх джерел шляхом складного ланцюга фінансових операцій, зазвичай це переміщення грошей у фінансовій системі через складні мережі транзакцій, часто через офшорні компанії. Метою цього процесу є маскуванню сліду цих доходів, що перевіряється.

Інтеграція – це стадія процесу легалізації доходів отриманих злочинним шляхом. Цей процес спрямовано на надання видимості законності злочинно отриманих доходів, і у разі надання пояснень, створюється видимість достовірності джерел появи цих активів.

Зазначимо, що експерти ООН зазвичай використовують чотирифазну модель процесу відмивання грошей.

Важливо також зазначити, що дослідження різних моделей відмивання коштів необхідно як для визначення розвитку аналізу даних моделей, так і оптимізації застосування різними структурами тій чи іншій моделі з урахуванням застосування на різних ступенях різних типологій відмивання доходів. Зауважимо, що запобігання цьому явищу має розглядатися як пріоритетне завдання для будь-якої системи управління державою.

Одержано 04.10.2022

Ольга Ярославівна ПАШКЕВИЧ,

здобувач вищої освіти 2 курсу

*факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;*

Марина Вікторівна ЛОГІНОВА,

викладач кафедри цивільного права та процесу

*факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ, УПОВНОВАЖЕНИХ НА ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ АБО МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Не викликає сумніву той факт, що використання державними органами, органами місцевого самоврядування фінансів для реалізації покладених на них функцій зумовлює необхідність здійснення контролю за законністю та ефективністю використання фінансових ресурсів. В свою чергу, успішна реалізація фінансової політики задля досягнення соціального розвитку і економічного зростання, сталого розвитку міст і громад (у тому числі, екологічної стійкості), захисту екосистем суші, як засобу протидії кліматичним змінам, скорочення нерівності, подолання бідності в значній мірі залежить від ефективного використання фінансових ресурсів, а також забезпечення законності і правопорядку, протидії та запобігання корупційних процесів в згаданих сфері. Саме в цьому, як на наш погляд і є призначення фінансового контролю.

Враховуючи те, що фінансовий контроль є об'єктивним фінансово-правовим явищем, яке сформоване в процесі розвитку суспільства і держави, існують різні погляди на його значення, сутність і зміст. Розвиток таких наук як адміністративне право, фінансове право, а також юридичної науки в цілому зумовлює те, що поняття «фінансовий контроль» трактується по-різному.

Так, на думку Л.А. Савченко, фінансовий контроль – це «діяльність державних органів і недержавних організацій, самих господарюючих суб'єктів чи їх структурних підрозділів, фізичних осіб, наділених відповідними повноваженнями чи правами, що спрямована на забезпечення законності, фінансової дисципліни, раціональності в ході мобілізації, розподілу і використання фінансових ресурсів» [1, с. 43].

Існування низки поглядів на поняття фінансового контролю дає підстави вважати «фінансовий контроль» складним фінансово-правовим явищем. З огляду на розвиток інформаційних технологій, впровадженням наукових засад в управлінні фінансовою діяльністю, виникненням нових сфер

суспільної діяльності, які пов'язані з публічними фінансами, євроінтеграційними та глобальними процесами сталого розвитку підвищується як само значення фінансового контролю, так і його роль в сфері запобігання корупції.

Враховуючи важливість створення ефективної системи запобігання корупції ще в 2014 році було прийнято Закон України «Про запобігання корупції» [4]. Четвертий розділ згаданого нормативного акту законодавець присвятив саме фінансовому контролю, зобов'язавши подавати декларації щодо своїх доходів та видатків особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. При цьому, згідно Закону на офіційному веб-сайті Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – Національне агентство) у відкритому доступі розміщуються е-декларації згаданих осіб. Відповідно Національне агентство має можливість здійснювати перевірки і при необхідності притягувати винних до юридичної відповідальності.

Таким чином, що стосується фінансового контролю над суб'єктами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, то він є заходом запобігання корупції, що реалізується Національним агентством і покликаний забезпечити протидію корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним з корупцією. Так, щорічна декларація подається в період з 00 години 00 хвилин 1 січня до 00 години 00 хвилин 1 квітня року, наступного за звітним роком. Ця декларація охоплює звітний рік (період з 1 січня по 31 грудня включно), що передує року, в якому подається декларація, та містить інформацію на 31 грудня звітного року [5]. Перелік суб'єктів, що зобов'язанні подавати цю декларацію також визначено у профільному законі. Стосовно видів фінансового контролю за декларацією осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, то він може бути: щодо своєчасності подання; щодо правильності та повноти заповнення; логічний та арифметичний контроль [4].

З огляду на те, що науковці розглядають фінансовий контроль як діяльність, в даному контексті доцільно звернути увагу на концептуальні правові засади його здійснення. А саме, на основні принципи на яких повинна базуватися фінансово-контрольна діяльність, в тому числі і щодо запобігання корупції. Не викликає сумніву той факт, що наявність законодавчо визначеної системи таких принципів є фундаментом, на основі якого формується антикорупційне законодавство.

Слід зазначити, що принципи фінансового контролю над суб'єктами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не окреслені законодавчо, але системний аналіз міжнародних стандартів щодо фінансового контролю, Лимської декларації керівних принципів контролю прийнятої IX Конгресом Міжнародної організації вищих контрольних органів (ІНТОСАІ) у 1977 році, національного законодавства дозволяє виокремити універсальні та спеціальні принципи фінансового

контролю над суб'єктами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. До універсальних зокрема, належать законність та верховенство права.

Відносно верховенства права, то С. С. Алексєєв вважає, що верховенство права має вирішальне значення для інституційного становлення держави та суспільства в цілому. У цьому контексті право постає як найвища соціальна цінність, як найважливіша соціальна віха. Законодавець повинен спиратися на них, запроваджуючи загальнообов'язкові нормативні акти, надаючи їм нормативний характер, тобто формуючи громадський порядок в країні. Враховуючи викладене, можна зробити висновок, що здійснення державної діяльності, незалежно від масштабів реалізації, має відповідну ідеологічну основу, основу, яка дозволяє забезпечити єдність і цілісність громадського порядку. Такою фундаментальною основою є система правових засад, серед яких провідну роль відіграє принцип верховенства права з відповідним змістом. Його розуміння в контексті реалізації громадського порядку органами державної влади та місцевого самоврядування дає можливість визначити цей принцип не лише як спільну ідею, а як самостійний правовий світогляд, дотримання якого є передумовою якісного правозастосування.

Основною метою подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави та місцевого самоврядування полягає у створенні умов для прозорості діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також виявлення та уникнення конфлікту інтересів у їх діяльності. Однак існує багато механізмів, щоб нехтувати принципом прозорості. Наприклад, чиновнику може бути важко заповнити декларацію, якщо члени сім'ї не можуть або не хочуть надати інформацію. Важливо, щоб декларація містила інформацію про матеріальний стан як особи, яка зобов'язана подавати декларацію, так і членів її сім'ї. Якщо ж члени сім'ї відмовляються надати відомості про фінансовий стан, то згідно з частиною 7 статті 46 Закону України «Про запобігання корупції», в разі відмови члена сім'ї суб'єкта декларування надати будь-які відомості чи їх частину для заповнення декларації, суб'єкт декларування зобов'язаний зазначити про це в декларації, відобразивши всю відому йому інформацію про такого члена сім'ї, визначену пунктами 1–12 статті 46. Отже, хабарник не зможе відмовитися від подання відомостей про свою сім'ю, оформивши все майно на них, як це найчастіше відбувається [6]. По-четверте, принцип дієвості. Важливо відмітити, що істотною відмінністю нагляду та контролю, є можливість вжиття заходів реагування з боку компетентних органів у результаті виявлення порушень за результатами контролю. Так, відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» Національне агентство здійснює вибірковий моніторинг способу життя суб'єктів декларування з метою встановлення відповідності їх рівня життя наявним у них та членів їх сім'ї майну і одержаним ними доходам згідно з декларацією особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що

подається відповідно до цього Закону. Моніторинг способу життя суб'єктів декларування здійснюється Національним агентством на підставі інформації, отриманої від фізичних та юридичних осіб, а також із засобів масової інформації та інших відкритих джерел інформації, яка містить відомості про невідповідність рівня життя суб'єктів декларування задекларованим ними майну і доходам. Встановлення невідповідності рівня життя суб'єкта декларування задекларованим ним майну і доходам є підставою для здійснення повної перевірки його декларації. У разі встановлення невідповідності рівня життя Національним агентством надається можливість суб'єкту декларування протягом десяти робочих днів надати письмове пояснення за таким фактом. У разі виявлення за результатами моніторингу способу життя ознак корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією, Національне агентство інформує про них спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції [4].

Заслужують на увагу і такі важливі принципи як незалежність і компетентність. Щодо прояву згаданих принципів у сфері фінансового контролю над суб'єктами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, важливим є фінансова самостійність органів антикорупційного контролю, їх особливий статус, особлива процедура щодо призначення кандидатів не тільки на керівні посади, але й на інші посади, функціональні обов'язки яких знаходяться в площині запобігання корупції.

Висновки. Підсумовуючи викладене вище, зауважимо, що фінансовий контроль над суб'єктами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, є заходом запобігання корупції, що реалізується Національним агентством з питань запобігання корупції і покликаний забезпечити протидію корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним з корупцією. На жаль, слід констатувати, що на сьогодні діяльність антикорупційних органів в Україні, не достатньо ефективна, про що свідчать результати оцінювання глобальною антикорупційною організацією Transparency International рівня корупції в Україні. За цими даними, як вже було зазначено вище, наша держава посіла 122 місце у переліку зі 180 країн світу. Варто зазначити, що такі результати викликані відсутністю позитивних зрушень у сфері боротьби з корупцією. Як на наш погляд, це і кадрові проблеми в самих антикорупційних органах, і відсутність законодавчо закріплених принципів фінансового контролю в сфері запобігання корупції, і неприйняття дієвого закону, щодо основних засад державної антикорупційної політики.

Отже, нагальним на сьогодні вбачається усунення існуючих проблем щодо державного контролю і зокрема фінансового в сфері запобігання корупційним діянням, які мають місце серед суб'єктів, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Безперечно ефективні дії в згаданому напрямку сприятимуть досягненню Україною Цілей сталого розвитку.

Список бібліографічних посилань

1. Савченко Л. А. Правові проблеми фінансового контролю в Україні : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2002. 455 с.
2. Орлюк О.П. Фінансове право : Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 808 с.
3. Парасюк П. М. Адміністративно-правове регулювання державного фінансового контролю в Україні : дисер. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2020. 227 с.
4. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n42> (дата звернення: 16.02.2022).
5. Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю. URL: <https://rada.gov.ua/uploads/documents/47333.pdf> (дата звернення: 16.02.2022).
6. Философский словарь . [под ред. М. М. Розенталя и П. Ф. Юдина]. (Изд. 2-е, испр. и доп.) М. : Политиздат, 1968. 432 с.

Одержано: 04.10.2022

Олена Валеріївна ПОГОРІЛЕЦЬ,

науковий співробітник науково-дослідної лабораторії

з проблем досудового розслідування

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ДЕРЖАВНІЙ МІГРАЦІЙНІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ ЯК ОДИН ІЗ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

На сьогодні корупція продовжує залишатись чинником, який реально загрожує національній безпеці нашої країни. Система корупції набула досконалого вигляду, пронизавши усі сфери функціонування держави. Вона негативно впливає на різні сторони суспільного життя: економіку, політику, освіту, мораль, управління, соціальну та правову сфери, наше майбутнє.

Агресія Російської Федерації проти України актуалізувала різні нагальні правові проблеми, які законодавець у стислі терміни намагається вирішити через прийняття відповідних нормативно-правових актів.

10.07.2022 набрав чинності Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021 - 2025 роки», яким затверджено Антикорупційну стратегію на 2021 - 2025 роки та внесено відповідні зміни до Закону України «Про запобігання корупції» [1].

У вступній частині Антикорупційної стратегії на 2021 - 2025 роки звернуто увагу, що Європейська комісія у висновку щодо заявок на членство в Європейському Союзі, поданих Україною, Грузією та Республікою Молдова від 17 червня 2022 року зазначила, що Україна досягла значного прогресу

на шляху до верховенства права, проте подальша боротьба з корупцією залишається однією з основних вимог суспільства [1].

Відповідно до положень пункту 4 статті 1 Закону України «Про національну безпеку України», державна безпека визначається як «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру» [2].

Пунктом 2 статті 12 цього Закону, Державну міграційну службу України визначено як самостійну складову частину сектору безпеки і оборони України.

Окрім того, Державна міграційна служба України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ і який реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів [3].

У період з 14.03.2016 до 27.03.2021 існувала Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України, в якій серед основних напрямів розвитку складників сектору безпеки і оборони України (розділ 3) були визначені напрями розвитку Державної міграційної служби, серед яких вказано «подолання внутрішніх негативних явищ, насамперед корупції, а також відновлення довіри громадськості до Державної міграційної служби України» [4].

Ця Концепція втратила чинність після Указу Президента № 121/2021 від 25.03.2021, яким уведено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України» та затверджено Стратегію воєнної безпеки України, у якій відсутні маркери боротьби з корупцією у Державної міграційної служби [5].

Ознайомлення з Антикорупційною стратегією на 2021 - 2025 роки дає підстави зазначити, що перелік основних принципів антикорупційної політики на 2021 - 2025 роки виглядає обґрунтованим із деталізацією тактичних кроків для зменшення проявів корупції та подоланням її негативного впливу. Але наразі у нас вже фактично закінчується 2022 рік.

Слід окремо звернути увагу на те, що, незважаючи, що Державна міграційна служба України є однією із самостійних складових частин сектору безпеки і оборони України, у Антикорупційній стратегії на 2021 - 2025 роки взагалі відсутні заходи щодо запобігання та протидії корупції у цій сфері.

Підсумовуючи викладене, маємо констатувати, що недостатня ефективність заходів із протидії корупції, зокрема, в міграційній сфері є загальновизнаним фактом. Але визнання та усвідомлення негативного явища корупції в міграційній сфері у програмних документах держави, є необхідним для усунення наявних корупційних ризиків і має розглядатися як один із важливих пріоритетних напрямів забезпечення національної безпеки України.

Таким чином, на нашу думку, заходами, які можуть мінімізувати корупційні ризики в міграційній сфері є внесення відповідних змін до Антикорупційної стратегії, а під час розробки Державної програми з виконання антикорупційної стратегії було б доцільним все ж визначити головні напрями розвитку всієї антикорупційної політики України.

Список бібліографічних посилань

1. Про засади державної антикорупційної політики на 2021 - 2025 роки : Закон України № 2322-IX від 20.06.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#n8>.
2. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
3. Положення про Державну міграційну службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 360. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/360-2014-%D0%BF#Text>.
4. Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України : Указ Президента України від 14.03.2016 № 92. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92/2016>.
5. Про Стратегію воєнної безпеки України : Указ Президента від 25.03.2021 № 121/2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021>.

Одержано: 02.10.2022

Анна Сергіївна ПОЛІТОВА,

*доцент кафедри публічно-правових дисциплін
Маріупольського державного університету,
кандидат юридичних наук, доцент*

СТАН ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

У будь-якій державі існує корупція, але вона може мати різні масштаби прояву. Що ж стосується України, то за період незалежності відбулося значне поширення корупції та за даними міжнародної організації Transparency International наша держава традиційно оцінюється як держава зі значним рівнем корупції. Так, у 2013 р. Україна посіла 144 місце у світі з 25 балами, у 2014 р. – 142 місце з 26 балами, у 2015 р. – 130 місце з 27 балами, у 2016 р. – 131 місце з 29 балами, у 2017 р. – 130 місце з 30 балами, у 2018 р. – 126 місце з 32 балами, у 2019 р. – 126 місце з 30 балами, у 2020 р. – 117 місце з 33 балами, у 2021 р. – 122 місце з 32 балами.

Законом України від 20.06.2022 р. №2322-IX «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» затверджено Антикорупційну стратегію на 2021-2025. Метою Стратегії є досягнення суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції, а також забезпечення злагожденості та

системності антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування. У цій Антикорупційній стратегії корупція розглядається як ключова перешкода стабільному економічному зростанню і розбудові ефективних та інклюзивних демократичних інститутів [1]. Також у Стратегії відзначено, що згідно з даними стандартного опитування щодо рівня корупції найбільш пріоритетним напрямом боротьби з корупцією і для бізнесу (57 відсотків респондентів), і для населення України (52 відсотків респондентів) є очищення від корупції судової системи. Для населення України наступними за пріоритетністю (у порядку спадання) є такі напрями: охорона здоров'я (38 відсотків), поліція і прокуратура (37 відсотків), державний сектор економіки (27 відсотків), податкова і митна сфери (25 відсотків), а також фінансування партій та виборчих кампаній (21 відсоток). На думку представників бізнесу, найбільш пріоритетними напрямками у протидії корупції є: поліція і прокуратура (41 відсоток), податкова і митна сфери (32 відсотки), фінансування партій та виборчих кампаній (25 відсотків), охорона здоров'я (24 відсотки), оборона і безпека (23 відсотки) [1].

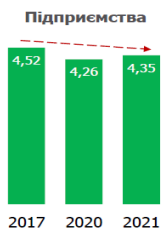
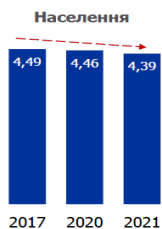
Але чи розуміє населення нашої держави небезпеку корупції та важливість її викоринення? Як свідчать результати опитування, корупція посідає 3-місце серед основних і 68,6 % українців вважають корупцію дуже серйозною проблемою [2]. Цікавим також є і результати на Рис. 1. Індекс сприйняття корупції населенням та підприємствами [3].

Загальний індекс сприйняття корупції порівняно з 2017 роком дещо **зменшився**

Індекс сприйняття поширеності корупції загалом за оцінками:

(середнє за 5-бальною шкалою, де 1 означає, що корупція відсутня, а 5 – дуже поширена)

При цьому індекс сприйняття поширеності корупції **в тій сфері**, де власне **працюють** опитані **підприємці**, становить **2,25 бала**

Питання: «На Вашу думку, наскільки корупція поширена в Україні загалом?»

Рис. 1. Індекс сприйняття корупції населенням та підприємствами

Відповідно до примітки 1 до ст. 45. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям Розділу IX. Звільнення від кримінальної відповідальності Загальної частини КК України, корупційними кримінальними правопорушеннями вважаються кримінальні правопорушення, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у

випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також кримінальні правопорушення, передбачені статтями 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368-369-2 цього Кодексу.

Аналіз статистичних даних Офісу Генерального прокурора України за період з січня 2020 р. по серпень 2022 р. дозволяє відзначити, що з 24 лютого поточного року зменшилася кількість корупційних кримінальних правопорушень у порівнянні з 2020 р. і 2021 р. майже у двічі (див. Рис. 2. Кількість корупційних кримінальних правопорушень з 2020 р. по серпень 2022 р.).

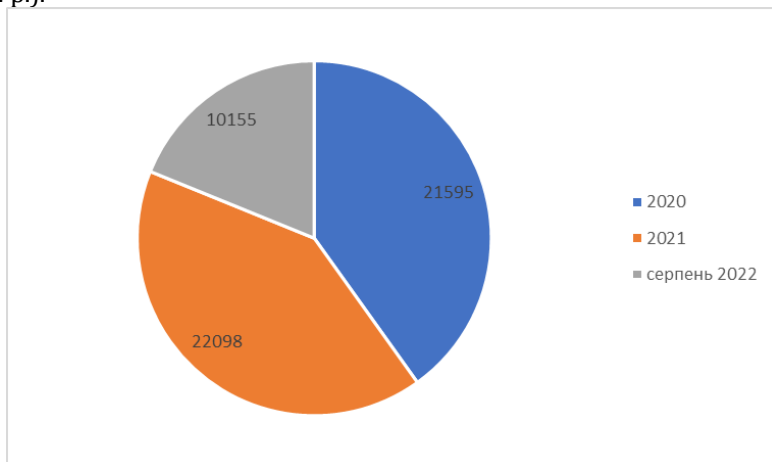

Рис. 2. Кількість корупційних кримінальних правопорушень з 2020 р. по серпень 2022 р.

Щодо вироків за корупційні кримінальні правопорушення, то аналіз здійснення правосуддя Касаційним кримінальним судом у складі Верховного Суду у першому півріччі 2022 р. свідчить, що протягом першого півріччя 2022 р. у касаційному порядку переглянуто судові рішення у кримінальних провадженнях про корупційні кримінальні правопорушення стосовно 103 [149] осіб, або 13,8 % [10 %] від загальної кількості осіб, щодо яких переглянуто судові рішення суддями ККС ВС. За результатами розгляду касаційних скарг судові рішення залишено без зміни щодо 48 [85] осіб, або 46,6 % [57 %] від кількості осіб, судові рішення стосовно яких у справах зазначеної категорії переглянуто у касаційному порядку. Касаційну скаргу задоволено та судові рішення скасовано щодо 53 [51] осіб, або 51,5 % [34,2 %]. У тому числі із закриттям провадження – стосовно 1 [2] особи; із призначенням нового розгляду у суді апеляційної інстанції – стосовно 50 [48] осіб, у суді першої інстанції – щодо 2 [1] осіб. Змінено судові рішення щодо 2 [13] осіб, або 1,9 % [8,7 %] [4, с. 16].

В. Даценко відзначає, що в Україні можливо найбільш публічна корупція в світі. В ситуації, коли з одного боку ми маємо активне, освічене суспільство, а з іншого – непрацюючі правоохоронні і судові інституції, виходить так, що частину цих інституцій бере на себе громадянське суспільство, яке намагається через суспільний розголос протидіяти корупції. І будемо чесними, лише суспільний розголос у нас поки що дійсно працює. Шанси покарати злочинця прямопропорційно залежать від того, на скільки про нього обізнаний народ і на скільки це популярна тема [5]. І з цим важко не погодитися.

Сьогодні в Україні існують такі органи у сфері запобігання корупції як: Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Національна рада з питань антикорупційної політики (НСАРП), Верховна Рада України (ВРУ), Кабінет Міністрів України (КМУ). Проте, не завжди можна вважати їх діяльність прозорою та відкритою, а добір на посади, деколи пов'язаний з корупційними ризиками – чесними. Саме тому, на нашу думку, для продуктивної боротьби з корупцією в Україні повинні бути не тільки цілеспрямовані зусилля з боку держави в цілому, а також від громадянського суспільства й окремих громадян, зокрема.

Список бібліографічних посилань

1. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України від 20.06.2022 р. №2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#n93> (дата звернення 02.10.2022).

2. Корупція в Україні 2021: розуміння, сприйняття, поширеність. Звіт за результатами опитування населення та бізнесу. Київ, 2022. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/07/1009488299966710444nacp_report_info_sapiens_2021_ukr_final_.pdf (дата звернення 14.09.2022).

Одержано: 02.10.2022

Світлана Миколаївна ПОПОВА,

*професор кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики
Харківського національного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор;*

Максим Андрійович ТЕЛЬНИЙ,

*аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ,
старший дізнавач сектору дізнання Лозівського районного відділу поліції
Головного управління Національної поліції в Харківській області*

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В ЗАПОБІГАННІ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Корупція, як негативне соціально-правове явище, являє собою глобальну проблему сучасного світу. На кожному етапі життєдіяльності будь-якої

країни корупція перешкоджає формуванню правової держави, її соціальному та економічному розвитку. Вирішення проблеми корупції є одним із пріоритетних напрямків розвитку кожної держави в цілому.

У Законі України «Про запобігання корупції» корупція визначається як використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [1].

Кохан Г.В. відзначає, що корупція є явищем, яке наявне в будь-якій країні світу та підкреслив те, що «вона є і в Україні, і де завгодно» [2, с. 4].

Із середини 90-х рр. XX ст. на всіх рівнях українського суспільства, починаючи з вищих державних, різноманітних громадських об'єднань, працях науковців, засобах масової інформації та численних опитуваннях громадян, відзначається значне поширення корупції. Вказувалося, що вона охопила всі ланки апарату управління, судову систему, органи правоохорони, установи та заклади, які покликані обслуговувати населення, задовольняти його життєво важливі потреби. На загальнодержавному рівні визнано, що корупція становить реальну загрозу національній безпеці країни, а протидія їй має бути віднесена до найвищих пріоритетів держави. Виняткова поширеність корупції в Україні, у тому числі на вищому рівні влади й управління, у ключових ланках економіки, відзначається міжнародними організаціями, авторитетними аналітичними центрами, у численних рейтингах сприйняття корупції підприємцями та інвесторами [3, с. 180].

Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI) – показник, який з 1995 року розраховується міжнародною організацією Transparency International. Сама організація не проводить власних опитувань. Індекс розраховують на основі 13 досліджень авторитетних міжнародних установ і дослідницьких центрів. 32 бали зі 100 можливих отримала Україна в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI) за 2021 рік. Наш показник знизився на один бал, і тепер Україна посідає 122 місце зі 180 країн у CPI. Поруч із Україною – африканська держава Есватіні (Свазіленд), яка також набрала 32 бали. На один бал нас випереджають Замбія, Непал, Єгипет, Філіппіни та Алжир – всі вони мають по 33 бали. З-поміж сусідів Україна надалі вище лише за Росію – сусідка-агресорка також втратила 1 пункт і тепер з 29-ма балами посідає 136 місце у списку. Крім цього, знизилися бали Угорщини – 43 бали (-1 бал, 73 місце) та Білорусі. Втрата Україною одного пункту – це зниження в межах похибки. Однак з огляду на 10-річну ретроспективу цей показник свідчить про «застій» у боротьбі з корупцією [4].

Слід зазначити, що саме правоохоронні органи займають провідне місце у державно-правовому механізмі запобігання та протидії корупції.

Законом України «Про запобігання корупції» як спеціально уповноважений суб'єкт реалізації державної антикорупційної політики в Україні у сфері протидії корупції визначено Національну поліцію України [1].

Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Діяльність поліції спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України згідно із законом України «Про Національну поліцію» [5].

Національна поліція з метою організації своєї діяльності забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, здійснення заходів щодо запобігання корупції, порушень законності, службової дисципліни і контроль за їх реалізацією в центральному органі управління Національної поліції, територіальних органах, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління [6]. Тобто, діяльність Національної поліції України як спеціально уповноваженого суб'єкта реалізації державної антикорупційної політики в Україні у сфері протидії корупції направлена на протидію внутрішнім корупційним проявам у центральному органі управління Національної поліції, територіальних органах, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління та зовнішнім корупційним проявам з метою забезпечення охорони прав і свобод людини.

На сьогоднішній день питання запобігання та протидії корупції в Україні є вельми актуальним, оскільки корупція, як негативне соціально-правове явище, становить реальну загрозу національній безпеці держави. Тому діяльність Національної поліції України, як спеціально уповноваженого суб'єкта реалізації державної антикорупційної політики в Україні, відіграє значну роль у сфері запобігання та протидії корупції, а також потребує більш поглибленого дослідження як в науковій, так і в практичній сферах.

Список бібліографічних посилань

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII [Електронний ресурс]. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/1700-18>.

2. Кохан Г. В. Явище політичної корупції: теоретико-методологічний аналіз: моногр. Київ: НІСД, 2013. – 4 с.

3. Закалюк А.П. Курссучасної української кримінології. у 3 кн.. Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів / А.П. Закалюк. – Кн. 2. – К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2007. – 180 с.

4. TransparencyInternationalUkraine (антикорупційна організація). Індекс сприйняття корупції – 2021. URL: <https://ti-ukraine.org/research/index-sprynnyattyakoruptsiyi-2021/>

5. Про Національну поліцію: Закон України від 2.07.2015 п. №580-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2015. (№ 40 – 41, ст. 1 – 2). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#>

6. Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 «Про затвердження Положення про Національну поліцію» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#Text>.

Одержано: 02.10.2022

Катерина Миколаївна РУДОЙ,

*професор кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу*

*Одеського державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор*

ОСНОВНІ НАПРЯМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Одним із важливих аспектів сучасної державної антикорупційної політики в Україні є удосконалення адміністративно-правового механізму протидії корупції. Досягнення успіху у цьому процесі є передумовою для формування в суспільстві довіри до влади, зростання економічного потенціалу держави, покращення добробуту громадян України.

Засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки в Україні спрямовані на прискорення організаційно-правових та функціональних заходів для проведення ефективних реформ у сфері протидії корупції. Таким чином, можна визначити наступні напрями адміністративно-правового механізму протидії корупції:

1. Правове та інформаційне забезпечення діяльності суб'єктів протидії корупції. У зв'язку з тим, що антикорупційне законодавство є динамічним, розгалуженим, включає в себе норми та положення конституційного, адміністративного, адміністративно-процесуального, цивільного, кримінального, кримінально-процесуального, трудового, фінансового, а також міжнародного права, необхідний постійний моніторинг рівня ефективності антикорупційних заходів за міжнародними стандартами провідних європейських країн.

2. Оптимізація органів, які здійснюють боротьбу та протидію корупції, що закріплено Засадами державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки. Актуальним залишається питання створення єдиного у своєму роді органу, який би був незалежним від усіх гілок влади та здійснював роботу зазначених органів.

3. Реформування виборчого законодавства: потрібно урегулювати процес фінансування партій та його прозорість, запровадити належний аудит поточної та передвиборчої звітності партій, запровадити норми у законодавстві щодо виникнення конфлікту інтересів у осіб з виборними посадами.

4. Реформування державної служби відповідно до Стратегії реформування державного управління до 2025 року. Для удосконалення механізму протидії корупції необхідним є проведення реформи публічної служби, вдосконалення механізму протидії корупції і посилення ролі інститутів громадянського суспільства в державі з урахуванням рекомендацій програми SIGMA та за участю громадськості.

5. Врегулювання питань лобізму в Україні через тісний зв'язок влади та бізнесу. Для створення ефективного механізму адміністративно-правового забезпечення протидії корупції в нашій державі необхідно створити окремий закон щодо цього. Новий закон має чітко врегулювати саму процедуру лобіювання, дати визначення поняттю лобізму та окреслити коло суб'єктів, які мають право цим займатися.

6. У сфері доступу до публічної інформації щодо протидії корупції державним органам слід забезпечити впровадження стандартів доступу до інформації у формі «відкритих даних», ініціатив з прозорості видобувних галузей, будівельного сектору та Індексу відкритості бюджету.

7. Визначити питання щодо розшуку та конфіскації майна, здобутого шляхом вчинення корупційних діянь. У нашій державі наразі не існує окремого органу, який би займався розшуком та конфіскацією майна, яке було набуто та приховане внаслідок вчинення корупційних дій. Також відсутнє врегулювання конфіскації майна осіб, які ухиляються від правосуддя або яке набуто внаслідок злочинної діяльності. Така проблема вимагає внесення змін до чинного кримінального та кримінально-процесуального законодавства.

8. Проведення судової реформи в Україні відповідно до Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки з метою підвищення ефективності організації судової влади та інститутів правосуддя, зміцнення довіри до них суспільства.

9. Впровадження системи підготовки фахівців з антикорупційної діяльності. Основою для цього може бути введення спеціалізації «Антикорупційна діяльність» для магістрів спеціальності 8.18010014 «Управління фінансово-економічною безпекою». Такий підхід дає можливість випускникам обіймати посади: відповідно до визначеної ДК 003:2010 назв робіт/посад за № 2414.2 «Уповноважений з антикорупційної діяльності», «Професіонал з антикорупційної діяльності», які введені відповідно до чинного законодавства України.

10. Впровадження національної програми щодо неприйняття корупції населенням України. Йдеться про всебічне інформування та навчання населення щодо протидії корупції та формування захисного імунітету до її виявів. Така програма «Стоп корупції» розробляється відповідно до реалізації законів України «Про запобігання корупції» та «Про засади державної антикорупційної політики України на 2021–2025 роки».

11. Удосконалення заходів здійснення антикорупційної експертизи. Розроблення та впровадження методології, проведення та рекомендації щодо її здійснення для юридичних осіб. Розроблення та впровадження

типової антикорупційної програми для юридичних осіб. Розроблення та впровадження рекомендацій з метою забезпечення змісту діяльності Уповноваженого з антикорупційної діяльності (професіонала з антикорупційної діяльності) юридичних осіб

12. Формування дієвих, сучасних механізмів функціонування електронного декларування, невідворотність його впровадження у систему державного управління.

Отже, зазначений перелік напрямів адміністративно-правового механізму протидії корупції в Україні обумовлений питаннями гармонізації антикорупційного законодавства до законодавства розвинутих країн світу з метою впровадження передового досвіду, розвитку державного управління та підвищення рівня доброчесності посадовців.

Список бібліографічних посилань

1. Денісова А.В., Мітіна О.М., Рудой К.М. Основні антикорупційні заходи у сфері публічної служби та адміністрування в Україні // Інституціоналізація публічно-правових відносин у сфері протидії корупції: досвід країн Східної та Західної традицій права (універсальна теоретична основа для профільного антикорупційного закону України) (реалізація проекту в рамках гранту PJ4\17 0117U007203 “CORRUPTION PREVENTION ACT OF UKRAINE: scientific and methodological justification of ensuring the effectiveness and efficiency of provisions implementation”): Collective monograph. Volume 1. Tallinn: Izdevnieciba “Baltija Publishing”, 2019. P. 231-247.

2. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2015 № 1700-VII// URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення 15.10.2021)

3. Рудой К.М., Малишевська В.В. Адміністративно-правові аспекти запобігання корупції в Україні. Стан та перспективи розвитку адміністративного права України: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет конференції (м. Одеса, 22 жовтня 2021 р.) Одеса: ОДУВС, 2021. С.125-127.

4. Рудой К.М. Запобігання корупції як напрямок забезпечення міжнародної безпеки// Правова держава. – 2015. - № 19. – С. 69-73.

Одержано: 02.10.2022

Андрій Володимирович САВЧЕНКО,

*заступник керівника відділу Головного слідчого управління
Державного бюро розслідувань,
доктор юридичних наук, професор*

ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЙНІ ДІЯННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Питання удосконалення кримінальної відповідальності за вчинення корупційних кримінальних правопорушень і кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією (далі, якщо не зазначено інше – корупційні

діяння), не втрачають своєї актуальності в Україні навіть в умовах воєнного часу. Підтвердженням цьому є винесення на розгляд народних депутатів України розроблених проєктів законів України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за корупційні діяння під час дії воєнного стану», реєстраційний № 7348 від 04.05.2022 (далі – проєкт закону № 7348), та «Про внесення змін до статті 364 Кримінального кодексу України (щодо посилення кримінальної відповідальності за зловживання владою або службовим становищем)», реєстраційний № 7713 від 29.08.2022 (далі – проєкт закону № 7713), зміст яких розглянемо детальніше.

Зокрема, проєкт Закону № 7348 пропонує у ч. 3 ст. 111 Кримінального кодексу України (далі – КК України) прирівняти до державної зради набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, активів, вартість яких більше ніж на 6500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян перевищує її законні доходи, у період дії воєнного стану та протягом одного року після його припинення чи скасування. За таких умов державна зрада ототожнюється з незаконним збагаченням, тобто фактично стає окремим корупційним кримінальним правопорушенням, однак внесення відповідних змін до абз. 1 примітки до статті 45 КК України, де дається перелік корупційних кримінальних правопорушень, не передбачається.

Пропонована конструкція диспозиції ч. 3 ст. 111 КК України є нетиповою, оскільки за суттю містить не заборонювальну, а роз'яснювальну норму, фактично дублюючи положення статті 368-5 КК України, зокрема примітку до неї. За такого підходу до державної зради можна було б віднести будь-яке корупційне діяння, однак це створило непоодинокі колізії у кримінальному праві. Крім цього, віднесення незаконного збагачення до державної зради порушує принцип диференціації розділів Особливої частини КК України, який побудований з урахуванням специфіки родового об'єкта кримінальних правопорушень. Якщо законодавцем первинно визначено місце незаконного збагачення серед кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, то одночасно таке діяння не може бути злочином проти основ національної безпеки України, навіть якщо воно вчиняється в умовах воєнного стану. Дискусійним питанням є й регламентація покарання за державну зраду у формі незаконного збагачення («карається позбавленням волі на строк до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією майна та з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю»). Виходить, що покарання у виді позбавлення волі може бути застосовано у будь-яких межах – від 1 до 15 років (наприклад, суд може призначити покарання 2, 7, 12 років тощо), що є нонсенсом.

На наш погляд, альтернативним варіантом реалізації положень проєкту закону № 7348 могло бути доповнення ст. 368-5 «Незаконне

збагачення» КК України ч. 3 відповідного змісту (наприклад, «Те саме діяння, вчинене у період дії воєнного стану та протягом одного року після його припинення чи скасування») із встановленням більш суворого покарання порівняно з ч. 2 цієї статті.

Водночас проєкт закону № 7348 продовжив тенденцію, що була застосована у Законі України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України з приводу посилення відповідальності за мародерство» від 03.03.2022 № 2117-IX та передбачала доповнення конструкцією «чи в умовах воєнного або надзвичайного стану» окремих частин статей КК України про відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності. Уявляється, що вказаний принцип міг би бути реалізований щодо найтяжчих корупційних діянь за КК України.

Щодо проєкту закону № 7713, то він пропонує: по-перше, у ч. 1 ст. 364 «Зловживання владою або службовим становищем» конструкцію «з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи» замінити іншою – «з будь-якою метою»; по-друге, у примітці до цієї статті істотною шкодою у статтях 364, 364-1, 365, 365-2, 367, якщо вона полягає у заподіянні матеріальних збитків, визнати таку шкоду, яка не перевищує 250 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а тяжкими наслідками у статтях 364-367, якщо вони полягають у заподіянні матеріальних збитків, вважати такі наслідки, які більше ніж у 250 разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Переконані, що такі пропозиції важливі для правозастосовної практики та заслуговують на підтримку, оскільки істотна шкода та тяжкі наслідки можуть бути оцінені як з позиції заподіяної матеріальної шкоди (при цьому також конкретизуються межі матеріальних збитків в істотній шкоді), так і нематеріальної. Поряд із цим винні особи притягатимуться до відповідальності за ст. 364 КК України, навіть якщо мета корупційного діяння буде некорисливою (не передбачатиме одержання будь-якої неправомірної вигоди), а виявлятиметься у помсті, ревнощах, іншій особистій зацікавленості, за яких кримінальне правопорушення також не втрачає своєї корупційної сутності.

Сподіваємося, що здійснена нами наукова оцінка проєктів законів № 7348 та № 7713 сприятиме їх системному розумінню та допоможе виробити найбільш досконалий варіант їх редакції.

Одержано: 02.10.2022

ANTICORRUPTION STRATEGY IN THE UNITED KINGDOM

Corruption as the first form of authority emerged even B.C. Earlier it was a way of describing the moral health of the society but nowadays, corruption is associated with individual behavior. Corruption means a state of decay, and it is defined as “the abuse of entrusted power for private gain”. [1, p.2]

Much attention has been given the study of corruption over the last decades. It is still a debated issue and a multivariate phenomenon. There is individual corruption “when an institution or its officials receive a benefit that does not serve the institution and on the contrary institutional corruption “when an institution or its agent receives a benefit that is directly useful to performing an institutional function”. [2, p.3]

Britain was one of the first countries to pass the first “Public Bodies Corrupt Practices Act 1889”. Since then the country has managed to achieve high results in combating corruption, and it is actively fighting against this phenomenon nowadays.

“The Prevention of Corruption Act 1906, “The Prevention of Corruption Act 1916”, “The Representation of the People Act 1983”, and the Law “On Bribery of 2010” ensure an effective combination of legal and sociopsychological levels of corruption prevention.

Corruption is not indigenous to the United Kingdom, but still there are important problems to be solved. In 2011 Transparency International UK (TI-UK) examined the level of corruption in 23 UK main sectors and institutions and reported vulnerabilities in them. The research showed the threat of corruption and the fact that key institutions (prisons, political parties, parliament and sport) refuse to confront the problem. Such scandals as phone hacking corruption in cricket, and controversy over political party funding revealed the urgent need to address the problem. In 2020 the Corruption Perceptions Index (CPI) in UK was 77 (the 11th out of 180 countries) versus 81 (the 10th out of 167 countries) in 2015.

There are two main government departments responsible for combating corruption: the UK Anticorruption Agency and the UK Committee on Standards in Public Life. They focus on the business community, i.e. not only on the “beneficiary” (a representative of the public sector) but also on the “benefactor” (any subject). Such terms as “bribe taker” and “bribe giver” (often the initiator who offers a reward to an official in return for providing him with a certain benefit) are not used since they narrow the area of benefits because it expands the field of struggle but in many countries fight is limited only against the “beneficiary”.

The main principle of their work is preventive measures, i.e. the development of ethics of public figures and civil servants, and their training. Such

measures are very important since an official who acts in accordance with ethical standards and norms may have a negative attitude towards corruption, and subsequently it leads to the formation of high standards of behavior.

Anticorruption Agency coordinates the work of business structures, supports ethical business abroad through consultations on anticorruption legislation, helps companies develop codes of ethics.

It also advises private companies on international anticorruption laws and cooperates with government trade and investment organizations that have extensive overseas contacts for UK companies.

The Anticorruption Agency assists enterprises in developing codes of ethics which affect the culture of company personnel in reducing the level of corruption. The effectiveness of such measures is due to the company's interest in the formation of an internal corporate culture that does not acknowledge corruption, and the correct implementation of such codes.

The Anticorruption Department maintains a website "Anticorruption Business Portal", its task is to inform commercial structures about the level of corruption in foreign countries. This is an important task because provided information helps entrepreneurs to start business abroad correctly.

The UK Committee on Standards in Public Life is independent of government bodies. It analyzes the behavior of public officials and civil servants and various agreements including financial ones, makes suggestions for changes in agreements in order to maintain high standards of conduct in the public sphere, and considers issues related to the financing of parties. The members of the Committee are obliged to follow the rules of Committee functioning. It was the Committee on Standards in Public Life that developed and formulated "The Seven Principles of the Public Sphere" which form the basis of ethical behavior and all ethical recommendations to public figures and civil servants.

On 27 April 2021, the UK implemented "The Global Anticorruption Sanctions Regulations" which enable the UK Foreign Secretary to impose asset freezes and travel bans on designated individuals and entities linked to certain corrupt activities, and criminalizes the breach of those sanctions within the UK. Its purpose is to prevent and combat serious governmental corruption by stopping those involved from entering and channelling money through the UK.

References

1. Joseph Pozsgai-Alvarez The Abuse of Entrusted Power for Private Gain: Meaning, Nature and Theoretical Evolution 44 p. URL: https://www.josephpozsgai.com/wp-content/uploads/2020/06/abuse_authors_accepted_manuscript-.pdf 44 p.
2. Thompson, Dennis F. Two Concepts of Corruption. Harvard University Edmond J. Safra Working Papers. 2013. No.16. 24 p. URL: <https://docplayer.net/37487983-Two-concepts-of-corruption.html>

Received: 09.09.2022

Оксана Вікторівна САЛОВА,

курсантка групи Ф4-401

Харківського національного університету внутрішніх справ

РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ У ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Посилення взаємозалежності економік країн у ХХ ст. змусило об'єднувати зусилля у протидії корупції як небезпечному явищу. Така співпраця держав у першу чергу відбувається в рамках міжнародних організацій, які сферу запобігання та протидії корупції визначають як один із пріоритетів їхньої діяльності.

Одним із перших міжнародних документів, яким засуджуються всі види корупції, включаючи хабарництво, є ухвалена 11 грудня 1975 р. резолюція Генеральної Асамблеї ООН А/RES/3514 «Заходи проти корупції, що практикується транснаціональними та іншими корпораціями, їх посередниками та іншими причетними до цього сторонами». Зазначений документ закликає уряди всіх держав вжити на національному рівні всіх необхідних заходів щодо запобігання та протидії корупції, які вони вважатимуть доцільними, включаючи законодавчі.

З цього часу визначені резолюцією завдання не змінювалися. Вони лише уточнювалися, деталізувалися в різних міжнародно-правових документах, прийнятих в рамках Організації Об'єднаних Націй. Зокрема, це резолюція Генеральної Асамблеї ООН А/RES/51/59 «Боротьба з корупцією» від 12 грудня 1996 р., Декларація ООН «Про боротьбу з корупцією та хабарництвом в міжнародних комерційних операціях» 1996 р., Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб 1996 р., Керуючі принципи для ефективного виконання Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку 1989 р тощо.

Потрібно відзначити, що згадані міжнародно-правові документи мають рекомендаційний характер. Водночас, саме вони відіграли ключову роль в розробці міжнародно-правових актів, які закріпили міжнародні стандарти протидії за запобігання корупції. Одним із ключових міжнародно-правових актів у цій сфері є Конвенція ООН проти корупції, що стала першим глобальним юридично значимим документом, спрямованим проти корупції. Конвенція була прийнята на 58 сесії Генеральної Асамблеї ООН у жовтні 2003 р., а в 2006 р. ратифікована Україною.

Документ визначає пакет стандартів, заходів та правил, які всі країни можуть застосувати для зміцнення своїх правових норм та режимів державного регулювання у протидії корупції. Науковці-правники розцінюють Конвенцію ООН протидії корупції 2003 р. як антикорупційний документ глобального значення, який став ефективним інструментом міжнародного співробітництва у протидії корупції.

Відтак, на Україну як учасницю Конвенції ООН протидії корупції 2003 р. було покладено імперативні міжнародно-правові зобов'язання, викладені у документі, а саме зобов'язання в частині політики і практики запобігання корупції, що передбачають необхідність здійснення наступних внутрішньодержавних заходів:

- розробка і забезпечення реалізації за участю суспільства скоординованої та ефективної політики боротьби з корупцією на основі принципів правопорядку, непідкупності, прозорості та відповідальності;

- запровадження та заохочення ефективних видів практики щодо запобігання корупції;

- здійснення регулярного моніторингу та оцінки адекватності правового інструментарію та системи внутрішньодержавних адміністративних заходів, спрямованих на подолання корупції;

- сприяння співробітництву з іншими державами, а також міжнародними універсальними та регіональними організаціями, зокрема, в межах міжнародних програм та проектів щодо викорінення корупції.

Найважливіші зобов'язання держав-учасниць Конвенції в публічному секторі передбачають необхідність створення та підтримки такої системи приймання на роботу, проходження служби, просування по службі та виходу у відставку державних службовців, в основі якої покладено такі критерії, як бездоганність роботи, здібності та справедливність.

Крім цього, з метою запобігання корупції в публічному секторі на держави-учасниці Конвенції покладено зобов'язання щодо необхідності забезпечення:

- розробки належної процедури підбору і підготовки кадрів для зайняття посад, що вважаються особливо вразливими з точки зору корупції;

- впровадження спеціальних освітніх програм у порядку підготовки осіб для вказаних посад, які сприятимуть правильному та добросовісному виконанню ними своїх функціональних обов'язків;

- виплати належної винагороди кадрам на вказаних посадах із урахуванням рівня економічного розвитку держави;

- впровадження та застосування стандартів або кодексів поведінки державних посадових осіб для сприяння добросовісному виконанню функцій держави;

- звітності держави перед суспільством, зокрема, посилення прозорості в її державному управлінні, у тому числі стосовно її організації, функціонування та процесів прийняття державних рішень.

Окрема увага в досліджуваній Конвенції приділяється необхідності криміналізації державами таких діянь як підкуп національних державних посадових осіб; підкуп іноземних державних посадових осіб і посадових осіб міжурядових організацій, а також розкрадання, неправомірне привласнення або інше нецільове використання майна державною посадовою особою.

Одержано: 03.10. 2022

Сергій Дмитрович САНАКОЄВ,

здобувач вищої освіти I курсу

навчально-наукового інституту права

та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

«Верховенство права – головний ключ до успіху реформ в Україні. Тому важливо підтримувати та продовжувати реформи, у тому числі незалежність судової системи, а також антикорупційних та правоохоронних органів».

Жозеп Боррел (Віце-Президент Єврокомісії)

Згідно з результатами дослідження, проведеного Трансперенсі Інтернешнл Україна, наша країна отримала 32 бали зі 100 можливих в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index — CPI) за 2021 рік. Показник України знизився на 1 бал, і сьогодні вона посідає 122 місце зі 180 країн у CPI. Поряд із Україною — Есватіні (Свазіленд, країна Африки), яка також набрала 32 бали. На один бал нас випереджають Алжир, Єгипет, Замбія, Непал та Філіппіни, які мають по 33 бали [1].

Аналіз статистичних звітів Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) показав, що, наприклад, до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення (реєстру корупціонерів) протягом 2020 року були внесені відомості про 5 131 особу. Констатується, що найбільш часто і до кримінальної, і до адміністративної відповідальності притягувалися посадовці Національної поліції [2], зокрема, за пропозицію, обіцянку або надання неправомірної вигоди службовій особі; декларування недостовірної інформації, зловживання впливом. Серед адміністративних правопорушень найбільш часто притягувались за несвоєчасне подання декларації або за неповідомлення про наявність у особи реального конфлікту інтересів, тощо [2].

Наведені дані вказують на наявні проблеми в питаннях протидії корупції на загальнодержавному та відомчому рівні, важливу роль у чому відіграє, серед іншого, нормативно-правове забезпечення антикорупційної політики держави і на національному, і на відомчому рівні, що і є предметом нашого дослідження.

Так, проведений нами аналіз фахової літератури показав, що нормативно-правові акти, якими врегульовані питання протидії корупції загалом, та у підрозділах Національної поліції України зокрема, можна поділити на

такі групи: 1) міжнародні акти, ратифіковані Україною; 2) національне антикорупційне законодавство; 3) підзаконні нормативні акти; 4) відомчі накази та інструкції.

Першу групу нормативно-правових актів становлять міжнародні, серед яких визначальними є такі: 1) Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (2003); 2) Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (1999); 3) Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (2003 р.); 4) Угода про створення групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO); 5) Статут Групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO).

Систему національного антикорупційного законодавства становить значна група нормативно-правових актів найвищого рівня, зокрема: 1) Конституція України; 2) Кримінальний кодекс України; 3) Кодекс України про адміністративні правопорушення; 4) Закон України Про запобігання корупції (2014); 5) Закон України Про Національне антикорупційне бюро України (2014); 6) Закон України Про державну службу (2015); 7) Закон України Про очищення влади (2015); 8) Закон України Про Національну поліцію (2015); 9) Закон України Про прокуратуру (2014); 10) Закон України Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (2015) та ін.

Третю групу нормативно-правових актів з питань протидії корупції в системі Національної поліції становлять підзаконні акти, до яких відносять Укази Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України з питань утворення НАБУ (2015), затвердження Антикорупційної стратегії (2015), порядку проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад з підвищеним корупційним ризиком (2015); затвердження Положення про Національну поліцію (2015) та Правил етичної поведінки державних службовців (2016); про утворення Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (2016) та ін.

З огляду на те, що нормативно-правові акти перших трьох груп у наукових розвідках вчених і практиків вже неодноразово були предметом розгляду та ґрунтового аналізу, вважаємо доцільним проаналізувати стан удосконалення саме актів Національної поліції України з реалізації засад загальної відомчої політики щодо запобігання та протидії корупції.

Так, протягом останніх кількох років в системі Національної поліції вживаються рішучі кроки щодо подолання корупції. Зокрема, наказом НПУ від 09.11.2015 року № 83 (зі змінами, внесеними наказом НПУ від 31.07.2019 року № 765) затверджено «Положення про Департамент внутрішньої безпеки НПУ», на який покладено функцію дотримання внутрішньої безпеки в діяльності органів НПУ, яка реалізується шляхом внутрішнього

контролю та забезпечення власної безпеки органів поліції і полягає у здійсненні комплексу правових, організаційних та практичних заходів, спрямованих на виявлення, запобігання, попередження та припинення фактів порушення поліцейськими, державними службовцями та іншими працівниками НПУ вимог законодавства України при виконанні службових обов'язків, фактів протиправного перешкоджання службовим особам поліції у виконанні покладених на них завдань та повноважень, а також виявлення та усунення інших чинників, які негативно впливають на діяльність поліції.

Наказом НПУ від 23.09.2016 року № 920 «Про заходи щодо укріплення службової дисципліни в органах та підрозділах Національної поліції України» запроваджено щомісячне здійснення перевірок відокремлених підрозділів поліції з питань: 1) дотримання службової дисципліни під час затримання, доставляння та утримання громадян у службових приміщеннях, своєчасності та повноти розгляду їх звернень, у тому числі скарг на неправомірні дії поліцейських та вжиття за результатами розгляду заходів реагування; 2) дотримання вимог антикорупційного законодавства, а також організаційно-розпорядчих актів МВС і Національної поліції з питань запобігання корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним з корупцією.

Наказом НПУ від 27.02.2017 року № 150 утворено комісію з оцінки корупційних ризиків та моніторингу виконання антикорупційної програми НПУ, а з 26.01.2018 року на підставі наказу НПУ № 60 запроваджено щорічне проведення такої оцінки на основі індикаторів (стан злочинності; результативність діяльності органів та недоліки поліцейської діяльності; довіра до поліції та стосунки з населенням), затверджених наказом МВС України від 09.11.2018 № 900 «Про встановлення індикаторів, за якими здійснюється проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції України».

Відповідними наказами НПУ затверджено порядок ведення обліку працівників Національної поліції України, притягнутих до відповідальності за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень (від 01.03.2018 року № 189), та ведення обліку повідомлень працівників НПУ про наявність конфлікту інтересів та заходів щодо його врегулювання (від 22.05.2018 № 505).

Типовими навчальними планами первинної професійної підготовки всіх категорій поліцейських, уперше прийнятих на службу до поліції, розробленими відповідно до стандарту професійної освіти за робітничою професією «Поліцейський», затвердженого наказом МОН від 21.06.2018 № 669, за відповідними спеціалізаціями та кваліфікаціями поліцейських передбачено вивчення навчальної дисципліни «Антикорупційне законодавство».

Наказом МВС України від 07.11.2018 року № 893 затверджено «Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції України», яким визначено приводи для призначення службових розслідувань

відносно поліцейських, особливості функціонування дисциплінарних комісій із проведення службових розслідувань, строки їх проведення, особливості оформлення матеріалів службових розслідувань, а також порядок застосування дисциплінарних стягнень.

На відміну від щорічних антикорупційних програм 2016-2018 рр., у 2019 році затверджено Антикорупційну програму НПУ на 2019-2022 роки (Наказ НПУ від 20.03.2019 року № 246). У рамках реалізації вказаної програми здійснювались організаційні та процедурні заходи, спрямовані на удосконалення питань протидії корупції в підрозділах Національної поліції. Зокрема, з метою координації та оцінки ефективності виконання Антикорупційної програми, 11.03.2020 року було проведено засідання комісії з оцінки корупційних ризиків та моніторингу виконання антикорупційної програми НП України, на якому було ухвалено ідентифікацію та оцінку нових корупційних ризиків в діяльності НП України (9 нових корупційних ризиків), та внесенні зміни до Антикорупційної програми НП України на 2019-2021 роки.

На підставі доручення начальника Департаменту документального забезпечення Національної поліції України від 09.09.2020 року № 27991 затверджено методичні рекомендації «Про запобігання виникненню конфлікту інтересів, у зв'язку із роботою близьких осіб», та методичні рекомендації «Про запобігання конфлікту інтересів у зв'язку із наявністю корпоративних прав» (від 26.10.2020 року № 33083).

Окрім того, в межах реалізації Антикорупційної програми НПУ здійснювались такі заходи: 1) розгляд та аналіз повідомлень про порушення працівниками поліції вимог антикорупційного законодавства; 2) передбачено включення до інтернет-ресурсу «Освітній портал службової підготовки поліцейських» тематику з питань запобігання корупції; 3) удосконалено роботу з викривачами та їх захисту. Забезпечено контроль за процесом отримання інформації від викривачів та результатами опрацювання вказаної інформації; 4) контроль дотримання вимог законодавства щодо врегулювання конфлікту інтересів, а також виявлення сприятливих для вчинення корупційних правопорушень ризиків у діяльності працівників поліції; 5) взято участь у комунікативних заходах щодо організації роботи із запобігання корупції, що організовуються та проводяться Консультативною місією ЄС, представництвом Ради Європи, ОБСЄ та іншими міжнародними організаціями, тощо.

Із метою створення системи заходів, спрямованих на ефективне й дієве запобігання, виявлення та протидію корупції в усіх сферах діяльності Національної поліції України, розроблених з урахуванням ідентифікованих корупційних ризиків, наказом Національної поліції України від 30.12.2021 року № 1088 затверджено Антикорупційну програму НПУ на 2022-2024 роки.

На підставі проведеного аналізу відомчих антикорупційних актів вважаємо, що здійснювана робота з запобігання та протидії корупції в органах

та підрозділах Національної поліції здійснюється системно й планомірно. У цьому контексті результативними вважаємо: 1) практику організації та проведення семінарів для уповноважених осіб з питань запобігання корупції в поліції за участю експертів Консультативної місії ЄС в Україні (КМЄС) з питань протидії корупції, зокрема щодо реально працюючої системи викривачів у поліції; 2) залучення до проведення семінарів та тренінгів міжнародних експертів з питань протидії корупції із розкриттям кращих практик країн ЄС із виявлення та протидії корупції в поліції; 3) впровадження у освітній процес підготовки слідчих та оперуповноважених навчальних дисциплін щодо виявлення та розслідування корупційних кримінальних правопорушень; 4) розробка та впровадження у освітній процес комплексних навчальних програм для майбутніх офіцерів – уповноважених з питань запобігання корупції; 5) реалізація прийнятого 20.06.2022 року Закону України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» з метою створення антикорупційної архітектури в країні.

Список бібліографічних посилань

1. Індекс сприйняття корупції – 2021: Електронний ресурс. Режим доступу: <https://ti-ukraine.org/research/index-spryjnyattya-koruptsiyi-2021/>.

2. 5 131 осіб було притягнуто до відповідальності за корупцію у 2020 році: Електронний ресурс. Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/5-131-osib-bulo-prytyagnuto-do-vidpovidalnosti-za-koruptsiyu-u-2020-rotsi/>

Одержано: 08.09.2022

Яна Вікторівна СВИСТУН,

курсантка групи Ф1-401

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Віталій Олегович НАЙДА,

дізнавач сектору дізнання Харківського районного управління поліції № 2

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВИХ І ПРАКТИЧНИХ АСПЕКТІВ ФОРМУВАННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ КРИЗЬ ПРИЗМУ ДОСВІДУ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Сьогодні існує велика необхідність посилення ролі освіти з питань доброчесності в усьому світі, яка б розвинула етику поведінки, критичне мислення, комунікативні навички в суспільстві.

У цьому аспекті існує потреба виокремлення доброчесності державного сектору – або громадської доброчесності, яка означає ефективне, чесне та з метою досягнення суспільних цілей використання повноважень і ресурсів, довірених державному сектору. До додаткових етичних

стандартів, яких має дотримуватись державний сектор, належать прозорість, підзвітність, ефективність і компетентність. Співробітники Організації Об'єднаних Націй, наприклад, зобов'язані “дотримуватися найвищих стандартів ефективності, компетентності та доброчесності”, а доброчесність визначається Положенням про персонал ООН як охоплююча, але не обмежуючись ними, у всіх питаннях, що стосуються їхньої роботи та статусу стоїть “порядність, неупередженість, справедливість, чесність і правдивість” [2]. Поняття громадської доброчесності також можна визначити в більш широкому сенсі як “послідовне узгодження та дотримання спільних етичних цінностей, принципів і норм для підтримки та пріоритетності суспільних інтересів над приватними інтересами в державному секторі”.

Непідкупність, чесність і відповідальність вважаються основною зброєю для боротьби з корупцією, як визнається в статтях 7 і 8 Конвенції ООН проти корупції (UNCAC) [1]. Проте зміцнення доброчесності в громадськості є складним завданням, яке передбачає більше, ніж просто вимогу дотримання персоналом особистих і професійних етичних стандартів.

Саме навчання на досвіді міжнародних організацій є основою багатьох етичних тренінгів, орієнтованих на вирішення проблемних аспектів доброчесності. Integrity Action – це міжнародна громадська організація, яка займається ініціюванням соціальних процесів, які стримують корупцію та надають громадянам можливість діяти узгоджено і певним чином “вимагати” чесності.

У рамках свого проєкту “Розбудова доброчесності громади” організація заохочує студентів та інших учасників до моніторингу громадських проєктів і пропонує висловлюватися у випадках підозри щодо неправильних чи неетичних дій. Аналіз експериментальних досліджень функціонування організації дає позитивні результати щодо підвищення якості етичності послуг.

Alliance for Integrity є ще однією організацією, яка спрямовує зацікавлені сторони на розвиток бізнесу в прозорості і цілісності економічної системи. Організація має різноманітні проєкти, в тому числі тренінги доброчесності на основі досвіду міжнародних експертів з питань доброчесності. Наприклад, програма для бізнесу практиків під назвою De Empresas para Empresas (“Від бізнесу для бізнесу”) включає чотири кроки. Спочатку учасники працюють у групах над ситуаціями етичної дилеми, з якими вони стикаються щодня бізнес (конкретний досвід). Згодом відбувається рефлексивне спостереження, в ході якого учасники представляють свої потенційні рішення під час спільного обговорення з усіма учасникам програми навчання. Таким чином, учасники практикують рішення, які були запропоновані в подальших вправах, заохочуються застосовувати свої знання у повсякденній роботі та звітувати про них або ділитися своїм досвідом роботи в групах.

Таким чином, громадська доброчесність має важливе значення для просування суспільного блага та забезпечення легітимності громадських

організацій. Зміцнення доброчесності у представників громадськості через призму досвіду міжнародних організацій залежить від етичних тренінгів, ініціювання соціальних процесів, розробки “доброчесних” проєктів. Без етичної культури та відповідної системи управління доброчесністю на організаційному рівні кожен може зіткнутися з перешкодами, які не дозволять діяти чесно на індивідуальному рівні, незважаючи на всі зусилля.

Список бібліографічних посилань

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: від 18.10.2006, № 251-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення 11.10.2022).

2. Положення про персонал ООН / [Електронний ресурс]. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/ST_SGB_2005_5pdf (дата звернення 15.10.2022).

Одержано: 08.09.2022

Віталій Валерійович СОКУРЕНКО,

*доцент кафедри кримінального права та кримінології
факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Одеського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ: СТРАТЕГІЧНИЙ ПІДХІД

Війна – онтологічний виклик для будь-якого народу, держави. Україні сповна на собі це відчули. У стані війни всі «хронічні хвороби» суспільства проявляються з винятковою гостротою. Не стала виключенням й корупція в Україні. Збереження численних її інституційних компонентів стало справжньою проблемою і для національної безпеки у новітніх умовах. Інструменти корупції так само використовуються ворогом, як і фізична зброя. Значний сегмент злочинної колаборації за своєю соціально-правовою сутністю є також своєрідно корупцією зі зрадницько-політичним відтінком. І на це також слід зважати, формуючи стратегічний підхід до протидії корупції.

Стратегія, так само як і тактика, є невід'ємними складниками загальної протидії корупційній злочинності. Обидва зазначені поняття часто використовуються в науковій літературі та стосуються більшості суспільних сфер життя, хоча спочатку обидва терміни були суто військовими та стосувалися саме воєнної справи. З часом стратегія й тактика поступово увійшли до цивільного понятійного апарату та стали складником багатьох наук (економіка, менеджмент, кримінологія тощо) [1, с. 91]. З давньогрецької мови слово «стратегія» перекладається як мистецтво ведення військових операцій

або як організація ведення воєнних дій [2, с. 177]. У давні часи, коли стратегія ще не набула цивільного значення, згадане поняття займало центральне місце у будь-якій військовій науці та розглядалося як визначення основного напрямку завдання удару противнику задля подальшого розвитку воєнних дій у потрібному руслі. Безпосередньо тактика, у воєнному розумінні, конкретизує, яким чином домогтися виконання тих глобальних задач та завдань, які окреслені стратегією [1, с. 91]. У контексті кримінології цікавий підхід до визначення стратегії та тактики навів у своїх роботах адвокат О. Туєв, який зазначає, що стратегія й тактика є складовими елементами кримінологічної політики та дають відповіді на два концептуальні питання – що робити та як робити. На перше запитання відповідає стратегія, на друге – тактика [3, с. 186].

Крім цього, автор доречно вказує та порівнює стратегію з компасом, який допомагає віднайти вірний шлях у боротьбі та протидії певному виду злочинності, що є абсолютно вірним представленням головної, глобальної задачі стратегії як кримінологічного інституту. Деякі науковці схильні розглядати стратегію як набір засобів, що слугують досягненню цілей та сприяють веденню якісної боротьби з усією злочинністю або конкретними її проявами. Також із кримінологічної точки зору стратегію можна представити у вигляді вибору кінцевого напрямку для досягнення тих цілей, що були окреслені заздалегідь [4, с. 13].

З іншого боку, окремі науковці розглядають стратегію як галузь державної діяльності, яка втілює в життя концептуальні питання теорії та практики запобігання злочинності, боротьби з нею та її профілактики. Така державна діяльність конкретизується у програмуванні, плануванні, прогнозуванні та безпосередньому здійсненні певних дій, спрямованих на досягнення конкретизованої мети [5, с. 30]. Один із провідних науковців у галузі кримінології О. М. Литвинов наголошує на тому, що кримінологічна стратегія – це сукупність певних уявлень, що відрізняються офіційним прийняттям у державі, а також принципів та планів реалізації конкретного механізму захисту інтересів держави, суспільства та окремо взятих громадян від будь-яких злочинних загроз [6, с. 138]. Безпосередньо тактика в кримінологічному розумінні являє собою складову частину стратегії, яка вирішує ті поточні завдання, які окреслюються стратегічно з метою досягнення кінцевої цілі. Тактика протидії корупційній злочинності – це цілеспрямована та планомірна діяльність, зосереджена на досягненні мети, затвердженої стратегією [7, с. 243].

Отже, стратегія являє собою певний довготривалий план дій задля досягнення глобальної мети у вигляді подолання корупційної злочинності, а тактика являє собою безпосередньо ті дії та заходи, якими буде втілюватися в життя той план, що передбачається стратегією. Стратегія – більш теоретичне поняття, а тактика – щось притаманне вже практичній діяльності [1, с. 91]. А. М. Михненко, наголошує на тому, що тактика антикорупційної

діяльності – це певне обережне втручання уповноважених органів для ліквідації та винищення корупційних дій та проявів, яке відбувається на підставі заздалегідь визначеного стратегічного плану [8, с. 169].

О. В. Ткаченко та К. А. Задорожний небезпідставно зазначають, що діяльність міністерств, відомств, військових формувань сектору безпеки і оборони України, їх органів управління щодо запобігання та виявлення корупції повинна ґрунтуватися на тому, що суспільство повинно бути впевненим у високому рівні доброчесності їх посадових осіб, військовослужбовців та цивільних осіб. Досягнення цієї мети неможливе без наполегливого впровадження системних заходів щодо створення дієвого механізму запобігання корупції, посилення спроможності протидіяти корупційним проявам на всіх рівнях, а особливо в секторі безпеки і оборони. Корумпований оборонний сектор здатний суттєво впливати на криміналізацію політики та економіки країни і тим самим перетворюватися на загрозу її національній (державній) безпеці, а також національним інтересам. На сьогодні на стадії розроблення перебуває проєкт Закону України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки», яким має бути затверджено антикорупційну стратегію на визначений у ній період часу. Зазначені законопроєкти повинні бути спрямовані на вдосконалення системи запобігання та протидії корупції. У зв'язку з триваючим військовим конфліктом на сході України, анексією Російською Федерацією кримського півострова та поступове поглинанням нових українських територій виникає висока ймовірність триваючого військового конфлікту. Вдосконалення дієвих антикорупційних механізмів повинно бути пріоритетним напрямом майбутньої антикорупційної стратегії України мати всеохоплюючий, а не секторальний характер. Зусилля держави з питань боротьби з корупцією у секторі безпеки і оборони мають бути спрямовані на впровадження ефективних та прозорих процедур, за яких можливо оцінювати пов'язані з корупцією ризики, та забезпечення ефективного й прозорого управління, а також на здійснення потужної публічної інформаційної кампанії з питань антикорупційної діяльності та забезпечення необхідної підтримки антикорупційних структур. Реалізація антикорупційних заходів дасть свої позитивні результати внаслідок вдосконалення системи антикорупційного законодавства у поєднанні з можливістю його ефективного правозастосування. Корупція не повинна бути шляхом та способом задоволення потреб фізичних або юридичних осіб порівняно із задоволенням таких потреб у законний спосіб. Наявні антикорупційні заходи мають постійно оцінюватися на предмет результатів від їхнього впровадження, а також відповідної реакції у випадку зменшення їхньої ефективності шляхом удосконалення передусім заходів організаційно-правового характеру та адміністративного примусу, а також забезпечення невідворотності юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, що створює додатковий стримувальний ефект для усіх суб'єктів правовідносин. Метою

запроваджуваних заходів має бути створення середовища, в якому корупція не матиме умов для свого існування. Подальші наукові пошуки, які спрямовувалися на вивчення сучасного позитивного досвіду запровадження антикорупційних заходів у оборонних відомствах зарубіжних країн та можливість його запровадження в Україні є неабияк перспективними [9, с. 70–71].

В цьому контексті заслуговує на увагу Програма на виконання Антикорупційної стратегії на 2015–2017 рр., затверджена Кабінетом Міністрів України, що передбачала такі необхідні заходи, спрямовані на реалізацію загальної національної стратегії протидії корупції: - посилити громадський контроль за діяльністю державних органів та органів місцевого самоврядування з метою зменшити корупційні ризики; - посилити ефективність роботи органів кримінальної юстиції та судових органів; - сприяти усуненню корупційних передумов ведення бізнесу, сформулювати поступову відразу підприємницьких кіл до корупційних проявів; - сформулювати в громадськості ідею тотальної нетерпимості до корупційної злочинності; - зробити більш доступною інформацію про статки державних службовців; - реалізувати рекомендації міжнародних організацій, які спеціалізуються на світовій боротьбі із корупційною злочинністю тощо [10].

І хоча результати реалізації цієї Програми, як і в цілому Антикорупційної стратегії, були вельми скромними, тим не менш це було політично оформлене намагання утриматись у фарватері стратегічного підходу. Наразі ж цього немає і це є великою проблемою.

Переконані, що в умовах війни протидія злочинності, як і функціонування всього державного апарату, мають бути розгорнуті на вищезгаданій стратегічній платформі. Її розробка – справа самостійних міждисциплінарних досліджень. Але вже зараз, навіть в масштабі подібної наукової роботи, можна висловити декілька суджень з приводу того, як можуть бути візуалізовані основні стратегічні виклики.

По-перше, політична корупція – загроза національній безпеці. Системна політична корупція, в тому числі й зокрема у депутатському, урядовому, вищому судовому корпусі має сприйматися як фактор, що використовується російською федерацією у війні проти України. Такою є логіка кримінології війни.

По-друге, корупція в оборонно-промисловому комплексі – фактор ослаблення війська. Відтак, – це чинник стимулювання з боку російської федерації у комплексі інших заходів ведення війни. Тож оборонно-промисловий комплекс потребує на самостійний та специфікований оперативно-профілактичний антикорупційний супровід.

Колабораціонізм, не умотивований ідеологічними переконаннями, – функціональне відгалуження політичної корупції. Таким чином, пропонуємо запровадити до наукового обігу категорію «корупційно-колабораційна діяльність». Така діяльність має стати об'єктом наукового дослідження в межах кримінології війни.

Список бібліографічних посилань

1. Кікалішвілі М. В. Програмування стратегії й тактики протидії корупційній злочинності. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2019. Вип. 59(2). С. 90-94.
2. Кушнар'ов І. В. Стратегія протидії корупції як складова антикорупційної політики. Право і Безпека. 2012. № 5. С. 177–181. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2012_5_40
3. Туєв О. Кримінологічна політика і стратегії протидії рейдерству. Публічне право. 2012. № 4. С. 185–190.
4. Бородин С. В. Борьба с преступностью: теоретическая модель комплексной программы. Москва : Наука, 1990. 272 с.
5. Державне програмування і регіональне планування заходів запобігання злочинності в Україні : монографія / В. В. Голіна, С. Ю. Лукашевич, М. Г. Колодяжний; за ред. чл.-кор. Нац. акад. прав. наук України, д-ра юрид. наук В. В. Голіни; Нац. акад. прав. наук, Ін-т вивч. пробл. злочинності. Харків : Право, 2012. 303 с. С. 30.
6. Литвинов О. М. Кримінологічна стратегія як компонент Стратегії національної безпеки України. Теорія і практика правоохоронної діяльності. 2010. № 3 (35). С. 137–141.
7. Голіна В. В. Державне програмування і регіональне планування заходів запобігання злочинності в Україні / В. В. Голіна, С. Ю. Лукашевич, М. Г. Колодяжний; за заг. ред. В. В. Голіни. Харків : Право, 2012. 304 с. с. 243.
8. Запобігання та протидія корупції : навч. посібник / А. М. Михненко та ін.; за ред. А. М. Михненка; Акад. фін. упр. Вид. 4-те, переробл. й доповн. Київ : Акад. фін. упр., 2013. 664 с.
9. Ткаченко О. В., Задорожний К. А. Антикорупційні заходи в Національній гвардії України як складовий елемент боротьби з корупцією у секторі безпеки і оборони. Честь і закон. 2022. № 1. С. 66-72.
10. Про затвердження Порядку підготовки, подання антикорупційних програм на погодження до Національного агентства з питань запобігання корупції та здійснення їх погодження : Рішення від 08.12.2017 р. № 1379 / Національне агентство з питань запобігання корупції. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 22.01.2018 р. за № 87/31539.

Одержано: 08.09.2022

Тетяна Іванівна СТОЄВА,

студентка 2 курсу

навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ТА ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНІ

В останні десятиліття корупція досить часто інтерпретується як складне негативне суспільне явище, зумовлене внутрішньополітичними,

економічними й адміністративними чинниками. Слід наголосити, що корупція загрожує національній безпеці, руйнує демократичні і правові інститути, протистоїть конституційному і суспільному ладу. Але корупція є глобальним явищем, яке притаманне усім країнам незалежно від політичного устрою і рівня економічного розвитку. Наразі в Україні питання щодо боротьби з корупцією посідає важливе місце і розроблення комплексної системи викорінювання цього негативного явища на основі досвіду зарубіжних країн є пріоритетним завданням держави. Міжнародний досвід щодо запобігання та протидії корупції, враховуючи особливості їх системи державного управління та законодавства, становить суттєвий інтерес та досвід для України. Саме тому метою і завданням цієї роботи є висвітлення значення міжнародного законодавства та досвід інших держав щодо формування та реалізації антикорупційної політики в зарубіжних країнах, а також аналіз імплементації в Україні зарубіжного досвіду у сфері протидії корупції.

Тож в умовах глобалізації, корупція перетворюється в інтернаціональну проблему, оскільки незаконні корупційні відносини торкаються інтересів національної безпеки, конституційного і суспільного ладу більшості країн світу. У багатьох державах існує механізм, який певним чином обмежує вплив корупційних дій і забезпечує безпеку для нормального функціонування державного апарату, конституційного ладу та правової системи держави. До країн, які створили ефективний механізм протидії корупції, можна віднести: Канаду, Німеччину, США, Фінляндію, Данію, Ісландію, Швецію та інші. Так, наприклад, протидія корупції в Німеччині ґрунтується на державній політиці в напрямі знищення матеріальної, насамперед, фінансової бази злочинних угруповань. Також генеральна лінія німецького уряду у сфері запобігання корупції полягає в тому, щоб шляхом застосування законодавчих, організаційних, кадрових та інших заходів унеможливити зловживання державним службовцем своїм посадовим становищем [1]. Тобто, загалом державна політика Німеччини щодо протидії корупції загалом спрямована на запобігання та орієнтована на здійснення таких законодавчих, управлінських та інших заходів, що спрямовані на мінімізацію службових зловживань. Антикорупційне законодавство США носить системний характер. І хоч це не є гарантією повного викорінювання корупції, однак у США її рівень значно нижчий, ніж в інших державах. Будь-який чиновник, включаючи Президента, конгресменів і сенаторів, може бути притягнутий до кримінальної відповідальності, хоч і в особливому порядку [2]. Тож антикорупційна політика США спрямована на дієву систему заходів адміністративно-правового впливу, що складається з нормативно-правових актів, які регламентують різні види діяльності держави для ефективного регулювання антикорупційної політики.

Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупційними правопорушеннями дає змогу аналізувати основи передової національної антикорупційної стратегії, значення якої сьогодні є суттєвим в Україні. Динамічне

формування антикорупційної політики України відбувається на засадах, проголошених ООН та Радою Європи, а також з урахуванням найкращого досвіду європейських держав. Україна підписала та ратифікувала Кримінальну конвенцію Ради Європи про боротьбу з корупцією ще в 1999 році, Цивільну конвенцію Ради Європи про боротьбу з корупцією у 1999 році та Конвенцію ООН проти корупції у 2003 році [3]. У зв'язку з набуттям для України чинності Цивільної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією з 1 січня 2006 року Україна стала сороковим членом GRECO. Приєднавшись до GRECO, Україна зобов'язалась брати участь у процесі взаємної оцінки у рамках Групи [4].

Зважаючи на викладене, можна зробити висновок, що сьогодні корупція набула ознак постійного явища, які є загрозою національним інтересам суспільства і національній безпеці держави, основні прояви якої проникли в усі сфери життєдіяльності суспільства. Міжнародний досвід щодо запобігання та протидії корупції становить суттєвий досвід для України. Адже для удосконалення функціонування української антикорупційної системи важливо спиратися на особливості досвіду й трансформації європейських та інших юрисдикційних моделей антикорупційної політики. Зокрема, міжнародно-правовий досвід зарубіжних країн та активна участь України в міжнародних організаціях щодо боротьби з корупцією та формування антикорупційної політики на засадах, проголошених ООН та Радою Європи створить основні шляхи ефективної антикорупційної політики.

Список бібліографічних посилань

1. Матвійчук В. К. Детермінанти корупційної злочинності та врахування досвіду іноземних держав для зниження рівня корупції до безпечного в Україні: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 2020. С. 175-179.
2. Мельник О.Г. Міжнародний досвід запобігання та протидії корупції як вектор формування національної антикорупційної політики в Україні: Юридичний науковий електронний журнал, 2021. С. 32-35 URL: http://www.lsej.org.ua/2_2021/7.pdf.
3. Ахтирська Н.М. Міжнародний досвід боротьби з корупцією як вектор формування національної антикорупційної політики: огляд законодавства Румунії. Київ: Віче, 2015. № 18. URL: <http://www.viche.info/journal/4910/>.
4. Нуруллаєв І. С. Україна у міжнародно-правовому співробітництві по боротьбі з корупцією: Респ. міжвідом. наук. зб., випуск 95, Харків, 2008. С. 76-81.

Одержано: 12.09.2022

Володимир Митрофанович ТЕРТИШНИК,

*професор кафедри правоохоронної діяльності
Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро),
доктор юридичних наук, професор;*

Віолетта ОНУШКО,

*студентка I курсу Навчально-наукового інституту
права та міжнародно-правових відносин
Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро)*

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЙНИМИ ПРОЯВАМИ

Боротьба з корупцією потребує вироблення єдиної державної політики та розроблення міжнародних стандартів у напрямі боротьби з корупційними проявами. Наприкінці XX століття світові держави намагалися розробити єдині стандарти запобігання корупції.

У середині 1990-х років абсолютна більшість країн у світі визнали, що корупція є глобальною проблемою. З того часу у сфері запобігання корупції активно працюють регіональні та глобальні міжурядові організації.

Результатом такої діяльності стало ухвалення цілого комплексу міжнародних обов'язкових актів та актів рекомендаційного характеру, розроблених Організацією Об'єднаних Націй, Радою Європи, Організацією економічного співробітництва та розвитку, Європейським Союзом та Організацією американських держав.

Першими міжнародними актами у сфері протидії корупції, які підписала та ратифікувала Україна, були Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією (ратифікована 27 січня 1999 року) та Цивільна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією (ратифікована 4 листопада 1999 року). Це документи локального характеру, тому вони застосовуються лише в певних країнах [1, с. 156].

Значним міжнародним досягненням у сфері протидії корупції стало ухвалення Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй Конвенції ООН проти корупції 31 жовтня 2003 року. Сьогодні це єдиний універсальний юридично обов'язковий інструмент для боротьби з корупцією. Так, 181 країна-підписант Конвенції здійснюють заходи, рекомендовані документом для подолання корупції.

Для України Конвенція набрала чинності 1 січня 2010 року, тобто Україна офіційно взяла на себе зобов'язання виконувати положення Конвенції. Фактично Україна почала виконувати взяті на себе зобов'язання у 2014 році шляхом прийняття Антикорупційної стратегії на 2014-2017 роки [2, с. 120].

Відповідно до статті 5 Конвенції ООН проти корупції кожна держава-учасниця розробляє і здійснює або проводить ефективну скоординовану політику протидії корупції. Ця політика має сприяти участі суспільства і

відображати принципи правопорядку, належного управління державними справами й майном, чесності й непідкупності, прозорості та відповідальності.

Підсумовуючи, все вищенаведене, у світі формується єдина державна політика для запобігання та протидії корупції, є в кожній цивілізованій державі орган для протидії корупції, формується доброчесна публічна служба, а також є спроби хапровадити доброчесність в державному та приватному секторах та проводиться регулювання та моніторинг банків та небанківських фінансових установ, щоб запобігти відмиванню коштів у всіх формах.

Список бібліографічних посилань

1. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / керівник авт. кол. доц. І.О. Ревак. Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 220 с.

2. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії): монографія / М. І. Мельник. – К.: Юридична думка, 2004. – 400 с.

Одержано: 03.10.2022

Владислав Романович ТИШКОВ,

курсант 3 курсу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

Юрій Іванович ПАРШИН,

старший науковий співробітник навчально-наукової лабораторії

з дослідження проблем протидії організованій злочинності та корупції

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,

доктор економічних наук, професор

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ КІЛЬКІСНИХ ЗНАЧЕНЬ ОБСЯГІВ ВІДМИВАННЯ ГРОШЕЙ

Легалізація активів злочинного походження загрожує не лише стабільності економічної системи будь-якої країни, а й взагалі національної безпеки. За оцінками експертів, доходи від різноманітних фінансових злочинів становлять від 2 до 5% світового валового продукту, або у грошовому виразі це становить від 1 до 3 трлн. дол. США на рік, при цьому щорічно у світі легалізується не менше 600 млрд. дол.

Легалізація доходів, що отримані незаконним шляхом – це заключний етап перетворення злочинності на високоприбуткове та ефективне виробництво, і в ході якого відбувається протиправна для суспільства концентрація економічної влади в руках неконтрольованої групи осіб. Відсутність протидії цьому соціальному явищу неминуче веде до широкомасштабного поширення таких видів протиправної та антигромадської поведінки, як незаконний обіг наркотичних засобів, ухилення від сплати податків, вбивства

на замовлення, здирство, бандитизм, розбої тощо. У зв'язку з цим боротьба з легалізацією доходів змушує вживати непопулярних заходів, які певною мірою обмежують у правах громадян і зачіпають законні їхні інтереси, що подекуди викликає протистояння з їхнього боку. Відмивання грошей, за своїм характером, є прихованою процедурою, через що оцінити обсяги відмивання грошей дуже складно.

Проблематика процесів легалізації злочинних доходів та фінансування тероризму – одна з найбільш обговорюваних та обговорюваних у науці. Її специфіка потребує спеціального нормативного регулювання – законодавства про протидію легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансування тероризму.

Так, зазначимо, що у матеріалах Державного фінансового моніторингу опрацьованих у 2021 році, сума фінансових операцій становить понад 100 млрд. грн., що, співмірно з фінансовим планом Укрзалізниці на 2022 рік.

Державна служба фінансового моніторингу зазначає, що: з'явилось 1170 матеріалів в межах протидії легалізації коштів, отриманих незаконним шляхом, які в подальшому були направлені до Національної поліції України та Державної фіскальної служби; сума фінансових операцій, що стосуються Державної служби фінансового моніторингу, приблизно 103 млрд. грн., що, в порівнянні з минулорічним результатом, збільшилося на 27 млрд. грн.; суми фінансових операцій, що можуть бути пов'язаними з відмиванням коштів, становлять близько 9,3 млрд. грн., обсяг коштів, що відмивалися завдяки вчиненню податкових злочинів – 22,85 млрд. грн. [1].

За даними різноманітних досліджень експертів, пороговим рівнем тінізації економіки є 40% від офіційного ВВП. В Україні ж цей показник вищий. За оцінками МВФ, за 2020 рік обсяг тіньової економіки становить 52% від офіційного ВВП держави. Більш сучасні дані, за іноземними підрахунками, встановлюють рівень тінізації економіки між 40% та 60%. В країнах СНД цей показник ще вищий. Наприклад, в Грузії – 63%, Азербайджан – 60%, в Росії – близько 50%. Для прикладу достатньо навести Японію, Німеччину і Великобританію, в яких відповідний показник не перевищує 15% [2].

За даними МЕРТ, оцінюючи тіньову економіку різними методами та в різні роки, встановили, що вона на рівні від 35-60% від офіційного ВВП.

Global Financial Integrity стверджують, що впродовж 2011-2020 року Україна втратила майже 25 млрд. доларів США через те, що підприємства маніпулювали цінами на експорт та імпорт [3].

Приховування злочинного походження майна та грошових коштів здійснюється за допомогою реалізації широкого спектра угод та фінансових операцій: зміна номінального власника майна (підставна фірма), форми майна (на кошти купують цінні папери – вексель, майно, активи тощо), зміна підстави придбання майна (виконання договору позики). Найчастіше такі угоди не мають економічного сенсу, але з метою їх узаконення, щодо володіння кримінальним майном, такі угоди документально

оформлюються. У процесі легалізації майно, що здобуто злочинним шляхом, може виступати як товар, як кошти, цінні папери або майнові права.

Відмивання грошей є добре прихованою процедурою, через що оцінити його обсяги дуже складно. Саме тому наявні дані, що надаються вітчизняними та зарубіжними експертами різняться. Однак, точно можна сказати, що обсяги відмивання грошей в Україні перевищують встановлені міжнародні норми, що створює необхідність вдосконалення процедур антивідмивного регулювання.

Список бібліографічних посилань

1. Фінмоніторинг: 5 фактів у цифрах про відмивання коштів, корупцію і «скрутки». URL: <https://vkursi.pro/news/content/finmonitorynh-5-faktiv-u-tsyfrakh-pro-vidmyvannia-koshtiv-koruptsiu-i-skrutky-851812> (дата звернення: 10.09.2022)

2. Черниш О.М. Тіньова економіка: особливості та шляхи легалізації. Ефективна економіка : електронний журнал №3. Дніпро : 2009. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=68> (дата звернення: 10.09.2022)

3. Тищук Т. Що таке тіньова економіка і скільки вона «краде» від ВВП? URL: <https://kse.ua/ua/community/stories/shho-take-tinova-ekonomika-i-skilki-vona-krade-vid-vvp/> (дата звернення: 02.09.2022)

Одержано: 12.09.2022

Дмитро Геннадійович ТІНІН,

викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровського державного університету в внутрішніх справах

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Почати слід з того, що характерною рисою національного кримінального законодавства є відсутність системного підходу до розуміння корупційних правопорушень та відповідальності за них.

Тому злочини, пов'язані з корупцією, не включені до однойменної частини Кримінального кодексу України (далі – КК України), що є цілком важливим і правильним кроком, враховуючи традицію формування структури кримінально-правових актів та поширення проявів корупції практично в усіх сферах життя суспільства.

Крім того, кримінальне законодавство не містить визначення поняття корупційного правопорушення та встановлює його значення, перераховуючи у статті 45 КК усі діяння, які можна віднести до корупції. Так, посилаючись на статтю 45 Кримінального кодексу України, корупційними правопорушеннями є злочини, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410 у разі вчинення ними зловживання владою [1].

Тому коло корупційних правопорушень національним законодавством прийнято поділяти на 2 групи. До першої групи належать такі злочини: 191 ККУ, 262 ККУ, 308 ККУ, 312 ККУ, 313 ККУ, 320 ККУ, 357 ККУ, 410 ККУ [1].

Друга група кримінально караних дій, які називаються корупційними злочинами, насправді є такими, які містять лише елемент незаконного підкупу: 210 ККУ, 354 ККУ, 364 ККУ, 368 ККУ, 362- 2 ККУ, 369 ККУ, 369-2 ККУ [1].

Також зазначимо, що відсутність єдиного узагальнюючого терміну «корупційний злочин» та «корупційне правопорушення» все ж є, на наш погляд, виправданим кроком, оскільки адаптувати та поширити конкретне тлумачення такого терміну неможливо до обмеженого кола дій. А отже і неможливо розробити законодавчу базу настільки узагальнено, щоб вона відображала абсолютно всі прояви (ознаки) корупції.

Тому цілком доцільно використовувати такий підхід для висвітлення корупційних діянь. З іншого боку, якість такого списку все ще може бути під сумнівом.

Більшість корупційних злочинів передбачені статтями КК передбачають додаткове покарання, таке як позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. За відсутності у мірі покарання статті такого виду покарання воно може бути призначено судом за умови, що з урахуванням характеру злочину, вчиненого на посаді або у зв'язку із здійсненням певної діяльності, особу засудженого та інші обставини. У цьому випадку суд визнає неможливим захистити його права, займати певні посади чи здійснювати певну діяльність [2, с.60].

Положення Кримінального кодексу, які унеможливають застосування до особи, яка вчинила корупційний злочин, численні положення про звільнення від кримінальної відповідальності, безкарність та її застосування, деякі положення, які покращують становище особи, є недопустимим явищем на тлі боротьби з корупцією.

Важливим кроком щодо подолання явища корупції було те, що законодавець змінив порядок застосування амністії та помилування до засуджених за корупційні злочини.

Відповідно до ч. 4 ст. 86 Кримінального кодексу України не можуть бути звільнені від відбування покарання особи, засуджені за корупційні злочини, вироки щодо яких не набрали законної сили, а особи, вироки щодо яких набрали законної сили, не можуть бути повністю звільнені від відбування покарання за законом про амністію [1].

Встановлені особи можуть бути звільнені від виконання стягнення після фактичного виконання умов, передбачених ч. 3 ст. 81 ККУ. Аналогічне положення ч. 4 ст. 87 Кримінального кодексу: особи, засуджені за корупційні злочини, можуть бути звільнені від відбування покарання за амністією після належного відпрацювання строків, передбачених ч. 3 ст. 81 ККУ [1].

Коли йдеться про покарання осіб, які вчинили корупційні злочини, не можна не враховувати положення статті 69 КК про призначення більш

м'якого покарання, ніж передбачене в санкції статті Особливої частини Кримінального кодексу.

Для осіб, визнаних винними в корупційних правопорушеннях, також запроваджено особливий порядок зняття судимості. Так, відповідно до ч. 2 ст. 91 КК, зняття судимості раніше строків, передбачених ст. 89 Кримінального кодексу, не допускається у справах про корупційні злочини. Крім того, вчинення корупційних правопорушень може стати підставою для застосування до юридичних осіб спеціальної конфіскації та заходів покарання [3, с.159].

У висновку варто сказати, що явище корупції є настільки широким та об'ємним, що воно потребує постійного законодавчого контролю та реформи від всіх органів влади. Адже лише повна злагодженість всіх інститутів державної влади та місцевого самоврядування допоможуть знизити кількість корупційних правопорушень в Україні.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України: кодекс від 05.04.2001, редакція від 07.03.2022, URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 04.09.2022 р.)

2. Варналій З. С. Корупція як інституціональна загроза національній безпеці України, Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі. Матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 8 груд. 2017 р.), Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. С. 59-63.

3. Розпутенко І. В. Особливості корупції в Україні, Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі. Матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 8 груд. 2017 р.), Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. С. 158-161.

Одержано: 05.09.2022

Дмитро Геннадійович ТІНІН,

викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровського державного університету в внутрішніх справах

ДЕЯКІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНІ ПРАКТИКИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Варто почати з того, що для міжнародної спільноти проблема протидії корупції залишається однією з найактуальніших. Об'єктивні фактори її розвитку свідчать про те, що корупція створює суттєву небезпеку для життєдіяльності багатьох країн світу, натеper масштаби її поширення становлять загрозу для національної безпеки будь-якої країни. Тому на сучасному етапі розвитку, коли відбуваються кардинальні зміни у міжнародному політичному та суспільному житті, змінились погляди і на проблему протидії корупції. Завдання боротьби з корупцією на сучасному етапі розвитку

суспільства розглядаються як загальнодержавні та пріоритетні. Зауважимо, що боротьба з корупцією вийшла з формальних меж, стала предметом постійної уваги керівництва держави, громадських організацій.

Корупція як соціальне явище притаманна будь-якому суспільству, будь-якій державі, жодна країна у світі нині не може оголосити себе вільною від корупції. Однак окремим країнам світу вдається ефективно боротися з цим негативним явищем. На наш погляд, одним із перспективних у вивченні та імплементації для України є досвід Сполучених Штатів Америки. Особливу зацікавленість для України становить досвід цієї країни щодо захисту свідків у провадженнях про корупцію [1, с.55].

Керівну роль у антикорупційній діяльності відіграє Міністерство юстиції США, яке розробляє національну стратегію та методичне керівництво боротьби зі злочинністю в державі. Головним підрозділом Міністерства юстиції, яке безпосередньо здійснює боротьбу з організованою злочинністю, є ФБР.

Органами, які здійснюють антикорупційну діяльність у Сполучених Штатах, є: Національна рада по боротьбі з організованою злочинністю, Головне контрольно-фінансове управління, Спеціальний сенатський комітет з етики, Комітет зі стандартів службової поведінки посадових осіб палати представників, Управління з етики при уряді США. Діяльність державних службовців США регулюється «Принципами етичної поведінки урядовців і службовців» 1990 р. і Актом «Про етику поведінки державних службовців США» 1978 р. [2].

Зазначимо, що до антикорупційних заходів США належать:

- постійний контроль за обов'язковим декларуванням фінансових доходів та видатків службовця за рік;
- кримінальна відповідальність не лише фізичних, а й юридичних осіб за корупційну діяльність;
- перевірка державних службовців на поліграфі;
- відсутність імунітету для посадових осіб будь-якого рівня, включно президента, сенаторів та конгресменів;
- заборона державним службовцям отримувати цінні подарунки;
- наявність інституту донесення про випадки корупції в органах державної влади, а також законодавчий захист цих осіб від звільнення та дискримінації відповідно до Закону «Про громадянські ініціативи» 1989 р.;
- діяльність спеціально призначеного співробітника в кожному відомстві виконавчої влади для здійснення координації та контролю за дотриманням посадовими особами норм етичної поведінки;
- чіткий розподіл функцій між органами, які здійснюють антикорупційну діяльність;
- законодавча регламентація діяльності лобістів, що регулюється Законом «Про федеральне регулювання лобістської діяльності»;
- активна громадська діяльність, широке залучення діяльності неурядових організацій;

- безперешкодне висвітлення проблем корупції у засобах масової інформації;
- звітування політичних партій про фінансування передвиборчої кампанії.

Щодо України, то запобігання кримінальним правопорушенням, які передбачені ст. ст. 364, 364-1, 368, 368-2, 368-3, 368-4, 368-5, 369 КК України, становить узгоджену систему заходів політичного, економічного, соціального, організаційно-правового характеру, спрямованих на випередження появи передумов цих правопорушень, їх послаблення, нейтралізацію та усунення. Здійснення цих заходів повинно сприяти реалізації антикриміногенного потенціалу суспільства, його окремих інститутів. Тільки таким шляхом має бути закладено підґрунтя успішної роботи зі зменшення корупційних кримінальних правопорушень до мінімального рівня [3].

Заходи запобігання корупційним кримінальним правопорушенням соціального характеру передбачають: доведення рівня оплати праці державних службовців до рівня задоволення соціально значущих потреб відповідно до їх соціального статусу; зміну системи соціального забезпечення населення через зменшення питомої ваги виплат на соціальні потреби у валовому національному продукті, що здійснюється через державний бюджет та загальнодержавні фонди; запровадження дійових механізмів задоволення окремих потреб державних службовців через довгострокове, у тому числі й поточне, кредитування; реорганізацію чинної системи соціального страхування [4, с.374].

Запобігання даного виду кримінальних правопорушень заходами правового характеру означає:

- запровадження кримінологічної експертизи проектів нормативно-правових актів;
- проведення ревізій норм чинного законодавства на предмет виявлення та вилучення положень, які сприяють проявам корупції;
- здійснення повної систематизації антикорупційного законодавства;
- законне обмеження повноважень працівників органів дізнання, досудового слідства, прокуратури щодо можливості звільнення від кримінальної відповідальності за nereабілітуючих обставин осіб, стосовно яких порушено кримінальну справу [5, с.10].

У висновках варто сказати, що попри всю важливість заходів запобігання корупції в Україні через об'єктивні та суб'єктивні обставини вони не завжди досягають своєї мети. Тому особливо гострою залишається проблема оптимізації шляхів виявлення, розслідування конкретних фактів корупційних кримінальних правопорушень та притягнення винних осіб до передбаченої законом відповідальності.

Список бібліографічних посилань

1. Балакарева І.М. Прозорість та відкритість державного управління як базовий міжнародно-правовий стандарт протидії корупції. Корупція в Україні: Питання протидії. 2015. № 16. С. 55–71.

2. Застосування антикорупційного законодавства США та Великої Британії до українських компаній. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investiciyi/zastosuvannya-antikorupciynogozakonodavstva-ssha-ta-velikobritaniyi-do-ukrayinskih-kompaniy.html>. (дата звернення 03.09.2022 р.)

3. Тінков А.Л. Особливості протидії політичній корупції в країнах ЄС. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Tinkov.pdf>. (дата звернення 03.09.2022 р.)

4. Павленко С.О. Основні етапи боротьби з хабарництвом: історичний аспект, С.О. Павленко, Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2013. №2. С.373-383.

5. Панов М.І. Проблеми кримінальної відповідальності та її правового регулювання, Актуальні проблеми кримінальної відповідальності: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 10-11 жовт. 2013 р. Харків.: Право, 2013. С. 7-13.

Одержано: 05.09.2022

Рустам Фікратович ДЖАФАРОВ,

курсант 3 курсу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

Дмитро Геннадійович ТІНІН,

викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

БОРОТЬБА З ІНФОРМАЦІЙНОЮ ВІЙНОЮ В ПЕРІОД ВОЄННОГО ЧАСУ

На сьогоднішній день в Україні з 24 лютого 2022 року Указом президента України введено воєнний стан [1]. Таким чином на просторах України ведуться активні бойові дії.

Та на сьогодні нажалі війна ведеться не лише на полі бою, але й в просторах Інтернету. В сучасному світі люди не можуть себе уявити без Інтернету чи телевізору. Тому боротьба з цією війною є не менш важлива, чим боротьба зі збройною агресією.

Такий глобальний процес комп'ютеризації є величезним полем інформаційної війни. Під час дії військового стану люди на психологічному рівні починають шукати інформацію, для цього вони використовують надзвичайно багато різних ресурсів. Так ще з початку війни величезну популярність здобули такі програми, як «Телеграм» та «Фейсбук». Так вони стали центром інформаційної війни.

Інформаційна війна — викладення інформації у спосіб, який формує у суспільстві чи групі людей потрібну точку зору, громадську думку, хід взаємодоповнюючих логічних думок, вичерпну систему поглядів щодо окремих питань на користь організатора інформаційної пропаганди [2].

Росія активно використовує телеграм-канали та різні аккаунти Фейсбуку для дезінформації населення та підривання авторитету української держави. Тому ми вже можемо говорити не лише про інформаційну війну, а про російсько-українську інформаційну війну.

Російсько-українська інформаційна війна — комплекс заходів, постійно здійснюваних урядовими та неурядовими організаціями Росії та України в інформаційному просторі України, Росії, інших країн та міжнародних організацій, спрямованих на отримання стратегічно-політичних переваг шляхом деморалізації або введення в оману противника та протидії заходам іншої сторони у глобальному протистоянні Росії і України, а також протистоянні Росії та «Західного світу» [3].

На початку війни широко почав використовуватися новий термін «Фейк». Офіційного визначення цього терміну не має. Також на сьогодні не має ніякого покарання за розповсюдження такої інформації. Цей термін означає підробку чи імітацію новин (дезінформацію), яку створено з недотриманням правил прийнятих у ЗМІ. Така фейкова інформація є недостовірною та неперевіреною. Та нажаль, вона на сьогодні є широко розповсюдженою.

Величезною проблемою є розповсюдження правдивої та офіційної інформації на тимчасово окупованих територіях. Так Росія відключає на цих територіях мобільний зв'язок та українські телеканали, підключаючи російські. Так країна-агресор звертає втрату зв'язку на Україну, говорячи населенню, що підконтрольна Україні сторона перериває мобільний та супутниковий зв'язок.

Росія відключаючи українське телебачення, підключає власне. З метою використання для власної пропаганди та випуску фейків. Так звичайні громадяни Російської Федерації навіть не знають, що відбувається в Україні. Таким чином, пропаганда Росії є не лише на території України, а й в самій Російській Федерації.

Найбільшим розповсюдженням фейкової інформації займаються офіційні телевізійні новини Росії. Таким чином люди, які проживають на тимчасово окупованих територіях піддаються пропаганді.

В воєнний період важливо користуватися лише офіційними джерелами інформації. Офіційними джерелами інформації є Генеральний штаб Збройних Сил України (сторінка в Фейсбук), президент України Володимир Зеленський (офіційний сайт, Телеграм, Фейсбук, Твіттер), Кабінет Міністрів України (офіційний сайт, Фейсбук, Твіттер), Міністерство оборони України (офіційний сайт, Фейсбук, Твіттер), Міністерство Внутрішніх Справ України (Телеграм, офіційний сайт, Фейсбук, Твіттер), Територіальна оборона Збройних Сил України (Фейсбук) та інші.

На сьогодні законодавство створило реагування на поширення дезінформації. Так за надання недостовірної інформації є цивільно-правова відповідальність, адміністративна та кримінальна відповідальність.

Отже, в період воєнного стану не менш важливим є боротьба з інформаційною війною. Розповсюдження фейків сприяє підірванню авторитету держави та єдність населення.

Величезною проблемою для законодавства нашої держави є припинення розповсюдження пропаганди на тимчасово окупованих територіях та створення з цими територіями стабільного зв'язку. На сьогодні це одна з найбільших проблем, яка потребує швидкого дослідження.

Також важливо продовжувати та удосконалювати боротьбу з інформаційною війною. Так можна посилити та змінити критерії кримінальної відповідальності за дезінформацію. Та ввести в кримінальне законодавство термін фейк, що в останній час набув широкого використання.

Важливо проводити агітацію серед населення та розповідати саме про офіційні джерела інформації. Адже не всі знають де саме можна знайти правдиву інформацію.

Список бібліографічних посилань

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення 05.09.2022).

2. Г. Почепцов. Сучасні інформаційні війни. Київ: Києво-Могилянська Академія 2015. 286 с.

3. Курбан О. В. Сучасні інформаційні війни в мережевому он-лайн просторі : навчальний посібник. Київ: ВІКНУ, 2016. 286 с.

Одержано: 06.09.2022

Владислава Олегівна МАСОХА,

курсантка 3 курсу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

Дмитро Геннадійович ТІНІН,

викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ ТА ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

На сьогодні вже ні у кого не викликає сумнівів, що найпоширенішими явищами у сфері кримінальних правопорушень є корупція та організована злочинність. Ці два явища вносять вагомий внесок для руйнування державного суверенітету та держави в цілому. Актуальність подолання цих проблем є надзвичайно важливою. Корупція та організована злочинність негативно впливають на розвиток держави, стабільність суспільства та значно погіршують діяльність державної влади.

Не існує точного визначення організованої злочинності. Деякі вчені вважають, що це продовження професійної та загально-кримінальної злочинності. Можна підмітити, що організована злочинність спирається на державу та суспільство і використовує їх у своїх цілях. Цим самим будує відносини з владними структурами для розробки системи захисту себе від кримінальної відповідальності [1].

У статті 1 Закону України «Про запобігання корупції» визначено поняття корупції – це використання особою, зазначеною у частині 1 статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди [2].

На жаль, у нашій державі корупція та організована злочинність існує до наших днів. Можна спостерігати, як через існування цих понять, ускладнюються відносини з іноземними державами.

За довгий час, у суспільстві склалась думка, що жодне з цих термінів не несе прямої загрози для національної безпеки держави. Люди вважають, що через корупційні схеми, вони можуть владнати свої певні проблеми.

Держава робить чіткі кроки для подолання корупції та організованої злочинності. Таким чином були прийняті законодавчі документи, які запобігають злочинним діянням. Деякі закони вже втратили свою чинність з причини постійного вдосконалення змісту. Тому актуальним є Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 року № 1700-VII. Також, Україна ратифікувала перший міжнародний акт у сфері протидії корупції – Кримінальну конвенцію Ради Європи про боротьбу з корупцією (від 27.01.1999 року) та Цивільну конвенцію Ради Європи про боротьбу з корупцією (від 04.10.1999 року). Ці нормативно правові документи є важливими для нашої держави, адже вони є підтвердженням віри зарубіжних країн у подолання цієї проблеми в державі.

Забезпечення цього процесу лягло в обов'язки підрозділів МВС, СБУ та ДПА. Першочерговим завданням зазначених служб є викриття організованих злочинних груп і припинення їх дій, підвищення ефективності боротьби з «тіньовою» економікою. Слід звернути увагу й на професійну підготовку працівників правоохоронних органів. Серед працівників поліції переважно молоді фахівці, які мають мало досвіду в роботі із запобіганням та протидією корупції [3].

Слід зазначити, що на сьогодні, немає вдосконаленої правової бази, яка змогла б припинити злочинні діяння. Водночас, кримінальна ситуація стрімко зростає.

Підсумовуючи вище написане, можна сказати, що законодавчу базу України потрібно вдосконалювати й надалі. З метою запобігання організованій злочинності потрібно ввести чітке поняття самої організованої злочинності, адже це спростує роботу правоохоронних органів, які почнуть розуміти, над яким видом кримінального правопорушення вони працюють.

Список бібліографічних посилань

1. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією. – К., 2000; Организованные преступные группы в Украине: традиционное и типичное (социологический очерк) / [под ред. А. Ярыша]. – Х., 2002.
2. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII.
3. Долгова А. Преступность, ее организованность и криминальное общество / Долгова А. – М., 2003.

Одержано: 06.09.2022

Юлія Володимирівна ТКАЧОВА,

курсантка 2 курсу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД У ПРАКТИЦІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Оцінка рівня корупції чи виявлення можливих заходів управління може здійснюватися третьою стороною, наприклад, експертами або таким органом, як ГРЕКО. У країнах Східного партнерства корупція та заходи протидії їй були оцінені зовнішніми експертами. Рада Європи, серед інших, надала підтримку у проведенні зовнішньої оцінки у таких випадках. Корупція супроводжує людство з найдавніших часів. Покарання за хабарництво передбачалося ще законами Хаммурапі, встановлювалося єгипетськими фараонами. Згубна дія цього асоціального явища відчувається в будь-якій країні, незалежно від державного устрою чи традицій.

Не існує єдиної загальновизнаної термінології для документів щодо політиці протидії корупції. Конвенція ООН проти корупції є єдиною міжнародною конвенцією, яка згадує «політику протидії корупції» як необхідного аспекту боротьби з корупцією.

По відношенню до суспільства в цілому систематизована та публічно заявлена політика протидії корупції – як і усі політики – має багато функцій. Вона:

- Створює прозорість у питаннях про необхідності дій;
- Забезпечує систематичну та всеосяжну роботу проти корупції;
- Полегшує координацію між організаціями;
- Заохочує залучення до процесу державних органів та суспільства загалом;
- Становлює пріоритети;
- Накладає зобов'язання на уряд та суспільство.

Широка практика розробки та застосування антикорупційні програми більш характерні для сучасності. Це цілком закономірно, адже основою модерну є встановлення на перебудова світу, соціальна інженерія, частим відгалуженням який є інженерія антикорупційна. Одним із перших успішних

дослідів протидії корупції слід назвати реформу державної служби, яка була здійснена у США у 1887 році [1].

Програми протидії корупції, які у XX столітті з'явилися на Сході, насамперед у Китаї, мали зовсім інший пафос. Їхньою головною посилкою було знищення не стільки корупційних практик, скільки корупціонерів як таких. Виходячи з накопиченого досвіду протидії корупції, заходи щодо активної протидії їй можна поділити на дві досить загальні групи.

До першої групи входять заходи боротьби з зовнішніми проявами корупції (хабарі конкретними чиновникам), з уже існуючою корупцією, з конкретними корупціонерами.

Другу групу утворюють заходи боротьби з інституційними передумовами, що зумовлюють корупцію, з потенційною корупцією, з тим безособовим корупціонером, у якого може, за певних умов, перетворитися чиновник. Реальність набагато багатша за запропоновану типології.

На практиці реалізованим прикладом комплексної боротьби проти корупції є антикорупційна стратегія Нідерланди. Загалом нідерландська антикорупційна стратегія сформована в рамках розглянутої стратегії усунення причин корупції хоча, звичайно ж, у їхньому підході є і елементи стратегії «війни» проти корупції. Система боротьби з корупцією у Нідерландах включає наступні процедурні та інституційні заходи:

1. Постійна звітність та гласність у питаннях виявлення корупції та обговорення наслідків – покарань за корупційні дії.

2. Розробка системи моніторингу можливих точок виникнення корупційних дій у державних та громадських організаціях та суворого контролю за діяльністю осіб, які у цих точках.

3. Створення системи прав та обов'язків посадових осіб з зазначенням їхньої відповідальності за порушення посадової етики, включаючи корупцію. Ця система вказує також правила поведінки щодо виправлення допущених порушень.

4. Основним заходом покарання за корупційну дію є заборона працювати в державних організаціях та втрата всіх соціальних пільг, які надає державна служба, наприклад, пенсійного та соціального обслуговування. Шкала покарань включає також штрафи і тимчасове усунення виконання обов'язків [2].

Отже, за кордоном антикорупційне законодавство розвивається у бік використання всього арсеналу правових засобів боротьби (не лише кримінально-правових) та з акцентом на попередження корупції. Крім того, репресивні заходи можуть призвести до різкому посиленню однієї з «корупцій чиновництва» – правоохоронних органів, які матимуть монопольне право вирішувати, кого страчувати, а кого милувати, з усіма наслідками.

Список бібліографічних посилань

1. Окремі аспекти інтеграції досвіду США із протидії корупції у національне законодавство України. URL: <http://com1.org.ua/okremi-aspekti-integracii-dosvidu-ssha-iz-protidii-korupcii-u-nacionalnezakonodavstvo-ukraini/>

2. Франція має покращити протидію корупції – GRECO. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2852471-francia-mae-pokrasitiprotidiu-korupcii-greco.html>.

Одержано: 02.10.2022

Руслан Дмитрович ТРОЙЧУК,

*ад'юнкт наукової лабораторії з проблем
превентивної діяльності та запобігання корупції
Навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ (м. Київ)*

ЩОДО ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ КОНФІСКАЦІЇ ДОХОДУ ЧИ ВИНАГОРОДИ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Диспозиції частини 3 ст. 1726 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) встановлює такий вид покарання як конфіскації доходу чи винагороди. Разом з тим статистичні дані Верховного Суду за 2018-2021 роки [2, 3] засвідчують, що вказаний вид покарання за вказаний період у адміністративних провадженнях за ст. 1726 КУпАП «Порушення вимог фінансового контролю» взагалі не застосовувалось. Аналіз такої санкції, як конфіскації доходу чи винагород, засвідчує, що її зміст не в повній мірі відповідає ст. 29 КУпАП «Конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення». Це пов'язано з декількома причинами. Розглянемо їх більш детально.

Для початку зазначимо, що положення про конфіскацію доходу чи винагороди були передбачені у Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції [4], де під терміном «конфіскації» передбачає позбавлення прав, остаточне позбавлення майна за постановою суду або іншого компетентного органу. В цій Конвенції ООН заходи по конфіскації доходів передбачають можливість ідентифікувати, вистежувати, заморожувати і заарештовувати засоби та доходи, отримані від корупції, чи власність, вартість якої відповідає таким доходам. З наведеного вбачається, що конфіскація повинна застосовуватися першочергово для повернення доходів, отриманих злочинним шляхом від корупційних діянь. Тому у вітчизняному антикорупційному законодавстві конфіскація була введена до ст. 1726 КУпАП, яка передбачає адміністративну відповідальність за порушення вимог фінансового контролю. Таким чином законодавець намагався надати можливість здійснити конфіскацію майна та доходів, які було набуто протиправним шляхом і які були вказані декларантом під час подання декларації, відкриття

валютного рахунку в установі банку-нерезидента та неповідомленні про суттєві зміни майнового стану. Але диспозиція всіх частин ст. 1726 КУпАП не передбачає необхідності проведення адміністративного розслідування щодо встановлення законності отримання майна та доходів, яке зазначені у декларації, а лише встановлення факту своєчасного подання без поважних причин декларації. Більш того, значна кількість вказаних правопорушень стосується доходів та майна, які отримані легальним способом.

Також необхідно відзначити, що під загальним безпосереднім об'єктом ст. 1726 КУпАП необхідно розуміти суспільні відносини, якими регулюється процес подання декларації. Відповідно встановлення джерел (протиправних чи законних) доходу та винагороди не є об'єктом вказаного адміністративного правопорушення. При цьому, пункт 7 частини 1 ст. 46 Закону України «Про запобігання корупції» [5] встановлює перелік відомостей про доходи, які суб'єкт декларування або члени його сім'ї отримали упродовж звітного періоду. Таким чином доходи включають: заробітну плату (грошове забезпечення), отриману як за основним місцем роботи, так і за сумісництвом; гонорари та інші виплати згідно з цивільно-правовими правочинами; дохід від підприємницької або незалежної професійної діяльності; дохід від надання майна в оренду (користування); дивіденди; проценти; роялті; страхові виплати; виграші (призи) у лотерею чи в інші розіграші, у букмекерському парі, у парі тоталізатора; призи (виграші) у грошовій формі, одержані за перемогу та/або участь у спортивних змаганнях, у тому числі аматорських; благодійну допомогу; пенсію; спадщину; доходи від відчуження цінних паперів чи корпоративних прав; подарунки; інші доходи. З наведеного вбачається, що такий дохід як «винагорода» у такому переліку доходів відсутній і він може лише бути визнаний в позиції «інший дохід».

Також термін «винагорода» відсутній і серед правочинів та видатків, про які повинен суб'єкт декларування повідомляти відповідно до чинного законодавства в разі, якщо їх розмір перевищує 50 неоподаткованих мінімумів.

З наведеного вбачається, що встановлення протиправності доходів повинно здійснюватись не в межах ст. 1726 КУпАП, а порядку досудового розслідування за ст. 3685 КК України «Незаконне збагачення». Тому пропонується у санкції частини 3 ст. 1726 КУпАП словосполучення «з конфіскацією доходу чи винагороди» вилучити.

Список бібліографічних посилань

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: прийнятий Верховною Радою УРСР 07 грудня 1984 р. № 8073-X. Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. № 51. Ст. 1122.

2. Стан здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення судами загальної юрисдикції у 2021 році: аналітичний огляд Верховного Суду про здійснення правосуддя. Офіційний сайт

Верховного Суду. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/zvi/Stam_Pravosuddya_Criminal_2021.pdf.

3. Стан здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення судами загальної юрисдикції у 2019 році: аналітичний огляд Верховного Суду про здійснення правосуддя. Офіційний сайт Верховного Суду. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/zvi/Stam_Pravosuddya_Criminal_2019.pdf.

4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції : підпис. 31 жовтня 2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2007. № 49.

5. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014, № 49, ст.2056.

Одержано: 03.10.2022

Світлана Василівна ФАЙЧУК,

Уповноважена з антикорупційної діяльності

Одеського державного університету внутрішніх справ

СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ УПОВНОВАЖЕНИХ З АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Історія антикорупційних уповноважених розпочалась 1 січня 2006 року, коли Україна приєдналася до Групи держав проти корупції (GRECO) та розпочала реформу антикорупційного законодавства відповідно до найкращих міжнародних антикорупційних стандартів і практик [5].

Зокрема, розроблена Міністерством юстиції України Концепція подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності» (схвалена указом президента України №742 від 11 вересня 2006 року) серед іншого передбачала вивчення питання про можливість створити в органах державної влади спеціальні підрозділи внутрішньої безпеки, які забезпечували б додержання вимог антикорупційного законодавства в цих органах, ефективно взаємодію з відповідними спеціальними підрозділами правоохоронних органів і зв'язок із громадськістю [1].

За результатами з'явилась ідея створення інституту антикорупційних уповноважених - внутрішніх спеціальних працівників, які постійно працюють в організації та розуміють усі її внутрішні процеси та процедури, щоденно взаємодіють із працівниками цієї організації, проводять з ними регулярну превентивно-виховну роботу, розробляють правила доброчесної поведінки, а також контролюють їхнє дотримання.

Практичне впровадження інституту антикорупційних уповноважених розпочалося 8 грудня 2009 року із прийняттям постанови Кабінету міністрів України №1422 «Питання запобігання та протидії корупції в органах виконавчої влади» [2].

Основні завдання антикорупційних уповноважених, а також перелік державних органів та установ, в яких вони повинні функціонувати, визначено відповідно до статті 13-1 Закону України «Про запобігання корупції» [3].

Основними завданнями уповноважених підрозділів (уповноваженої особи) є:

1) розроблення, організація та контроль за проведенням заходів щодо запобігання корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним з корупцією;

2) організація роботи з оцінки корупційних ризиків у діяльності відповідного органу, підготовки заходів щодо їх усунення, внесення керівнику такого органу відповідних пропозицій;

3) надання методичної та консультаційної допомоги з питань додержання законодавства щодо запобігання корупції;

4) здійснення заходів з виявлення конфлікту інтересів, сприяння його врегулюванню, інформування керівника відповідного органу та Національного агентства про виявлення конфлікту інтересів та заходи, вжиті для його врегулювання;

5) перевірка факту подання суб'єктами декларування декларацій та повідомлення Національного агентства з питань запобігання корупції про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій у визначеному відповідно до цього Закону порядку;

6) здійснення контролю за дотриманням антикорупційного законодавства, у тому числі розгляд повідомлень про порушення вимог цього Закону, у тому числі на підвідомчих підприємствах, в установах та організаціях;

7) забезпечення захисту працівників, які повідомили про порушення вимог цього Закону, від застосування негативних заходів впливу з боку керівника або роботодавця відповідно до законодавства щодо захисту викричачів;

8) інформування керівника відповідного органу, Національного агентства з питань запобігання корупції або інших спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції про факти порушення законодавства у сфері запобігання і протидії корупції. Законом зобов'язано Національне агентство з питань запобігання корупції затвердити Типове положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) та порядок надання згоди на звільнення керівника уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи).

Станом на теперішній час з питань організації роботи уповноважених підрозділів (осіб) вважається чинною Постанова Кабінету Міністрів України від 4 вересня 2013 р. № 706 «Питання запобігання та виявлення корупції» (зі змінами).

Правовий статус Уповноваженого підрозділу (особи) з питань запобігання та виявлення корупції визначено у статтях 62 та 64 Закону, де

закріплено, що в юридичних особах для реалізації антикорупційної програми призначається особа, відповідальна за її реалізацію, – Уповноважений.

Уповноважений є посадовою особою юридичної особи, що призначається відповідно до законодавства про працю керівником юридичної особи або її учасниками (засновниками) у порядку, передбаченому ухвалену антикорупційною програмою.

Не може бути призначена на посаду Уповноваженого особа, яка:

1) має непогашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість;

2) за рішенням суду визнана недієздатною чи дієздатність якої обмежена;

3) звільнена з посади у зв'язку із вчиненням корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, – протягом трьох років із дня такого звільнення.

Несумісною з діяльністю Уповноваженого є робота на посадах, зазначених у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону, а також будь-яка інша діяльність, яка створює реальний чи потенційний конфлікт інтересів з діяльністю юридичної особи. У разі виникнення обставин несумісності Уповноважений у дводенний строк із дня виникнення таких обставин зобов'язаний повідомити про це керівника юридичної особи з одночасним поданням заяви про розірвання трудового договору за власною ініціативою.

Уповноважений може бути звільнений з посади достроково в разі:

1) розірвання трудового договору за ініціативи Уповноваженого;

2) розірвання трудового договору з ініціативи керівника юридичної особи або її засновників (учасників);

3) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я відповідно до висновку медичної комісії, що створюється за рішенням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;

4) набрання законної сили рішенням суду про визнання його недієздатним або обмеження його цивільної дієздатності, визнання його безвісно відсутнім чи оголошення його померлим;

5) набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього;

6) смерті. Про звільнення особи з посади Уповноваженого керівник юридичної особи письмово повідомляє Національне агентство протягом двох робочих днів та забезпечує невідкладне подання нової кандидатури на вказану посаду [4].

Перебування на посаді уповноваженого з питань запобігання та виявлення корупції закладу вищої освіти має свої особливості, які потребують уваги. Зокрема, законодавство не вимагає проведення конкурсу на ці посади, тому призначення здійснюється за внутрішніми політиками з урахуванням принципу автономії закладів вищої освіти. Наприклад, керівництво ЗВО вирішує яким буде процес відбору на посаду антикорупційного уповноваженого.

Крім того, питання призначення/звільнення уповноваженого, встановлення йому різного роду надбавок, премій, відпусток тощо — усе це залежить від керівника установи, що ставить уповноваженого у пряму залежність від рішень керівника. Тому сьогоднішня вимогає перегляду підходів до організації роботи уповноважених. На нашу думку, необхідно введення уповноважених до штату Національного агентства з питань запобігання корупції, з наданням агентству відповідних повноважень щодо призначення уповноважених у державні органи та установи без погодження з керівниками.

Список бібліографічних посилань

1. Про Концепцію подолання корупції в Україні "На шляху до доброчесності": Указ Президента України від 21 жовтня 2011 р. №1001/2011.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742/2006#Text> (дата звернення 13.10.2022).
2. Питання запобігання та виявлення корупції в органах виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 грудня 2009 р. №1422. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1422-2009-%D0%BF#Text> (дата звернення 13.10.2022).
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>(дата звернення 13.10.2022).
4. Методичні рекомендації щодо організації роботи із запобігання корупції юридичних осіб, що належать до сфери управління МВС: URL: https://mvs.gov.ua/upload/file/metodichka_antikorupc_ua_nfoteh.pdf (дата звернення 13.10.2022)
5. Державне регулювання антикорупційної діяльності. Законодавство. Коментар. Роз'яснення / за заг.ред. О.С. Сасенка, за наук. Ред. М.І. Хавронюка. – Київ: Юрінком Інтер, 2017. – 576 с.

Одержано: 14.10.2022

Олексій Сергійович ХОВПУН,

професор кафедри права і соціальної роботи
Ізмаїльського державного гуманітарного інституту,
доктор юридичних наук

АНАЛІЗ СТРАТЕГІЧНИХ ПІДХОДІВ ДО АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ (ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД)

Корупція – визнана актуальною проблемою на міжнародному рівні, зокрема в «Конвенції Організації Об'єднаних Націй» проти корупції висловлене наступне твердження: «Корупція вже не є локальною проблемою, а перетворилася на транснаціональне явище, яке впливає на суспільство та економіку всіх країн, що зумовлює винятково важливе значення міжнародного співробітництва в галузі запобігання корупції та контролю за нею».

Швеція в своїй антикорупційній діяльності використала стратегію високих етичних стандартів для держаних службовців. Цей процес супроводжувався встановленням високої заробітної плати державним службовцям, яка перевищувала заробіток робітників у 12—15 разів. Ключовими заходами були відкритий внутрішній державний доступ до документів та створення незалежної системи правосуддя [2, с. 64].

Досить позитивним є досвід Польщі, запроваджена Антикорупційна стратегія передбачає реалізацію таких цілей:

- 1) постійне вдосконалення антикорупційного законодавства;
- 2) реалізація сучасного алгоритму запобігання корупції в усіх сферах;
- 3) ефективне виявлення корупційних деліктів;
- 4) підвищення рівня правової свідомості громадян; 5) зміцнення та розширення співробітництва між правоохоронними органами [3, с. 190].

Нині у Польщі функціонує децентралізована модель створення антикорупційних інститутів, котра передбачає розподіл владних повноважень між правоохоронними органами та державними органами в частині запобігання корупційним деліктам.

Міністерство юстиції США є координатором та розробником стратегії антикорупційної політики в країні. До основних заходів, покликаних запобігати корупції, слід віднести такі:

- 1) здійснення постійного контролю за неухильним поданням декларацій державними службовцями;
- 2) притягнення до кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення не лише фізичних, а й юридичних осіб;
- 3) щорічна перевірка посадовців на поліграфі;
- 4) цілковита відсутність імунітету в частині притягнення до юридичної відповідальності держслужбовців незалежно від їхньої посади;
- 5) функціонування інституту інформування про факти корупційних зловживань в органах державної влади;
- 6) чітке розподілення функцій між органами, котрі провадять антикорупційну діяльність;
- 7) залучення неурядових організацій до антикорупційної діяльності;
- 8) надання політичними партіями звіту про фінансування їхньої передвиборчої кампанії [3, с. 191].

На думку М. Горного, доцільно запровадити в Україні три наступні стратегії:

- 1) Усвідомлення (суспільне усвідомлення небезпеки корупції і її наслідків);
- 2) Якісне управління (запобігання та протидія корупції);
- 3) Попередження (верховенство закону і захист прав громадян [1, с. 63].

Суть запропонованих стратегій полягає в тому, що спочатку необхідно усвідомити всі негативні наслідки корупції, потім розробити механізм протидії та усунення її причин.

Практика та досвід зарубіжних країн показали, що боротьбу з корупцією потрібно вести одночасно на двох фронтах: в сфері запобігання та в сфері забезпечення реалізації.

Першочергове значення для розв'язання зазначеної проблеми в Україні має формування антикорупційної культури українського суспільства.

Проте, основними факторами, які пояснюють масштаби поширення корупції в Україні, є не тільки відсутність у населення сформованого негативного ставлення до корупції, а й низькі зарплати державних службовців, неефективність діяльності органів, що виявляють та запобігають корупційній діяльності, прогалини національного законодавства, збільшення корупційної складової у стосунках бізнесу і влади.

Можна зробити висновок, що антикорупційну політику в Україні доцільно будувати на системному усуненні причин корупції у поєднанні з точковою протидією корупціонерів та системною роботою спрямованою на формування антикорупційної культури і моралі у суспільстві.

Список бібліографічних посилань

1. Антикорупційна політика та запобігання корупції в публічному управлінні : навч. посіб. / І. Бондар та ін. Київ : Ліра-К, 2017. 192 с.

2. Васильєва О., Васильєва Н. Зарубіжний досвід антикорупційної діяльності в органах публічної влади. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 13. С. 62–65.

3. Швець Д., Кісіль З. Ключові аспекти транснаціональної практики провенції корупції та перспектива їх імплементації у вітчизняний політико-правовий простір. Південноукраїнський правничий часопис. 2022. № 1. С. 187–193.

Одержано: 22.09.2022

Valentin CHIRITA,

*Associate Professor of the Chair of Penal Law and Criminology
Doctor in Law, Associate Professor, Police Colonel
(Academy "Stefan cel Mare" of the Ministry of Internal Affairs
of the Republic of Moldova);*

Sofia PILAT,

*Associate Professor of the Chair of Criminal Procedure,
Criminalistics and Information Security
Doctor in Law, Associate Professor, Police Major
(Academy "Stefan cel Mare" of the Ministry of Internal Affairs
of the Republic of Moldova)*

CRIMINOGENIC FACTORS INFLUENCING CORRUPTION

The dictionary of the modern Romanian language defines the word "cause" as follows: 1) a phenomenon that precedes and, under certain conditions,

provokes the appearance of another phenomenon, which serves as a starting point; cause, reason; (2) a social problem which interests a large community of people and for defense and value sustained struggle is being waged [5, p. 122].

Causality is the objective link existing between two or more phenomena, in which one of them (the cause) produces, generates others (the effects). So, the cause is the phenomenon that precedes and determines or generates another phenomenon, called effect. The causal connection is not an imagination, but a regularity, which exists real between all natural and social phenomena. Being a philosophical category, causality has a universal meaning, since there are no phenomena that would not have their causes. At the same time, there are no phenomena that do not generate some effects, consequences [11, p. 26].

Therefore, the causes of crime are some social phenomena and processes, which generate and maintain the existence of crime or cause its increase or decrease [11, p. 26].

Arguing that the phenomenon of crime is based on a plurality of causes, the author V.N. Kudreavtsev rightly mentions the following: "Although the causes of crime are not identical for all the socio-economic formations that develop in different historical circumstances, yet their explanation has something in common: at the basis of these causes are always the objective contradictions in society" [10, p. 12].

In addition to the causes, there are also a number of circumstances or circumstances that favor the commission of crimes, these being called the conditions of crime. Viewed independently, these conditions do not generate crimes, but contribute to their realization.

In criminology, by conditions that favor the commission of crimes, it is understood those facts, events of the objective reality, which do not directly generate the crimes, but their existence determines the person to commit the crime. These phenomena refer to the concrete forms of manifestation of crime and can have their origin in various spheres of social relations, as well as in the mechanism of social and state functioning [11, p. 38].

Thus, the causes and conditions of crime include all the negative phenomena for the concrete socio-economic and political system, which determine the existence of crime [8, p. 136].

The delimitation of the causes and conditions of crime is of a relative nature because, in different situations, the same phenomenon can occur either as a cause or as a condition. Therefore, in the criminological literature, the causes of crime and the conditions that favor it are often referred to by a single term – factors or determinants of crime [11, p. 27; 8, p. 137; 3, p. 173].

Given the multitude of factors that contribute to the commission of crimes, it is more rational to analyze them by groups than separately. In this context, the following seven main groups of factors can be highlighted, namely: economic, political, organizational, legal, psychological, medical and technical.

Each of those groups has an influence both on crime in general and on types of crimes viewed separately.

Thus, crime factors can be conventionally classified into the following three levels:

Crime factors in general (general level);

Factors of some types of crime (group level);

The factors of the concrete offences (the directly level).

The overall level comprises the following groups of factors:

Economic – the imbalance between the economic needs and the possibilities of society, social groups and individuals; the deep economic crisis; the polarization of the population according to the level of incomes (poor and rich); unemployment; inflation; errors in strategy and practice of economic reforms; decrease in the production of goods; non-payment of salaries; limitation of economic resources; increasing the level of shadow economy [4, p. 50]; creating and consciously supporting the pathological financial climate at international level, consisting in the existence of the possibility to practice financial speculations and interventions in the case of special states, etc. [6, p. 95].

Politics – lack of political harmony in society; contradictions between the links of state power; interethnic conflicts; armed conflicts; the instability of criminal policy; lack of effective control on the part of society over the system of measures to combat crime; the power struggle of political parties or public organizations pursuing political goals, or of separate groups, whose leaders pursue selfish goals; the high level of bureaucratism and corruption in the arts of state power, etc. [1, p. 68].

Cultural – the fear of cultural extermination, whose attributes are: religion, spoken language, ethnic, education, etc.

Legal – the inaction of a number of laws and other normative acts; the instability and imperfection of legislation aimed in particular at preventing and combating crime; passivity in the submission of legislative proposals; the low level of legal culture of the society, etc.

Organizational – overloading the criminal justice system; low level of detection of crimes; deficit of official interpretation of criminal legislation; lack of a centralized system of criminological expertise of legislation; contradictions of competence and correlation of the bodies responsible for preventing and composing crime, etc. [9, p. 17].

Psychological – the loss by a part of the population of some elementary human ideals in the field of social cohabitation; the decrease of the level of trust of the society in the law enforcement bodies; low solidarity of the population in preventing and combating crime; legal nihilism, etc. [4, p. 56].

Medical – mental illness; accessibility of medical preparations (narcotic, psychotropic) that influence the psyche of the person; alcoholism, narcomania, etc.

Techniques – insufficiency and imperfection of means and technologies of general and special purpose; low efficiency of technical means used in the criminal investigation process; technical competitiveness of criminals in relation to law enforcement bodies, etc. [9, p. 20].

The factors described above speak about the existence of economic, political, legal, cultural, technical gaps in the system of measures to combat crime as a whole, as well as in terms of the physical, mental and moral health of society.

2) The group level includes those phenomena that exert a negative influence on a certain type of crime, i.e. criminogenic factors specific to all or most of the crimes of the given type. In our view, these factors can be attributed to:

Insufficiency of an effective information-analytical activity.

Lack of an effective system which accord to people who provide support to law enforcement bodies in combating crime in general and corruption crimes in particular.

The emergence, development and hierarchy of criminal groups and organizations.

Shortcomings of the system of endowment with special technical means of competent bodies in preventing and combating corruption.

The existence of social inequity of some categories of people.

The state of despair and the loss of confidence in possible positive skiing in society.

3) The level directly reflects the concretization of the factors that contribute to the commission of an individual crime (s).

According to the authors A.I. Alexeev and A.B. Sakharov, the cause of the individual criminal behavior is the interaction of the negative moral-psychological features of the person, formed under the influence of the unfavorable conditions of the moral constitution of the human individual with the objective external circumstances (concrete situation), which generate the intention and determination to commit the respective crime or to contribute to it [2, p. 4].

In this chapter, we mention the following special criminogenic factors of corruption:

Abuse or excess of power in the exercise of service duties.

The use of illicit funds in the financing of political parties or movements and electoral campaigns.

Creation of an arbitrary mechanism for exercising power in the segment of public procurement. Favoritism.

Conflict of interest.

The inordinate number of checks carried out by state control bodies.

The segmentation of the state apparatus, which leads to conflict of competences, that is, to the situation when several state bodies have the same or similar competence to solve some problems or situations [7, p. 6].

Shortcomings in the legislation in the area concerned, which contribute to the triumph of bureaucracy.

Economic instability, often accompanied by economic crises. The sharp decline of the economy and the lack of confidence in the day of hands, being combined with the low level of wages of employees [7, p. 7].

The polarization of society was in the poor and the rich. Lack of dominant middle class.

High level of taxation.

The low level of legal education, which leads to fragmentary knowledge of personal rights in relation to corrupt officials. It is precisely the legal culture that must be the main weapon against corrupt officials.

The lack of a social-economic guarantee package of civil servants. The low salary level, lack of the permanent residence, etc.

Lack of free access to information. This factor requires citizens and economic operators to corrupt state officials. For example, by having the information about a possible auction, the economic operator may corrupt the official responsible for him to avoid communicating to potential competitors about the time of spending the auction. They cause enormous losses to the national economy and lead to the proliferation of the legal economy [12, p. 17].

In conclusion, there are multitudes of factors that contribute to committing corruption, they have a multilateral character and are interdependent, and due to the new socio-political, economic and technological progress, they are in a continuous evolution.

Bibliographical references:

1. Alekseev A.I. Kriminologija. Kurs lekcij. Moskva: Shhit-M., 1998, 340 p.
2. Alekseev A.I., Saharov A.B. Prichiny prestuplenij i ih ustranenie organami vnutrennih del. Lekcija MSShM MVD SSSR. Moskva, 1982, 47 p.
3. Avanesov G.A. Kriminologija i social'naja profilaktika. Moskva: Izd. Akademii MVD SSSR, 1980, 526 p.
4. Chetverikov V.S. Kriminologija. Ucheb. posobie. Moskva: Infra-M., 1996, 126 p.
5. Dicționarul limbii române moderne. București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958, 961 p.
6. Gladchi Gh., Sîli V. Terorismul: studiu criminologic și juridico-penal. Chișinău, 2004, 284 p.
7. Iachimov S., Stoianov S. Corupția în Moldova și lupta cu ea. Institutul pentru democrație. Comrat, 2007, 28 p.
8. Kriminologija. Pod redakciej Kuznecovoj N.F. i Min'kovskogo G.M. Moskva, 1994, 414 p.
9. Kriminologija. Uchebnoe posobie. Pod obshej redakciej Jeminova V.E. Moskva: Norma, 1997, 160 p.
10. Kudrjavcev V.N. Genezis prestuplenija. Opyt kriminologicheskogo modelirovaniya. Moskva: Infra-M., 1998, 216 p.
11. Larii Iu. Criminologie, vol. I. Chișinău, 2004, 152 p.
12. Stoianov S. Corupția în Moldova și lupta cu ea. În: Buletinul clinicilor juridice, 2007, nr.5, p.17-18.

Received: 03.10.2022

Максим Сергійович ЧЕРНИШОВ,

*курсант групи ДР-145 Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

ПРАВОВІ ТА ПРАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ

Державно-правова сфера життя суспільства відчуває значний вплив інтересів різних соціальних суб'єктів (колективних та індивідуальних). Право виступає інструментом їх узгодження та гармонізації, загалом справляючись із цим завданням.

Проте багатовікова історія та сучасні реалії держави та права переконують у те, що протиріччя і боротьба інтересів у тій чи інакше існують завжди, загострюються з певною періодичністю і вимагають комплексного впливу як правових, а й інших соціальних регуляторів [1].

Проблематика конфлікту інтересів має, здавалося б, цілком прикладний характер, особливо в контексті протидії корупції. У той же час, її доктринальне освоєння виводить на фундаментальні проблеми, що знаходяться в полі зору. не тільки правової науки, а й філософії, етики, конфліктології.

У юридичній науці простежується тенденція розглядати конфлікт інтересів як різновид юридичного конфлікту. І в цьому є свій сенс. На погляд конфлікт інтересів демонструє ознаки юридичного конфлікту. До того за такого підходу можна спиратися на досягнення вітчизняної наукової школи «юридичної конфліктології». Попри це, феномен конфлікту інтересів досі не осмислений юридичною конфліктологією, як, втім, і правовою наукою загалом [3].

Конфлікт інтересів (як об'єкт попередження) можна назвати як однією зі стадій розвитку протиріччя управлінської діяльності, яка досягає рівня юридичного конфлікту. Це свого роду стадія визрівання юридичного конфлікту потенційно можливий, але дійсний конфлікт [2].

Відповідно, з погляду юридичної конфліктології, конфлікт інтересів можна назвати як одну із стадій розвитку юридичного конфлікту — передконфліктну ситуацію, що дозволяє виділити їх у самостійний предмет дослідження юридичної конфліктології [4].

Таким чином, ми пропонуємо новий кут зору на конфлікт інтересів, який дозволяє відмежувати його від конфлікту юридичного та категорувати у доктрині як поняття, що відображає самостійне явище, та специфічний предмет юридичної конфліктології.

Такий підхід надає додаткові можливості для пізнання механізмів та закономірностей виникнення, динаміки та запобігання конфлікту інтересів. Зокрема, він дозволяє:

1) уточнити завдання юридичної науки у пошуку оптимальних механізмів забезпечення правових умов «попередження конфлікту інтересів» та межі застосування правових та моральних (етичних) норм.

3 недавніх пір в юридичній літературі норми моралі все частіше називають етичними, що не цілком вірно, проте тенденція до такої підміни понять посилюється в зверході конфлікту управлінського в юридичний конфлікт);

2) виявити межі використання етичних норм задля досягнення юридично значимих цілей, і навіть «занурення» етичних норм право;

3) спрогнозувати та запропонувати створення додаткових механізмів застосування етичних норм з метою «попередження конфлікту інтересів» у різних сферах [1].

Глобалізація міжнародних відносин впливає на процеси надання нової якості державній службі. Світова спільнота прагне синхронізувати процеси правової модернізації громадських інститутів шляхом стандартизації та уніфікації їх діяльності. У цих умовах необхідно оцінити параметри міжнародно-правового регулювання «попередження конфлікту інтересів» як одного із засобів протидії корупції.

Вивчення світової практики соціального регулювання запобігання конфлікту інтересів дозволяє констатувати, що загальна його концепція, просувається за допомогою міжнародного права (і демонструє ознаки універсальності), передбачає:

1) багатoshарове соціальне регулювання, що включає як міжнародні, і національні механізми, як правові, а й етичні, а деяких випадках і релігійні норми. При цьому не виключається можливість додаткової опори на релігійні норми;

2) варіативність співвідношення імперативного та рекомендаційного, міжнародного та національного, правового та етичного регулювання [1].

У світлі зазначених проблем правового та етичного регулювання запобігання конфлікту інтересів вважаємо, що дуже скоро ми прийдемо до практичної необхідності тлумачення етичних кодексів. Враховуючи, що ймовірність цього прогнозу висока, вже зараз слід готуватися до доктринального супроводу такої практики.

Важливою умовою подальшого вдосконалення соціального регулювання запобігання конфлікту інтересів є систематизація «антикорупційного» законодавства та його синхронізація з «антивідмивним» законодавством. Завдання непросте, але наука готова запропонувати варіанти її вирішення.

Список бібліографічних посилань

1. Pastukh, Igor. "Класифікація конфліктів інтегрованих у публічно-правових відносинах." Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки 3 (2019): 94-99.

2. Задихайло, О. А. "Конфлікт інтересів на публічній службі: особливості правового регулювання в Україні та зарубіжних країнах." (2017).

3. Рівчаченко, Станіслав Вікторович. "Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів як спосіб протидії корупції." (2017).

4. Семенюк, ІВАН ЯРОСЛАВОВИЧ. "Моральні засади діяльності інституту адвокатури: теоретико-правовий аспект." Львівська політехніка, Львів (2016).

Одержано: 12.09. 2022

Оксана Олександрівна ШЕВЧЕНКО,

ад'юнкт відділу організації освітньо-наукової підготовки

Харківського національного університету внутрішніх справ

ІНСТИТУТ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК ОСНОВНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВИЛ ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

На сьогоднішній день інститут дисциплінарної відповідальності як основний механізм забезпечення дотримання правил етичної поведінки в діяльності поліцейського характеризується високим антикорупційним потенціалом, оскільки дає можливість не лише швидко та ефективно реагувати на факти порушень вимог антикорупційного законодавства, стимулюючи доброчесних осіб до належного виконання своїх обов'язків та дотримання правил етичної поведінки, а й усувати від виконання функцій за відповідною займаною посадою в системі органів Національної поліції, які грубо або систематично порушують свої обов'язки, приймають упереджені адміністративні рішення або використовують надані їм повноваження у власних інтересах [1].

Як звертається увага, в Україні поки не вдалося повною мірою реалізувати потенціал цього інституту, оскільки значна частина публічних службовців, що порушують вимоги антикорупційного законодавства, уникають дисциплінарної відповідальності, користуючись недосконалістю норм, якими визначаються підстави та процедура притягнення до такої відповідальності, їх неузгодженість з відповідними положеннями антикорупційного законодавства та відвертим потуранням з боку керівництва [1].

Доречно відмітити, що в антикорупційною стратегією на 2022-2025 року зазначається, про відсутність ефективної моделі призначення на посади, оплати праці, просування по службі та розгляду дисциплінарних скарг у системі Національної поліції. З цієї метою постає необхідними здійснювати заходи спрямовані на: організацію роботи постійно діючих поліцейських комісій, створених у системі Національної поліції, вжиття комплексу організаційних та практичних заходів щодо удосконалення їх діяльності; аналіз практики застосування норм Дисциплінарного статуту Національної поліції та здійснення нормотворчої діяльності; впровадження

системи оцінки ефективності роботи працівників Національної поліції, а також електронної системи управління персоналом [2].

Зазначимо, що реалізація ефективної системи управління персоналом в Національній поліції є складовою механізму мінімізації корупційних ризиків в діяльності Національної поліції. Ефективна система управління персоналом в Національній поліції та інших установах, які відповідають за охорону правопорядку, стосується підбору кадрів, навчальної підготовки, підвищення кваліфікації, в тому числі з розширенням можливостей жінок брати участь в конкурсах на заміщення вакантних посад у вищому керівництві та управлінському складі та з дотриманням принципів етики, дисципліни й сумлінності співробітників «Універсального поліцейського» [3].

На практиці існують випадки, коли порушення вимог антикорупційного законодавства не завжди розглядається як дисциплінарне правопорушення, а також частина суб'єктів, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції» [4], уникає дисциплінарних стягнень.

На сьогоднішній день, здійснено ряд законодавчих заходів спрямованих: 1) удосконалення положення законодавства, якими визначено підстави та процедуру притягнення суб'єктів, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції», до дисциплінарної відповідальності за порушення вимог антикорупційного законодавства, із запровадженням базових правил про те, що: а) грубе порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» є підставою для притягнення таких осіб до дисциплінарної відповідальності; б) окремою підставою для початку дисциплінарного провадження є факт набрання законної сили рішенням суду про притягнення такої особи до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, або закриття провадження у справі про таке адміністративне правопорушення у зв'язку із закінченням строку накладення адміністративного стягнення чи у зв'язку із звільненням особи від адміністративної відповідальності через малозначність правопорушення; в) набрання законної сили вироком суду про притягнення такої особи до кримінальної відповідальності за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією кримінального правопорушення, а також набрання законної сили ухвалою суду про звільнення такої особи від кримінальної відповідальності є безумовною підставою для звільнення особи з посади; 2) за невиконання вимог законодавства щодо притягнення правопорушників до дисциплінарної відповідальності встановлено дисциплінарну та адміністративну відповідальність; 3) у Закону України «Про запобігання корупції» визначено такі основні засади притягнення до дисциплінарної відповідальності суб'єктів, на яких поширюється його дія: а) особа, яка грубо порушила вимоги Закону України «Про запобігання корупції», притягається до дисциплінарної відповідальності незалежно від того, чи встановлено за це правопорушення інший вид юридичної відповідальності, чи розглядається це правопорушення в межах кримінального, адміністративного чи цивільного судочинства, стадії розгляду та наявності кінцевого

рішення у таких справах; б) уніфіковано строки давності накладення дисциплінарних стягнень для різних категорій посадових осіб; 4) на законодавчому рівні встановлено, що суди, які розглянули справу про вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення чи справу про визнання необґрунтованими активів, зобов'язані надіслати копію рішення у справі, яке набрало законної сили, до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи чи організації, у якому (якій) працює особа, стосовно якої така справа розглядалася [2].

В кінцевому підсумку, інститут дисциплінарної відповідальності становить собою основний дієвий механізм забезпечення дотримання правил етичної поведінки в діяльності поліцейського, спрямований на не допущення вчинення корупційних проявів в повсякденній діяльності та дотримання режиму законності та дисципліни.

Список бібліографічних посилань

1. Про засади державної антикорупційної політики на 2020–2024 роки : пояснювальна записка до проекту Закону України від 21.09.2020 № 4135. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/283787>.
2. Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки : Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/2322-20>.
3. Додаткова Угода № 1 між Урядом України та Європейською Комісією, що діє від імені Європейського Союзу, про внесення змін до Угоди про фінансування програми «Підтримка реформ з розвитку верховенства права в Україні (ПРАВО)» (ENI/2016/039-835 & ENI/2020/042-827) : Міжнародний документ від 02.09.2020, 18.06.2020. URL : https://zakon.rada.gov.ua/go/984_015-20.
4. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/1700-18>.

Одержано: 12.09.2022

Юлія Дмитрівна ШЕЛЕСТ,

курсантка групи Ф1-304

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Віталій Олегович НАЙДА,

дознавач сектору дізнання Харківського районного управління поліції № 2

КОРУПЦІЙНІ ТА ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕННЯ: ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ, РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Корупція впливає на безліч соціальних факторів, являє собою протиправну поведінку абсолютно різних за своїм становищем суб'єктів в різних

сферах життя суспільства, кваліфікується від злочину до порушення ділових звичаїв, існує як в приватному так і в державному секторі.

Перше, з чого слід почати - це те, що корупційне правопорушення та правопорушення пов'язане з корупцією є схожими поняттями, але мають різне значення.

Стаття 1 Закону України «Про запобігання корупції» говорить, що корупція - це діяння, що містить ознаки корупції вчинене особами, зазначеними і перерахованими у відповідному нормативному акті, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність. Правопорушення, пов'язане з корупцією - діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені Законом вимоги, заборони та обмеження.

Подібні провадження та прийняття рішення входить до компетенції спеціалізованих антикорупційних державних органів та установ. Пов'язані з корупцією правопорушення мають широке поняття, що не містять ознак самої корупції, втім порушують встановлені правила, суспільні інтереси та принципи, визначені в якості норм права.

Кодекс України про адміністративні правопорушення та Кримінальний кодекс України мають велику кількість статей, які встановлюють покарання за вчинення діянь про які йде мова.

Кваліфікація – це встановлення ознак вчиненого діяння й зіставлення їх з ознаками того чи іншого складу правопорушення з метою визначення відповідності із переліку відповідних статей. Проблемою кваліфікації корупційних правопорушень є зазвичай суб'єкт, тому що вони вчиняються з використанням службового становища та, крім Кодексу України про адміністративні правопорушення, містяться схожі склади протиправного діяння у Кримінальному кодексі України, Цивільному кодексі України та інших.

Відповідальність за корупційне чи пов'язане з ним правопорушення карається починаючи від догани та звільнення, штрафу у 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та громадських робіт, конфіскації майна та завершуючи максимальним покаранням у вигляді позбавлення волі на строк до 10 років.

Підсумовуючи, можна сказати, що для протидії корупції потрібне створення ефективної системи запобігання і їй протидії, виявлення та подолання її передумов і наслідків, викриття корупційних діянь, обов'язкової відповідальності винних. Успішна протидія корупції можлива за умови наявності належного антикорупційного законодавства, ефективного його застосування відповідними органами.

Список бібліографічних посилань

1. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» № 2322-IX від 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#n93> (дата звернення: 20.10.2022);

2. Звіт про діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції за 2018 рік. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/Zvit2018-1.pdf> (дата звернення: 20.10. 2022);

3. Висновок Громадської ради при НАЗК до звіту про діяльність НАЗК за 2021 рік. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06/3789565109405504769.pdf> (дата звернення: 22.10.2022);

4. За деклараційні порушення суди минулого року оштрафували 160 осіб (перелік). URL: <http://zp.nashigroshi.org/2019/02/18/za-deklaratsijni-porushennya-sudy-mynuloho-rokuoshtrafuvaly-160-osib-perelik/> (дата звернення: 23.10.2022).

Одержано: 12.09. 2022

Діана Костянтинівна ШЕПЕЛЕНКО,

*курсантка групи ДР-145 навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету в внутрішніх справах*

ІСТОРІЯ ПРОТИДІЇ ТА ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ: ВІД ДАВНИНИ ДО СЬОГОДЕННЯ

Корупція – універсальна проблема. Вона була небезпечна для держав, яких вже немає, і небезпечна для сучасних держав. Тому я думаю, що точніше буде сказати, що це – універсальна властивість будь-якої держави, властивість, яка потенційно, в певних умовах соціального буття може призвести до появи проблем, що ставлять під сумнів саме існування держави.

Істотне, вітальне значення корупції для перехідних країн змушує з особливою напругою розробляти оптимальну стратегію порятунку держави від корупції. Інтенсивна робота над проблемами корупції останнім часом привела більшість дослідників до думки про те, що одні тільки "каральні операції", які спираються на суворі санкції кримінального закону, призводять лише до загострення цього явища [1].

Однак, як показує досвід боротьби з корупцією, навіть чітко розробленої системи превентивних заходів часом буває недостатньо. Реформування сфери послуг, зниження сили мотивів чиновників для вступу в корупційні відносини, розширення прозорості державної діяльності я вважаю, найбільш очевидними цілями боротьби з корупцією. Низький рівень заробітної плати чиновників, закритість або навіть секретність фінансування є далеко не самими істотними умовами корупції [2].

Та на мою думку набагато гірше, коли корупція заснована на законі, коли сам закон сприяє її виникненню. Кількісні вираження втрат від корупції більш рельєфно відображають ту шкоду, яку вона приносить. Невідбудовність корупції, її функціональний характер, породжують у мене підозру в

тому, що вона вкорінена в державному апараті. Ця підозра знаходить своє підтвердження в найбільш загальному і найбільш поширеному визначенні корупції. Згідно з ним корупція – це зловживання публічною владою в особистих інтересах.

Зі мною багато хто погодиться, якщо я скажу, що небезпечно для суспільства явище корупції не знає національних кордонів, масштаб його давно досяг міжнародного рівня. Сприятлива атмосфера для процвітання корупції склалася в другій половині XX ст. [3]

Людське суспільство на всіх континентах стало переживати одні і ті ж глобальні процеси: відхід від традиційних цінностей, зміцнення позицій ринкової економіки, колосальна диференціація населення, поглиблення прірви між показниками соціально-економічного розвитку постіндустріальних країн і гальмівного «третього світу» ...

Я вважаю, що фактором глобалізації, що негативно впливає на всі загальносвітові процеси, стає і корупція. Але корупція – не простий злочин. Не випадково в кримінальному законодавстві більшості країн світу ми не знайдемо складу злочину, визначеного терміном «корупція». Немає часто і єдиних комплексних актів антикорупційних характеру. Ви можете спитати в мене чому? А я відповім, що боротися з багатоликою, багатоголовою гідрою корупції можна і потрібно тільки системою заходів [3]. Корупція проявляє себе у всьому світі однаково. Основні види її прояву – це:

- підкуп державних національних посадових осіб;
- підкуп членів державних представницьких органів влади;
- підкуп іноземних політичних діячів;
- хабар у приватному секторі;
- підкуп посадових осіб міжнародних організацій;
- підкуп суддів;
- використання службового становища в корисливих цілях;
- відмивання грошей, отриманих від корисливих злочинів [4].

Причому, існує так звана низова корупція (хабарництво дрібних і середніх чиновників) і корупція у вищих «ешелонах влади».

Існує поширена думка, що корупцію можна перемогти тільки жорсткими методами, диктатурою, репресіями. Найчастіше прихильники такого погляду посилаються на досвід Китаю з його показовими розстрілами злочинців чиновників. Я вважаю, що подібні репресивні заходи, звичайно, можуть дати швидкий бажаний результат, але одночасно вони призводять до різкого посилення однієї з «корпорацій чиновництва» – правоохоронних органів, які отримують монопольне право вирішувати, кого милувати, кого стратити, з усіма наслідками, що випливають звідси корупційними наслідками.

Серед найбільш часто використовуваних способів боротьби з корупцією я б хотів виділити реформи законодавства, які включають в себе як посилення покарань, так і заходи для зменшення кількості ситуацій, які передбачають виникнення корупції (наприклад, зниження податків або

меншу кількість перевірок). Безумовно, одні державні реформи без підтримки суспільства не ефективні [2].

Отже, щоб досягти реальних успіхів в боротьбі з корупцією, мені здається, що необхідно домогтися збільшення залежності держави від громадян. Для цього потрібно проводити довгострокові реформи щодо скорочення бюрократичного апарату, створювати незалежні інститути для розслідування звинувачень в корупції, а також підвищувати саму етичну культуру держслужбовців.

Крім того, одним з ефективних методів боротьби з корупцією хотілося б також назвати – повне (або часткове зниження) вигоди від невиконання своїх прямих посадових обов'язків, а так само підвищення оплати або винагороди за їх успішне виконання [4].

Я також повинен відзначити таку саму необхідність громадського контролю за виявленням випадків хабарництва в інститутах державної влади, висвітлення випадків розкриття справ, пов'язаних з корупцією посадових осіб, а так само прийняття загальнодержавних програм, спрямованих на боротьбу з цим явищем. Крім того, дуже важливо підтримувати загальну атмосферу нетерпимості до корупції серед населення [1].

Досвід боротьби з корупцією в інших країнах говорить про те, що істотним способом боротьби є конфіскація майна у особи, яку засудили за цей вид злочину, а так само зняття депутатської недоторканності. Способів багато, однак, я все ж таки схиляюся до думки, що на сьогоднішній день поки немає стовідсотковий методів боротьби з корупцією.

Список бібліографічних посилань

1. Гладкий, В. В. "Об'єктивні прояви пенітенціарної корупції." (2017).
2. Шинкаренко, Н. В. "Національне антикорупційне бюро України як суб'єкт запобігання корупції." Прикарпатський юридичний вісник 2 (2016): 74-77.
3. Сметаніна, Н. В. "Небезпечні наслідки корупції для особи, держави та суспільства." Право і суспільство 4 ч 2 (2017): 162-165.
4. Новак, А. Н. "Феномен корупції в системі публічного управління: сучасний зміст та методологічні засади дослідження." Публічне адміністрування: теорія та практика 1 (2018).

Одержано: 12.09.2022

Софія Сергіївна ЯРЕЩЕНКО,

курсантка групи Ф1-202

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Віталій Олегович НАЙДА,

дознавач сектору дізнання Харківського районного управління поліції № 2

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗМЕНШЕННЯ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ОСВІТИ

Корупція в умовах сьогодення зустрічається всюди. На жаль, вона згубно впливає на виховання молодого покоління, спричиняє знецінення суспільних ідеалів, зниження якості освіти й науки. Тому подолання корупції в освітній сфері є надзвичайно актуальною проблемою. Її вирішенню має сприяти активна антикорупційна діяльність, відповідне законодавче забезпечення, рішучі дії владних структур, керівництва держави й учасників освітнього процесу. На сьогодні немає жодної країни, де корупція була би повністю вилучена, також вона є найнебезпечнішою загрозою розвитку суспільства[1].

Освіта є основою розвитку будь-якого суспільства. Роль і значення права на освіту настільки важливі, що їх закріплено не лише на національному, а й на міжнародному рівні. Діти й підлітки часто зустрічаються з корупцією ще в школах та університетах, і саме у такому середовищі корупція дуже шкідлива, тому що в ранньому віці нормалізує її прийняття. Коли це трапляється, центральна роль освітнього сектора – викладати етичні цінності та правила поведінки – стає неможливою. Натомість це сприяє тому, що корупція перетворюється на норму на всіх рівнях суспільства[2].

Під час навчання дітей у закладах дошкільної освіти батьки часто стикаються з відсутністю вільних місць у конкретному дошкільному навчальному закладі й необхідністю сплати неправомірної вигоди за «рух» в електронній черзі. Потім корупційні дії проявляються впродовж усього періоду навчання дитини в такому закладі та здебільшого полягають у необхідності оплати постійних ремонтів і потреб конкретних груп чи всього закладу. Більше того, ситуація ускладнюється необхідністю «оплати» прихильного ставлення до дитини й постійними подарунками для вихователів та адміністрації дошкільного навчального закладу[2].

Ключовими причинами виникнення корупційних процесів у навчальних закладах є:

1) низький рівень оплати праці науково-педагогічних працівників, відсутність практики надання грантів на проведення досліджень, участі у програмах міжнародної мобільності для викладачів;

2) відсутність дієвих заохочень доброчесної, старанної, відповідальної поведінки здобувачів освіти фінансового, організаційного характеру:

надання стипендій спільно з міжнародними партнерами, відпусток, програм академічної мобільності тощо;

4) несформоване ціннісне підґрунтя доброчесності як елементу культури якості в закладах вищої освіти.

Отже, корупція у сфері освіти становить досить значну загрозу сталому розвитку України, а деякі її різновиди національній безпеці країни. Насамперед, це перешкода щодо вступу до Європейського Союзу. Оскільки корупція в освіті впливає на цілу низку аспектів соціальної взаємодії. Якщо у молодій людини сформуються на рівні цінності несприйняття корупції під час навчання, то надалі така людина боротиметься з корупцією протягом всього свого життя.

Список бібліографічних посилань

1. Запобігання та протидія корупції: навч. посібник: підручник. 4-те вид., перероб. і допов. Київ : ДННУ "Акад. фін. управління", 2013. 666 с.

2. Концепція кримінально-правової протидії корупції : монографія О. С. Бондаренко. Суми : Сумський державний університет, 2021. 472 с.

Одержано: 12.09.2022

Валентина Петрівна ЯЦЕНКО,

*доцент кафедри адміністративного права та процесу факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЩОДО ПИТАННЯ СУМІСНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Війна в Україні зачепила всі сфери суспільного життя держави й внесла свої корективи. Реалії сьогодення поставили українців в складні умови, змусивши не лише рятувати власне життя та життя близьких, а й будь-якими способами боротися за виживання. При цьому, проблеми виникли як у тих, хто тікаючи від воєнних дій вимушений був виїхати за кордон, так і в тих, хто лишився в дома, чи переїхав до інших регіонів країни. Більшість населення втративши роботу або вимушено будучи переведеним на простій стали перед вибором: як жити далі та яким чином заробляти гроші? До того ж, не всі з цих осіб мають право на отримання соціальної допомоги, або навіть отримуючи потребують коштів з різних причин. Додатково ситуацію ускладнює і той факт, що частина цих людей є суб'єктами, на яких розповсюджується дія законодавства у сфері боротьби з корупцією.

Слід зауважити, що за останні роки профілактична діяльності НАЗК та інших спеціальних суб'єктів у сфері протидії корупції спонукало суспільство розширити свої пізнання антикорупційного законодавства та сприяло

формуванню громадської думки, вироблення певних установок щодо дотримання норм діючого законодавства. При цьому, в основу такого впливу закладено принцип доброчесності, який в контексті боротьби з корупцією трактується як необхідна морально-етична складова діяльності державного службовця, яка визначає межу і спосіб його поведінки, що базується на принципах доброго відношення до громадян та чесності у способі власного життя, виконанні своїх обов'язків та розпорядженні державними ресурсами [1].

Безпосередньо правила доброчесності чітко закріплені в Законі України «Про запобігання корупції». Мова йде про ряд обмежень у сфері запобігання корупції і, насамперед, про обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності. Нагадаємо, законодавець наголошує, що особам, зазначеним у п. 1 ч. 1 ст. 3 вказаного вище Закону, забороняється:

займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю, якщо інше не передбачено Конституцією або законами України;

входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), якщо інше не передбачено Конституцією або законами України [2].

Крім того слід пам'ятати, що дане обмеження нерозривно пов'язане ще й з фінансовим контролем. Однією із умов при декларуванні є обов'язкове відображення інформації за звітний період у розділі XV «Робота за сумісництвом». Між тим, суб'єкт декларування має не лише чіткі обмеження щодо суміщення, а й обов'язок правдиво відобразити інформацію щодо зайняття іншою діяльністю. Проте, опинившись в жорстоких реаліях люди змушені були зробити очевидний вибір і тим самим порушити обмеження, передбачені ст. 25 Закону України «Про запобігання корупції».

Водночас вбачається, що подібні дії необхідно трактувати як дії вчинені у стані крайньої необхідності. Наразі, не є адміністративним правопорушенням дія, яка хоч і передбачена КУпАП або іншими законами, що встановлюють відповідальність за адміністративні правопорушення, але вчинена в стані крайньої необхідності, тобто для усунення небезпеки, яка загрожує правам і свободам громадян (а саме: життю і здоров'ю людини), якщо ця небезпека за даних обставин не могла бути усунута іншими засобами і якщо заподіяна шкода є менш значною, ніж відвернена шкода [3]. Таким чином можна застосовувати положення ст. 17 КУпАП, виключивши притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Не має сумніву, що законодавець реально оцінюючи складну ситуацію в яку потрапили особи, на яких поширюється вимоги антикорупційного

законодавства, підтримає ініційовані НАЗК пропозиції про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо врегулювання даної проблеми. Зокрема, доцільно було б доповнити ч. 3 ст. 25 Закону зазначивши, що обмеження, передбачені частиною першою цієї статті, не поширюються на випадки порушення вимог даної частини Закону у разі вчинення їх під час воєнного стану в Україні внаслідок військової агресії з боку Російської Федерації.

Список бібліографічних посилань

1. Добросесність як один із компонентів проходження державної служби // <https://od.tax.gov.ua/diialnist/zapobigannya-proyavam-koruptsii-/informatsiyini-materiali/print-431465.html>;
2. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 28.09.2022).
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984. № 8073-X. «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 29.09.2022).

Одержано: 03.10.2022

ДЛЯ НОТАТОК

Наукове видання

**ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ:
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
І ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД**

Збірник матеріалів
Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Вінниця, 28 жовтня, 2022 р.)

DOI: <https://doi.org/10.32631/pk.2022>

Відповідальні за випуск: *Л. С. Кацалап*
Комп'ютерне верстання: *А. О. Зозуля*

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 13,53. Обл.-вид. арк. 14,48.
Тираж 20 пр.

Видавець і виготовлювач –
Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. Льва Ландау, 27, м. Харків, 61080.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.